

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА

ОБЛАСТ СОФИЯ-ГРАД 2014-2020 г.

*Област София-град,
двигател на растежа в страната*

Май, 2013

АВТОРСКИ КОЛЕКТИВ

1. проф. д-р арх. Веселина Троева – ръководител екип, стратегически пакет
2. д-р арх. Петко Еврев – методическо ръководство, профил на областта
3. арх. Стойчо Мотев – ресурсна осигуреност
4. геогр. Димитър Димитров – демографски анализи
5. ик. Стойко Дошеков – икономически анализ
6. инж. Светла Василева – техническа инфраструктура, SWOT, обща редакция
7. инж. Стоян Букиков – транспортна инфраструктура
8. ек. Емил Никитов – околна среда
9. ландш. арх. Красина Цекова – природни ресурси
10. арх. Ира Кънева – културно наследство, туризъм
11. инж. Надежда Ярловска – административен капацитет, мониторинг и критерии за оценка
12. ик. Вероника Иванова – партньорство, информираност и публичност
13. мат. Мария Новакова – ГИС базирани пространствени анализи
14. арх. Кремена Дякова – документален анализ – програмни и стратегически документи на ЕС и на България, графично оформление
15. урб. Мария Иванова – документален анализ – Стратегии за развитие на европейски градове, графично оформление
16. инж. Диана Антонова – графична информация и анализи
17. урб. Бойко Кермекчиев – графични анализи

СЪДЪРЖАНИЕ

АВТОРСКИ КОЛЕКТИВ	1
СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ В ТЕКСТА	3
СПИСЪК НА КАРТОСХЕМИТЕ В ТЕКСТА	4
СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ В ТЕКСТА	4
СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА	6
Част 1. ВЪВЕДЕНИЕ	9
1. Обосновка за разработване на Областната стратегия на област София– град.....	10
2. Обхват на Областната стратегия.....	11
3. Обвързаност на Областна стратегия за развитие на област София-град със стратегически документи от по-високо йерархично равнище.....	13
3.1. Стратегически документи за регионално и пространствено развитие на ЕС.....	13
3.2. Национални стратегически документи за регионално и пространствено развитие.....	14
3.3. Стратегически документи на регионално равнище.....	16
3.4. Стратегически документи на областно равнище.....	17
3.5. Общински документи и планове	19
Част 2. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО, ЕКОЛОГИЧНОТО И ПРОСТРАНСТВЕНОТО РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ СОФИЯ-ГРАД.....	24
1. Синтезиран анализ (профил) на област София - град.....	24
2. Природни условия и ресурси – фактори и потенциал за развитие.....	33
3. Икономическо развитие и конкурентоспособност – основни проблеми и възможности	38
3.1. Обща характеристика на икономическото развитие на областта	38
3.2. Отраслова структура на областната икономика	40
3.3. Преки чуждестранни инвестиции	42
3.4. Малки и средни предприятия	42
3.5. Наука, иновации и технологично обновяване на икономиката.....	43
3.6. Селско стопанство	44
3.7. Животновъдство.....	45
3.8. Горско стопанство.....	46
3.9. Туризм и културно наследство	47
4. Демографско и социално-културно развитие, социална интеграция и включване	53
4.1. Демографско състояние и тенденции	53
4.2. Икономическа активност, заетост и безработица.....	59
4.3. Доходи на населението.....	60
4.4. Здравеопазване и социални услуги	61
4.5. Образование.....	64
4.6. Културна сфера и културно наследство	67
5. Инфраструктурно развитие	69
5.1. Транспортна инфраструктура	69
5.2. Водостопанска инфраструктура	75
5.3. Енергийна инфраструктура	78
5.4. Телекомуникации	81
6. Околна среда.....	82
6.1. Качество на атмосферния въздух	82
6.2. Състояние на водите	84
6.3. Почви	85
6.4. Биоразнообразие и Национална екологична мрежа (НЕМ).....	86
6.5. Третиране на отпадъците.....	88
6.6. Шумово натоварване	89

6.7. Климатични промени.....	90
7. Териториално урбанистично развитие на област София - град.....	90
8. Административен капацитет и междуинституционална координация - съгласуваност на секторните политики в областта.....	94
9. SWOT анализ.....	98
Част 3. СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ СОФИЯ-ГРАД ЗА ПЕРИОДА 2014 - 2020 г.	101
1. Визия, цели и приоритети за развитие на област София-град за периода 2014-2020 г.	103
2. Обща оценка на необходимите ресурси за постигане целите на стратегията.....	116
3. Наблюдение, оценка и контрол на изпълнението на ОСР на област София-град. Критерии за оценка.	121
4. Стратегически насоки за разработване на целите и приоритетите на общинския план за развитие.....	127
5. Необходими действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност при разработването и изпълнението на ОСР на област София-град.....	129
Част 4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ	135
ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ.....	137

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ В ТЕКСТА

ТАБЛИЦА 1. БВП общо и БВП на човек от населението за България, ЮЗР и област София-град (млн. лева).....	38
ТАБЛИЦА 2. Дял на икономическите сектори в БДС (в проценти).....	39
ТАБЛИЦА 3. Основни икономически показатели за нефинансовите предприятия в областта за периода 2008-2011 г. (хил. лева)	40
ТАБЛИЦА 4. Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия в област София-град през 2011 г. по отраслови сектори (хил. лева).....	40
ТАБЛИЦА 5. Чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия в област София- град с натрупване към 31.12. 2011 г. по общини. (хил. евро).....	42
ТАБЛИЦА 6. Характеристиката на стопанските единици по години.....	42
ТАБЛИЦА 7. Научно-изследователска и развойна дейност в област София-град.....	43
ТАБЛИЦА 8. Посевна площ по култури (ha).....	44
ТАБЛИЦА 9. Разпределение на земеделските стопанства по размер на ИЗП.....	45
ТАБЛИЦА 10. Отглеждани животни в стопанствата през 2011 г.	46
ТАБЛИЦА 11. Туристическа инфраструктура.....	51
ТАБЛИЦА 12. Население в районите на област София-град към 01.03.2001 и към 01.02.2011 г.	53
ТАБЛИЦА 13. Категоризация на селата в област София-град към 01.02. 2011 г.	56
ТАБЛИЦА 14. Коефициент на естествен прираст (в промили).....	56
ТАБЛИЦА 15. Население в област София по пол и възраст към 01. 02. 2011 г.	57
ТАБЛИЦА 16. Работна сила и коефициент на икономическа активност на населението на населението в област София-град за периода 2007-2011 г.	59
ТАБЛИЦА 17. Заети лица и коефициент на заетост на населението в област София- град за периода 2007-2011 г.	60
ТАБЛИЦА 18. Средногодишно равнище на безработица в област София- град за периода 2007 - 2011 г. (в проценти).....	60
ТАБЛИЦА 19. Средно годишни доходи на лице в област София-град (в лева).....	60
ТАБЛИЦА 20. Средна годишна заплата в област София-град (в лева).....	61
ТАБЛИЦА 21. Детски градини в област София-град за учебната 2011/2012 г.	64

ТАБЛИЦА 22. Показатели за детски градини през учебната 2011/2012 г.	66
ТАБЛИЦА 23. Училища в област София-град през учебната 2011/2012 г.	66
ТАБЛИЦА 24. Дължина на РПМ към 31.12.2011 г.	71
ТАБЛИЦА 25. Състояние на пътищата от РПМ по класове към 2012 г.	73
ТАБЛИЦА 26. Перспективи за развитие и проекти 2013 г. и 2014 – 2020 г.	73
ТАБЛИЦА 27. Дължина на железопътните линии в област София-град.....	74
ТАБЛИЦА 28. Самолетодвижения, пътници и пренесени товари за 2007 г. и 2012 г.	75
ТАБЛИЦА 29. ВЕИ на територията на област София-град.....	79
ТАБЛИЦА 30. Относителен дял на домакинствата, използващи интернет.....	81
ТАБЛИЦА 31. Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет за периода 2007-2012 г. (в проценти).....	82
ТАБЛИЦА 32. Превишения на средно денонощните норми за ФПЧ ₁₀ за 2011 г.	83
ТАБЛИЦА 33. Регистрирани шумови нива по области и градове през 2007 г.	89
ТАБЛИЦА 34. Регистрирани шумови нива по области и градове през 2011 г.	89
ТАБЛИЦА 35. Баланс на територията на област София-град.....	91
ТАБЛИЦА 36. Подробно разпределение на ресурсите по приоритети.....	118
ТАБЛИЦА 37. Разпределение на приоритети по източници на финансиране (в млн. лева).....	119
ТАБЛИЦА 38. Разпределение на ресурси по години (млн. лева).....	120
ТАБЛИЦА 39. Общи количествени макроикономически индикатори.....	124
ТАБЛИЦА 40. Общи количествени индикатори - принос към стратегия „Европа 2020“.....	124
ТАБЛИЦА 41. Специфични количествени индикатори.....	125

СПИСЪК НА КАРТОСХЕМИТЕ В ТЕКСТА

КАРТОСХЕМА 1. Транспортни връзки и отдалеченост на гр. София от градове и съседни столици.....	12
КАРТОСХЕМА 2. Зони на влияние на София.....	25
КАРТОСХЕМА 3. Административно-териториално делене на Област София-град.....	26
КАРТОСХЕМА 4. Пространствен модел и транспортна достъпност.....	28
КАРТОСХЕМА 5. Урбанистичен модел „умерен полицентризм“.....	32
КАРТОСХЕМА 6. Видове територии.....	34
КАРТОСХЕМА 7. Водни течения, площи и минерални извори.....	36
КАРТОСХЕМА 8. Населени места и население 2001, 2011 г.	54
КАРТОСХЕМА 9. Обекти на здравеопазването.....	62
КАРТОСХЕМА 10. Училищна мрежа (2011/2012 уч. година).....	65
КАРТОСХЕМА 11. Транспортна инфраструктура.....	70
КАРТОСХЕМА 12. Транспортна мрежа.....	72
КАРТОСХЕМА 13. Национална екологична мрежа.....	87
КАРТОСХЕМА 14. Урбанизирани територии.....	92
КАРТОСХЕМА 15. Зони за въздействие в ИПГВР София.....	114

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ В ТЕКСТА

ФИГУРА 1. Мястото на областната стратегия за развитие на област София-град в системата на стратегическото планиране.....	21
ФИГУРА 2. БВП на човек в (хил.лева).....	38
ФИГУРА 3. Дял на икономическите сектори в БДС (в проценти).....	39
ФИГУРА 4. Икономически сектори – брой предприятия и заети лица.....	40
ФИГУРА 5. Размер на ДМА (хил.лева).....	41

ФИГУРА 6. Открити и закрити фирми 2009-2011 г.	41
ФИГУРА 7. Характеристиката на стопанските единици по години.....	43
ФИГУРА 8. Заетост на земеделските територии (ha).....	44
ФИГУРА 9. Средни добиви от култури по години (kg/dka).....	45
ФИГУРА 10.Туристическа инфраструктура.....	51
ФИГУРА 11. Население по райони и възраст към 01.02.2011 г.	57
ФИГУРА 12. Коефициент на възрастова зависимост по райони към 01.02.2011 г.	58
ФИГУРА 13.Визия, цели и приоритети за развитие на област София-град за периода 2014-2020 г.	105
ФИГУРА 14. Разпределение на ресурсите по цели (в проценти).....	117
ФИГУРА 15. Разпределение на ресурсите по приоритети (в проценти).....	118
ФИГУРА 16. Разпределение на приоритети по източници на финансиране (в проценти).....	119
ФИГУРА 17. Национално съфинансиране по години (млн. лева).....	120
ФИГУРА 18. План на действията по наблюдение и оценка на ОСР, документите и сроковете за изработването им.....	122

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

АГРС	Автоматична газоразпределителна станция
АДИ	Актуализиран документ за изпълнение
АИС	Автоматична измервателна станция
АМ	Автомагистрала
АПИ	Агенция „Пътна инфраструктура”
АУЕР	Агенция за устойчиво енергийно развитие
БДС	Брутна добавена стойност
ВЕЕС	Висш експертен екологичен съвет
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ВЕЦ	Водно електрическа централа
ВС	Водоснабдителна система
ВтеЦ	Вятърна електрическа централа
ВУ	Висше училище
ГКПП	Граничен контролно-пропускателен пункт
ГПСОВ	Градска пречиствателна станция за отпадъчни води
ГРС	Газоразпределителна станция
ГУГ	Главно управление на горите
ДКЦ	Диагностично консултативен център
ДФЗ	Държавен фонд „Земеделие”
ЕБВР	Европейска банка за възстановяване и развитие
ЕИБ	Европейска инвестиционна банка
ЕС	Европейски съюз
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЗАВ	Зона на активно влияние
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ИОУП	Изменение на Общ устройствен план
ИКТ	Информационно-комуникационни технологии
ИПГВР	Интегриран план за градско възстановяване и развитие
ИТС	Интелигентни транспортни системи
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в Р. България
КОПС	Комитет по опазване на природната среда
КРС	Комисия за регулиране на съобщенията
ЛУП	Лесоустройствен план
МБАЛ	Многопрофилна болница за активно лечение
МГПП	Министерство на горите и горската промишленост
МЗХ	Министерство на земеделието и храните
МК	Министерство на културата
МОМН	Министерство на образованието, младежта и науката
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МСП	Малки и средни предприятия
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
МФВС	Министерство на физическото възпитание и спорта
НДК	Национален дворец на културата
НЕМ	Национална екологична мрежа
НКИД	Национален класификатор на икономическите дейности
НКПР	Национална концепция за пространствено развитие

НМБИИ	Национален музей на българско изобразително изкуство
НСИ	Национален статистически институт
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
НХГ	Национална художествена галерия
НЦТР	Национален център за териториално развитие
ОЕТК	Общоевропейски транспортни коридори
ОПАК	Оперативна програма „Административен капацитет“
ОПР	Общински план за развитие
ОПРР	Оперативна програма „Регионално развитие“
ОПУ	Областно пътно управление
ОСР	Областна стратегия за развитие
ОУП	Общ устройствен план
ОЦ	Отоплителна централа
ПЗ	Природна забележителност
ПП	Природен парк
ППЗРР	Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадъчни води
ПСПВ	Пречиствателна станция за питейни води
ПУДООС	Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда
ПУМ	Пътно-улична мрежа
ПЧП	Публично-частни партньорства
РЗИ	Регионална здравна инспекция
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
РМС	Решение на Министерски съвет
РПМ	Републиканска пътна мрежа
РПР	Регионален план за развитие
РУОКАВ	Райони за оценка и управление качеството на атмосферния въздух
СБАЛ	Специализирана болница за активно лечение
СДН	Средно денонощна норма
ТЕЦ	Топлоелектрическа централа
УО	Управляващ орган
ФЛАГ	Фонд за органите на местно самоуправление в Р. България
ФПЧ	Фини прахови частици
ФтЕЦ	Фотоволтаична електроцентрала
ЦГЧ	Централна градска част
ЦСМП	Център за спешна медицинска помощ
ЮЗР	Югозападен район от ниво 2
ЮЗРП	Югозападен район на планиране
ЕІТО	Европейска обсерватория за информационни технологии
ESPON	European Spatial Planning Observation Network
JASPERS	Joint Assistance to Support Projects in European Regions
JEREMIE	Joint European Resources for Micro and Medium Enterprises
JESSICA	Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas
MEGA	Metropolitan Growth Area
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats
TEN-T	Trans-European Transport Network
4R	Reduce, Reuse, Recycle, Recover

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ СОФИЯ-ГРАД 2014-2020 г.

ЧАСТ 1. ВЪВЕДЕНИЕ

Част 1. ВЪВЕДЕНИЕ

Областната стратегия на област София-град определя общата стратегическа рамка за развитие в следващия програмен период 2014-2020 г. като интегрира икономическите, екологичните, социалните и инфраструктурните аспекти на устойчивия и балансиран растеж. Тя отразява съвременните разбирания за ориентиран към потенциала, а не към бариерите в развитието интегриран подход, който отчита необходимостта от ефективно партньорство, пространствена и времева координация и концентрация върху ограничен брой приоритети в условията на икономическа, финансова, социална и политическа криза.

Областната стратегия на област София-град отчита заложените приоритети в документите от по-високо йерархично равнище, както и всички останали стратегически документи, разработени и приети за областта и общината, свързани с развитието на транспорта, на социалните услуги, техническата инфраструктура, културата, опазването на околната среда и социалното включване, между които Стратегия за подобряване на безопасността на движението по пътищата на област София за периода 2012 – 2020 г., Стратегия за развитие на инженерната инфраструктура на територията на Столична община. Части Водоснабдяване, канализация, корекция на речните корита, 2009 г., Стратегия за развитие на културата 2013-2023 г., Областна стратегия за интегриране на ромите в област София-град 2012- 2020 г., Областна стратегия за развитие на социалните услуги в област София 2011-2015 г. и др. Тя доразвива мерките за реализация и ресурсното осигуряване на стратегическите цели на тези документи и създава условия за районните администрации да планират своите политики и да разработят предложенията си към Общинския план за развитие на Столична община 2014-2020 г. съобразно приоритетите на Областната стратегия.

Областната стратегия на област София-град се фокусира върху най-важните теми, които имат значение за цялата територия на областта, които са и в основата на Европейската кохезионна политика, а именно:

- Икономическо развитие, конкурентоспособност, създаване на работни места и преодоляване на икономическите различия;
- Социално развитие, равнопоставеност и приобщаване на социални групи в уязвимо положение;
- Опазване, възстановяване и развитие на околната среда, в най-широкия смисъл на това понятие, за преодоляване на дисбаланса в пространственото развитие и в жизнения стандарт.

Към тези три теми, е добавена още една – темата за ефективното управление и за подобряване на координацията между институциите, чиито отговорности се припокриват в обхвата на област София-град – Областната администрация и Столична община.

При изготвянето на областната стратегия са приложени принципите за приемственост, последователност, равнопоставеност, партньорство, прозрачност и публичност.

Принципите за приемственост и последователност са приложени по отношение на всички национални, регионални, областни и общински стратегически документи, като най-важно място е отделено на Областните стратегии за Софийска област и за област София-град и техните междинни оценки, чрез надстрояване и доразвиване на заложените идеи, стратегически цели и приоритети.

Принципът за равнопоставеност е приложен при проблемния и целевия анализ и при извеждане на приоритетите в развитието, чрез задълбочено изследване както на икономическите, така и на социалните и екологични аспекти на устойчивото и балансирано развитие. Формулираните специфични цели също са базирани на този

принцип, покривайки разнообразните потребности на различните социални и възрастови групи. Този принцип е изключително важен за районите с етнически малцинства и социални групи в уязвимо положение, за които е потърсен равен достъп до пазара на труда, образование, здравеопазване, култура и социални услуги.

Партньорството, информацията и публичността са неотменна част на всеки съвременен стратегически и програмен документ и са приложени както в процеса на разработване на областната стратегия, така и в процеса на нейното обсъждане и одобряване, в добро взаимодействие с областната администрация, с общинската администрация, с екипите, разработващи Регионалния план за развитие на ЮЗР от ниво 2 (2014-2020), Общия устройствен план на Столична община (ОУП) и неговото изменение, Интегрирания план за градско възстановяване и развитие на гр. София (ИПГВР), Общинския план за развитие (ОПР) и междинната оценка на Областната стратегия София-град в периода до 2015 г.

В допълнение на тези общи принципи Областната стратегия на София-град се съобразява с препоръките от изследвания на метрополиите относно използването на специфичните им характеристики, разположението на метрополния регион и неговото място в полицентричната мрежа от населени места на общностно, национално и регионално равнище; балансираното разпределение на икономическата активност, особено в по-отдалечените части и обвързването им в интегрираната транспортна система; опазването на земеделските земи; развитието на жилищния сектор в сегмента социални жилища и осигуряване на подходящи финансови механизми, подпомагащи инвестиционния процес; прилагането на новите стандарти за енергийна ефективност и качеството на средата за обитаване.

Прилагането на интегрирания подход и координирането на секторните политики ще допринесе за по-справедливо и ефективно използване на финансовите ресурси, включително и на Европейските фондове и по-устойчиво и балансирано развитие на цялата територия в обхвата на област София-град. Този подход, изпитан при разработването на Интегрирания план за градско възстановяване и развитие на гр. София, както и при разработването на Националната концепция за пространствено развитие 2013-2025 г. се прилага и извън регулационните граници на града, за да се постигне трайно подобрене на околната среда и ресурсна ефективност.

1. Обосновка за разработване на Областната стратегия на област София– град

Областната стратегия за развитие на област София – град се изготвя в съответствие с изисквания на чл. 9 т. 6 от Закона за регионалното развитие (обн. ДВ бр. 50/30.05.2008 г.), Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие (обн. ДВ бр. 80/12.09.2008 г.) и Методическите указания за разработване на стратегически документи, включително и на Областни стратегии за развитие (2014-2020), одобрени със Заповед на Министъра на регионалното развитие и благоустройството № РД-02-14-2402/22.11.2011 г.¹

Съгласно тези документи, областната стратегия обвързва политиката на област София-град с основните постановки на държавната политика за регионално развитие, съобразявайки се със стратегиите за регионално развитие и плана за развитие на Югозападен район от ниво 2, за да насочи приоритетните си действия към намаляване на диспропорциите в икономическото, социалното и териториалното развитие, да осигури *„условия за ускорен икономически растеж и високо ниво на заетост“* и да подпомогне териториалното сътрудничество.

¹ Методически указания, одобрени със Заповед № РД-02-14-2402/22.11.2011 г.
<http://www.mmr.bg/government.bg/docs/7d3f7da880fa0e5a47bcd92fbd7bbdc.pdf>

Чл. 23. (1) Областната стратегия за развитие е документ за стратегическо планиране на регионалното развитие на съответната област, който се разработва в съответствие с регионалния план за развитие.

(2) С областната стратегия за развитие се определят средносрочните цели и приоритети за устойчиво интегрирано регионално и местно развитие, като се отчитат специфичните характеристики и потенциалът на областта.

Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие (обн. ДВ бр. 80/12.09.2008 г.)

Допълнителните основания за разработване на документа са свързани с правомощията на Областния управител, съгласно чл. 21 на ЗРР.

2. Обхват на Областната стратегия

Времевият обхват на Областната стратегия за развитие на област София-град покрива седем годишен период, който съвпада със следващия програмен период 2014-2020 г.

Тя е средносрочен документ, чийто тематичен обхват се определя от **чл. 12. ал. 3 на Закона за регионалното развитие** и съдържа:

1. анализ на икономическото и социалното състояние на областта;
2. целите и приоритетите за развитие на областта за определен период;
3. обща оценка на необходимите ресурси за постигане целите на стратегията;
4. териториалния обхват на районите за целенасочена подкрепа;
5. критериите за оценка на изпълнението на стратегията;
6. стратегически насоки за разработване на целите и приоритетите на общинските планове за развитие;
7. описание на необходимите действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност.

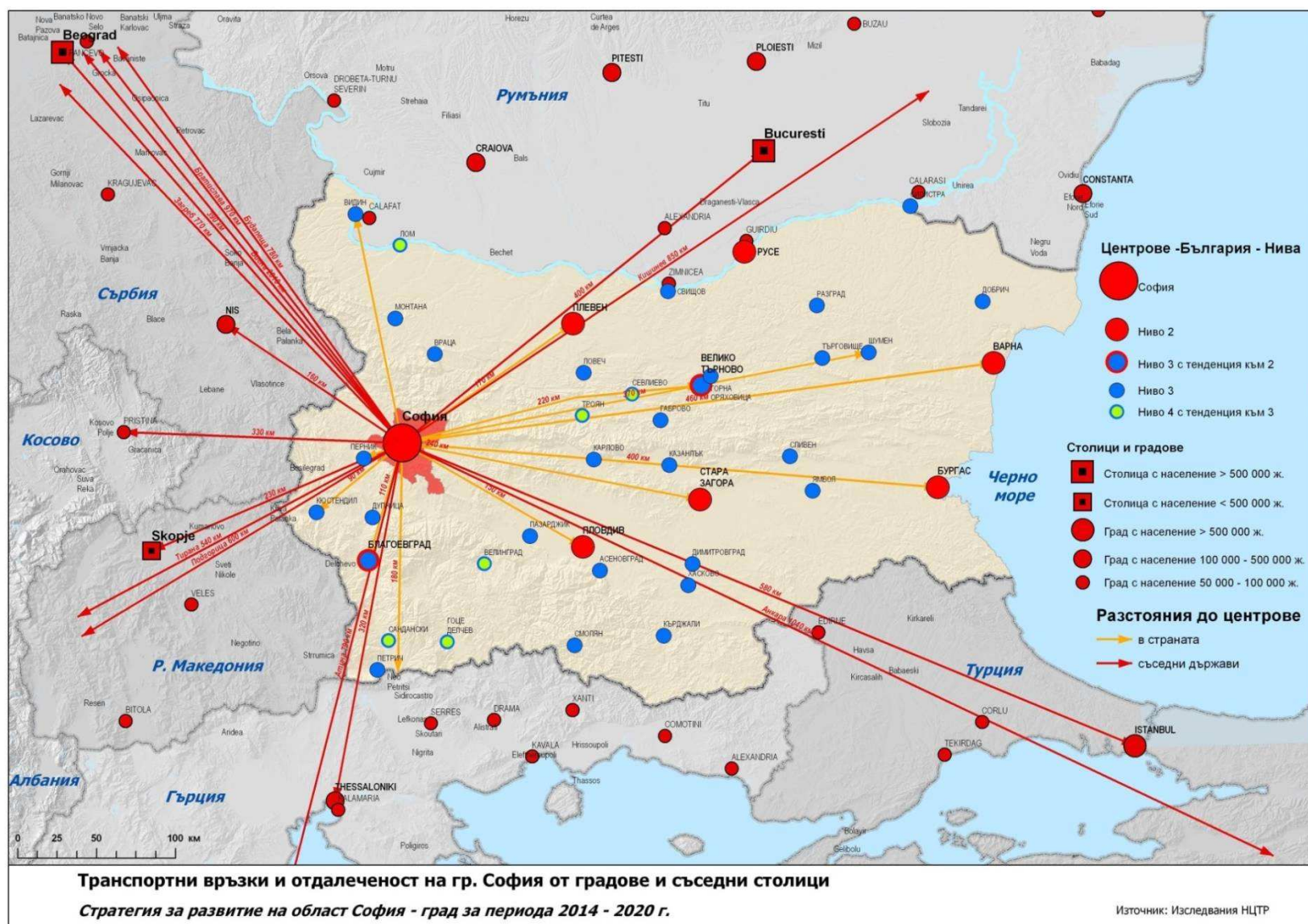
Закон за регионалното развитие (обн. ДВ бр. 50/30.05.2008 г.)

В конкретния случай за Областната стратегия на област София-град т. 4 от ал. 3 на чл. 12 на ЗРР е неприложима при новите интерпретации на дефиницията за „район за целенасочена” подкрепа в Закона от 2008 г., поради различната структура на областта, която покрива територията на Столична община и има относително добри икономически и демографски показатели, определени в чл. 6 на ЗРР.

Териториалният обхват на Областната стратегия на област София-град се предопределя от административно-териториалното деление на страната. Границите на областта съвпадат с тези на общината с 24-те ѝ административни района. Шестнадесет района покриват територия в регулационната граница на града, три са извън териториалния обхват на град София (Банкя, Нови Искър и Панчарево), а пет района (Витоша, Връбница, Искър, Кремиковци и Овча купел) обхващат територии и на други населени места. Същите граници се покриват и с действието на други стратегически документи, между които Общинския план за развитие на Столична община и Общия устройствен план на гр. София и Столична община, което прави задачата за разработването на областната стратегия по-специфична.

Отчитайки обстоятелството, че част от тази територия попада в обхвата на Интегрирания план за градско възстановяване и развитие на гр. София, в чиито одобрени Зони за въздействие ще бъдат финансирани проекти по ОП „Региони в растеж” през следващия програмен период 2014-2020 г., акцентът на Областната стратегия София-град е поставен върху онези райони, значителни части от които остават извън регулационната граница на столичния град, без да се подценява ролята и потенциала и на останалите райони.

(Картосхема 1) Транспортни връзки и отдалеченост на гр. София от градове и съседни столици

Областната стратегия на София-град покрива само част от територията, дефинирана в ESPON като *Metropolitan area*² - основна функционална урбанизирана територия, която освен ядрото – главния град, включва и градската периферия, зелените пояси, крайградските зони със съседните населени места и нейната зона на влияние. В тази зона се осъществяват взаимодействията между градските и селски територии и основните трудови пътувания. За столичния град е характерна една по-обширна зона на влияние, която надхвърля границите на областта, предмет на настоящата стратегия и съдържа два пояса - вътрешен и външен. В зоната на активно влияние („вътрешен пояс“), освен периферията на област София-град (Столична община) попадат и съседните общини Божурище, Костинброд, Сливница, Своге, Елин Пелин и Горна Малина. Към „външния пояс“ попадат общините Драгоман, Годеч, Ботевград, Самоков, както и Перник.

Седем от общините на Софийска област (без Годеч и Драгоман), в активната зона на влияние (вътрешния пояс) попадат в агломерационния ареал на столичния град. Агломерацията на София е поставена в най-ниската категория - 4-та, по скалата на европейските столични райони на растеж (MEGA). В нея се проявяват агломерационни процеси, в резултат на които ядрото на големия град приобщава към себе си в обща пространствено-функционална система близки населени места и други урбанизирани територии в съседните общини. Тези взаимодействия също са отчетени при разработването на Областната стратегия на област София-град.

3. Обвързаност на Областна стратегия за развитие на област София-град със стратегически документи от по-високо йерархично равнище

3.1. Стратегически документи за регионално и пространствено развитие на ЕС

С най-съществено значение за регионалното и пространственото развитие се приемат двата взаимно свързани документа на ЕС от по-ново поколение – Стратегия „Европа 2020“ и „Териториален дневен ред 2020“.

В новия програмен период след 2013 г. *стратегия „Европа 2020“* се фокусира върху интелигентния, устойчив и приобщаващ растеж. Основна предпоставка за това е определящото значение на метрополиите за засилване на конкурентоспособността в ЕС. Нарастващото значение на област София-град, в която са концентрирани сериозни потенциали и ресурси, предполага да се предприемат действия за нейното балансирано развитие като привлекателен икономически център чрез развитие на икономика, базирана на знанието, т.н. интелигентен растеж.

Паралелно със стремежа към засилване на конкурентоспособността, Европа 2020 се фокусира върху икономическата и социална кохезия. Предпоставка за постигането им е насърчаване на икономика с високи нива на заетост, която да създава условия за социално сближаване, т.н. приобщаващ растеж. Чрез необходимото за целта подобряване на качеството на инвестициите във физически и човешки капитал ОСР на София-град следва да акцентира на показателни за територията социални неравенства, които трябва да бъдат преодоляни.

От пространствена гледна точка приобщаващият растеж обаче се основава не само на икономическата и социална, но и на териториалната кохезия. Така следваща предпоставка за постигане на приоритетите на Европа 2020 е осигуряване на свързаност между метрополните региони. Оста север-юг, в която попада София, е периферна зона в

² ESPON project 1.4.3. Study on Urban Functions, 2007;
http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/ESPON2006Projects/StudiesScientificSupportProjects/UrbanFunctions/fr-1.4.3_April2007-final.pdf#page=8

източната част на Европейския съюз, по-слабо развита в сравнение с Пентагона на запад и е с недоизградени транспортни комуникации и инфраструктура. Затова е важно центровете и връзките по тази ос да се подсилват, позиционирайки гр. София в полицентричната система от големи градове на ЕС. Приведена към мащабите на настоящата областна стратегия, тази цел означава да се подобри свързаността на столичния град с останалите населени места в неговата зона на влияние, което ще повиши шансовете за балансирано развитие.

Съществуват общи трудности за постигането на подобна териториална свързаност и спазване на стандартите за екологично управление на околната среда. Именно затова Европа 2020 насърчава развитието на по-екологична, ресурсно ефективна и конкурентноспособна икономика, т.н устойчив растеж. Приемането за приоритет на подобряването на условията на живот и качествата на жизнената среда следва да допринесе за балансираното и устойчиво развитие на област София-град с метрополен център/агломерационно ядро – столичния град.

ЕК отчита, че целите на стратегията “Европа 2020” за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж не могат да бъдат постигнати чрез отделни секторни политики, които се прилагат независимо една от друга и това е най-ясно в големите градове. В тази връзка **„Териториален дневен ред 2020”** на ЕС (2011 г.) доразвива общите принципи за устойчиво развитие и за подобряване на конкурентоспособността на градските региони в Европа, като акцентира върху полицентричното развитие и отчита ролята на малките и средните градове на регионално равнище. На метрополните райони ляга основната отговорност за балансираното устойчиво развитие на периферията, а интегриран подход в обновяването и развитието следва да се приложи и на ниво селски и специфични райони. Специфичните нужди на периферните и слабо развити населени селски райони, устойчивото земеползване и уникалните характеристики на дадена територия са в основата на равнопоставеното и двупосочно взаимодействие между градските и селските райони. Макар че последните заемат малък дял в обхвата на област София-град, те имат важно значение за правилното функциониране на урбанизираните територии, за осигуряване на необходимата земеделска продукция, за съхраняване на традиционния ландшафт.

Основен принцип за постигане на по-високи нива на конкурентоспособност в „Териториален дневен ред 2020” е насърчаването на иновативни мрежи между градовете, които да се състезават на европейско и световно ниво. Засилването на връзките между градските и селските райони би могло да подобри достъпността и възможността за работа. Формираната система от малки градски центрове в околградския район на гр. София създава добри предпоставки за това.

3.2. Национални стратегически документи за регионално и пространствено развитие

Националната програма за реформи на Република България (2011-2015 г.), изготвена в изпълнение на одобрената от ЕС през юни 2010 г. стратегия „Европа 2020”, определя приоритетните области, в които да бъдат насочени усилията на икономическата политика на страната за постигане на териториално и социално сближаване.

Документът потвърждава необходимостта от изграждане на по-добра комуникационно-транспортна и инженерно-техническа инфраструктура, в стремежа към устойчиви и конкурентноспособни региони, с достъпни услуги и по-добра свързаност помежду им и с по-слабо развитите територии. Културната инфраструктура приоритетно запазва и утвърждава българското културно наследство и природно богатство.

В контекста на приетия в стратегическите документи на общностно равнище приоритет интелигентен растеж, Националната програма за реформи на България предлага

намаляване на дела на рано напусналите училище и стимулиране на младите учени, с цел успешна реализация на младежта в България. Акцент се поставя и върху достигането на по-високи нива на заетост и фискална стабилност, защитата на интересите на гражданите и бизнеса, всичките с цел гарантиране на социална справедливост и сигурност.

Националната програма за развитие „България 2020“ предлага дългосрочна визия за развитието на страната, адресирайки приоритетните на „Европа 2020“ интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж в неговите икономически и териториални измерения. Отчетени са няколко предпоставки за постигане на социална и икономическа кохезия. От една страна осигуряването на благоприятна бизнес среда, насърчаването на инвестициите и повишаването на ресурсната ефективност следва да допринесат за повишаване на конкурентоспособността на икономиката. От друга страна, създаването на условия за качествена заетост и гарантирането на достъпно и качествено образование, целят повишаване на жизнения стандарт. Всички тези приоритети следва да получат конкретни измерения в Областната стратегията за развитие на Област София-град.

В териториален аспект се цели постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал. Като приоритетни в това отношение се определят развитието на аграрния отрасъл, устойчивото управление на природните ресурси, подобряването на транспортната свързаност и достъпът до пазари. Изброените тематични направления са обвързани с приоритетите за развитие на област София-град и намират конкретно изражение в системата от индикатори за отчитане на нивата на заетост, ресурсната ефективност, подобряването на достъпността и мобилността.

Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 определя насоките за развитие на районите от ниво 2 в контекста на общеевропейската политика за сближаване на районите в икономически, социален и териториален аспект. Тя извежда профилите на шестте района от ниво 2, като акцентира на основните им проблеми и предизвикателства и на специфичния им потенциал за развитие. Предложена е концепция за постигане на устойчива териториално-урбанистична структура на базата на полицентричен модел от йерархизирани центрове и оси на развитие. Логично е подобен подход да попадне във фокуса на настоящата областна стратегия, с оглед икономическите и социално-културни функции на периферните слабо урбанизирани територии в област София-град да бъдат стабилизиращи, а тенденцията към моноцентрично развитие овладяна.

Паралелно с това НСРР се фокусира върху намаляване на регионалните диспропорции в икономическата и социалната сфера. Развитието в този контекст е съчетано с опазване и подобряване на околната среда, съхраняване на природното и културно наследство и включването му в регионални туристически продукти, които да популяризират специфичната културна идентичност на българските райони. Обръща се внимание на необходимостта от подкрепа за малките и средни предприятия (МСП), които са ключов фактор за развитието на регионалните икономики, чрез подобряване на достъпа до производствените зони и инфраструктурата им, както и за развитие на нови бизнес модели и иновации. Така изведените приоритети дават добра постановка за формулирането на стратегическия пакет от цели в ОСР на област София-град.

Националната концепция за пространствено развитие 2013-2025 г. приета с Решение на Министерски съвет от 18.05.2012 г., надгражда и доразвива предложения в НСРР 2012-2022 г. полицентричен модел от йерархизирани центрове и оси на развитие. Подобен полицентричен модел се препоръчва и за мащабите на метрополните райони в последни изследвания за развитието на големите градове и прилежащите им територии като отговор на голямата концентрация на население и активности в тях.

В този урбанистичен модел на умерен полицентризъм със София – столица и град от най-висок ранг, важно място се отделя на градовете-балансори в пространственото развитие

на страната, на районите от ниво 2 и на областите. Такава роля се отрежда на големите градове Пловдив, Варна, Бургас, Русе, Стара Загора и Плевен, да балансират развитието на столичния град, а в границите на Югозападен район на планиране подобна роля да играе Благоевград. Транспортните мрежи, развити по модел „решетка”, свързани с най-важните оси от Трансевропейската транспортна мрежа (TEN-T) и връзките със съседните държави и региони, както и с направленията на Общоевропейски коридори, които не са покрити от главните оси, осигуряват достъп до по-качествени услуги и подобряват мобилността на населението. По подобие на Виена и Будапеща, които имат предимствата на централно-разпределителни възли, в Югоизточна Европа такива функции следва да изпълнява София, тъй като това са единствените столици, около които се пресичат и свързват 3 трансевропейски транспортни коридора.

Туризмът се третира в аспекта на неговото териториално развитие и се разглежда не като изолиран сектор в икономиката, а като фактор за интегрираното пространствено планиране. Съгласно НКПР приоритетно ще се развиват териториите, съчетаващи природни и културни ценности, с утвърдени традиции и положителен опит и с потенциал за формиране на клъстери, каквито условия има и в област София-град, като част от Западното културно пространство.

Подобно на Национална програма за развитие „България 2020”, НКПР фокусира цели и интереси на всички ведомства, на цялата нация и е основа за пълноценно участие и на частния сектор чрез привличане с публични намеси на значими инвестиционни инициативи. Нейните насоки водят към безконфликтно провеждане на функции, рационално оползотворяване на ресурси и добро поддръждане на националното пространство. На фона на подчертания секторен подход на планиране и инвестиции през последните десетилетия е противопоставена философията на „доброволното коопериране” и „интегрираните инвестиции”, която е в основата и на Областната стратегия София-град.

3.3. Стратегически документи на регионално равнище

Регионалният план за развитие на Югозападен район (2007-2013 г.) е разработен в условията на действие на ЗРР от 1999 г. (обн. ДВ бр. 26/23.03.1999 г.), след неговата последна за времето промяна от 2005 г. Планът е приет с РМС № 1016/30.12.2005 г. и е в сила до края на 2013 г., когато ще влезе в действие новият РПР на ЮЗР от ниво 2, изготвен в края на 2012 г. Главната му стратегическа цел отразява визиите на действащите стратегически документи от по-високо йерархично равнище и е насочена към балансирано развитие „чрез постигане на растеж в регионална икономика, която да осигурява повече и по-качествени работни места, подобряване качеството на живот, съхраняване на природното и културно-историческото наследство, опазване и възстановяване на околната среда”. Независимо от критиките, свързани с моноцентричното развитие на региона в този период, доминирано от столицата, стремежът за превръщането на София в най-привлекателния град в Югоизточна Европа, предполага задълбочаване на тази тенденция.

Характерно за документа е широкото третиране на понятието „район за целенасочена подкрепа”, което получава няколко измерения и тълкувания и одобрение от Регионалния съвет за развитие към ЮЗРП (Протокол от 17.06.2005 г., заповед № ОА-193/25.05.2005 г.). Благодарение на това Столична община, съответно Област София-град, получава специфичен статут на район за целенасочено въздействие като „район за икономически растеж”, заедно с още 10 общини в обхвата на ЮЗР. Това се дължи на значимостта на столицата като „национален административен, икономически и културен център, с висок потенциал за икономическо развитие и инвестиционна привлекателност, поради концентрацията на висши училища, научно-изследователски центрове, високообразовани човешки ресурси и техническа инфраструктура”. За тази цел в РПР се предвижда

насърчаване развитието на техническа и бизнес инфраструктура и „интегрирано развитие на Софийската агломерация”.

Междинната оценка на Регионалния план за развитие на Югозападен район от ниво 2 (2007-2013 г.), приета с Протокол № 28.3 на Министерския съвет от 20 юли 2011 г., отчита изпълнението на заложените в документа стратегически цели – „постигане на устойчив икономически растеж, чрез развитие на конкурентноспособна диверсифицирана икономика; намаляване на вътрешнорегионалните различия и укрепване на връзките между градските центрове; икономическо и социално сближаване с останалите региони в ЕС.” Освен това е направена оценка на съответствието на стратегията с контекста на настъпилите промени на Европейските и националните политики, на ефективността на действията на компетентните органи по изпълнението на РПР. Изпълнението на целите донякъде се доказва и от дела на изплатените средства от размера на договорените за периода 2007 – октомври 2010 г., който за ЮЗР е 16,25%. Отчетен е общо задоволителен потенциал за постигане на трите заложен цели.

Препоръките са насочени към необходимите реформи, които да отговорят на настъпилите промени в институционалната и нормативна рамка след приемането на РПР на ЮЗР, в административно-териториалното деление на страната, както и най-важната промяна – пълноправното членство на България в ЕС. Конкретните препоръки обхващат идентифициране на мащабните и важни за района проекти за изграждане на транспортната инфраструктура и околната среда за финансиране по оперативните програми. За новия програмен период 2014-2020 г. се препоръчва акцентът да бъде поставен върху иновациите, енергийната ефективност, „зелените” технологии, опазването на околната среда и засилване на връзките между образованието и бизнеса, което напълно съответства и на приоритетите на област София-град.

Актуализираният документ за изпълнение на Регионалния план за развитие на Югозападния район за периода 2011 - 2013 г., приет с Решение № 115 от 10 февруари 2012 г., запазва визията, главната цел и стратегическите цели и приоритети на основния документ без да ги променя. Прецизирани са специфичните цели, които по този начин се обвързват по-добре с оперативните програмни документи и финансовите инструменти за реализацията им.

Регионалният план за развитие на Югозападен район от ниво 2 (2014 – 2020 г.), завършен декември 2012 г., определя „стратегическата рамка за низходящите нива в йерархията на регионалното планиране – областни стратегии и общински планове за развитие”. Новата визия „Югозападният район – национален еталон за балансирано развитие чрез интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж” отразява синтезирано всичко най-важно от последните общностни и национални документи за регионално развитие. От изместването на акцента от водещата роля на столицата към вътрешния баланс и кооперирането в района, от една страна, и към външната кохезия от друга - приобщаването към ЕС и активизиране на трансграничното сътрудничество със Сърбия, Македония и Гърция, се очаква положително въздействие върху развитието на област София-град, поради намаляване на натиска върху територията, върху инфраструктурата и системата на услугите.

3.4. Стратегически документи на областно равнище

Областната стратегия за развитие на Софийска област 2005 - 2015 е разработена в съответствие с изискванията на Закона за регионално развитие, приет от Народното събрание на Република България през м. февруари 2004 г. Дефинираните в нея визия, стратегическите цели и приоритети търсят баланса между икономическия, социалния,

екологичния и териториален аспект на развитието, както и между различните териториални общности, институции и социални групи.

Необходимо е да се отбележи, че визията, целите и приоритетите на ОСР на Софийска област (2005 – 2015) са формулирани на основата на анализа на състоянието на областта, но и в условия на предстоящо приемане на страната ни за пълноправен член на ЕС. Поради това, базирайки се на регионалните ресурси и бъдещите очаквания за развитие на обществените процеси, стратегическата платформа се основа изключително на два основополагащи елемента. От една страна се цели постигането на привлекателна бизнес среда, даваща възможност за изграждане на диверсифицирана икономика. От друга страна, се акцентира върху съхранението на околната среда, което следва да обезпечи създаването на благоприятната жизнена среда.

Реални ползи за местното население на Софийска област в това отношение се предполага че ще има развитието на туристическия отрасъл на територията, за което допринасят както природните, така и културно-историческите дадености. Създаването на условия за равен достъп на всички граждани до базови социални услуги – медицинско обслужване и образование е насочено към подобряване на качеството на услугите в социалната сфера.

Междинната оценка на Областната стратегия за развитие на Софийска област 2005 – 2015 обхваща периода 2005-2009 г., като предмет на анализ е изпълнението на целите и приоритетите, заложи в ОСР. В обхвата на междинната оценка попадат и оценка на изпълнението, релевантност на стратегията и капацитет за координация. Отчетено е, че принципите, на които се базира документът са подчинени изцяло на принципите на балансирания и устойчив растеж на политиката на ЕС за регионално развитие. Адекватно са адресирани проблемите, свързани с равните възможности, щадящото ползване ресурсите на територията и опазването на околната среда.

Въпреки това се констатира наличие на относително много приоритети и липсата на ясен фокус за развитие на областта. Това води до липсата на надежден механизъм за измерване изпълнението на целите на ОСР. Липсата на дефинирани „райони за целенасочена подкрепа“ пък лишава части от територията на Софийска област от възможността да използват този финансов инструмент, за реализиране на планираните мерки и дейности на общинските планове за развитие. Препоръчва се специфичните цели да бъдат формулирани по начин, който да позволява измерване на степента на тяхното постигане.

Актуализиран документ за изпълнение не е процедиран.

Стратегията за развитие на област София-град 2005 – 2015 е създадена през 2006 г. и актуализирана през 2008 г. Формулирана е визията за „град-регион с важно значение в полицентричната пространствена структура на ЕС, с балансирано и устойчиво развитие, с неповторима идентичност и хармонична жизнена среда“. За главна стратегическа цел е прието превръщането на област София в устойчиво развиващ се, „...привлекателен икономически, политически, културен и научен център със стратегическо значение в Югоизточна Европа.“

В общоевропейския контекст на стремеж към увеличаване на областната конкурентоспособност, документът приема за приоритет поддържането на високите темпове на икономически растеж в област София-град и изграждане на икономика на знанието. Акцентира се и върху развитието и модернизацията на транспортната и инженерно-техническа инфраструктури, както и върху подобряване на условията на живот и качествата на жизнената среда. Те оказват косвено влияние върху производителността на труда и имат пряко влияние върху привлекателността на урбанизираните територии. Поради това имат изключително важно значение за постигане на главната стратегическа цел и визията на област София.

Междинната оценка на Стратегия за развитие на област София-град 2005 – 2015, завършена през декември 2010 г., констатира, че е постигнато осезателно и необратимо движение към постигане на целите ѝ. Паралелно с това се предлагат мотивирани корективи за цялостно управление на ОСР на София-град, в т.ч. привеждане в съответствие с новите цели на регионалното развитие – приоритетните за стратегия „Европа 2020“ интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж.

Документът не покрива само третия ѝ приоритет – „приобщаващ растеж“, насочен към борба с бедността чрез висока заетост. В тази връзка се препоръчва изнасянето на функции за противодействие на тенденцията към формиране на слабо конкурентна трудово-икономическа среда на територията на областта.

Междинната оценка отчита значително повишаване на административния капацитет на публичните институции. Темата „административен капацитет“ е включена на твърде ниско йерархично ниво в стратегическия пакет. Значимостта на този аспект е мотив той да се изведе до нова приоритетна ос в допълнителен/актуализиран вариант на документа. В него област София-град следва да се ангажира и с укрепване на националната полицентрична мрежа от големи, средни и малки градове с конкурентна среда и условия на живот, поемайки ролята на балансатор в регионалното пространство.

Актуализиран документ за изпълнение също не е изготвян, но направените препоръки са добра отправна точка за настоящата областна стратегия.

3.5. Общински документи и планове

Общинският план за развитие на Столична община за периода 2007 – 2013 г., приет в началото на 2007 г., формулира своите визия, цели и приоритети, основавайки се на социално-икономическия анализ на общината. В стратегическата част на ОПР са включени и специфични приоритетни оси и цели, съобразени с оперативните програми и стратегическите документи за програмния период 2007 – 2013 г., имащи отношение към развитието на Столична община, в т.ч. НСРР (2005 – 2015), РПР ЮЗР (2007 – 2013), ОСР на област София-град за периода 2005 – 2015 г.

Планът е насочен към „постигане на ускорен икономически растеж, висок жизнен стандарт, устойчиво и балансирано развитие при съхраняване на природната и развитие на селищната среда“. В този смисъл, отчитайки, че Столична община се явява двигател на регионалното и икономическо развитие на Република България, Югозападния район за планиране и област София-град, ОПР приоритетно цели достигане на параметрите на икономическо и регионално развитие, характерни за сходни по територия и население райони на ЕС, които са с по-високи от средните нива на ЕС-27. Паралелно с това се адресира преодоляването на слабите страни в развитието на общината, а именно дисбаланса в развитието на ядрото (гр. София) и околорадската зона. Стратегическа цел на ОПР на Столична община за периода 2007 – 2013 г. се явява и комплексното развитие на системата от функционални среди – бизнес средата, средите за обитаване, труд и отдих и обслужване в широкия обхват на това понятие. Чрез тази цел Общинският план за развитие се обвързва още по-плътено с ОУП на гр. София и Столична община, чиято актуализация съвпада по време на разработване с ОПР.

До момента няма процедирани междинна оценка и съответно – **Актуализиран документ за изпълнение**.

Проучването на документите на областно и общинско равнище и техните междинни оценки, изготвени съгласно ЗРР, дава възможност при разработването на новата Областна стратегия за развитие на област София-град за следващия програмен период 2014-2020 г. да се избегнат констатираните слабости.

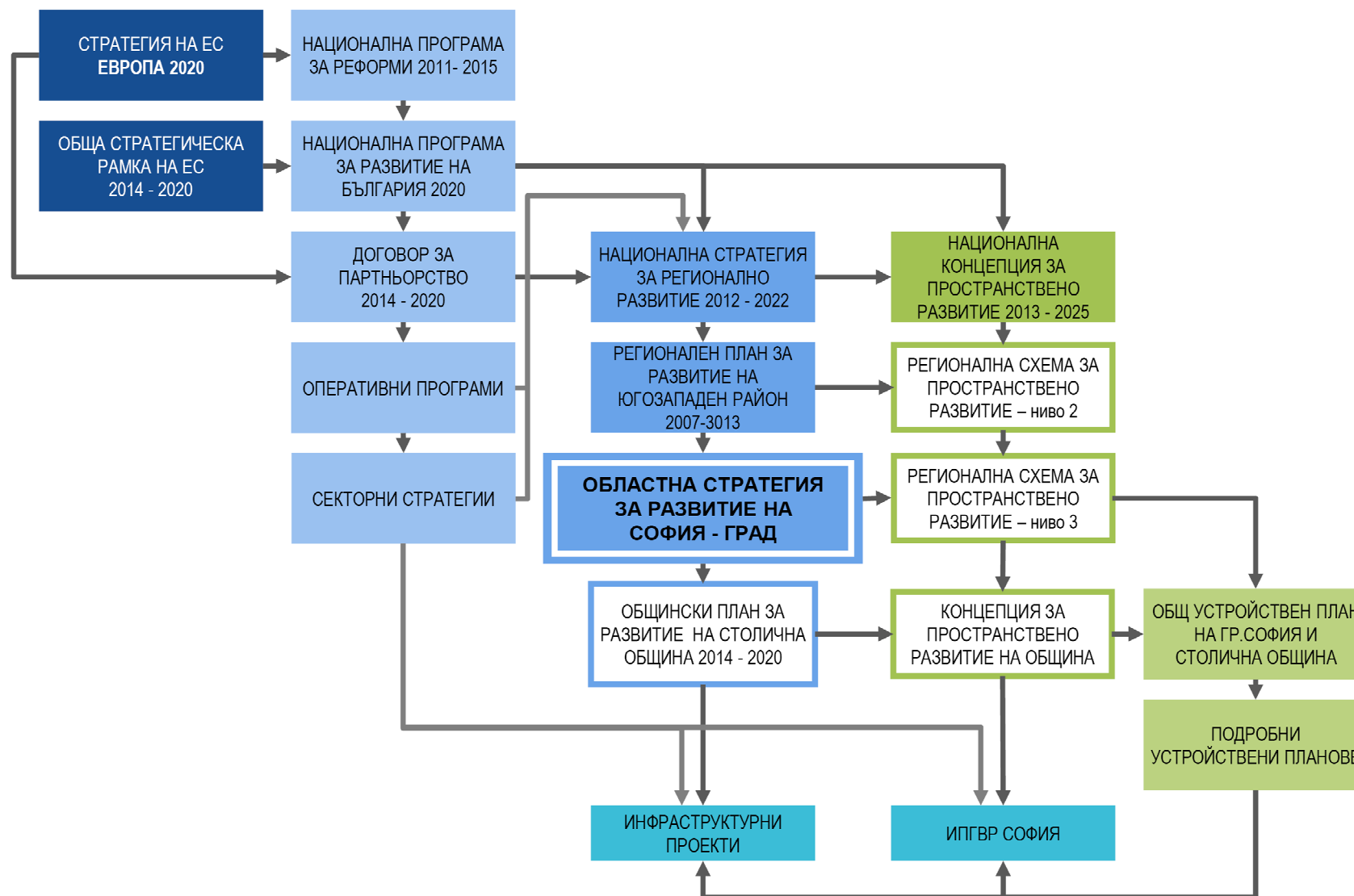
Общият устройствен план на Столична община (Изменение 2009 г., Прието с РМС 697/Протокол № 5/19.11.2009 г. и РМС 960/16.12.2009 г.) със своята всеобхватност и холистичен подход, до голяма степен определя заложените в Областната стратегия за развитие на област София-град (2005 - 2015 г.) и в Общинския план за развитие на Столична община (2005 - 2015 г.) приоритетни оси и специфични цели. Конкретните предложения в рамковата програма за реализация на ОУП намират покритие в посочените два документа и се реализират поетапно и планоно. Най-важната част от ОУП на Столична община за целите на настоящата разработка е частта за зоната на активно влияние (ЗАВ), в която са посочени осите на урбанистично развитие, които следват направленията на входно-изходните магистрали, териториите за далекоперспективно развитие, предимно в северната част на общината и разположените между тях природни територии със съхранени характер и водещи функции. Като центрове на влияние в обхвата на общината/областта са посочени Банкя, Нови Искър и Бухово, от по-висок ранг съседните Перник, Сливница, Своге и Елин Пелин.

Предложената система от вторични градски центрове и предимно тези, разположени на пресечните точки на Софийски околновъстен път и развиващи се навън по протежението на входно-изходните магистрали, въпреки критиките по отношение на въздействието им върху централната градска част и традиционните обслужващи центрове, обекти и улици в нея, създават по-добри условия за достъп до услуги за населението от по-малките и по-отдалечени от столичния град населени места в областта.

Екологичната оценка на ИОУП, изготвена съвместно с Оценката за съвместимост с предмета и целите на опазване на защитените зони (Одобрена с решение на ВЕЕС на МОСВ - ЕО № 1-1/2009 г. от 22.07.2009 г.) доразвива екологичните цели на плана в пакет от мерки за намаляване на вредните въздействия върху компонентите и факторите на средата, върху биоразнообразието, културното наследство, ландшафтите и здравно-хигиенните условия. Основните препоръки, които се потвърждават и от изготвени и приети оценки на въздействието на важни инфраструктурни обекти на територията на област София-град в периода 2009-2012 г. са насочени към намаляване на праховото и шумовото замърсяване, рекултивация на почвите в Софийското поле, засегнати от добивна и производствена дейност и цялостно подобряване на здравно-хигиенните условия в североизточната част на областта, в населените места в близост до Кремиковци и Бухово. И макар че след спирането на дейността на металургичния комбинат обстановката е променена и замърсяването на въздух, води и почви е редуцирано, тези препоръки намират отражение и в областната стратегия, като част от специфичните цели за възстановяване качеството на околната среда.

Интегрираният план за градско възстановяване и развитие на гр. София се разработва по договора за безвъзмездна финансова помощ „Подкрепа за интегрирани планове за градско възстановяване и развитие” Приоритетна ос 1. „Устойчиво и интегрирано градско развитие”, Операция 1.4: „Подобряване на физическата среда и превенция на риска” в рамките на ОПРР 2007-2013 г. Той обхваща територията на града в регулационни граници и по-конкретно, определените въз основа на Методическите насоки и одобрени от Общински съвет на Столична община и от УО по ОПРР зони за въздействие. Освен три основни и три допълнителни зони за въздействие в него са заложили 4 линейни обекти на транспортната инфраструктура – Западна и Източна тангенти, бул. “Тодор Каблешков” и трети метродиаметър, които са с общоградско значение и играят важна роля в доизграждане на комуникационно-транспортната система на столичния град и пълноценното ѝ функциониране. Те се очаква да подобрят достъпа и до съседните на града населени места.

(Фигура 1) Място на областната стратегия за развитие на област София-град в системата на стратегическото планиране, Източник: НЦТР ЕАД

ИПГВР е последният по хронология стратегически документ, изготвен съгласно ЗРР, който се очаква, че ще окаже влияние върху развитието не само на града, но и на област София-град. Планът е с времеви хоризонт 2014 – 2020 г. и реализирането на заложените проекти в него ще ангажира значителен финансов ресурс. Областната стратегия трябва да подкрепя изпълнението на ИПГВР, но същевременно с това, трябва да отдели равностойно внимание и на останалата част от територията на града и областта.

В допълнение на представените накратко по-горе важни стратегически и програмни документи от различен ранг, при разработването на Областната стратегия на област София-град са взети под внимание всички по-важни национални, областни и общински секторни стратегии и програми, които намират отражение върху социалното, икономическото и пространственото развитие.

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ СОФИЯ-ГРАД 2014-2020 г.

ЧАСТ 2. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО, ЕКОЛОГИЧНОТО И ПРОСТРАНСТВЕНОТО РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ СОФИЯ-ГРАД

Част 2. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО, СОЦИАЛНОТО, ЕКОЛОГИЧНОТО И ПРОСТРАНСТВЕНОТО РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ СОФИЯ-ГРАД

1. Синтезиран анализ (профил) на област София - град

Област София-град е разположена в Югозападна България и граничи с област Софийска и област Перник. За разлика от всички други области тя се състои само от една община – Столичната. Това я прави различна и специфична.

Макар и с ограничена територия, област София-град разполага с разнообразни и много качествени природни ресурси, които способстват за цялостното ѝ социално-икономическо развитие. Природните дадености в областта са с високи естетически и климатични качества - оградните планините на Софийското поле Витоша, Люлин, Плана, Лозенска и Стара планина, водните ресурси - река Искър, яз. “Искър”, Панчаревското езеро и др.

Областта разполага с много ценно и недостатъчно добре използвано природно богатство – минералните води. Наличните 50 минерални водоизточника са с голям дебит – до 500 l/s, с разнообразен химичен и минерален състав и температура и са ресурс за развитие на балнеоложки туризъм и стопанско ползване. Има възможности за по-рационално ползване, за реабилитация на балнеоложките функции на София и създаване на атрактивен, широкопрофилен и висококачествен туристически продукт, съчетаващ балнеоложките с природните рекреационни ресурси и богатите антропогенни ресурси на областта.

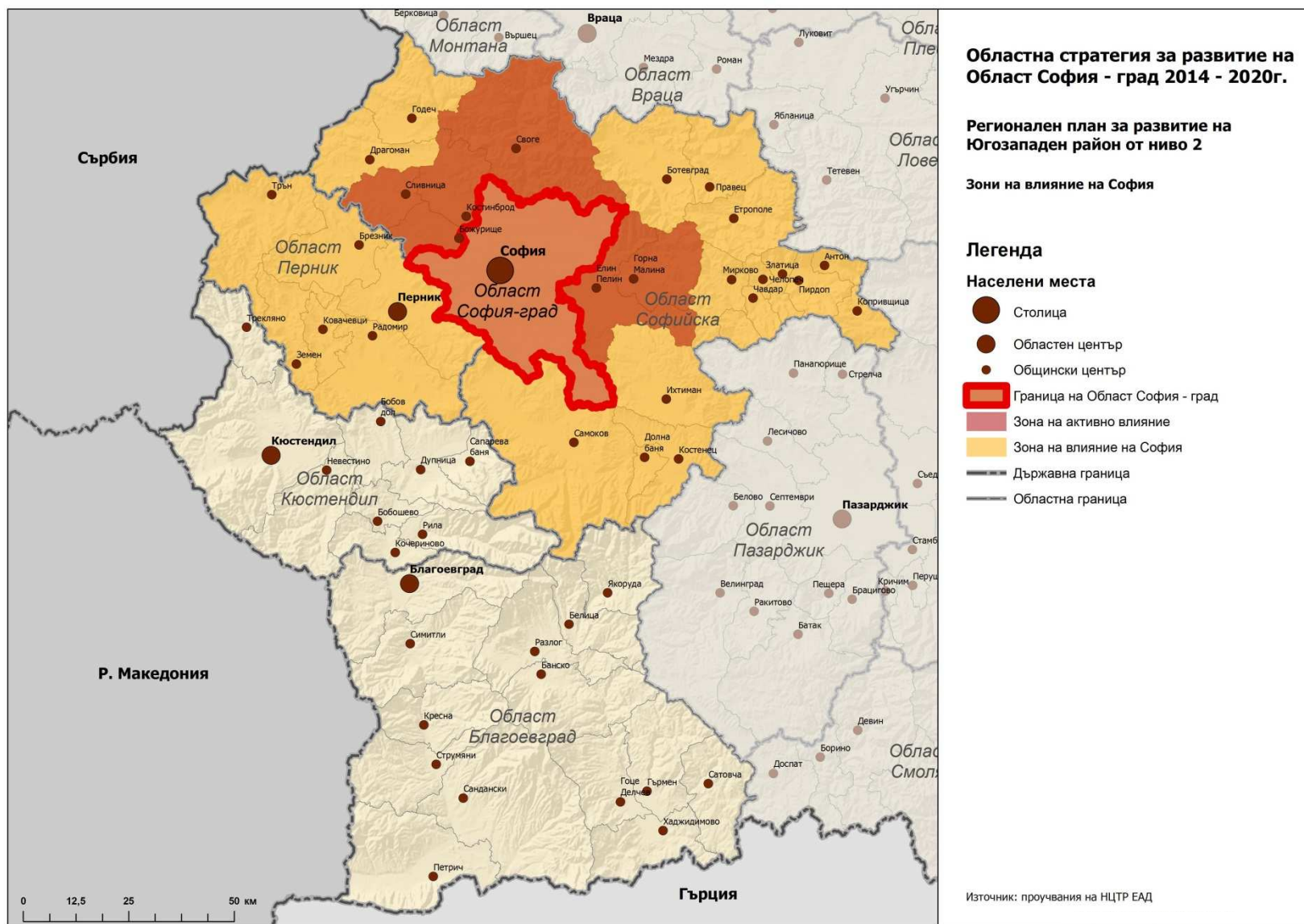
На територията на област София-град попада преобладаващата част (11870 ha) от природния парк Витоша, чиято площ е 26574 ha с двата резервата “Торфено бранище” и “Бистришко бранище” и природните забележителности Боянски водопад, Самоковището, пещерата Духлата. На територията на областта са и природната забележителност “Кътинските пирамиди”, местност “Големия дол”, защитената местност парк Врана, същевременно и паметник на градинско-парковото изкуство. Грижливото съхранение на природните ценности при бъдещото социално-икономическо и териториално развитие е приоритет за областта.

Област София-град е най-малка по територия и най-голяма по население сред всички други области. Територията ѝ е 1344.9 km², която представлява само 1,2% от територията на страната. Населението ѝ към 1.02.2011 г. е 1 291 591 души, които представляват 17,5% от цялото население на България, почти всеки шести български гражданин живее в столицата. Поради малката площ на областната територия и големия брой на населението гъстотата на населението в област София-град е много висока - 960 души/кв.км., 14,5 пъти по-висока от средната гъстота в страната, 66,3 души/кв.км.

В периода 2001-2011 г. населението на областта се увеличава с 10,3%. Това се дължи на миграцията към София от други населени места в страната. Политиката за развитие на областта изисква прилагане на мерки за съдържано механично нарастване с оглед балансираното развитие на националната територия.

Демографските характеристики в област София (раждаемост, естествен прираст, механичен прираст, възрастова структура, образователно равнище) са значително по-благоприятни от тези на другите области в страната. Коефициентът на възрастова зависимост за областта, 38,8% е най-добър от всички други области, като средният за страната е 46,5%. Коефициентът на демографско заместване е 72, при 70 средно за страната. От населението 36,8% е с висше образование, което е почти два пъти по-високо от средния дял за страната, 19,6%. Със средно образование са 44,9% от жителите на областта, а с основно и по-ниско – 17,8%. Никога не посещавали училище са само 0,3% от населението.

(Картохема 2) Зони на влияние на София

(Картосхема 3) Административно-териториално делене на Област София-град

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ СОФИЯ - ГРАД 2014 - 2020 г.

Административно - териториално деление

Легенда

Административни райони

БАНКЯ	КРАСНО СЕЛО	ПАНЧАРЕВО
ВИТОША	КРЕМИКОВЦИ	ПОДУЕНЕ
ВРЪБНИЦА	ЛОЗЕНЕЦ	СЕРДИКА
ВЪЗРАЖДАНЕ	ЛЮЛИН	СЛАТИНА
ИЗГРЕВ	МЛАДОСТ	СРЕДЕЦ
ИЛИНДЕН	НАДЕЖДА	СТУДЕНТСКА
ИСКЪР	НОВИ ИСКЪР	ТРИАДИЦА
КРАСНА ПОЛЯНА	ОБОРИЩЕ	
	ОВЧА КУПЕЛ	

Национален център за териториално развитие, 2013 г.

Относителният дял на градското население (степен на урбанизация) в област София-град по данни към 01.02.2011 г. е най-висок сред всички области в страната – 95,3%, при средно за страната - 72,9%. Освен много големия град София в областта има още три малки града – Банкя, Нови Искър и Бухово. Общият брой на градското население е 1 231 348 души, като в град София живеят 1 202 761 души. Броят на селата в област София-град е 34, а на селското население е 60 243 души, или 3,0% от селското население в страната. Съотношението на населението в ядрото София и в околорадския район в рамките на областта е 93,1:6,9, което показва много слабо проявен процес на субурбанизация. Но този процес се проявява към съседни общини извън област София-град – Костинброд, Божурище, Своге, Сливница, Елин Пелин, Горна малина, в обхвата на които се простира зоната на активно влияние и се развива Софийската агломерация.

Важното гео-стратегическо местоположение на област София-град я превръща в естествен кръстопът. През територията на областта е най-прекият път от Западна Европа към Близкия и Средния Изток. На територията на областта се пресичат три от трансевропейските транспортни коридори: - коридор № 4 – Будапеща – Видин – София – Солун (Истанбул); коридор № 8 – Дуръс – Скопие – София – Бургас – Варна; коридор № 10 – Белград – София – Пловдив – Истанбул. В областта е и естественият кръстопът на главните транспортно-комуникационни трасета, чрез които се осъществява връзката на Столицата с останалите части на страната.

София е най-големият възел на железопътната мрежа в страната, с гъстота на жп мрежата в областта почти четири пъти по-висока от средната за страната. Това оказва съществено влияние върху процесите на териториална концентрация и цялостно развитие на областта. Изостава изграждането на високоскоростни жп линии, които да осигуряват бързи връзки със столиците и по-големите градове на европейските държави.

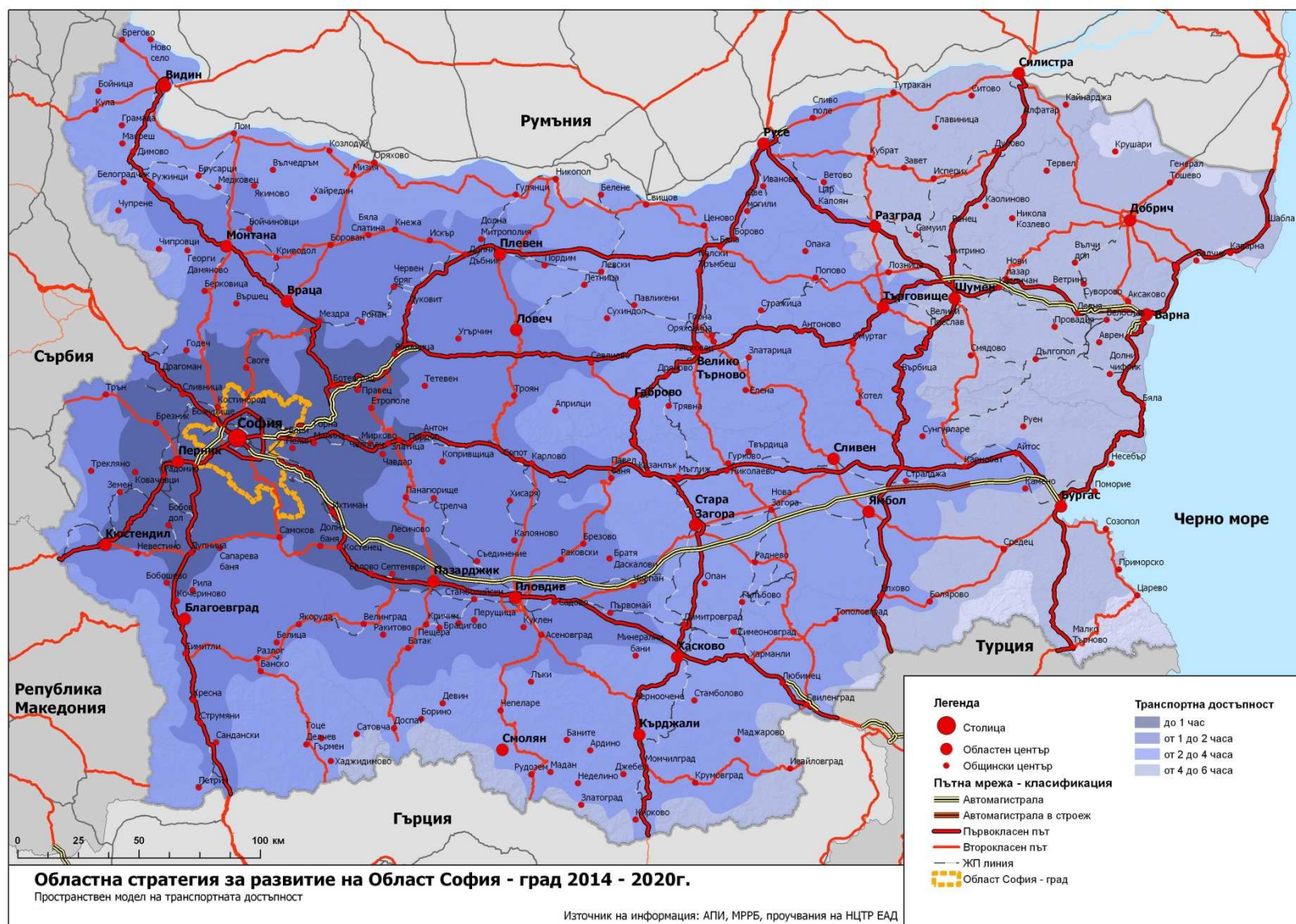
В област София е най-голямото международно летище на страната, което е свързано чрез директни въздушни маршрути с над 50 дестинации и обслужва над 65 авиокомпании и около 3,5 млн. пътници годишно. То е едно от най-бързо развиващите се летища в Европа, което увеличава капацитета си в съответствие с нарастващия пътничко-поток.

Доизграждането на транспортната инфраструктура ще доведе до благоприятно въздействие върху икономиката и интегрирането на областта в национален и международен план.

Изградената електроснабдителна система на областта има добър капацитет, но се нуждае от разширение и модернизация. На територията на област София-град функционират две топлоелектрически централи и няколко водноелектрически, присъединени към електроенергийната мрежа, захранваща областта. Последните две години в областта се изграждат много инсталации, използващи слънчевата енергия и в края на 2012 г. са въведени в експлоатация общо 17 производители на електрическа енергия от възобновяеми енергийни източници. Газоснабдяването на област София-град обхваща големите промишлени предприятия, ТЕЦ и ОЦ. Началните стъпки за битова газификация започват от Божурище, Банкя и част от Южните територии на гр. София. Предстои решително разширяване на мрежата.

Националната цифрова преносна система започва и завършва в София, като оптическият кабел образува магистрален пръстен, обхващащ най-важните телекомуникационни центрове в страната, а периферните райони се свързват с цифрови радиорелейни линии. В края на 2011 г. относителният дял на използващите редовно Интернет в областта достига 74,3%, и показва ръст от 6,3%.

(Картосхема 4) Пространствен модел и транспортна достъпност

Населението в областта е напълно водоснабдено - 100%, при средни показатели за ЮЗ район 99,1% и за страната 99,2%. В областта няма населени места с трайно въведен режим на водоснабдяване, както и ползвачи вода с отклонения в стандартите за качество. Наличните водоизточници имат капацитет за водоснабдяване на гр. София и околорадската зона в следващите 20-25 години, съществуват и резерви за допълнителни количества за питейно водоснабдяване. Състоянието на водопроводната мрежа и главните и довеждащи водопроводи е лошо, загубите на вода са много високи. Изградената канализационна мрежа на територията на областта осигурява канализационни услуги на 95,6% от населението. Техническото състояние на канализационната мрежа е сравнително добро. Все още съществуват квартали с частично изградена канализация. Осъвременена и с достатъчен капацитет е ПСОВ, в процес на изпълнение са канализационните системи и ПСОВ на някои от малките населени места в областта, съгласно Стратегията за изграждане на инженерната инфраструктура на Столична община.

Въпреки забавените темпове на растеж поради глобалната криза, област София-град запазва водещата си позиция на най-динамично развиващата се област в България.

Произведеният брутен вътрешен продукт (БВП) в област София-град в периода 2007 – 2010 г. нараства от 22 148 млн.лв. до 28 320 млн.лв., което представлява 83,35% от БВП на Югозападния район и 40,16% от националния. БВП на човек от населението в областта за същия период също нараства и е значително по-висок от средния за страната.

Брутна добавена стойност в област София-град през 2010 г. достига 24 386 млн.лв. Тази стойност представлява 83% от БДС на Югозападния район и 40% от тази на Р. България. Най-висок в областната БДС е дялът на сектор услуги 81,41%, следван от сектор индустрия 18,4%, а на аграрния сектор е само 0,19%. Дялът на услугите има постоянно висок дял за периода 2007-2010 г. и е значително над средното за страната - 65,6% и за ЮЗ район – 76%. Това се обяснява с ролята на София като главен административен, политически, културен, образователен, търговски и туристически център на страната. Индустриалният сектор с дял 18,4% е под средното ниво за България - 29,5%, но в същото време като обем представлява 25% от БДС на страната. В отрасловата структура по всички показатели (брой предприятия, произведена продукция, приходи от дейност, нетни приходи от продажби) сериозно преобладава дялът на сектора на услугите пред индустриалния и аграрния сектор. Заетостта по икономически сектори в областната икономика също показва установената тенденция - голям дял на заетите в сектора на услугите - 77,0%, спрямо - 22,4% в индустрията и само 0,06% в аграрния.

Туризмът е приоритетен отрасъл за икономиката на област София-град. Той е част от сектора на „услугите“. Макар и с малък дял по отношение на броя на регистрираните стопански единици – 121 от общо 4 771 в „хотелиерство и ресторантьорство“, стопанският му резултат, приходи от нощувки е значим – 94 149 753 лв. (2011 г.). Основната част от него идва от категорията „хотели“ – 93 719 087 лв. В област София-град се развива културен, познавателен, делови и бизнес туризъм, който показва известен спад в периода на криза. Средствата за подслон от 149 броя за 2008 г. намаляват на 130 броя за 2012 г. Броят на леглата намалява от 13822 за 2008 г. на 12005 за 2012 г. Реализираните нощувки общо са намалели с 140143, но реализираните нощувки от чужденци са се увеличили от 830027 за 2008 г. на 851527 за 2012 г. или с 21500.

За отбелязване е фактът, че икономическата криза не е оставила толкова сериозен отпечатък в Столичната икономика, колкото в икономиките на другите области. Намалява произведената продукция – от 51 607 808 хил.лв. през 2007 г. на 45 906 535 хил.лв. в 2011 г., намаляват и нетните приходи от продажби – от 94 518 352 хил.лв. на 91 953 938 хил.лв. Заетите лица обаче се увеличават от 657 987 д. на 662 903 д., ДМА от 44 982 045 хил.лв. нарастват на 49 081 490 хил.лв. Броят на предприятията в областта също нараства от

77 256 през 2007 г. до 101 018 бр. в 2011 г. Но за съжаление малките и средни предприятия намаляват по брой от 9116 бр. през 2009 г. до 8316 през 2011 г., а броят на заетите в тях намалява от 564 053 д. на 526 252 д.

Преките чуждестранни инвестиции в област София-град нарастват от 2007 г. до 2009 г., когато достигат 12 545,6 хил.евро, но в следващите години, в резултат на кризата, бележат намаление и през 2011 г. са 11 586 ,6 хил. евро.

Независимо от трудностите за финансирането, разходите за НИРД в периода 2007 - 2011 г. нарастват от 209 692 хил.лв. на 350 129 хил.лв. В област София-град се реализират 81,5% от всички национални разходи за НИРД, а заетите в тази дейност съставляват 60% от всички заети в страната.

През 2011 г. в област София-град коефициентът на заетост на населението от 15 до 64 г. е 69,2% и е най-висок сред другите области, като средният за страната е 58,5%.

Коефициентът на безработицата в област София-град през 2008 г. достига най-ниското си равнище от 1,37%. В резултат на икономическата криза през 2011 г. се повишава до 3,37% при средна стойност за страната 9,67%, а през 2012 г. – до 3,6% при средна стойност за страната 11,4%.

В съответствие със статута на столица на страната в София се концентрират висши национални функции и институции. Столицата е пръв административен, икономически, политически, културен, образователен, търговски и туристически център на страната. Тук е концентрирана институционална инфраструктура, реализираща управленски функции с международно, национално, местно, градско значение и влияние във всички области на общественно-икономическия живот. Присъствието на най-големите учебни заведения, научноизследователски институти, финансови услуги, развитие на обслужваща сфера и инфраструктура доразвива управленския и интелектуален потенциал на столицата.

София е най-крупният научен и образователен център на страната с 20 висши учебни заведения, 4 колежа, БАН, Селскостопанска академия, Медицинска академия, много научни институти, звена и лаборатории в сферата на академичната и фундаменталната наука, на приложните научни изследвания и др., с реални възможности за внедряване на нови технологии и развитие на иновативни производства. Все още не е постигната необходимата степен на обвързаност на висшето образование и научноизследователската дейност с нуждите на бизнеса.

София е най-значимият културен център в страната с 21 театри, 27 музеи, 4 национални и 2 общински художествени галерии, национална библиотека, столична библиотека, активна читалищна мрежа със 124 читалища и с ежегодно провежданите национални и международни културни прояви, Национална опера и балет, Национален театър, Национална библиотека, национални музеи, Национален дворец на културата и др.

Неоценимо богато е наследството от недвижими културни ценности на София и околността - Боянската църква, включена в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО, Архитектурно-историческият резерват “Сердика София”, Храм – паметникът “Александър Невски”, църквата “Св. София”, ротондата “Св. Георги”. манастирите и църквите на Софийската Света гора са значимо културно наследство, чието включване в Интегрирания културен продукт на София предстои.

В област София-град системата на здравеопазването е добре развита и покрива относително добре нуждите от здравна помощ. На територията на областта се намират 59 болнични заведения с капацитет общо 8 916 легла, от тях многопрофилни болници 19 с капацитет 5 044 легла, специализирани болници 39 с капацитет 3 832 легла. Лечебните заведения за извънболнична помощ са 349, от тях: Диагностично консултативни центрове

– 45; Медицински центрове – 97; Самостоятелни медико-диагностични и медико-технически лаборатории – 176; Дентални центрове – 16; Медико-дентални центрове – 15. В област София-град населението, обслужено през 2011 г. от един лекар е 222 човека, т.е. над средното за страната - 258 човека. Населението, обслужено от един стоматолог в областта е 817 човека, т.е. над средното за страната – 1 101. Това показва, че областта е с по-добри показатели от средните за страната по отношение здравно обслужване.

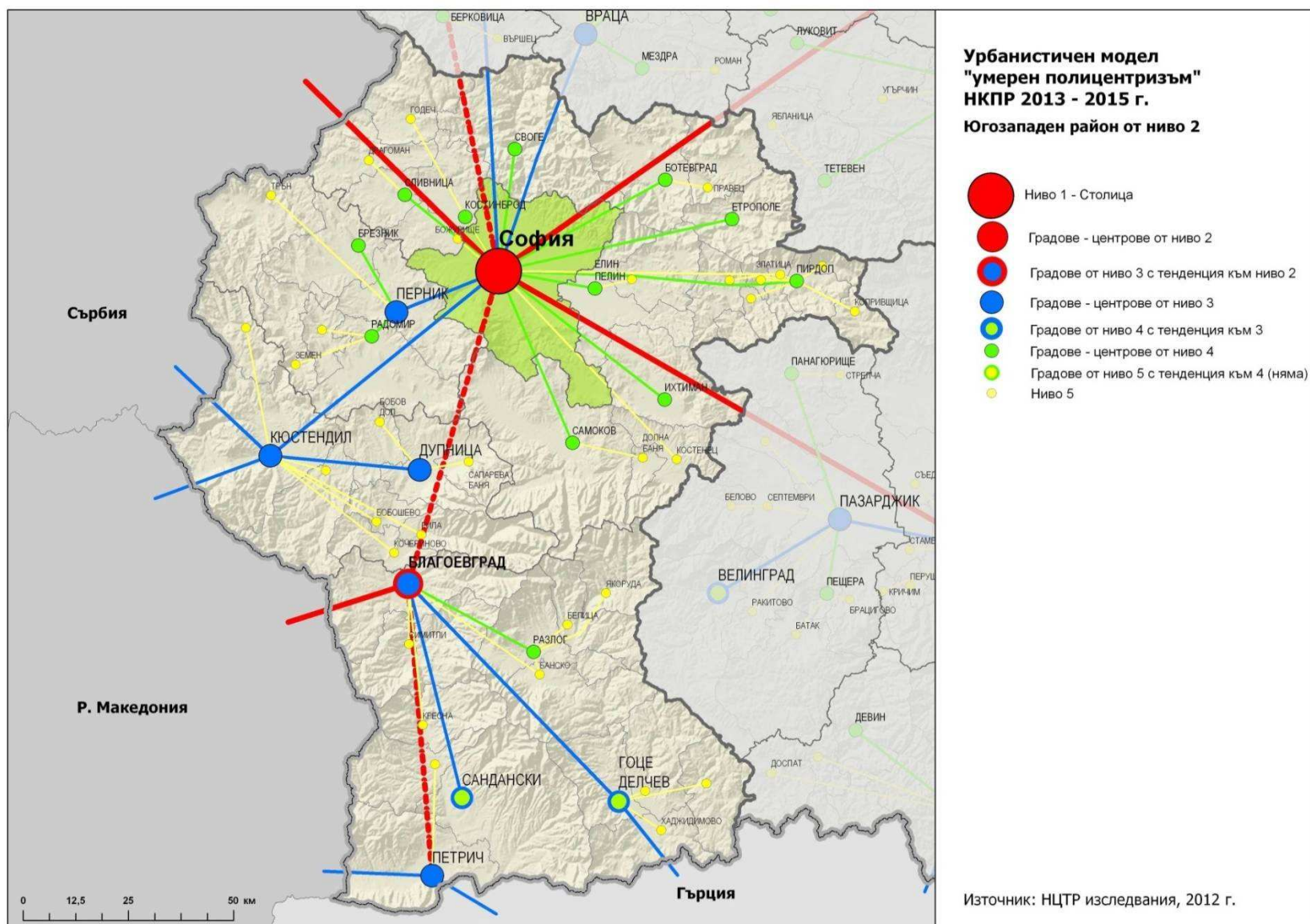
Териториалната структура на област София отразява високата степен на урбанизация на територията. Урбанизираните територии заемат 20,3% от общата площ на областта, много по-голям дял от средния за страната – 5,0% и от средния за ЮЗ район - 4,9%. Земеделските територии заемат 45,5% от територията на областта, значително по-малко от средното за страната - 58,7%. От тях 84,5% са обработваеми земи с високо качество. Горските територии заемат 26,6% от територията на областта, по-малко от средното за страната 33,6%. Всички гори в областта са със специално предназначение. Защитените територии в областта, представени от природен парк Витоша и други, заемат 9,35% от територията ѝ, което е по-голямо от средното за страната 5,0%. Екологичната мрежа заедно със зоните по Натура 2000 заема 13,12%, което е значително по-малко от средното за страната (33,9%).

Териториално урбанистичното развитие в областта се представя от развитието на големия град София и формиращата се към него агломерация. Структурата на ядрото София е изразено радиално-кръгова концентрична. Наченки на линейно развитие има по посоките на радиалните транспортни направления, по които ядрото се разширява и се приобщават съседни малки населени места в съседните общини. По проучванията в ОУП на гр. София и Столична община и в НКПР се очертават две зони на влияние на големия град. Зоната на влияние на София се простира в трите области – София-град, Софийска и Пернишка. Зоната на активно влияние се простира в Софийското поле и обхваща Столична община и съседните общини Костинброд, Божурище, Своге, Сливница, Елин Пелин, Горна Малина. В тези граници се развива и Софийската агломерация.

В територията на област София-град се намира най-активната част от агломерацията и нейното ядро. В нея, по проучвания на ОУП София, извън компактният град се извяват две урбанистични зони - вътрешна околградска зона, около границите на компактният град с малки селища и градски квартали и външна, слабо урбанизирана, в обхвата на Софийското поле до оградните планини.

Развитието на Софийската агломерация следва да се насочва с устройствено планиране, което да излезе от рамките на общината, респ. на областта София-град и да обхване и съседните шест общини в зоната на активно влияние.

(Картосхема 5) Урбанистичен модел „умерен полицентризъм“

2. Природни условия и ресурси – фактори и потенциал за развитие

Област София-град е разположена в Софийската котловина и е заобиколена от планините Витоша, Люлин, Лозен, Средна гора и Стара планина.

Релеф. Според геоморфоложките си особености релефът на областта може да бъде характеризирани като котловинен, долинно-склонов и планински. В посока от север на юг релефът от планински постепенно преминава в котловинен (Софийска котловина с най-ниските подножия на Стара планина) и отново преминава в планински (Витоша, Плана, Лозенска планина, Люлин). В резултат на активната стопанска дейност, осъществявана в обхвата на област София-град, са създадени редица антропогенни форми, които допълват естествено формирания характер на релефа. Такива са изкуствените водоеми (яз. “Искър”, Панчаревското езеро), пътно-инженерните съоръжения (виадукти и мостове на автомагистрала “Хемус” и “Тракия”), багерните езера от добив на инертни материали и др.

Геоложки особености. Наличната геоложка информация и извършените зонирания на територията на областта показват, че Софийската котловина, където попада по-голямата част от областта, е млада, тектонска активна грабенова структура със сложен строеж и проявява съвременна активност.

Зони с активни и потенциални свлачища - Активни и латентни свлачища в района на гр. София са доказани при ж.к. Лагера – високия скат на р. Владайска; кв. Лозенец – стръмния скат на бившите тухларни фабрики (Южен парк), ж.к. Западен парк - североизточния склон на Голяма Коньовица в посока към Суходолската река и по високия десен бряг на реката; кв. Редута; 7-ми километър; северния склон на Лозенската планина (Герман и Лозен) и при Кокаляне, Панчарево, Бистрица.

Зони с повишен сеизмичен риск - Територията на столицата попада в зона с възможна земетръсна сила от IX-та степен по скалата на Медведев-Шпонхойер-Карник и сеизмичен коефициент 0,27. Особено важна е ролята на разломно-разседните дислокации с главната за котловината ориентация СЗ-ЮИ. В микросеизмично зонирание на територията на гр. София е направено отделяне на терени с възможно най-голям за строителството и обитаването сеизмичен риск. Между тях силно се откроява разломният сноп по линията Симеоново-Драгалевци-Бояна-Княжево-Горна баня-Банкя. С него са свързани няколко земетръсни огнища и естествени прояви на термоминерални води. Друга сеизмогенна линия се набелязва между Коньовица, хидротермалното находище в Овча купел и Лозенец. С нея е свързан епицентърът на силното земетресение от септември 1858 г, което провокира поредна ерупция на термална вода в Овча купел.

Важна роля в сеизмотектонската активност на столичните земи играят и редица напречни на главната тектонска ос разломно-разседни дислокации, които имат ЮЗ-СИ ориентация. По тях са формирани и теченията на реките Владайска, Боянска, Перловска, Въртопа и Суходолска.

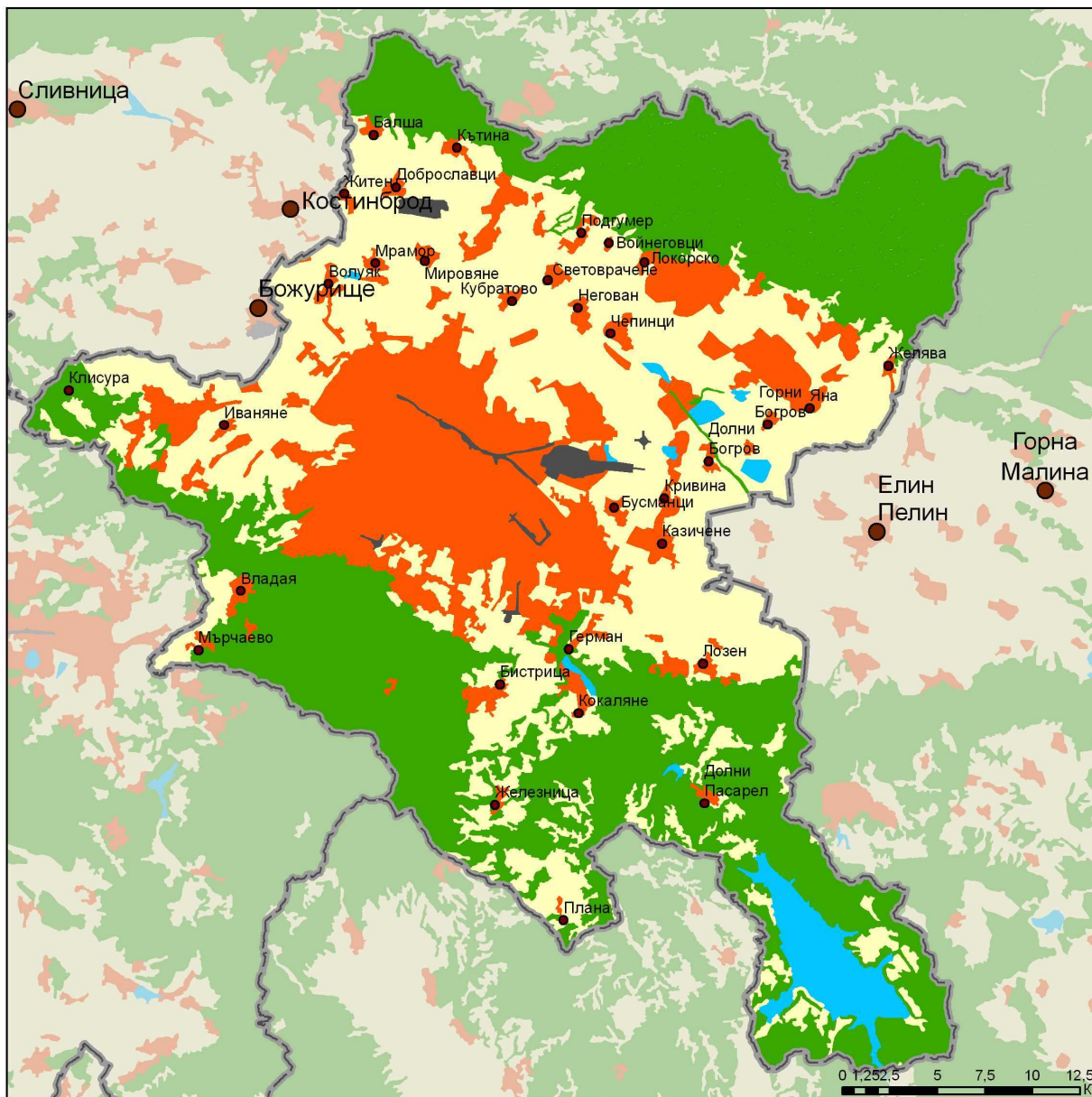
Подземни богатства. На територията на Област София-град има находища на няколко различни вида полезни изкопаеми - черни и цветни метали, въглища и инертни материали. Установени са и няколко малки находища на полускъпоценни камъни (аметист, турмалин), намиращи се по склоновете на Витоша.

Инвестиционен интерес представляват находищата на инертни материали – баластриери (“Челопечене”, “Челопечене” - участък “Сметището”, “Долни Богров”, “Корията”, “Враждебна”, “Враждебна 1” и “Враждебна 2”, “Казичене”, “Пет могили”, “Нови силози”, “Бусманци”, “Негован”, “Чепинци”, “Кривина”, “Стари силози”, “Кубратово” и находищата за добив на трошенокаменни фракции – кариери (“Балша”, “Рудина”, “Мало Бучино”, “Храбърско”).

(Картосхема 6) Видове територии

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ
НА ОБЛАСТ СОФИЯ 2014 - 2020 г.

Видове територии

- Областен център
- Общински център
- Населено място
- Областна граница

Видове територии

- Урбанизирани (19.8%)
- Земеделски (45.5%)
- Горски (26.6%)
- Водни площи (3.1%)
- Инфраструктурни мрежи (1.4%)

Източник: Проект Корин Земно покритие, АГКК

Национален център за териториално развитие, 2013 г.

Климат. Областта попада в обхвата на *умерено-континенталната климатична област* в България. Средната годишна температура на въздуха се изменя от $+10,0^{\circ}\text{C}$ в Софийската котловина до $+1,8^{\circ}\text{C}$ - във високопланинския пояс.

Преобладаващите *ветрове* в Софийската котловина са западните и северозападните, следвани от източните. В среднопланинския и високопланинския пояс се увеличава честотата на южните и югозападните ветрове.

Количеството на *валежите* в областта нараства от ниските към високите части. Годишната сума в Софийската котловина е около 600 mm, а във високопланинската част на Витоша - около 1100 mm. С увеличаване на надморската височина нараства и броят на дните със *снежна покривка* - от 42 в Софийската котловина до 180 във високата част на Витоша.

На основата на климатичните различия и оценка на влиянието им за икономическото развитие на областта се обособяват три климатични зони (територии):

- с умерено-континентален климат, благоприятен за стопански дейности – аграрен сектор, транспорт, строителство и др. (обхващаща земи от 500 до 800 m надм. височина);
- със среднопланински вариант на умерено-континентален климат - относително благоприятен за развитие на планинско земеделие и животновъдство, за развитие на горскостопански дейности, строителство, за отдих и туризъм (от 800 до 1800 m надм. височина);
- с високопланински характер на умерено-континентален климат - неблагоприятен за стопански дейности с изключение на планински туризъм (надморска височина над 1800 m).

Води. Област София-град е бедна на повърхностно течащи води. Основен елемент на хидрографската мрежа са реките и водоемите.

В речната мрежа на областта главната река, отводняваща територията ѝ е р. Искър. Приточната речна мрежа е развита асиметрично и е представена от многобройни леви притоци и от единствения десен приток - р. Лесновска (Стари Искър). Левите притоци извираят от Витоша и от Люлин. Повечето от притоците на р. Искър в областта са къси (с дължина около и под 30 km).

Водоемите на територията на областта са антропогенно създадени - едни са изкуствено изградени (язовири) за регулиране на речни води с оглед на комплексното им използване, а други са възникнали на места с открит добив на скални материали (обикновено алувиално-езерни пясъци). *Язовирите* на територията на Област София-град са яз. "Искър" - с водна площ около 30 km^2 и максимален обем 673 млн. m^3 , яз. "Панчарево" с площ около $0,900 \text{ km}^2$ и обем 6,7 млн. m^3 , яз. "Пасарел" с площ $0,330 \text{ km}^2$ и около 10 микроязовира (включително и изравнители) със сумарна площ около 1 km^2 .

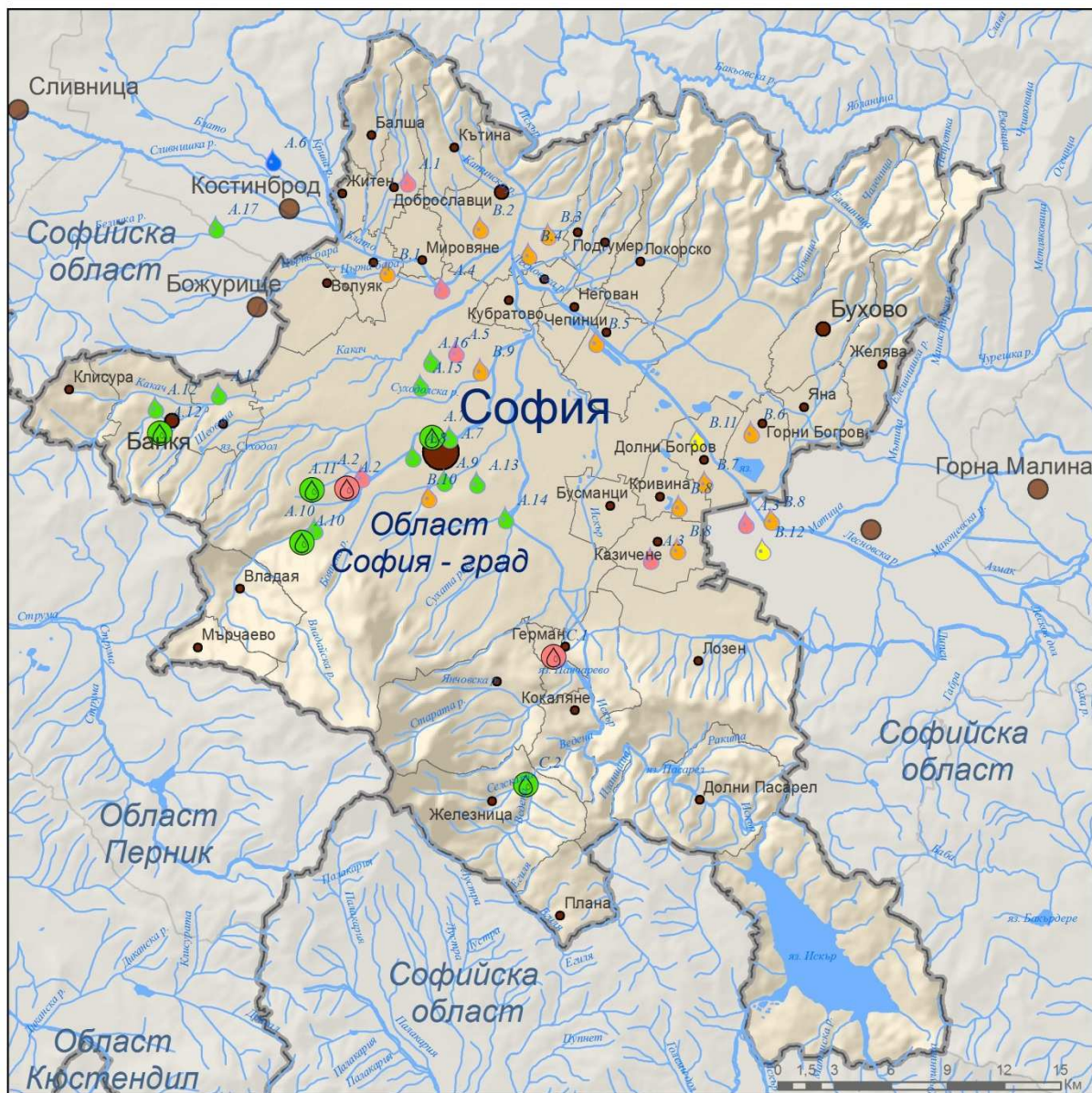
Езерата в изкопи се срещат във вид на многобройни групи около селата Негован, Чепинци, Челопечене, Долни Богров, Кривина, Казичене, Горубляне, Враждебна и източно от Аерогара София или на малобройни групи и единично - около селата Кътина, Световрачене, гр. Нови Искър, кварталите Гара Искър и Дружба. Сумарната им площ възлиза на $3,340 \text{ km}^2$.

В структурата на водните ресурси, освен повърхностно течащите води, с особено значение за разглежданата територия са и *подземните води*. В източните части на Софийското котловинно поле (около реките Лесновска и Искър) подземните води залягат на малка дълбочина - средно 0,5-1,0 до 1,5-2,0 m, а в района на Казичене - Лозен - Равно поле те са на дълбочина предимно на 2,0- 3,0 m.

(Картосхема 7) Водни течения, площи и минерални извори

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ
НА ОБЛАСТ СОФИЯ - ГРАД 2014 - 2020 г.

Водни течения, площи и минерални извори

Легенда

Находища на минерални извори и сондажи
в подложката на Софийския грабен

- A.1-Доброславци
- A.2-София-Овча Кулеп
- A.3-Казичене-Равно поле (дълбоко)
- A.4-Требич
- A.5-Илиянци
- A.6-Костинброд
- A.7-София-Център
- A.8-София-Баталова воденица

в покривката на Софийския грабен

- A.9-София-Лозенец (дълбоко)
- A.10-София-Княжево
- A.11-София-горна Баня
- A.12-Баня
- A.13-София-плаж Република
- A.14-София-4-ти км
- A.15-София-Надежда
- A.16-София-Свобода
- A.17-Костинброд-Пролеша
- B.1-Мрамор
- B.2-Нови Искър
- B.3-Гниляне
- B.4-Световрачане
- B.5-Челинци
- B.6-Горни Богров
- B.7-Долни Богров (долно)
- B.8-Казичене-Равно поле (плитко)

в оградните планински масиви

- B.9-Биримирци
- B.10-София-Лозенец (плитко)
- B.11-Долни Богров (горно)
- B.12-Равно поле-гара Верила
- С.1-София-Панчарево
- С.2-София-Железница

извор

сондаж

Долен и среден Триас

Горна Юра

Горна Крета

Гнилянска свита

Лозенецка свита

Водни площи

Водни течения

Източник: БАПВ, НЦТР, 2013 г.

Минерални води. На територията на Област София-град са разкрити 50 важни водоизточника, 10 от които са с национално значение, а заедно с тези с по-малък дебит - цифрата надхвърля 150. Значителна част от тях отговарят по своя основен физико-химичен състав на изискванията на европейските норми за трапезни води (8 минерални води са включени в БДС 14947-80), което е и причина за широкото им използване за питейни нужди от местното население. Температурата на минералните води се движи от 24° до 81°, което е един почти неизползван потенциал, като източник за възобновяема топлинна енергия - за отопление не само на балнеологични обекти, но и на сгради, съоръжения, оранжерии и др. Общият им дебит е между 400 и 500 литра в секунда, а геотермалната им енергия се оценява на около 40-50 MW. С по-висок дебит са изворите в находища Банкя (25 l/s), Железница (20 l/s), Панчарево (17,5 l/s), София-център (16,5 l/s), кв. Свобода (12,0 l/s), Княжево (10 l/s), Горна баня (10 l/s) и др.

Характеристиката на минералните води е изключително разнообразна и включва всички естествени групи (хидрокарбонатни натриеви, хидрокарбонатно сулфатно натриеви, хидрокарбонатни калциево-магнезийни, флуорни, силициеви, безсулфатни и др.), което обуславя големи възможности за използването им за балнеология, спортно-рекреативни цели, бутилиране и др. Това изключително стойностно природно богатство не се ползва рационално, голяма част от водите изобщо не се използват, за повечето водонаходища липсват охранителни зони и не се спазват елементарни хигиенни изисквания.

Почви. В равнинно-котловинната част на областта - Софийското поле, почвеното разнообразие е представено от черноземните смолници, алувиално-ливадните и делувиално-ливадни почви. Този тип почви са благоприятни за развитие на някои традиционни за областта селскостопански производства – зърнени и фуражни култури, зеленчукопроизводство, овощарство и др. За склоновете на оградните планини са характерни канелените и кафявите горски почви.

Растителност. На територията на Област София-град се срещат представители на естествената растителност, характерни за всички горскорастителни пояси в България. Алпийските пасища от високопланинския пояс, представен на Витоша, обхващат тревни и нискохрастови съобщества. В по-високите части на средния планински пояс преобладават иглолистни горски формации от смърч, бял бор и ела (Витоша – “Бистришко бранище”), а в по-ниските му части - горите от бял бор (Витоша – над с. Железница, Плана) и мизийски бук (Лозенска пл., Витоша). В най-ниските части на този планински пояс са представени гори от обикновен горун, габър и мизийски бук. Под влияние на човешката дейност част от тези гори са деградирани в храсталаци от леска или тревни съобщества. На много места са създадени изкуствени насаждения от бял и черен бор.

Животински свят. Област София-град притежава разнообразен животински свят. По-високо видово разнообразие е съхранено в планинските и горски части на областта. С важно значение като среда за развитие на фауната са парковите площи, агроландшафтите и други с естествен характер. На територията на област София град, а и в самата столица се размножават някои редки за страната или за други части на Европейския континент видове като бял щъркел, ливаден дърдавец, белоопашат мишелов, черношипа ветрушка, горска ушата сова, чухал, голям и малък ястреб, бялка, някои видове прилепи, някои видове от сем. Земеровки и др.

Анализът и оценката на **природните ресурси** на Област София-град показват, че разнообразието и качествените характеристики на отделните природни компоненти, оказват благоприятно влияние за развитието на територията. Някои от тези ресурси (минерални води, планинския климат и др.), обаче, не са използвани рационално за развитието на туризма. От друга страна, наблюденията за настъпилите през изминалите години промени в количествените параметри на отделните природни компоненти

показват, че не се наблюдават значителни промени. Единствено в резултат на антропогенните въздействия върху природната среда са се влошили някои от качествените им характеристики (основно санитарно-хигиенни), които имат отношение към стандартите на градската и частично – към извънградската среда. В най-голяма степен това се отнася главно за ландшафта, подземните и повърхностните водни ресурси, замърсеността на почвите и др.

3. Икономическо развитие и конкурентоспособност – основни проблеми и възможности

3.1. Обща характеристика на икономическото развитие на областта

Брутният вътрешен продукт (БВП) е основен макроикономически индикатор за икономическото развитие, характеризиращ нивото и състоянието на социално-икономическия комплекс на Столична община.

Произведеният БВП в област София-град нараства плавно и в 2010 г. достига най-високата си стойност 1 279 746 хил.лв. За 2009 г. неговата стойност представлява 17,05% от този на Североизточния район и 1,82% от националния БВП.

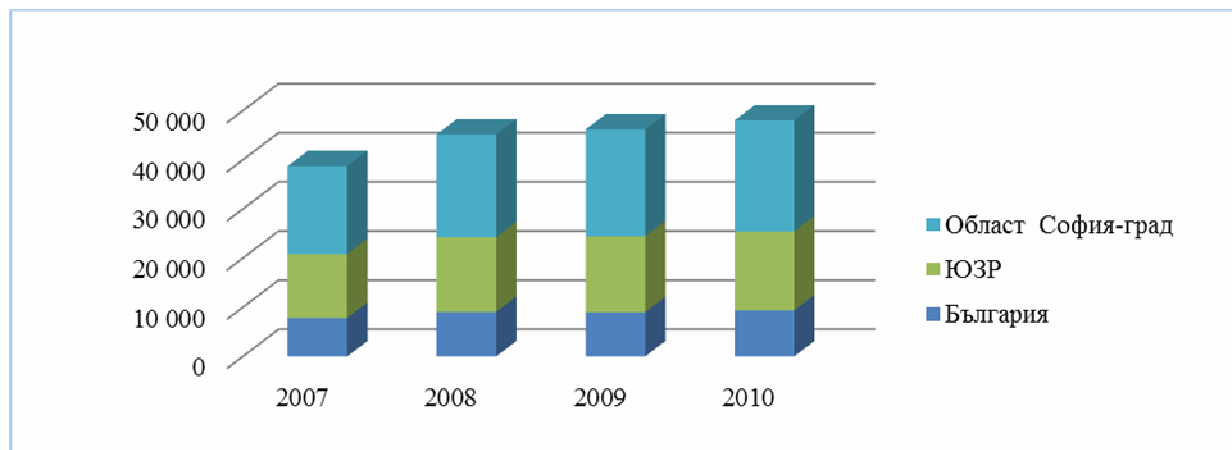
Темповете на нарастване на БВП в областта през периода 2004-2008 г. и последващият спад през 2009 г. са близки до средните за страната.

Брутният вътрешен продукт на човек от населението по паритет на покупателна стойност (PPS) в област София-град достига най-висока стойност през 2010 г. – 22 573 лв., докато в предишните три години е под тази стойност. През 2010 г. БВП на човек в област София град (22 573 лв.) е много по-висок от средния за страната (9395 лв.) и средния за Югозападния район (16 078 лв.).

(Таблица 1) БВП общо и БВП на човек от населението за България, ЮЗР и област София-град
Източник: НСИ

години	България БВП – млн. лв.	България БВП на човек – лв.	ЮЗР БВП - млн. лв.	ЮЗР БВП на човек – лв.	Област София-град – БВП - млн. лв.	Област София-град БВП на човек - лв.
2007	60 185	7 857	27 486	12 991	22 148	17 871
2008	69 295	9 090	32 062	15 161	26 003	20 904
2009	68 322	9 007	32 565	15 406	27 180	21 771
2010	70 511	9 359	33 974	16 078	28 320	22 573

(Фигура 2) БВП на човек в лева, Източник: НСИ

За целия период на изследване БВП е нараснал 128%, като най-висок годишен ръст (спрямо предишната година) е реализиран през 2008 г. – 117%. За отбелязване е фактът, че икономическата криза не е оставила отпечатък в Столичната икономика, за разлика от икономиките на другите области.

БВП на човек от населението през 2007 г. е 17871 лв. и достига 22573 лв. през 2010 г. Общото нарастване за периода 2007 - 2010 г. е 4702 лв./чов., независимо от това, че през същия период населението на общината се е увеличило с 40868 чов.

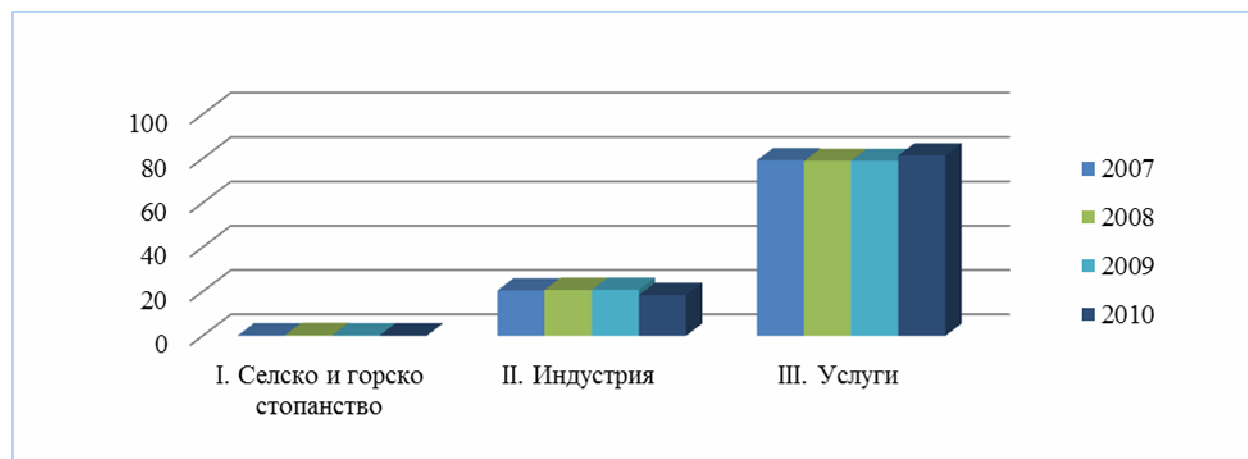
Брутна добавена стойност (базисни цени) е равна на брутната продукция (базисни цени) минус междинното потребление (цени на купувач). Този икономически показател (БДС) в област София-град е най-висок през 2010 г. – 24386 млн. лв. Тази стойност представлява 83% от БДС на Югозападния район и 40% от тази на Р. България. Най-висок в областната БДС е дялът на сектор услуги 81,41% и сектор индустрия 18,4%, а на аграрния сектор е 0,19%. Дялът на услугите има условно постоянно поведение за периода 2007 - 2010 г. и е значително над средното за страната (65,6%) и района – 76%. Индустриалният сектор (18,4%) е под средното ниво за България (29,5%), но в същото време той представлява 25% от БДС на страната.

Заетостта по икономически сектори в областната икономика също показва установената тенденция - голям дял на заетите в сектора на услугите - 77,0%, спрямо - 22,4% в индустрията и само 0,06% в аграрния.

(Таблица 2) Дял на икономическите сектори в БДС (%), Източник: НСИ

Икономически сектори	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.
I. Селско и горско стопанство	0,27	0,32	0,19	0,19
II. Индустрия	20,50	20,74	20,81	18,40
III. Услуги	79,23	78,94	79,00	81,40
Общо	100,0	100,0	100,0	100,0

(Фигура 3) Дял на икономическите сектори в БДС (%), Източник: НСИ

Дялът на първичния сектор (селско и горско стопанство) в БДС е незначителен и с тенденция на задържане в рамките на последните две години (0,19%). В периода 2007-2010 г. вторичният сектор (индустрия) проявява тенденция на растеж до 2009 г. и намаление на дела си в БДС за 2010 г. Това се дължи главно на отраслите “добивна и преработваща промишленост”. В абсолютни цифри те запазват едно и също ниво, дори в някои години бележат ръст. Най-жизнен в този сектор през разглеждания период до 2010 г. е отрасъл “Строителство”.

(Таблица 3) Основни икономически показатели за нефинансовите предприятия в областта за периода 2008-2011 г., Източник: НСИ

година	Предприятия	Произведена продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Заети лица	Наети лица	ДМА
	Брой	Хиляди левове			Брой		хил.лв.
2008	77 256	51 607 808	104 977 227	94 518 352	657 987	606 640	44 982 045
2009	99 097	48 309 562	94 232 145	85 689 759	694 565	630 153	50 524 652
2010	100 575	44 012 467	92 632 560	85 115 398	662 211	591 280	49 106 838
2011	101 018	45 906 535	100 070 543	91 953 938	662 903	583 613	49 081 490

В таблицата са резюмирани основните икономически показатели за нефинансовите предприятия в областта за периода 2008-2011 г.

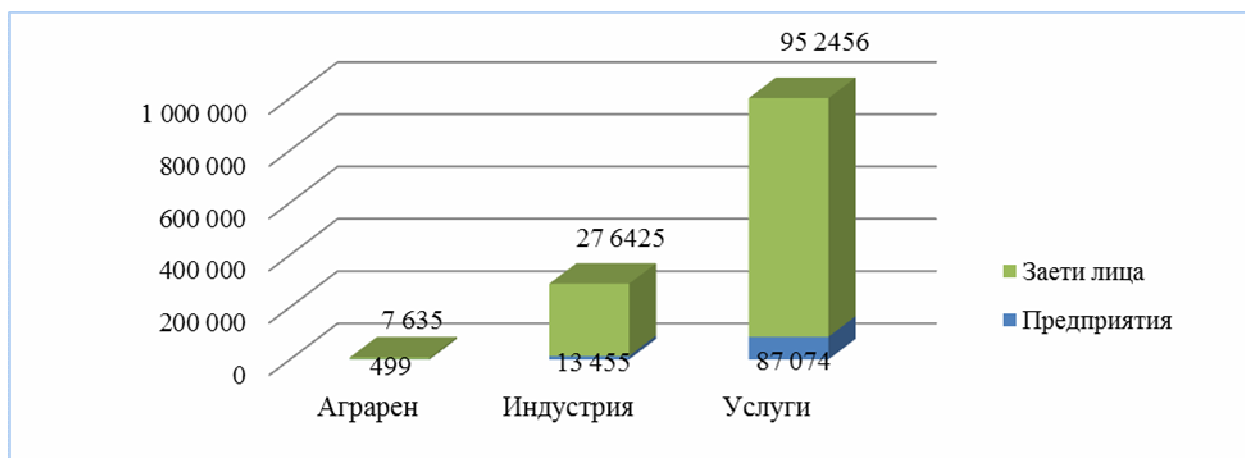
Повишаването на резултатите от икономическата дейност при същевременно намаление на наетите, говори за повишаване на ефективността на икономиката в областта.

3.2. Отраслова структура на областната икономика

В област София-град икономиката има разнообразна структура.

(Таблица 4) Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия в област София-град през 2011 г. по отраслови сектори. Източник: ТСБ София-град

Икономически сектори	Предприятия	Произведена продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Заети лица	Наети лица	ДМА
	хил.лв.	Хиляди лева			хил.лв.		хил.лв.
Общо за област София-град	101 018	45 906 535	100 070 543	91 953 938	652 903	583 613	49 081 490
аграрен	499	146 496	217 606	174 819	3 966	3669	226 405
индустрия	13 455	16 953 104	26 751 226	24 452 507	142 383	134 042	15 695 333
услуги	87 074	28 806 935	73 101 711	67 326 612	506 554	445 902	33 159 752

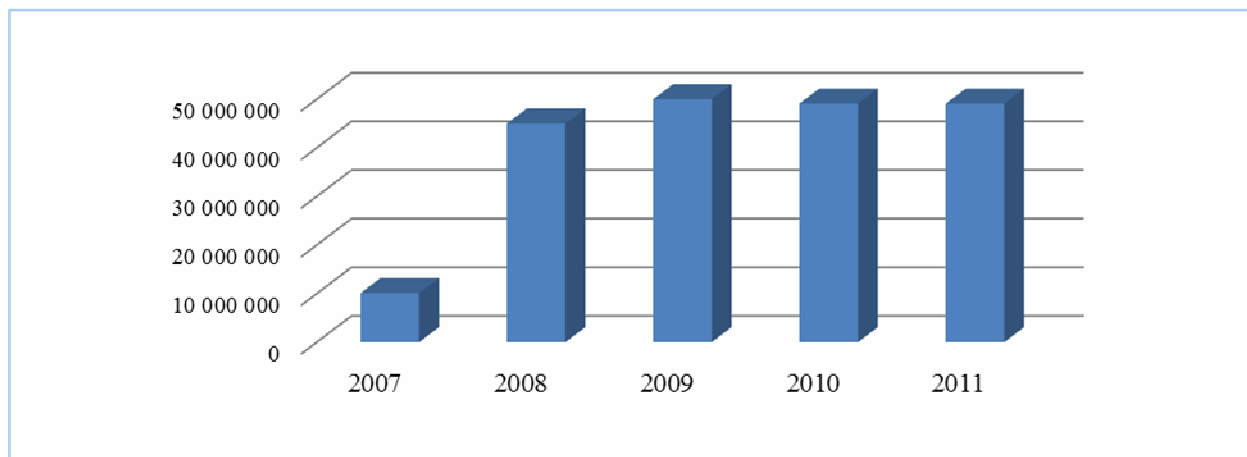
(Фигура 4) Икономически сектори – брой предприятия и заети лица, Източник: ТСБ София-град

Разгледани като темп на нарастване за периода 2007 – 2010 г, приходите от дейност бележат един ръст от 1,17 в аграрния сектор, 1,15 в индустриалния сектор и 1,17 в сектора на услугите.

Туризмът е приоритетен отрасъл за икономиката на област София град. Той е част от сектора на „услугите“. Макар и с малък дял по отношение на броя на регистрираните стопански единици – 121 от общо 4 771 в „хотелиерство и ресторантьорство“, стопанският му резултат – приходи от нощувки е значим – 94 149 753 лв. (2011 г.). Основната част от него идва от категорията „хотели“ – 93 719 087 лв.

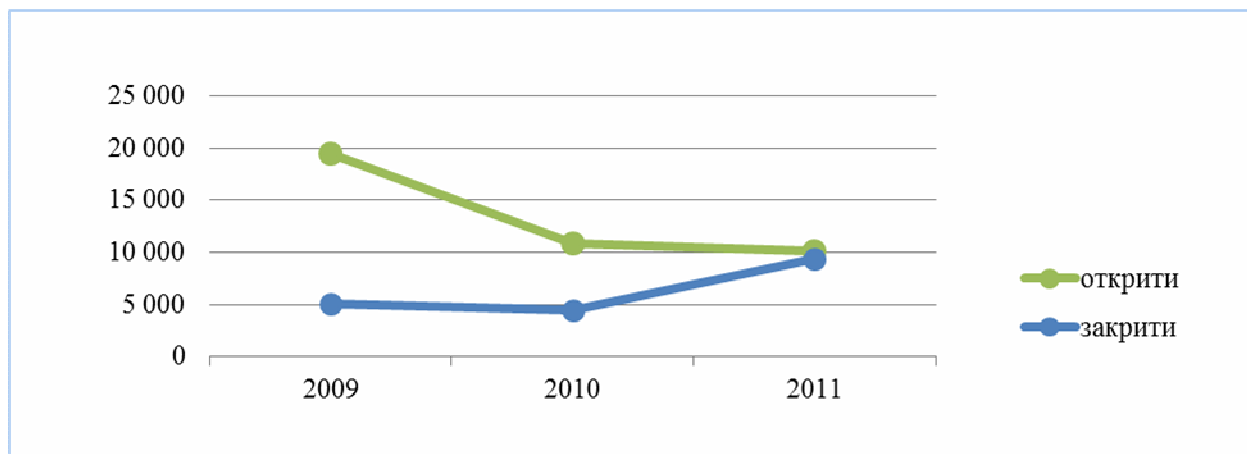
По отношение на *дълготрайните материални активи* (ДМА) в периода 2007-2011 г. има тенденция на нарастване от 10 127 986 х. лв. до 49 081 490 х. лв. Това е показател за разширяване на дейността и технологично обновяване на предприятията в областта. Намаляването на стойностите на показателя за 2011 г. се дължи на закриване на фирми и изтегляне на инвестиции.

(Фигура 5) Размер на ДМА – хил.лв.

По отношение на една нова тенденция в областните икономики, породена от икономическата криза – закриване на фирми и намаляване на общия им брой, област София-град се отличава от останалите области. И тук закриването (умирането) е факт, но новосъздадените стопански единици, изпреварват по брой закритите.

(Фигура 6) Открити и закрити фирми 2009-2011 г.

Проследяването на показателите в годините налага следните изводи:

- Броят на фирми в областта за наблюдаваните години се движи в посока на увеличаване и в това си поведение се различава от общите тенденции в страната;

- Напълно нормално е поведението на основните икономически показатели – произведена продукция, приходи от дейност, нетни приходи от продажби и разходи за дейност. Те са счетоводно отчетени в годишните баланси на фирмите и не може да се търси съпоставимост;
- Обяснимо е колебанието в категориите заети и наети лица по години, като тенденцията на намаляване на техния брой спрямо 2009 г. и отчасти към момента е факт.
- Въпреки относително по-благоприятното развитие на отрасъл “Строителство” на Столичния икономически комплекс в сравнение със средните показатели за страната, очакванията за развитие на отрасъла в следващите три години (2011 - 2013 г.) са за забавени темпове. Очакванията са за продължаващо понижаване на строителната активност в жилищното строителство и запазване на строителството в публичния сектор, независимо от това, че цените на строителния продукт (жилища, офис и търговски сгради, складове и др.) бележат спад.

3.3. Преки чуждестранни инвестиции

За икономическото развитие на Област София-град най-висок принос имат чуждестранните преки инвестиции в нефинансовия сектор (ЧПИ). Преките чуждестранни инвестиции в областта нарастват от 2007 г. до 2009 г., когато достигат 12545,6 млн.евро. През 2010 г. и 2011 г. същите намаляват, което до голяма степен се дължи на продължаващата финансова криза, както и на изтегляне на инвестиции от стратегически инвеститори в района.

(Таблица 5) Чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия в област София-град с натрупване към 31.12. 2011 г. по общини. Източник: НСИ

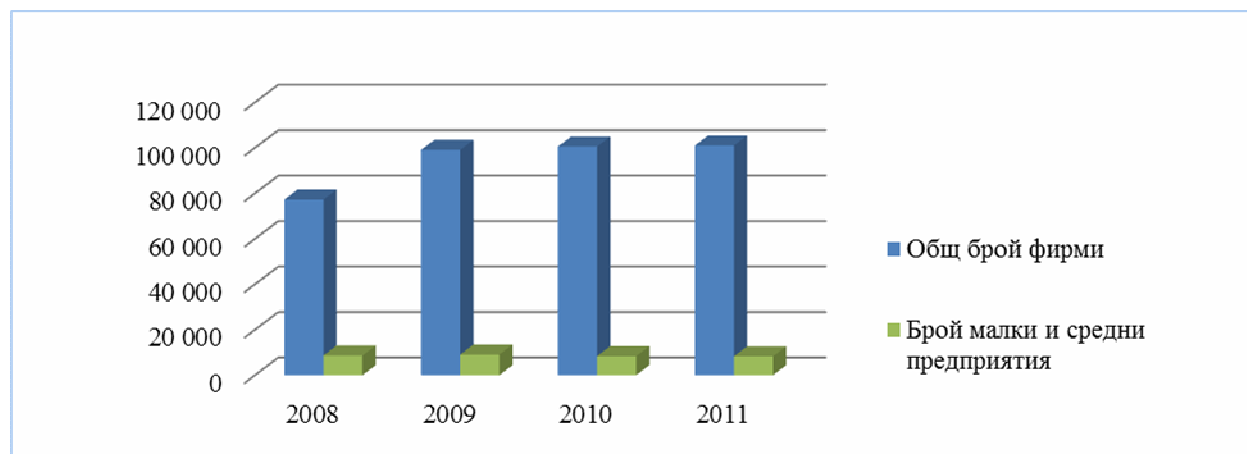
Години	ЧПИ чрез натрупване (млн.лв.)	ЧПИ –годишен прираст (млн.лв.)	Дял на СО от ЧПИ в страната (%)
2007	9222,7	-	60,90
2008	11671,9	2449,2	60,80
2009	12545,6	873,7	61,40
2010	12 466, 8	- 78,8	56,37
2011	11 586 ,6	- 880,2	53,53

3.4. Малки и средни предприятия

Тези предприятия са гръбнакът на икономиката на областта, по отношение на осигуряване на заетост и приходи от дейност. Върхова година по отношение на броя на малките и средни предприятия е 2008 г., след която броят им намалява. Това се обяснява с продължаващата и към момента икономическа криза.

(Таблица 6) Характеристиката на стопанските единици по години, Източник: НСИ

година	Общ брой фирми (нефинансов сектор)	Брой малки и средни предприятия	Общ брой заети + наети	Общ брой заети + наети в МСП
2008	77 256	8 668	1 264 627	584 344
2009	99 097	9 116	1 324 718	564 053
2010	100 575	8 407	1 253 491	534 555
2011	101 018	8 316	1 236 516	526 252

(Фигура 7) Характеристиката на стопанските единици по години, Източник: НСИ

Към момента малките и средни предприятия в област София-град съставляват 8,23% от всички фирми в областта. Броят на работещите в тези предприятия бележи връх през 2008 г., след което намалява, за да се установят в рамките на 526 252 души през 2011 г., което е 42,56% от всички заети и наети в трите икономически сектора. По отношение на другите две групи предприятия – микро и големи, първите съставляват 91,53%, а големите 0,25% от общия брой фирми от нефинансовия сектор.

3.5. Наука, иновации и технологично обновяване на икономиката

Област София-град е водеща по отношение на научно-изследователската и развойната дейност в национален мащаб. В нея са съсредоточени повечето научни и образователни институции от различни сфери от национален ранг. В регионалната статистическа информацията има данни за разходи за научно-изследователска и развойна дейност и зает персонал с такава дейност, от които може да се проследи тяхното увеличение.

(Таблица 7) Научно-изследователска и развойна дейност в област София-град, Източник: НСИ

	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
Разходи за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) (хил.лв.)	209 692	237 266	275 108	340 897	350129
Персонал, зает с научноизследователска и развойна дейност (брой)	11 864	11 753	13 137	12 140	12388

Положителен факт за тази важна дейност е, че независимо от трудностите за финансирането ѝ, разходите за НИРД (изследвания и придобиване на ДМА) в периода 2007 -2011 г. бележат положителен ръст. Сравнени с тези на национално ниво се вижда, че в областта се реализират 81,5% от всички разходи, а заетите съставляват 60% от всички заети.

Съгласно постановките на „Европа 2020“, общото равнище на публичните и частните **инвестиции за НИРД трябва да достигне 3% от БВП на ЕС**. Пренасочването на политиката за НИРД и иновации към основните предизвикателства пред обществото следва да бъде ориентирано към изменението на климата, ефективното използване на енергията и ресурсите, здравето и демографските промени. Ще се търси укрепване на всички връзки в иновационната верига – от етапа, в който няма видими приложения за научните резултати, до тяхната комерсиализация.

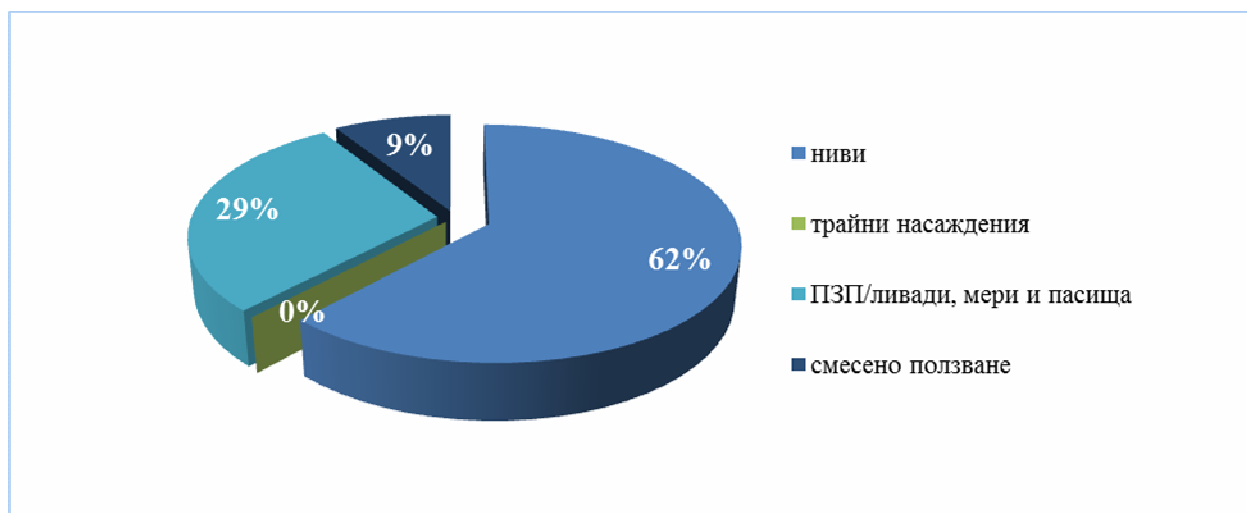
3.6. Селско стопанство

Управлението на дейността се осъществява от Областна дирекция „Земеделие”. Селското стопанство има допълваща роля в областната икономика.

В област София-град заетостта на земеделските територии по начин на трайно ползване е следната:

- ниви – 33269,8 ha
- трайни насаждения – 174,1 ha
- ПЗП (ливади, мери и пасища) - 15774,2 ha
- смесено земеползване - 5142,8 ha

(Фигура 8) Заетост на земеделските територии - ha, Източник: Областна дирекция „Земеделие”

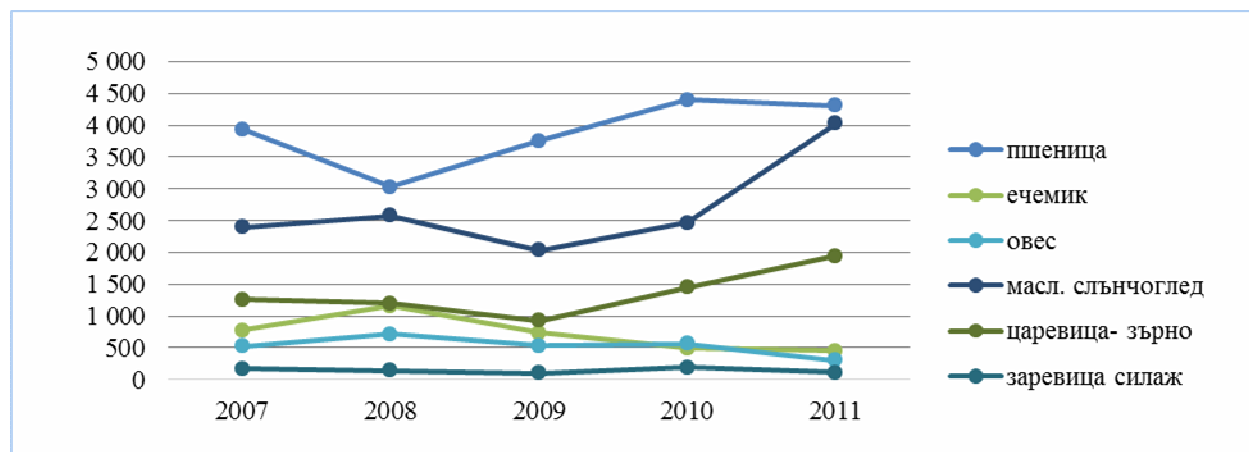

Площта на обработваемите земи в област София-град за последните пет години е относително постоянна.

(Таблица 8) Посевна площ по култури - ha, Източник: Областна дирекция „Земеделие”

№	Култури - ha	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
1	пшеница	3935,1	3030,9	3750,9	4396,1	4310,5
2	ечемик	775,5	1157,0	737,9	493,4	456,7
3	овес	524,8	718,4	537,9	565,7	302,1
4	рапица	-	-	-	178,0	500,0
5	тритикале	16,0	39,5	86,9	32,6	54,8
6	слънчоглед-маслодаен	2401,0	2576,6	2031,7	2463,3	4024,3
7	царевица зърно	1262,4	1197,6	924,6	1448,8	1941,0
8	царевица силаж	174,7	138,9	103,9	188,6	112,2
9	сорго	14,0	49,0	48,5	-	-
10	картофи	198,6	186,9	179,0	84,0	87,0
11	слънчоглед шарен	116,0	-	50,0	-	104,1
12	грах	76,2	121,9	20,0	31,4	30,0
13	силибум	130,0	30,0	20,0	46,0	-
	Общо	9624,3	9246,7	8491,3	9927,9	11922,7

(Фигура 9) Средни добиви от култури по години - kg/dka, Източник: Областна дирекция „Земеделие“

На територията на Столична община развиват дейност 1545 бр. земеделски стопанства, в т.ч. :

- физически лица – 1359 бр.;
- търговски дружества – 29 бр.;
- ЕТ – 21 бр.;
- Земеделски кооперации – 7 бр.;
- Други – 129 бр.

Използвана земеделска площ (ИЗП) по видове стопанства е: в животновъдните стопанства – 65462,1 dka, в растениевъдните стопанства - 113520,1 dka.

(Таблица 9) Разпределение на земеделските стопанства по размер на ИЗП - 2011 г., Източник: Областна дирекция „Земеделие“

= 0	0 - 10		10 - 20		20-100		100 -500		над 500		общо	
брой стопанства	бр. стопанства	ИЗП ha	бр. стопанства	ИЗП ha	бр. стопанства	ИЗП ha	бр. стопанства	ИЗП ha	бр. стопанства	ИЗП ha	бр. стопанства	ИЗП ha
123	995	237,4	129	165,8	160	656,9	68	1609,9	70	15228,3	1545	17898,2

Общата поливна площ на територията на област София град е 9537.4 ha. Площите са разположени в три административни района:

- Нови Искър - 2656,9 ha
- Кремиковци - 953,8 ha
- Панчарево - 5926,7 ha

От общата поливна площ – 9537,4 ha през 2011 г. се напояват само 96,8 ha.

3.7. Животновъдство

С изключение на говедовъдството и птицевъдството, животновъдството в областта има за цел задоволяване на семейни нужди.

(Таблица 10) Отглеждани животни в стопанствата през 2011 г., Източник: Областна дирекция „Земеделие“

Видове и категории животни	Брой животни	Брой стопанства
Говеда-общо	4405	475
в т.ч. млечни крави	2700	457
Биволи - общо	96	8
Овце - общо	8091	297
Кози - общо	2034	341
Свине - общо	1669	270
Еднокопитни - общо	703	163
Птици - общо	67494	665
Пчелни семейства	2537	121

3.8. Горско стопанство

Общата площ на горските територии (ГТ) в Столична община е 42 837 ha в т.ч. 1 844 ha са горски територии, стопанисвани от МОСВ (природен парк Витоша), залесената площ от ГТ без клек е 35 616 ha.

Видовият състав на горите (справка 2011 г.) е следният:

- Иглолистни - 10970 ha;
- Широколистни - 2970 ha;
- Нискостеблени - 2449 ha;
- Издънкови - 19235 ha.

Характерните дървесни видове при иглолистните са белият и черен бор и смърчът, а при широколистните - бук, дъб, габър и бреза.

Съгласно лесоустройствените планове се провеждат залесителни мероприятия в горските територии, които по години променят размерите си по следния начин:

2007 г.	335 dka
2008 г.	513 dka
2009 г.	211 dka
2010 г.	48 dka
2011 г.	62 dka

Приходите от добив на дървесина по години възлизат на:

2007 г.	582036 лв.
2008 г.	551765 лв.
2009 г.	629173 лв.
2010 г.	1086391 лв.
2011 г.	1085669 лв.

Горскостопанската дейност в областта е съсредоточена в държавно горско стопанство „София“. Участъците на територията на стопанството, попадащи в Столична община са ГСУ Нови Искър, ГСУ Кремиковци, ГСУ Панчарево, ГСУ Плана, ГСУ Витоша (обединени ГСУ от ЛУП 2009 г. Люлин, Владая и Драгалевци). В тази дейност са заети 53 души.

3.9. Туризм и културно наследство

София е от малкото столици в Европа с такова уникално съчетание на природни и културни туристически ресурси, което е предпоставка за развитие на разнообразни форми на туризъм, подходящи за различни възрастови, социални и професионални целеви групи. Тя е сред 20-те общини, определени като туристически в страната, в резултат на проучванията, проведени като част от подготовката за следващия програмен период и предстоящото подписване на Споразумението за партньорство с ЕК.

Важен фактор за степента на развитие на туристическия сектор в област София-град, който се отчита в аналитичните проучвания, е мястото и ролята на гр. София в туристическите дестинации в района на влияние на столичния град и в националната територия. Гр. София е начален и краен пункт за чуждестранните туристи, ползващи въздушен транспорт за зимните курорти, попадащи в зоната на активно влияние и извън нея (Витоша, „Боровец“, Банско). Част от транзитно преминаващите през София чуждестранни туристи ползват създадената тук туристическа инфраструктура.

Икономическите функции на столичния град са важен фактор за развитие на бизнес туризма. Опитът показва, че страните и регионите, които са с добри социално-икономически характеристики (и в същото време са добре осигурени с разнообразни туристически ресурси) са по-привлекателни за туристически контингенти. Туризмът не може да се превърне в приоритетен стопански отрасъл, ако не е подкрепен от останалите икономически сектори и най-вече от онези, които осигуряват хранителен тил, наличие на човешки ресурси с високо образователно и квалификационно равнище, наличие на мрежа от обекти от т.нар. „развлекателна индустрия“, дейност на институциите, осигуряващи сигурност и спокойствие на туристите и др. Столична община и гр. София, съответно област София-град, са с високи показатели за икономическо развитие (висок БВП), с изградена инфраструктура, с една от най-добрите качествени характеристики на трудовия ресурс. Тук са налице и всички други изисквания за привличане на по-платежоспособни туристи.

3.9.1. Туристически ресурси

София и околностите ѝ притежават природо-географски и културно-исторически ресурси равностойни на големите туристически и курортни агломерации по света.

Природни туристически ресурси

Оградните планини на гр. София - Витоша, Люлин, Лозенска и Плана планина, Софийска Стара планина, представляват земи и гори от горския фонд. Съгласно Закона за горите (обн. ДВ бр. 19/2011 г.) горите в област София-град попадат в категорията „специални“ и обхващат основно рекреационни (курортни гори и местности и извънселищни горски паркове) и защитени територии (природен парк „Витоша“). Зоната на активно влияние на столицата включва Вискяр планина и Западния дял на Стара планина (Софийска, Мургащ, местности, свързани с Искърския пролом) - зона с непроучен и нереализиран туристически потенциал.

Районът на града е беден на големи реки, езера и хидротехнически съоръжения. Най-голямото водно течение е река Искър с изкуствени водоеми язовир „Искър“, Пасарел и Панчаревското езеро - водни площи извън града, в рамките на 30- и 45-минутния изохрон, подходящи за спорт, спортен риболов и туристически развлечения, с неоползотворен пълноценно потенциал.

В София и Софийското поле са разкрити около 50 минерални водоизточника, от които 10 са находища с национално значение, а 8 – подходящи за бутилиране. Минералните и термални води са с дебит до 500 литра в секунда. Характеристиката на балнеоложкия

туристически ресурс на област София-град показва голямо разнообразие в локализацията, дебита, химическия, минералния състав и температурния режим на термоминералните води. На територията на областта има 19 действащи и около 12-15 консервирани (на практика неизползвани в момента) локализации (някои от тях с няколко извора) на термоминерални води. По своя характер те са от т.нар “филтрационен” тип, т.е. възобновяващи се води, перспективни в далекосрочен план. Общият им дебит е значителен – 133,9 l/s. С по-висок дебит, т.е. по-водообилни са изворите в находища Банкя (25 l/s), Железница (20 l/s), Панчарево (17,5 l/s), София–център (16,5 l/s), кв. Свобода (12,0 l/s), Княжево (10 l/s) и Горна баня (10 l/s). От консервираните извори с голям дебит са тези в района на Зона Б-5 и в района на Борисовата градина. Действащите находища в София–център, Банкя, Княжево, Овча купел, Железница и Панчарево са с национално значение.

Минералните извори попадат в категорията на хипертермалните (над 37 градуса) и хомотермалните и хипотермалните (от 20 до 37 градуса). Температурата на водите е в диапазона от 30 до 52 градуса по Целзий, а минерализацията им варира от 0,2 до 4,77 g/l. Техните физични и химични характеристики са добре изследвани, а систематизираните изводи са в основата на актуализираната през 2012 г. „Стратегия и Програма за разработване и управление на минералните води на територията на Столична община“.

Важно значение за развитието на туризма имат различните категории защитени територии и зони, представени на територията на област София-град. В нейните граници не попада нито един от националните паркове - “Пирин”, “Централен Балкан” и “Рила”. Връзката с тях се осъществява чрез Софийска област, в която влизат части от трите национални парка.

На територията на област София-град се намира преобладаващата част от природен парк Витоша с площ от 26574 ha. В неговите граници са обявени два резервата – “Торфено бранище” (782,8 ha) и “Бистришко бранище” (1177,2 ha). Паркът включва разнообразни природни забележителности - Боянския водопад на Боянска река, Самоковището - водопад на р. Бистрица, пещерата “Духлата” (най-дългата пещера в България). Природна забележителност са “Кътинските пирамиди” – земни пирамиди в землището на село Кътина, местност “Големия дол” (11 ha). Защитена местност е парк Врана, който същевременно е и паметник на градинско-парковото изкуство. С подобен статут са и Градската градина на столицата, както и част от Борисовата градина.

В обхвата на Националната екологична мрежа (НЕМ) от област София-град попадат защитените зони по Натура 2000, както и съхранените биокоридори – „зелени” и „сини” връзки между тях по поречието на реките, предложени с Оценката за съвместимост на Изменението на ОУП на гр. София и Столична община (2009 г.)

Защитена зона „Витоша” (BG0000113) е най-голяма по площ, най-добре проучена и защитена, но същевременно с това и подложена на най-голям натиск, с План за управление, чиято актуализация е предстояща. Границите ѝ съвпадат с тези на ПП “Витоша”.

Защитена зона „Рибарници Челопечене” (BG0002114) е разположена по протежението на р. Лесновска. В рибарниците са установени 134 вида птици, от които 56 са включени в Червената книга на България, а 58 вида са от европейско значение (SPEC).

Защитена зона „Долни Богров – Казичене” (BG0002004) е разположена между двете села и поради наличието на топла минерална вода, характерна растителност и микроклимат е особено подходяща за гнездене. В нея се срещат 22 вида птици от европейско значение, 11 вида, вписани в Приложение I на Директива 79/409 на ЕС, както и такива със световна значимост.

Защитена зона Лозенска планина (BG0000165) покрива площ от 1296,04 ha, а защитена зона Плана (BG0001307) заема обща територия от 2785,71 ha. Това са едни и от най-чистите територии в обхвата на областта, отдалечени от силно урбанизираните зони, с разкриващи се дълбоки перспективи, с потенциал за развитие на туризма, към които е насочен завишен инвестиционен интерес за изграждане на вилни селища от затворен тип.

Към природните туристически ресурси може също да се отнесат и климатът, с уникалните си лечебни свойства в района на Банкя, разнообразието от ландшафти и визуалната им обвързаност, които предлагат планините около границите на област София-град.

Културни ценности

В тази категория туристически ресурси попада нематериалното и материалното недвижимо и движимо наследство, като съвкупност от културни ценности с културна и историческа стойност. Област София-град притежава значителни културни ценности от различни категории, включени в чл. 6 на Закона за културното наследство. (Обн. ДВ бр. 19/2009 г.), към които може да бъде ориентирано туристическото търсене. Между тях са наземни и подземни археологически обекти и резервати; исторически, етнографски и архитектурни обекти и комплекси; образци на парковото изкуство и ландшафтната архитектура; природни ценности; индустриално наследство; произведения на изящни и приложни изкуства; народни занаяти; книжовни и литературни ценности; обичаи, обреди, празненства, ритуали и вярвания; музика, песни и танци; кулинарни традиции, народни спортове и др.

Тук попадат и **обектите от мрежата за културни услуги** – музеи, театри, галерии, концертни зали, добре проучени по повод изготвянето на Стратегията за развитие на културата и дейностите, свързани с поканата за Европейска столица на културата 2019 г.

Голямата част от националните музеи и галерии са в град София (15 от общо 22 национални музея и галерии). Повечето от музеите в област София-град са специализирани – 21 от общо 31. Това са 12,8% от всичките музеи в страната (224). Сред тях с голяма значимост се открояват Националният исторически музей, Археологическият музей, Етнографският музей, Националният природо-научен музей, Националният военно-исторически музей, Националният политехнически музей, както и Музеят за история на София и др.

Обективна представа за мястото и значимостта на музейните обекти в София и в страната дават данните за средния брой на посещенията (съотношение 2,6:1) и съотношението между експонатите средно на един музей (1,8:1). По отношение на финансовите показатели, музейните обекти в София покриват разходите си за своята издръжка – приходите са малко над разходите. За страната това съотношение е в полза на разходите, които надвишават значително приходите от дейността им.

Сред широката мрежа от художествени галерии, функциониращи на територията на столичния град (преобладаваща част от които са 36-те частни художествени галерии), се открояват Националната художествена галерия, Художествената галерия на ул. “Шипка” № 6 и Софийската градска художествена галерия.

Театрите са основно драматични (23 бр., от които 7 частни), два куклени, един оперетен театър и Националният театър за опера и балет. Броят на местата в театралните салони (без частните) е 5718. Националният дворец на културата (НДК) е полифункционална сграда с национална значимост, с възможности за провеждане на международни делови и културни форуми, която се нуждае от значителен ресурс за обновяване, модернизация и техническо оборудване в съответствие с изискванията на модерните изкуства.

Киносалоните в столичния град са 31 с 6583 места. Те претърпяха значителни трансформации през последните години, намериха място в нови търговски центрове или в самостоятелни кино комплекси, но запазиха приблизително същия брой места.

Библиотеките са 512, с национално значение е Народната библиотека “Св. Св. Кирил и Методий”, където е концентрирано книжовно и документално богатство.

Читалището е най-масово срещаният обект в инфраструктурата на културата. В селата на областта то е единственият комплексен обект за културна дейност. От общо 124 читалища, в столичния град са разположени 84, в Нови Искър – 5, в Баня – 4.

Недвижимото културно наследство на територията на област София-град е многопластово и разнообразно, представящо културни ценности от различни епохи. В София има 3 резервата: АИР “Сердика – Средец”, Боянската църква и Борисовата градина – паметник на парковото и градинското изкуство.

АИР “Сердика – Средец” е резерват – територия с особена териториално устройствена защита с ясно определени граници: ул. “Екзарх Йосиф” – ул. “Веслец” – ул. “Триадица” – ул. “Сердика” – бул. “Княз Ал. Дондуков” – ул. “Лега” – ул. “Алабин” – ул. “Княз Борис I” до ул. “Екзарх Йосиф”. АИР “Сердика – Средец” има охранна зона за превантивна устройствена защита и допълнителна буферна зона от прилежащи квартали, очертаващи поредица от пространства, които определят и най-популярните маршрути на познавателния туризъм в централната градска част на София.

Боянската църква е резерват от световна величина, с уникални за ранния европейски Ренесанс стенописи, включена в листата на ЮНЕСКО през 1979 г. (под режима на Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство, Париж, 1972 г.)

Борисовата градина е паметник на парковото и градинското изкуство от 1986 г. с охранна зона, включваща стадионите “В. Левски”, “Юнак” и “Българска армия”.

Област София-град е богата на единични и групови паметници на културата, които представляват определен интерес за познавателния и културния туризъм. Културните ценности и историческата памет се опазват чрез въведените в ОУП на гр. София и Столична община 8 вида територии и режими, защитени от действащото законодателство, някои от които с отношение към ядрото на компактният град, където концентрацията на културно-историческото наследство е най-висока. Тази част от града, която е ядро и на област София-град, попада и в обхвата на определената Зона за въздействие О1 с ИПГВР на гр. София, за която са предвидени комплексни проекти за проучване, консервиране, експониране и комуникиране на културното наследство.

Една от най-значимите части на културно-историческото наследство са манастирите и църквите на така наречената Малка Света гора или Софийска Света гора. В планините край София има 45 манастира. Само част от тях са паметници на културата, но всички те представляват интерес за културния, познавателния и култовия туризъм, а поради благоприятното в климатично отношение местоположение – и за екологичния туризъм. Някои от манастирите са подходящи и за лечебен туризъм - така например край “Св. Крал Стефан” се срещали три целебни въздушни течения, затова посещаването му лекувало различни болести. Голяма част от манастирите на Софийска Света гора са на територията на област София-град: Драгалевският манастир “Успение Богородично”, Кремиковският манастир “Св. Георги”, Германският манастир “Св. Иван Рилски” Горнобанският манастир “Св. Св. Кирил и Методи”, Лозенският манастир “Св. Спас”, Сеславският манастир “Св. Никола”, Дървенишкият манастир “Св. Пророк Илия”, Подумерският манастир “Свети великомъченик Димитър”, Курилският манастир “Св. Иван Рилски” Долнопасарелският манастир “Св. Петър и Павел”.

В удобна близост (за посещение в рамките на един ден) са обекти с културно-историческо значение и изявен туристически потенциал - Рилски манастир (включен в списъка на ЮНЕСКО на световното културно и природно наследство), Пловдив, Копривщица, Самоков, Кюстендил, Сандански.

3.9.2. Туристическа инфраструктура

Средства за подслон – хотели и мотели

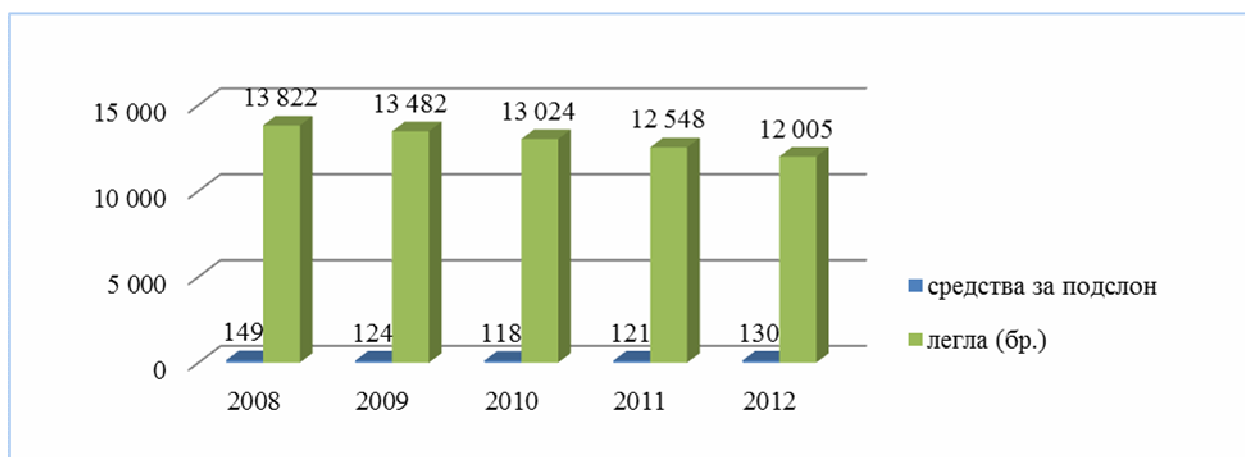
За състоянието на туристическия сектор в социално-икономическия комплекс на област София-град е показателен броят и относителният дял на заетите в него. Националната статистика отчита в действащия Национален класификатор на икономическите дейности (НКИД) туризма като “Хотелиерство и ресторантьорство”. Данните на НСИ за 2012 г. показват, че в област София-град заетите в хотелиерството са около 12000, а в ресторантьорството около 40000. Това са 23% от наетите в този сектор от общото за страната. Посоченият висок относителен дял на наетите в туристическия сектор се дължи и на факта, че в гр. София са седалищата на национални структури.

(Таблица 11) Туристическа инфраструктура

Област/ Община	Средства за подслон и места за настаняване	Легла		Легла денон общие	Стаи		Реализирани нощувки			Използваемост на леглоденонощиата	Приходи от нощувки	
		Легла	в т.ч. временни временни (допълн.)		Брой стаи	в т.ч. действително използвани	Общо	от българи	от чужденци		Общо	от чужденци
София - град	130	12005	2107	4037368	7803	7625	1294174	442647	851527	32,1%	101912391	75100907

Броят легла намалява общо от 13822 за 2008 г. на 12005 за 2012 г. Леглоденонощиата за същия период са намалели с 609226. Реализираните нощувки в брой общо са намалели с 140143, като реализираните нощувки от чужденци се е увеличил от 830027 за 2008 г. на 851527 за 2012 г., или увеличението е с 21500.

(Фигура 10) Туристическа инфраструктура

Средствата за подслон и места за настаняване (от 1 до 5 звезди) през годините 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 г. в област София град показва колебания - от 149 броя за 2008 г. намаляват на 130 броя за 2012 г.

Местата за настаняване от категорията 4 и 5 звезди са се увеличили с 1 бр., тези от категорията 3 звезди се увеличават с 4 бр., докато ниско категорийните 1 и 2 звезди намаляват драстично от 78 на 54 бр. Въпреки че броят на местата за настаняване с 1 и 2 звезди намалява, броят на леглата се увеличава от 2474 за 2008 г. на 2670 за 2012 г., докато в тези с 4 и 5 звезди леглата намаляват с 1503 бр., а тези с 3 звезди намаляват с 510 бр.

Столицата е свързана основно с развитието на **културния, познавателния, деловия и бизнес туризма**. Средният престой и използваемостта на легловата база в почивните домове в Столична община е три пъти по-висок (6,2 дни) от този в хотелската база. Неразвитостта на балнеоложките функции в столичния град също е причина за по-малкия среден престой на част от туристите.

Балнеоложката функция е в основата на известността и на славата на древна София (Сердика, Триадица, Средец). Преди всичко тя е позната като прочут балнеоложки център в границите на Римската империя. Благоприятната комбинация на лечебните минерални извори с красивата природа и здравословния климат са били един от символите на София през римската и следващите исторически епохи.

Термоминералните извори, които са съществен туристически ресурс, дават възможност за реабилитация на балнеоложките функции на София и на Столична община. Налице са предпоставки за извеждането им на ново равнище чрез превръщането им в атрактивен широкопрофилен и висококачествен туристически продукт. Търсенето в световен мащаб на балнеоложки здравно-възстановителни (рехабилитационни и физиотерапевтични) туристически услуги може да се превърне във водещо туристическо направление на област София-град.

Важно предимство на територията е изключителната комбинация на балнеоложкия туристически ресурс с природните дадености с високи естетически и климатични качества (планините Витоша, Люлин, Плана и части от Стара планина, водните ресурси - основно река Искър, яз. "Искър", Панчаревското езеро, използвани за развитието на някои форми на туризма като спортен туризъм, вкл. за гребни и плувни спортове, риболов и др.) и антропогенни ресурси. Подобно съчетание на природни и антропогенни туристически ресурси е много рядко срещано в градове от типа на София.

В момента разнообразният балнеоложки ресурс се използва само частично по предназначение за балнеоложки цели (в Овча купел, Горна баня, Панчарево и в климатичния курорт Банкя). Наличният сграден фонд се състои преобладаващо от зле поддържани бани, балнеосанаториални лечебници и сравнително еднообразен фонд от водолечебни съоръжения. Непълноценно се използват и изкуствените водни площи, в зоните, които не попадат под защита. Недоизградени остават териториите в обхвата на т.нар. в ОУП на гр. София и Столична община „тематични паркове”. Повечето от селата около столицата могат да предложат автентична среда за „селски” туризъм. Манастири, могили и други обекти на културното наследство могат да се обвържат в единна, модерно рекламирана система на туризма с разнообразни атракции. Съществуват достатъчно идеи за развитие и на градския туризъм в столичния град, в който за последните 30 години не е построена нито една модерна сграда на културата, отговаряща на всички технологични изисквания – музей, библиотека, концертен център или друга многофункционална зала за културни прояви.

Независимо от посочените по-горе недостатъци, именно недоразвият потенциал дава основание да се предполага, че и в перспектива туризмът, като услуга и стопанска дейност ще има своето запазено място в обслужващата и икономическа сфера на областта. Той ще

се развива не на основата на отделни секторни стратегии, разработени за всеки конкретен случай, а на цялостна маркетингова стратегия, почиваща на задълбочено изследване на предпочитанията и поведението на целевите пазари и клиенти в различните държави, ориентирана приоритетно към хората, живеещи в област София-град.

4. Демографско и социално-културно развитие, социална интеграция и включване

4.1. Демографско състояние и тенденции

Демографската картина на област София-град е най-благоприятна в сравнение с останалите области на страната. Населението в областта (общината) трайно нараства през последните 10 години и се увеличава с 10,3 % в периода 2001-2011 г. Основната причина за това е положителният механичен прираст, т.е. миграцията от други населени места в страната към София.

Към 01.02.2011 г. населението е 1 291 591 души, които представляват 17,5% от цялото население на България. С други думи, почти всеки шести български гражданин живее в столицата. За периода между двете преброявания населението на област София-град се е увеличило със 120 749 души, или с 10,3%. През този период населението на страната намалява с 564 331 души или с (- 7,1%), основно поради отрицателен естествен прираст. София (столица) също е с отрицателен естествен прираст през последните 10 години (- 27 495 души), но в следствие на механичния прираст населението се увеличава и достига най-големия си брой в историята на преброяванията.

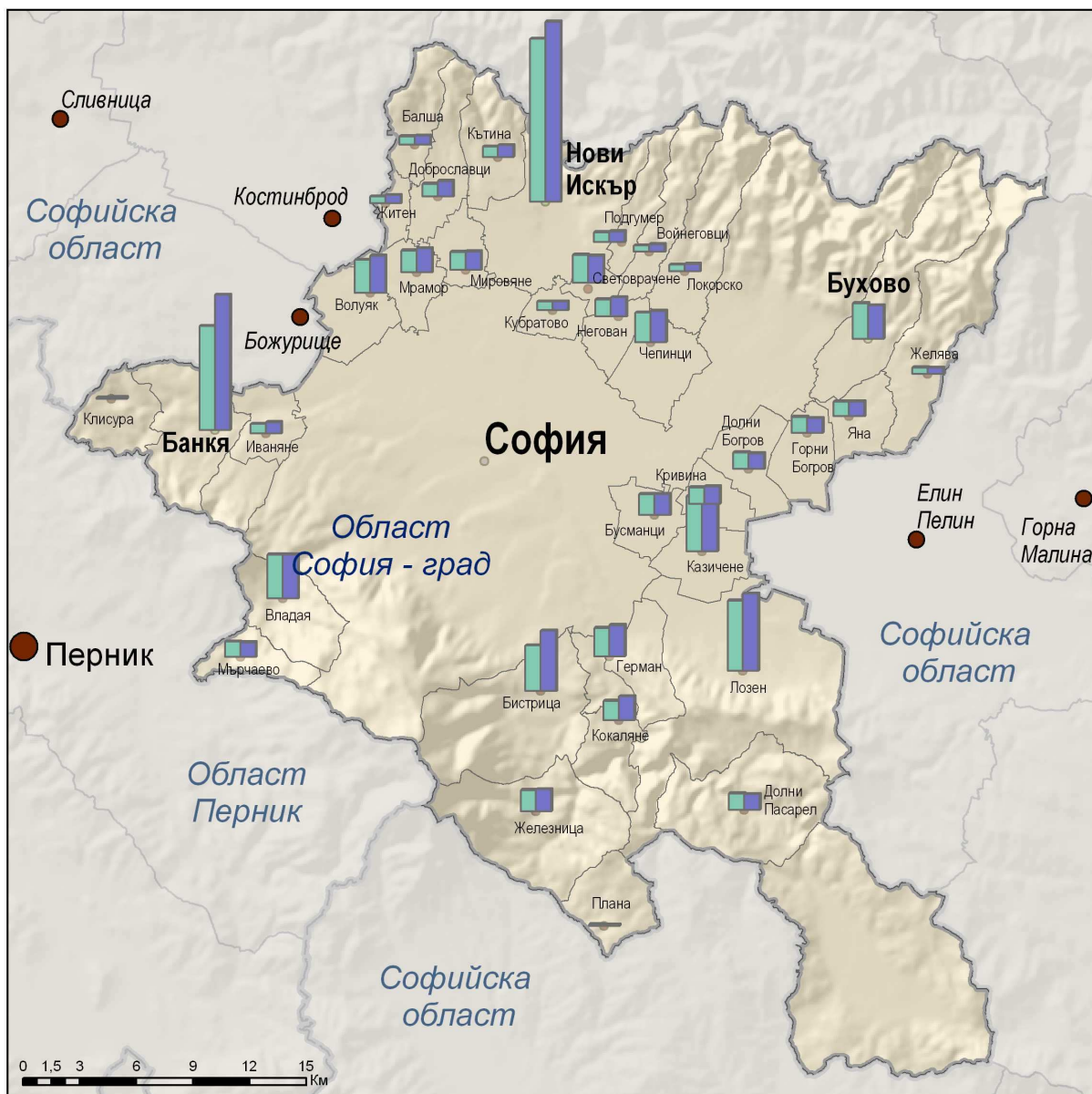
*(Таблица 12) Население в районите на област София-град към 01.03. 2001 и към 01.02. 2011 г.,
Източник: НСИ, обработка НЦТР*

Райони	Население към		Прираст		% от населението на общината към 1.02.2011 г
	1.03.2001 г.	1.02.2011 г.	абсолютен брой	%	
София	1170842	1291591	120749	10,3	100,0
1. Средец	31108	32423	1315	4,2	2,5
2. Красно село	72302	83550	11250	15,6	6,5
3. Възраждане	34742	37303	2560	7,4	2,9
4. Оборище	28801	31060	2259	7,8	2,4
5. Сердика	45711	46946	1235	2,7	3,6
6. Подуяне	75004	76672	1668	2,2	5,9
7. Слатина	58281	66702	8421	14,4	5,2
8. Изгрев	28639	30896	2257	7,9	2,4
9. Лозенец	44679	53080	8431	18,8	4,1
10. Триадица	55530	63451	7921	14,3	4,9
11.Красна поляна	54363	58234	3871	7,1	4,5
12. Илинден	33665	33236	- 429	- 1,3	2,6
13. Надежда	67847	67905	58	0,1	5,3
14. Искър	64171	63248	- 923	- 1,4	4,9
15. Младост	95505	102899	7394	7,7	8,0
16. Студентски	50368	71961	21593	42,9	5,6
17. Витоша	42953	61467	18514	43,1	4,8
18. Овча купел	47830	54320	6940	4,6	4,2
19. Люлин	109098	114910	5812	5,3	8,9
20. Връбница	45469	47969	2500	5,5	3,7
21. Нови Искър	28335	28991	656	2,3	2,2
22. Кремениковци	23252	23641	389	1,7	1,8
23. Панчарево	24342	28586	4244	17,4	2,2
24. Баня	9297	12136	2839	30,5	0,9

(Картосхема 8) Населени места и население 2001, 2011 г.

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ
НА ОБЛАСТ СОФИЯ - ГРАД, 2014 - 2020 г.

Населени места и население 2001, 2011 г.

Населени места (переброявания 2001, 2011 г.)

7 400

Брой население 2001 г.

Брой население 2011 г.

Забележка: С цел по-добра визуализация, гр. София е изключена от картата

Източник: НСИ, НЦТР, 2013 г.

Съгласно Закона за административното-териториалното устройство на Република България (1995 г.) и Закона за териториалното деление на Столичната община и големите градове (обн. ДВ бр. 66/1995 г.) област София-град се състои от една община – Столична, с 24 административни района. Най-големият столичен район е Люлин. Към 01.02.2011 г. неговото население е 114 910 души, или 8,9% от цялото население на Столична община. Районът по население е съизмерим с най-големите български градове (той е по-голям от седмия по големина град в страната – Плевен – 106 954 души). Люлин е бил и с най-голям брой население и при предишното преброяване 109 098. На второ място се нарежда район Младост с население 102 899 души, което се увеличава с 7394 души, или със 7,7%. В двата района живеят общо 212 798 души, или всеки шести столичанин обитава един от двата района. Третият по големина столичен район е Красно село с население 83550 души, което се увеличава с 11 250 души, или с 15,6%.

Общо в 22 от 24-те столични района се наблюдава увеличение на населението. С най-голямо увеличение се характеризират районите, разположени в периферията на столицата като Студентски, Витоша и Банкя, където е извършено мащабно жилищно строителство.

Населението намалява само в районите Искър и Илинден съответно с 923 и 429 души.

Относителният дял на *градското население в област София-град* е най-висок сред всички области в страната – 95,3%. В състава на област София-град освен столицата се включват градовете Банкя, Бухово и Нови Искър, които са продукт на масовото обявяване на села за градове през втората половина на XX век. Сега в градовете на област София-град живеят 1 231 348 души, или 23,1% от градското население на България – т.е. всеки четвърти градски жител в страната е жител на София или на нейните градове-сателити. В сравнение с 2001 г. увеличението на градското население на общината е с 115 595 души, или с 10,4%.

Градското население на Столична община е разположено неравномерно върху нейната територия. В гр. Бухово живеят само 2 744 души, в Банкя – 11 089 души, а в Нови Искър – 14 754 души. През последните 10 години населението на гр. Банкя се увеличава – от 8 458 души на 11 089 души, или с 31,1%. В гр. Нови Искър увеличението е с 1419 души. Намалението на населението на гр. Бухово е минимално – само със 185 души.

Най-голямо е увеличението на населението в град София където живеят 1 202 761 души, или 97,7% от градското население. За периода между двете преброявания населението се е увеличило със 110 989 души, или 10,2% (най-висок процент от областните центрове). Другите областни градове с положителен прираст са Варна (7,0 %), Бургас (4,1 %) и Велико Търново (2,8 %).

Според броя на населението гр. София попада в категорията³ “много големи градове”, градовете Банкя и Бухово в категория “малки градове”, а гр. Бухово – “много малък град”.

Според броя на населението им, селата в област София-град са категоризирани⁴, както следва:

³ Съгласно Наредба № 7 на МРРБ/22.12. 2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видови територии и устройствени зони (обн. ДВ бр. 3/2004 г.) големи са градовете с население над 200 хил. жит., малки от 19-30 хил.жит., много малки под 10 хил. жит.

⁴ Съгласно Наредба № 7 на МРРБ/22.12. 2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видови територии и устройствени зони.

(Таблица 13) Категоризация на селата в област София-град към 01.02. 2011 г.

Категория	Села		Население	
	Брой	Дял в %	Брой	Дял в %
Общо	34	100,0	60243	100,0
Много големи	1	2,9	6312	10,5
Големи села	8	23,5	27171	45,1
Средни села	13	38,2	19322	32,1
Малки села	10	29,4	7229	12,0
Много малки села	2	5,9	203	0,3

Броят на селското население в област София-град е 60 243 души, или 3,0 % от селското население в страната. В периода 2001 – 2011 г. то се увеличава с 5 964 души, или с 11,0%. Областта е единствената в страната, в която се констатира увеличение на селското население. Средният размер на селата в нея към 01.02.2011 г. е 1 771 души, което е 4,4 пъти повече от средния размер на селата в страната (401 души).

Към 01.02.2011 г. в област София-град няма обезлюдени села. Най-много са средните села (13) с население между 1000 – 2000 души. В 8 от големите софийските села живеят между 2000 и 5000 души, а в 1 много голямо село - над 5000 души. В средните, големите и много големите села около столицата живее преобладаващото мнозинство на селското население на областта - 87,7%.

Област София-град е разположена върху минималните 1 344,9 km² площ и това и отрежда последното двадесет и осмо място сред останалите области. В същото време областта е с най-голям брой население към 01.02.2011 г. В резултат на съчетаването на тези два фактора София е областта с най-висока средна гъстота на населението в България – 960 ч/кв.км., която при това е 14,5 пъти по-висока от средната за страната.

Параметрите на възпроизводството на населението се определят от развитието на основните демографски процеси – *естествен и механичен прираст*.

Раждаемостта като процес, определящ естествения прираст на населението на област София-град през последните години е с тенденция на намаляване. През 2007 г. в областта са родени 13 393 деца (10,8 ‰), а през 2011 г. 13 742 деца (10,6 ‰). Коефициентът на раждаемостта в страната през 2007 г. е (9,8 ‰) и 2011 г. (9,6 ‰), или по този показател областта има по-благоприятни позиции от средните за страната.

Тенденцията в развитието на раждаемостта се проследява и чрез *коефициента на плодовитост*⁵ - 1,39 живородени деца (2011 г.) за област София-град, стойност, доста отдалечена от теоретично необходимия минимум за осигуряване на простото възпроизводство на поколенията – 2,1 живородени деца/1 жена.

Естественият прираст⁶ в столицата за 2011 г. е (-1,1 ‰), а в периода 2009-2010 г. дори е бил слабо положителен.

(Таблица 14) Коефициент на естествен прираст (‰), Източник: НСИ

Статистически район, област и общини	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
България	-4,9	-4,3	-3,6	-4,6	-5,1
София (столица)	-1,7	-1,0	0,3	0,2	-1,1

⁵ Коефициент на плодовитост - сумата от повъзрастовите коефициенти за плодовитост през съответната година, който показва средният брой деца, които би родила една жена през целия си детороден период, ако се запази същата повъзrastова плодовитост през съответната година.

⁶ Разликата между ражданията и умираанията

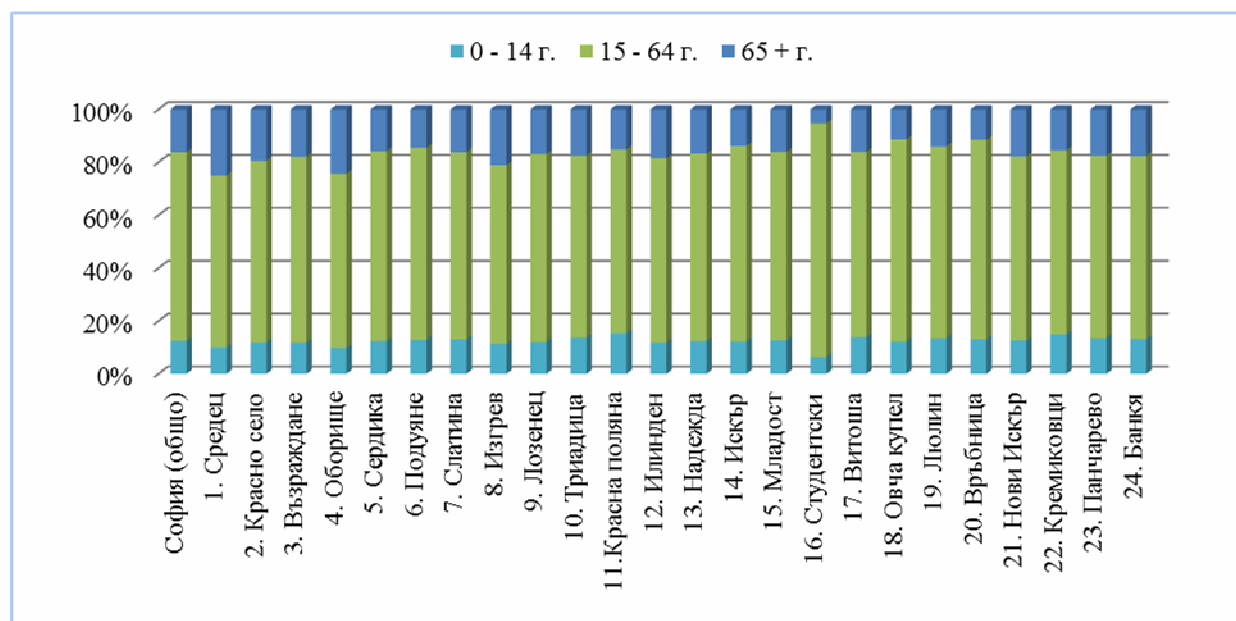
Към 01.02.2011 г. в област София-град живеят 615 493 (47,7%) мъже и 676 098 (52,3%) жени. На 1000 мъже се падат 1099 жени. За страната това съотношение е 1000 към 1053 жени.

(Таблица 15) Население в Област София по пол и възраст към 01. 02. 2011 г., Източник: НСИ

Възраст (в навършени години)	Общо		Мъже		Жени	
	бр.	%	Бр.	%	бр.	%
Общо	1291591	100,0	615493	47,7	676098	52,3
0 - 4	62502	4,8	32169	2,5	30333	2,4
5 - 9	50147	3,9	25835	2,0	24312	1,9
10 - 14	46591	3,6	23932	1,9	22659	1,7
15 - 19	61170	4,7	30936	2,4	30234	2,3
20 - 24	118844	9,2	59769	4,6	59075	4,6
25 - 29	106900	8,3	53605	4,2	53295	4,1
30 - 34	115511	8,9	58221	4,5	57290	4,4
35 - 39	109012	8,4	55192	4,3	53820	4,1
40 - 44	89729	6,9	45196	3,5	44533	3,4
45 - 49	77492	6,0	37932	2,9	39560	3,1
50 - 54	81043	6,3	38078	3,0	42965	3,3
55 - 59	85868	6,6	38453	3,0	47415	3,7
60 - 64	85154	6,6	37063	2,9	48091	3,7
65 - 69	60561	4,7	25950	2,0	34611	2,7
70 - 74	47295	3,7	19402	1,5	27893	2,2
75 - 79	42054	3,3	15505	1,2	26549	2,1
80 - 84	31374	2,4	11405	0,9	19969	1,5
85 +	20344	1,6	6850	0,5	13494	1,1

По основни възрастови групи към 01.02.2011 г. преобладава населението в групата на 15-64 години 930 723 д, или 72,1%. Неблагоприятен е фактът, че възрастовата група над 65 години е 210 628 д, или 15,6 %, докато тази от 0 до 14 години е 159 240 д. или 12,3%. За страната това съотношение е: 15 – 64 г. – 68,2%, над 65 г. – 18,5%, 0 – 14 г. – 13,2%.

(Фигура 11) Население по райони и възраст към 01.02.2011 г.

Делът на населението на възраст под 15 години е най-висок в районите Красна поляна – 14,9%, Кремиковци – 14,7%, и Витоша – 14,4%. Най-нисък е този дял в районите Студентски – 5,8%, Средец – 9,0% и Оборище – 10,1%.

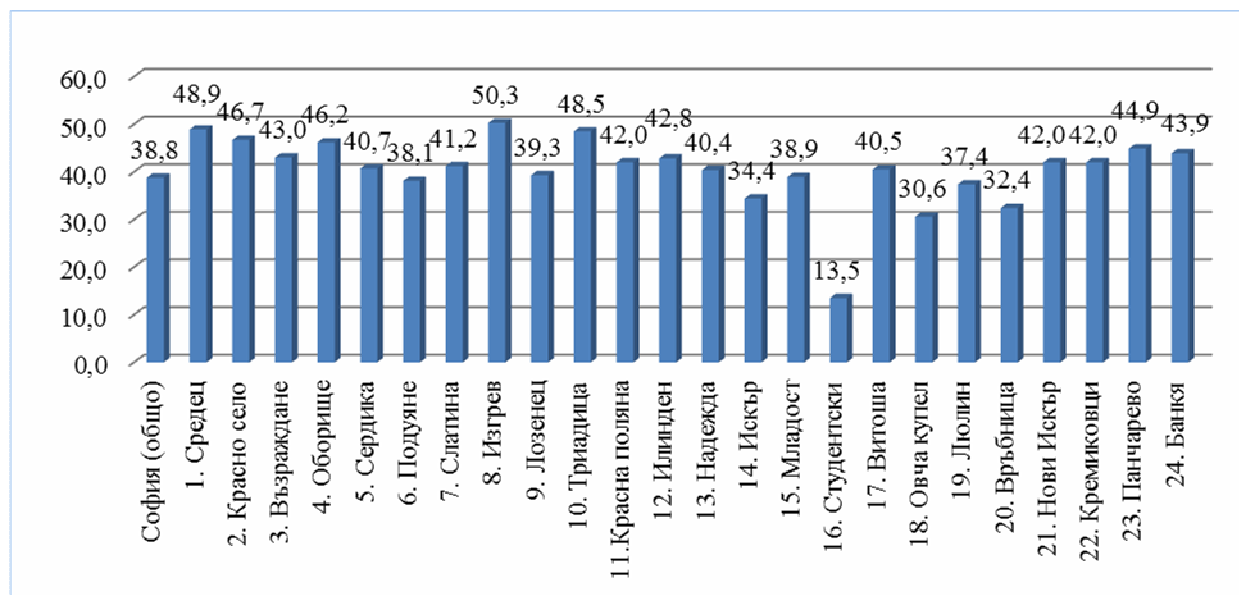
Населението във възрастовите групи 15 – 64 години е с най-висок относителен дял в район Студентски – 88,1%, следват район Овча купел – 76,6%, Връбница – 75,6% и Искър – 74,4%.

Най-голям е относителният дял на населението на 65 и повече години в районите Средец – 23,8%, Изгрев – 21,7%, Оборище 21,5% и Триадица – 20,5%. Най-нисък е делът на възрастното население в районите Студентски – 6,1%, Овча купел – 11,2% и Връбница – 11,4%.

Универсален показател за населението е **коэффициентът за възрастова зависимост**. Общият коефициент на възрастова зависимост за областта е 38,8%, тоест на 100 лица на възраст 15-64 навършени години се падат близо 39 лица под 15 и 65 и повече години. По този показател София е в най-благоприятно съотношение от другите области в страната, като до нея се приближават областите Смолян (41,4%), Благоевград (42,7%), и Варна (43,2%).

Този коефициент е най-висок в районите Изгрев – 50,3%, Средец – 48,9%, Триадица – 48,5% и Оборище 46,2%. Районите, в които това съотношение е по-благоприятно са Студентски – 13,5%, Овча купел 30,6%, Връбница 32,4% и Искър 34,4%.

(Фигура 12) Коефициент на възрастова зависимост по райони към 01.02. 2011 г.

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира най-добре чрез **коэффициента на демографско заместване**, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст 15 - 19 години и броя на излизащите от трудоспособната възраст 60 – 64 години. Общо за област София-град това съотношение е 72, при 70 за страната.

Лицата, които са се възползвали от правото на доброволен отговор на въпроса за **етническо самоопределение** при последното преброяване са 91,2% от населението. От отговорилите на този въпрос с българска етническа група са 96,4%, ромска 1,6% и турска 0,6%. Не се самоопределят като етнос 0,6% от отговорилите, а към другите етноси се причисляват 0,8%.

Основна етническа група е българската, която преобладава във всички райони. Ромският етнос е вторият по численост. Към 01.02.2011 г. той наброява 18 234 души според самоопределянето на лицата, с относителен дял от 1,6%. По райони най-многочислен е ромският етнос в район Красна поляна – 8 474 души (46,3%), Люлин – 3 789 души (20,7%), Връбница 802 души (4,4%) и Кремиковци 606 души (3,3%). Символичен е броят на ромите в районите Изгрев (12 души), Оборище (33 души), Лозенец (37 души) и Банкя (41 души).

Образователна структура на населението. От населението на 7 и повече години живеещо в област София-град *всеки трети (36,8%) е с висше образование*, което е почти два пъти по-високо от средния дял за страната (19,6%). В столицата се намират 20 висши учебни заведения, 4 колежа, БАН, Селскостопанска академия, Медицинска академия, академиите по изкуствата, много научни институти. Със средно образование са 44,9% от жителите на областта, а с основно и по-ниско – 17,8%. Никога не посещавали училище са само 0,3% от населението.

Неграмотните лица (никога не посещавали училище) са само 3263. Най-висок е техният брой в район Красна поляна – 971 д. и район Люлин – 477 д., основно от ромското население. Най-нисък е техният брой в район Оборище – 13 д., Банкя и Изгрев - с по 16 д.

Най-образовани са жителите на район Изгрев – с висше образование са 55,1%, в район Средец – 53,9%, в Триадица и Оборище с по 53,3% и в Лозенец 53,1%. С най-ниско образователно равнище по отношение дела на лицата с висше образование са районите Кремиковци – 8,6%, Нови Искър – 11,8% и Панчарево – 18,2%.

4.2. Икономическа активност, заетост и безработица

Коефициентът на икономическа активност на населението на възраст 15 и повече години в област София-град за периода 2008-2011 г. намалява с 3,7 процентни пункта. Стойността на коефициента през 2011 г. възлиза на 59,3%, което е значително по-високо от средното за страната – 51,3%. За ЮЗР коефициентът на икономическа активност е 56,8%, или областта е с по-високи показатели за заетост от района с 2,5 процентни пункта, като всички останали области са с по-ниски показатели (Благоевград – 58,6%, Кюстендил – 50,1%, Перник – 49,8% и София – 44,6%).

(Таблица 16) Работна сила и коефициент на икономическа активност на населението в област София-град за периода 2007-2011 г., Източник: НСИ

години	Работна сила – хил.		Коефициент на икономическа активност - %	
	на 15 г.+	15 - 64 г.	на 15 г.+	15 - 64 г.
2011	646,2	632,6	59,3	73,6
2010	668,1	652,1	61,5	75,6
2009	687,1	670,0	63,1	76,3
2008	685,3	668,1	63,0	75,8
2007	п.а.	п.а.	п.а.	п.а.

Коефициентът на заетост на населението на възраст 15 и повече години в област София-град за периода 2007-2011 г. намалява с 3,2 процентни пункта. Стойността на коефициента през 2011 г. възлиза на 55,7%, което е значително по-високо от средното за страната – 45,6%. За ЮЗР коефициентът на заетост е 52,6%, или областта е с по-високи показатели за заетост от района с 3,1 процентни пункта, като всички останали области са с по-ниски показатели (Благоевград – 53,8%, Кюстендил – 42,8%, Перник – 46,0% и София - 44,9%).

Тъй като НСИ не отчита показателя коефициент на заетост на възраст 20-64 г. на областно ниво, данните за заетостта на областно ниво са от стойностите на коефициента на заетост на населението от 15-64 г. През 2011 г. за областта той е 69,2% и е най-висок в страната, като средният за страната е 58,5%, а за ЮЗР е 66,3%.

(Таблица 17) Заети лица и коефициент на заетост на населението в област София- град за периода 2007-2011 г., Източник: НСИ

години	Заети лица – хил.		Коефициент на заетост - %	
	на 15 г.+	15 - 64 г.	на 15 г.+	15 - 64 г.
2011	607,9	594,8	55,7	69,2
2010	623,9	608,7	57,4	70,6
2009	660,5	643,9	60,7	73,3
2008	668,2	652,1	61,5	73,9
2007	639,9	n.a.	58,9	n.a.

Финансовата криза и настъпилата икономическа рецесия все още не са довели до сериозно нарастване на безработицата в областта. Коефициентът на безработица на населението в област София-град за периода 2007-2011 г. е с най-ниски стойности от средните за страната и за ЮЗР, като през 2008 г. достига най-ниското си равнище от 1,37%. В резултат на финансовата криза през следващите години настъпва повишаване до 3,47% и 3,37% съответно за 2010 г. и за 2011 г., при стойности средно за страната съответно 9,47% и 9,67%. През 2012 г. безработицата достига до 3,6% при средна стойност за страната 11,4%.

(Таблица 18) Средногодишно равнище на безработица в област София-град за периода 2007 - 2011 г. в (%), Източник: Агенция по заетостта

Район, области	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
България	7,75	6,31	7,59	9,47	9,67
Югозападен район	4,68	3,76	4,96	6,82	9,21
област София-град	2,40	1,37	1,99	3,47	3,37
област Благоевград	6,77	6,69	9,30	11,84	11,63
област Кюстендил	8,27	7,38	8,74	11,09	11,76
област Перник	6,39	5,19	7,21	8,80	8,98
област Софийска	8,82	7,43	8,69	11,18	11,77

4.3. Доходи на населението

Доходите на населението в област София-град за 2011 г. са значително над средните за страната. За едно лице средният годишен доход е 5 438 лв., като за страната е 3 693 лв., или с 1 656 лв. (43,8%) повече. Доходите на лице от домакинството от работна заплата за 2011 г. съставляват най-голям относителен дял – 96,8 % от общия доход.

(Таблица 19) Средно годишни доходи на лице в област София-град в лв., Източник: ТСБ София

години	София	България	Разлика
2011	5438	3782	1656
2010	4795	3648	1147
2009	4951	3693	1258
2008	4572	3502	1070
2007	3873	3105	768

Наблюдават се различия в доходите на населението в отделните райони (Лозенец, Изток, Изгрев) и периферните райони (Връбница, Надежда, Люлин) и селата.

Работната заплата продължава да бъде основен източник за доходите на домакинствата с над 96,0% от общия доход. Средната годишна работна заплата в областта през 2011 г. е 11249 лв. и е най-високата средногодишната заплата в страната, като увеличението на работната заплата за 2011 г. в сравнение с 2010 г. е с 6,7%.

(Таблица 20) Средна годишна заплата в област София-град в лв., Източник: НСИ

Район, области	години				
	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
България	4402	5479	6172	6540	6727
Югозападен район	6350	8108	8977	9572	10192
Благоевград	3842	4819	5423	5683	5990
Кюстендил	4186	4924	5454	5891	6219
Перник	4447	5511	5710	5890	6080
София	5292	6302	7026	7749	8360
София (столица)	7069	9054	9913	10547	11249

4.4. Здравеопазване и социални услуги

В област София-град системата на **здравеопазването** е добре развита и покрива нуждите от здравна помощ на столицата. На територията на областта се намират 59 болнични заведения с капацитет общо 8 916 легла, от тях многопрофилни болници 19 с капацитет 5044 легла, специализирани болници 39 с капацитет 3 832 легла. Други 25 лечебни и здравни заведения (Хосписи, Центрове за спешна медицинска помощ, Центрове за трансфузионна хематология, Домове за медико-социална грижа за деца) разполагат с 501 легла.

В районите Баня, Кремиковци, Нови Искър и Панчарево са разположени специализирани болници за рехабилитация и долекуване, общински и държавни. Разпределението на останалите болници (МБАЛ, СБАЛ и на специализираните центрове) е неравномерно на територията на столицата. Без болнични заведения са районите Връбница, Надежда и Искър. Концентрацията на здравната инфраструктура в гр. София показва формирането на Специализиран здравен център в района на Медицинския университет с обща инженерна инфраструктура и обща планировъчна схема и няколко зони с концентрация на здравни заведения в районите на Централна гара, Горна баня и Ловния парк.

Устройствен проблем е концентрацията на здравните заведения в ЦГЧ – 20 болници в районите Красно село и Триадица. Специализираният център на здравеопазването (формиран от Александровска болница и университетски клиники) се допълва с малки частни болници. Не всички от тях са с добър транспортен достъп, с необходимите зелени площи и не отговарят на устройствените показатели.

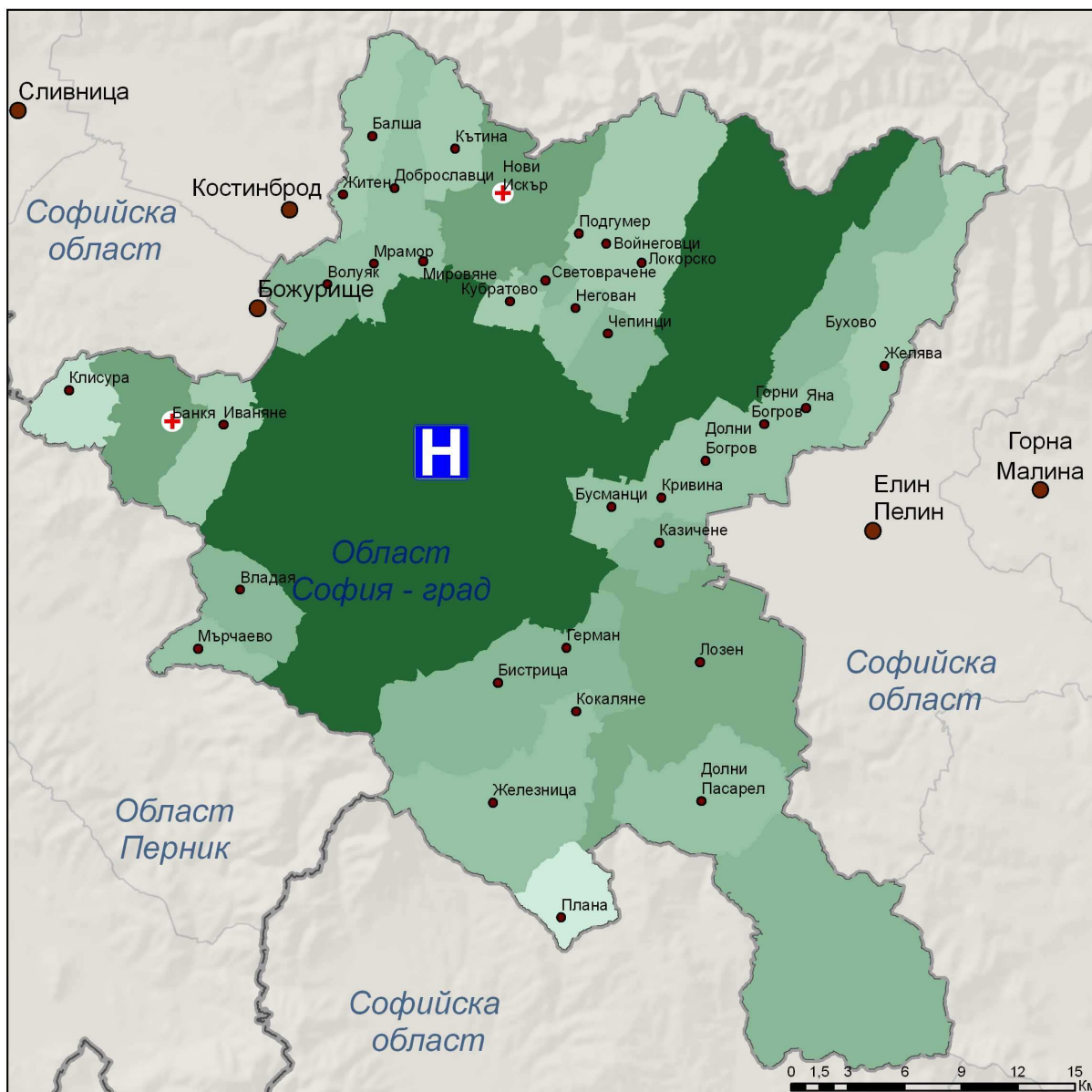
Лечебните заведения за извънболнична помощ са 349, от тях:

- Диагностично консултативни центрове – 45;
- Медицински центрове – 97;
- Самостоятелни медико-диагностични и медико-технически лаборатории – 176;
- Дентални центрове – 16;
- Медико-дентални центрове – 15.

(Картосхема 9) Обекти на здравеопазването

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ
НА ОБЛАСТ СОФИЯ - ГРАД, 2014 - 2020 г.

Обекти на здравеопазването

Легенда

Болници, вкл. МБАЛ, вкл. с център или филиал за спешна медицинска помощ

Филиал за спешна мед.помощ (извън МБАЛ)

Областен център

Общински център

Населено място

Областна граница

Население по землища

Източник: НСИ, НЦТР, 2013 г.

Териториалната организация на ДКЦ показва равномерно разпределение в град София. Във всички от административните райони в града, има поне по 1 ДКЦ. В районите Младост, Люлин, Триадица и Лозенец има по 3 ДКЦ, а в централните райони, в които е концентрирана основната част от болничната инфраструктура (Оборище и Средец) броят на ДКЦ е съответно 3 и 4. Към частните болници също са разкрити ДКЦ.

Системата за *спешна медицинска помощ* в област София-град се състои от ЦСМП - (обслужва населението на всичките 24 района).

Сериозен проблем за ЦСМП - София се явява кадровото осигуряване на дейността, най-вече по отношение на висшия медицински персонал. Освен това много често ЦСМП и Спешно отделение са единствената възможност за достъп на населението до медицинска помощ, като това се отнася и за контингента граждани, които са с нарушени здравноосигурени права, от етнически малцинства, социално-слаби.

Общата осигуреност на населението в областта с легла в лечебните и здравни заведения през 2011 г. е 732 на 100 хил. души от населението. Осигуреността с легла за болнична помощ е 688 легла на 100 хил. души от населението. Показателите за страната са 731 легла в лечебните и здравни заведения и 647 легла в заведенията за болнична помощ на 100 хил. души от населението.

През 2011 г. броят на лекарите в областта е 5 849, броят на медицинските специалисти по здравни грижи 9 085, а 1 587 са лекарите по дентална медицина.

В областта общият показател за осигуреност през 2011 г. на 10 000 души от населението с лекар е 45,1 броя, на лекарите по дентална медицина – 12,2 броя и на медицинските специалисти по здравни грижи – 70,1 броя. Показателите за страната за осигуреност на населението с лекари и лекари по дентална медицина към 31.12.2011 г. са съответно 38,8 и 9,1 на 10 000 души.

Населението в областта, обслужено през 2011 г. от един лекар е 222 човека, т.е. с 36 човека над средния за страната 258 човека. Населението, обслужено от един стоматолог в областта е 817 човека, т.е. с 284 човека над средния за страната – 1 101. Или областта е с по добри показатели от средните за страната. Това е резултат от големия брой специализирани болнични заведения и здравни центрове с регионални и национални функции.

Проблемите пред системата на здравеопазването от гледна точка на регионалното развитие могат да се сведат до:

- осигуряване на равни възможности за достъп до здравните услуги на хората, включително и на живеещите в малки населени места в област София-град;
- повишаване на качеството на здравните услуги чрез развиване на капацитета на медицинския персонал;
- оборудването на здравните заведения с нова, по-модерна медицинска техника.

Провежданата политика за предоставяне на *социални услуги* за лица и групи в неравностойно социално положение е базирана на осъзнатата необходимост от смяна на действащия модел, водещ до дезинтеграция, към модел осигуряващ условия за интеграция на уязвимите лица и групи. Действията и насоките за провеждане на политика на СО в областта на социалните дейности са съобразени с приетите от Общинския съвет стратегически документи през последните години.

През 2010 и 2011 г. на територията на област София-град са функционирали 13 социални специализирани институции по действащия модел; 29 заведения за социални услуги в общността и услуги от резидентен тип; 9 бюра за социални услуги. През последните години няма развитие на мрежата от специализирани институции за социално уязвими

лица, тъй като се изгражда нов тип инфраструктура – центрове за временно настаняване на лица в социален риск, на защитени жилища за лица с умствени и физически затруднения, на социални учебни професионални центрове. Чрез системата на “доставчици на социални услуги” от частния и неправителствения сектор (финансирани от публични фондове) са създадени разнообразни социални институции, чиито управление се осъществява от външни доставчици. Предоставят се услуги “личен асистент” на 650 лица и “Асистент за независим живот” от около 1400 асистенти. Резултат от трансформацията на модела за социални услуги е закриване на някои обекти, намаляване на капацитета на други.

По-голямата част от заведенията за социални услуги са на територията на гр. София, а някои са локализирани в извънградските райони (Банкя, Витоша, Нови Искър и Панчарево). От общо 7 дома за стари хора, 4 са в София, в районите Красно село, Възраждане, Овча купел и Студентски. От общо 6 социални дома за деца, 5 са в гр. София.

Бюрата за социални услуги, общо 9 броя на територията на областта, са с териториален обхват 2 и повече административни района. Седалищата им са в районите Сердика, Красно село, Оборище, Слатина, Младост и Люлин.

Основните проблеми на социалните услуги са липсата на система за идентификация на населението с различни увреждания и потребности, на които трябва да отговаря политиката, неефективно сътрудничество между институциите и доставчици на услуги, липса на стандарти за социални услуги, ограничен личен избор и др.

Според изследваните данни за областта, основни акценти в сферата на социалните услуги трябва да бъдат: осигуряването на равни възможности за достъп до този вид услуги; повишаването на тяхното качество; изграждането на публично-частни партньорства за предоставянето им; подобряване на материално-техническата им база.

Социалното включване е процес на приобщаване в групата на всички уязвими социални общности, деца и лица, които имат нужда от подкрепа. Политиката за социално включване се изразява в две насоки:

- социално подпомагане на лицата в риск и на определена категория лица с висока степен на бедност;
- превенция на рискови фактори за социално изключване и изолация, водещи до попадане на трайно маргинализирани социално уязвими групи.

4.5. Образование

Предучилищното образование се осъществява в детските градини, които са целодневни, полудневни и седмични и за деца със специални образователни потребности и с хронични заболявания. Възрастта на децата, обхванати в детските градини, е 3-6 години. Преди първи клас обучението в подготвителна група или в подготвителен клас е задължително.

В областта през периода 2007-2011 г. се наблюдава: значително увеличение на децата, посещаващи детските градини със 19,7% (от 32 748 деца през учебната 2007/2008 г. на 39 213 деца през учебната 2011/2012 г.); увеличение на детските градини с 10,4% (от 221 през учебната 2007/2008 г. на 244 детски градини през учебната 2011/2012 г.) и увеличение на броя на педагогическия персонал, работещ в детските градини с 15,0% (от 2 843 през учебната 2007/2008 г. на 3270 през учебната 2011/2012 г.).

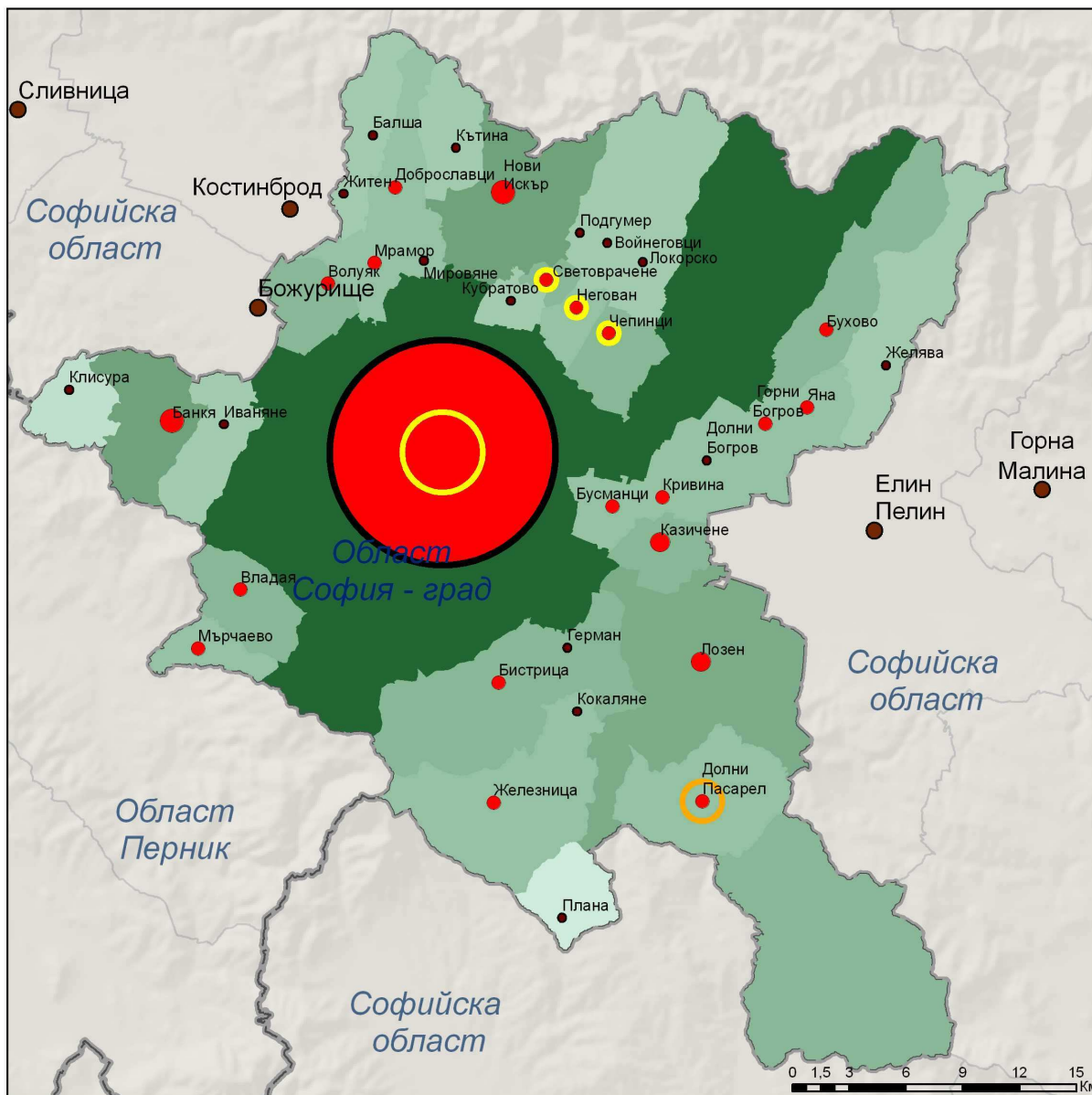
(Таблица 21) Детски градини в област София-град за учебната 2011/2012 г., Източник: НСИ

Област, община	Брой	Децата	Детски групи	Педагогически персонал	Детски учители
София	244	39213	1517	3270	3048

(Картосхема 10) Училищна мрежа (2011/2012 уч. година)

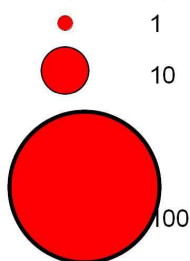
ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ
НА ОБЛАСТ СОФИЯ - ГРАД, 2014 - 2020 г.

Училищна мрежа (2011/2012 уч. година)

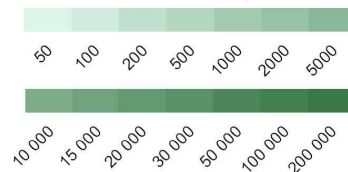
Легенда

Брой училища (242 бр.) Средищни училища (5 бр.)

Защитени училища (1 бр.)

Население по землища

Източник: НСИ, НЦТР, 2013 г.

Нетният коефициент на посещенията в детските градини (измерен чрез дела на децата, посещаващи детски градини на възраст 3-6 години) в областта е малко по-висок от средния за страната с 0,3 процентни пункта. Средният брой деца на един учител в областта 12,9 е по-висок от средния за страната, средният брой деца в една група е 25,9 и също е по-висок от средния показател за страната.

(Таблица 22) Показатели за детски градини през учебната 2011/2012 г., Източник: НСИ, изчисления НЦТР

Области	Нетен коефициент на записване на деца в детски градини - %	Бр.деца/1 учител	Бр. деца / 1 група
България	81,5	12,3	23,7
ЮЗР	81,9	12,6	25,0
София (столица)	81,8	12,9	25,9

Независимо от увеличението на детските заведения, може да се обобщи, че в областта на предучилищното образование се наблюдават известни проблеми по отношение на показателите: нетен коефициент на записване на деца в детските градини; брой деца на 1 учител; брой деца на 1 група. Това налага построяването на нови детски градини и разкриването на повече места в тях. През 2012 г. бяха разкрити 1200 нови места в детските заведения. Предвижданията на Столична община са само през 2013 г. да бъдат построени нови 17 детски градини. Построяването на нови детски заведения ще е актуално и в периода 2014 – 2020 г. поради механичния прираст на младо население към София.

Броят на училищата в област София-град намалява незначително. От учебната 2007/2008 г. до учебната 2011/2012 г. са закрити 4 учебни заведения. Намалелият брой учебни заведения се отнася за общо-образователните училища. Броят на специализираните училища и професионални гимназии се запазва постоянен.

(Таблица 23) Училища в област София-град през учебната 2011/2012 г., Източник: НСИ

Област, общини	Общо	Общо-образователни и специални училища	Професионални гимназии	Училища по изкуства	Професионални колежи
София (столица)	296	235	44	5	12

Броят на учениците е 118 775 за учебната 2011/2012 г., а на учителите 9 634. През учебните години от 2007/2008 до 2011/2012 г. броят на учениците в областта е намалял с 12 657 (от 131 432 ученика през 2007/2008 на 118 775 ученика през 2011/2012 г.), а на учителите с 1939.

Мрежата от общообразователни училища покрива целия град. Броят им варира от 2-3 в район (Студентски и Изгрев) до 10-15 (Възраждане, Подуяне, Младост, Люлин). В някои от периферните райони са разкрити и функционират СОУ (I-XII клас) с капацитет 1 000 ученика. Инфраструктурата на общото образование не е изградена в кварталите “Малинова долина” и “Манастирски ливади”, които са с голям брой обитатели.

В София са концентрирани 5 училища в сферата на културата. Те са с държавна издръжка и със статут на “национални училища”.

Професионалното обучение на учениците за целия спектър на професиите от икономиката на областта, се осигурява от професионалните гимназии и колежи (56 бр.). Профилирането на професионалните училища отчита структурата на столичната икономика. Увеличава се броят на професионалните училища, подготвящи кадри в сферата на финансите и банковото дело, търговията, транспорта, съобщенията и др.

Повечето от частните професионални училища са профилирани в отраслите на третичния сектор. Гимназиите в областта на чуждоезиково обучение, природо-математически и хуманитарни науки предлагат добра подготовка.

Броят на напусналите ученици (I-VIII клас) в общообразователните и специални училища намалява от 705 ученика през учебната 2007/2008 г. на 664 ученика през 2009/2010 г., но все още е значителен. Причините за отпадане от училище се групират в няколко основни категории – социално-икономически, образователни и етнокултурни. Най-ясно феноменът се проявява в градските ромски гета.

Понастоящем в учебните заведения са спазени държавните образователни изисквания. Процесите на оптимизация на училищната мрежа поставят изисквания към създаването на защитни механизми по отношение на реструктурираните звена. По данни на Министерството на образованието, младежта и науката за учебната 2011/2012 г. в областта има 5 средищни училища и 1 защитено училище (ОУ в с. Долни Пасарел). Те са елемент на социална защита и част от регионалната политика на ниво NUTS 4. Предоставянето на транспорт на учениците в задължителна училищна възраст, осигуряването на целодневна организация на учебния процес се оказват подходящи инструменти за създаване и гарантиране на по-добри условия за провеждане на качествен образователен процес.

В София, най-стария университетски център в страната, се намират 20 от общо 45 акредитирани университети и висши училища и 4 колежа (половината от колежа в страната). През учебната 2011/2012 г. се обучават 106 390 студенти, което е 40,3% от всички студенти в България. В колежа се обучават 3 832 студенти, или 23,6% от колежаите в страната. Широкият спектър от специалности и прием в тях, не винаги е съобразен с потребностите на реалната икономика и третичния сектор.

София е и най-големият научен център в страната с научни институти, звена и лаборатории в сферата на академичната и фундаменталната наука, на приложните научни изследвания и др. Съсредоточената мрежа от образователни, научни и научно-изследователски центрове с национална значимост и висококвалифицирани човешки ресурси в област София-град са основният ресурс за бъдещото развитие на новите високотехнологични производства в областта. София има реални възможности за развитие на иновативна промишленост и нови технологии. Ориентирането на икономиката към сектори, свързани с науката и технологиите и повишаване на знанията и квалификацията на човешките ресурси, се осъществява чрез взаимодействие с другите страни от ЕС и региона.

Независимо от значителния потенциал все още системата на образованието в областта не е достатъчно гъвкава и реформирана, за да отговори по-пълно на местните и регионалните нужди от професионални и технически кадри в различните сфери на икономиката. В тази насока е необходимо мрежата от специализирани професионални гимназии да бъде оптимизирана, за да се синхронизират резултатите от нейната дейност с очакванията на бизнеса. С цел повишаване на добавената стойност и конкурентоспособността на областното производство следва да бъде засилено развитието на приложните изследвания и иновативните технологии.

4.6. Културна сфера и културно наследство

София е най-значимият културен център в страната с 21 театри, 27 музеи, 4 национални и 2 общински художествени галерии, национална и столична библиотека, активна читалищна мрежа със 124 читалища и с ежегодно провежданите национални и международни културни прояви, Национална опера и балет, Национален театър, национални музеи, Национален дворец на културата и др.

На територията на областта към края на 2011 г. са разположени **130 читалища**⁷, **най-голямата библиотека в страната** – Националната библиотека “Св. Св. Кирил и Методий” и Столична библиотека с два филиала, която има статут на регионална библиотека. В областта има **4 национални художествени галерии**: Национален музей на българското изобразително изкуство (НХГ), Криптата (филиал на НМБИИ), Галерия за декорация и приложно изкуство (филиал на НМБИИ) и Национална галерия за чуждестранно изкуство и 2 общински художествени галерии – Софийска градска художествена галерия и Ателие – галерия “Дечко Узунов”. Художествените галерии са музеи за изобразително изкуство с богата експозиция от творби на български художници – живопис, графика, скулптура и обекти от хартия. Те развиват активна културна дейност, ежегодно уреждат изложби на творци от цялата страна и Европа.

Театралната дейност е много добре представена. Значими са Националният театър “Иван Вазов”, Националната опера и балет и редица други софийски театри. Броят на театрите нараства, предимно в резултат на частната инициатива. В област София-град функционират 9 частни театъра. В областта се издават **182 национални и регионални вестника** с годишен тираж от 330 767 хил. броя.

Музейната дейност се осъществява в 27 музея, притежаващи 735 356 експонати. Сред тях са и тези с национално значение – исторически⁸, археологически, етнографски, природонаучен, военно-исторически и др. Те следва да бъдат оценявани не само като културни обекти, но и като туристически ресурс. София няма модерно изграден музей разположен на подходящо място.

Многофункционални културни и спортни обекти са: Националният дворец на културата (НДК), Зала “Христо Ботев”, Централен военен клуб и мултифункционалната зала Арена София с капацитет 12 470 места и условия за около 25 вида спорт.

Област София-град притежава богато културно наследство, характерно с високата стойност и значение на отделни исторически пластове и ценности от епохата на Античността, Средновековието, след Освобождението и Архитектурата на XX век. Общо на територията на област София-град са регистрирани около 1 400 обекта на недвижимото културно наследство, в т. ч. около 840 в централната градска част на столицата. Боянската църква е обект със световно значение. В историческото ядро на града са концентрирани културни ценности в двете главни културни пространства: Резервата “Сердика-Средец” и Софийския некропол около църквата “Света София” и Храм-паметника “Александър Невски”. С висока стойност са Църквата “Света София”, ротондата “Св. Георги”, църквата “Св. Петка Самарджийска”, Храм-паметникът “Александър Невски”.

Територията на областта, извън нейния административен център – гр. София, също разполага с обекти на културно-историческото наследство. Сред тях с особено значение е съсредоточието от манастири на т. нар. “Софийска Света Гора” – Кремиковският и Драгалевският манастири (15 век), манастирите в Сеславци, Илиенци, Елешница и Курило (16-17 век) и серията от възрожденски църкви с различна историческа и архитектурна стойност.

Обекти на недвижимото културно наследство са още могилите край Негован, крепостта Урвич, останките от крепост в кв. Бояна (южно от селището в м. “Тухлите”), останките от крепост, източно от с. Герман в Лозенската планина, средновековната крепост край с. Желява, на 1,5 km северно от селото, останките от крепост югоизточно от с. Кокаляне в м. “Роба” и др.

⁷ По данни на НСИ

⁸ Национален исторически музей Бояна е един от най-големите исторически музеи на Балканите

Културно-историческото наследство на областта включва и запазените традиции и обичаи, фолклора и др. В някои от селищата (с. Локорско) се провеждат ежегодни кукерски празници, а в други (с. Горни Богров, с. Бусманци, с. Лозен) – се експонират наследени традиции на сватбените обичаи и обреди. Интересен е и празникът Джамал, провеждан в с. Волуяк.

Културно-историческият ресурс на територията е до голяма степен идентифициран, в резултат от дългогодишна археологическа дейност и проучвания. Значителна част от територията на компакния град е защитена чрез статута “групов паметник на културата”. Три територии притежават най-силния режим на защита – резерват (“Боянска църква”, АИР “Сердика-Средец” и “Борисова градина”).

Съществуват проблеми в съхранението и използването на културното наследство и подчертана диспропорция от една страна в компакния град, където е насочено цялото внимание и от друга страна, в околната територия, където грижите изостават. Културното наследство е в състояние да активизира връзките на столичния град с по-широкия териториален контекст в околградската територия.

5. Инфраструктурно развитие

5.1. Транспортна инфраструктура

Степента на изграденост и състоянието на транспортната инфраструктура са определящи за нивото на достъпност до територията, което има пряко влияние върху икономическото развитие и е тясно свързано с процесите на интеграция на областта.

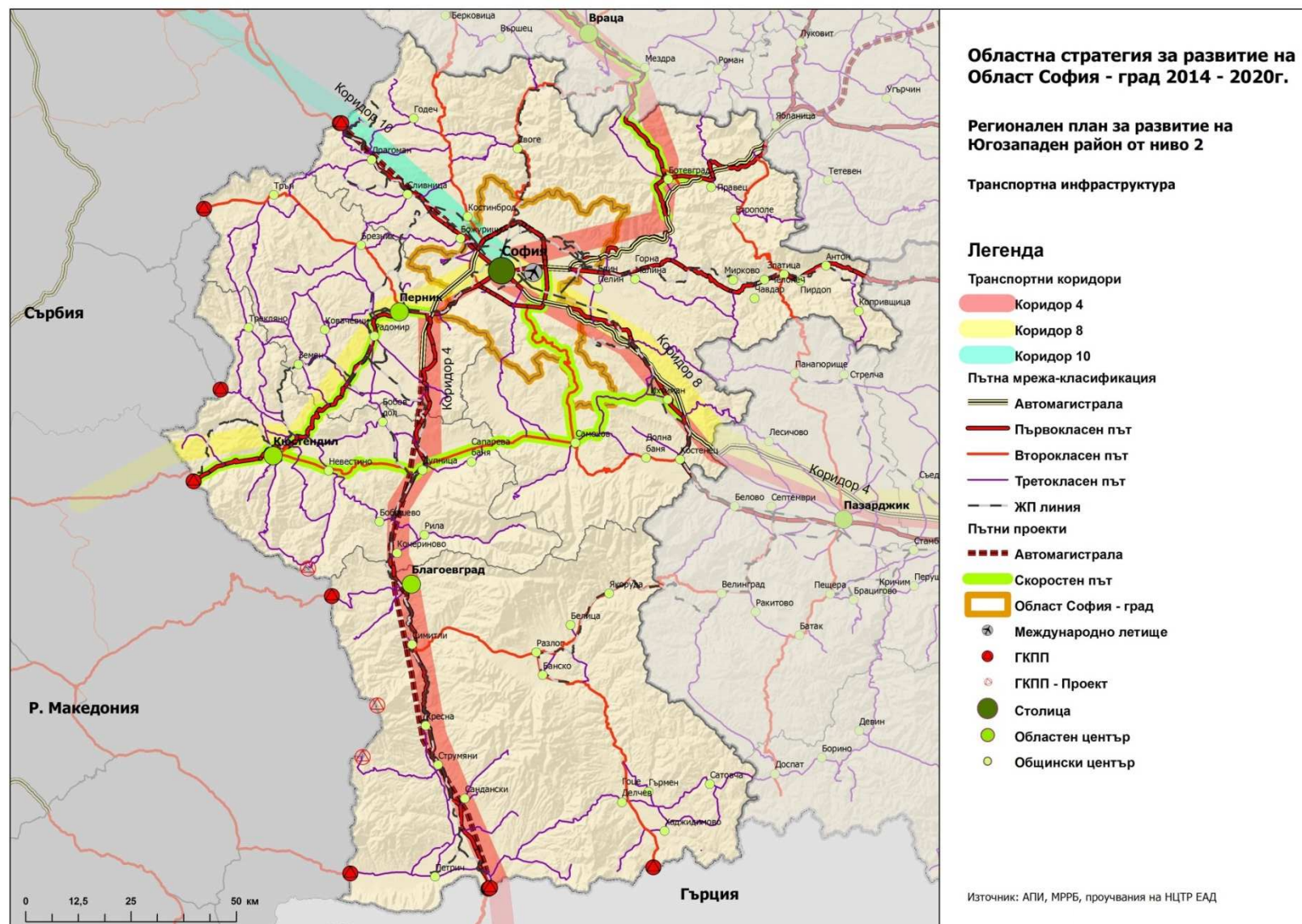
Добре изградената транспортна инфраструктура на територията на област София-град се обуславя от гео-стратегическото местоположение на областта, което я поставя на естествения кръстопът между три континента и от функциите на град София като столица - икономически, административен, бизнес, културен, образователен, социален и транспортен център. През територията на областта е най-прекият път от Западна Европа към Близкия и Средния Изток.

Общоевропейски транспортни коридори (ОЕТК). През област София преминават три от общоевропейските транспортни коридори (коридор № 4, коридор № 8 и коридор № 10). Това я превръща в една от най-благоприятните по отношение на местоположение и международна достъпност (свързаност) области в страната.

Коридор № 4 – „Дрезден /Нюрнберг - Прага - Братислава - Будапеща - Крайова - Видин - София - Солун/Пловдив – Истанбул“. Голямото значение на участъка от коридора „Видин – София - Солун“, който служи за връзка между р. Дунав (коридор № 7) и Бяло и Средиземно море, прави още по-важно доизграждането и развитието на транспортния коридор на територията на България. Направлението на коридор № 4 Видин – София - Солун е по трасето на републикански път I-1 (Е-79) „Видин – София - ГКПП Кулата“, а направлението София - Истанбул е по трасето на републикански път I-8 (Е-80) „София – Пловдив – Свиленград - ГКПП Капитан Андреево“.

Коридор № 10 – „Залцбург/Грац – Загреб - Нови Сад/Будапеща – Белград - Ниш - София“ (Участъкът „София – Истанбул“ е по трасето на коридор № 4). Частта от транспортния коридор „Будапеща – Белград – София - Истанбул“ е най-краткият път от Западна Европа за Близкия и Средния Изток, което обуславя голямата интензивност на международния транзитен трафик и натоварването на пътищата и пътните съоръжения. Направлението на коридора на територията на страната е по трасето на републикански път I-8 (Е-80) „ГКПП Калотина – Драгоман – София“.

(Картосхема 11) Транспортна инфраструктура

Коридор № 8 – „Дурас - Тирана - Скопие - София - Пловдив - Бургас/Варна”. Транспортният коридор с направление „Запад - Изток”, представлява сухопътно трасе между Адриатическо и Черно море и връзка между Европа и Азия. Коридор № 8 е от съществено значение за транспортната интеграция на страните и регионите в Югоизточна Европа. Участъкът на българска територия „ГКПП Гюешево – Кюстендил – София – Пловдив - Бургас/Варна” е по трасето на републикански път I-6 (Е-871) „ГКПП Гюешево - София” и АМ „Тракия” (Е80 „София – Пловдив – Бургас - Варна”). Това е най-дългото трасе на ОЕТК на българска територия.

Развитието, доизграждането и поддръжката на транспортната инфраструктура по направленията на ОЕТК, преминаващи през област София-град, е от съществено значение за подобряване на тяхното функциониране, което от своя страна ще доведе до благоприятно въздействие върху икономиката и интегрирането на областта в национален и международен план.

Пътна инфраструктура. Пътната мрежа на територията на област София-град е добре изградена и се характеризира с добра пространствена организация. Най-значими за интегрирането на областта в националната и европейската пътна мрежа са изградените (на територията на областта) участъци от автомагистрали и първокласни пътища. Преминаващите през областта автомагистрали „Тракия” и „Хемус” увеличават степента ѝ на достъпност многократно и създават предпоставки за инвеститорски и бизнес интереси. Основните транзитни потоци са по АМ „Хемус”, АМ „Тракия” и път I-1 (Е 79), които товарят южната дъга на околновръстния път - II-18.

Автомагистрали:

- **АМ „Тракия”** – „София – Пловдив - Бургас”.
- **АМ „Хемус”** – „София - Варна”
- **АМ „Люлин”** – свързва „околновръстния път на София” с „пътен възел Даскалово” (при Перник), където се свързва с АМ „Струма”.

Пътища клас I:

- **I-1 (Е-79)** – „Видин – Мездра – Ботевград – Благоевград – София - ГКПП Кулата”. Пътят съвпада с трасето на ОЕТК № 4, осигурявайки връзка с Румъния на север и Гърция на юг.
- **I-6 (Е-871) и (Е-773)** - „ГКПП Гюешево - Кюстендил - София - Казанлък - Бургас”. Пътят свързва област София с областите Кюстендил и Перник от ЮЗР и област Пловдив от ЮЦР. Осигурява се връзка с Република Македония чрез ГКПП Гюешево - Куманово и на изток с черноморското пристанище Бургас.
- **I-8 (Е 80)** – „ГКПП Калотина – Драгоман – София” - най-краткият път към Централна Европа по направлението на ОЕТК №10.

Регионалните пътища (втори и трети клас) допълват транспортното обслужване на областта, като осъществяват основно връзките със Софийска област.

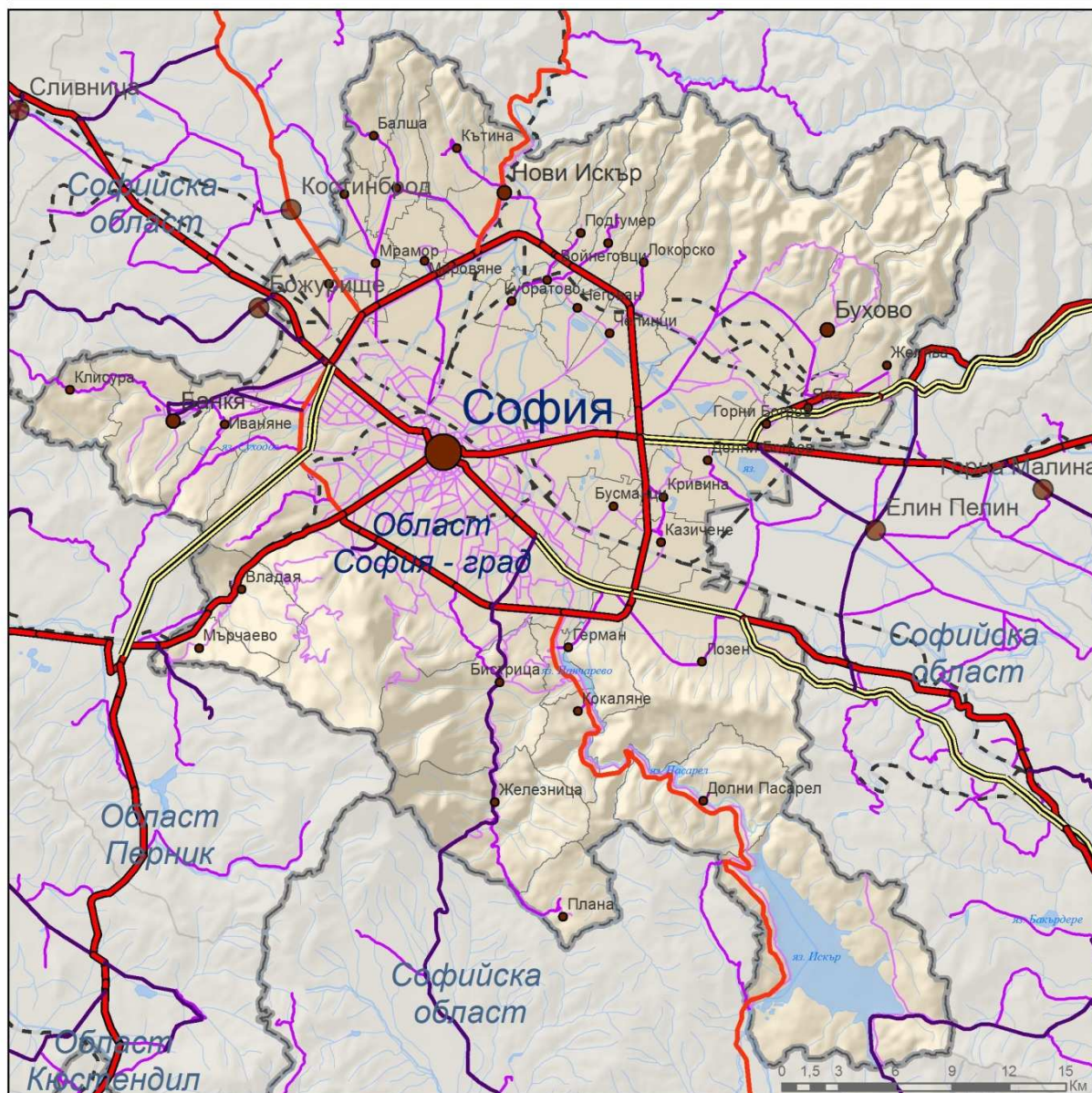
(Таблица 24) Дължина на РПМ към 31.12.2011 г., Източник: НСИ, ОПУ София

Район, области	Общо	Авто- маги- страли	Първо- класни	Второ- класни	Трето- класни	Авто- маги- страли	Първо- класни	Второ- класни	Трето- класни
километри					относителен дял от общата дължина - %				
България	19 512	458	2 970	4 030	12 054	2,34	15,22	20,65	61,79
ЮЗР	3 315	139	615	618	1 943	3,15	18,10	17,50	61,25
Област София-град	225,8	21,7	24,7	126,5	52,8	9,61	10,94	56,02	23,38

(Картосхема 12) Транспортна мрежа

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ СОФИЯ - ГРАД 2014 - 2020 г.

Транспортна мрежа

Легенда

Пътна мрежа-класификация

- Автомагистрала
- Първокласен път
- Второкласен път
- Третокласен път
- Общинска пътна мрежа
- ЖП линия

- Улична мрежа на град София

- Областна граница

- Столица
- Населено място
- Населено място
- Областен център
- Общински център

Източник: НСИ, НЦТР, 2013 г.

Относителният дял на изградените автомагистрала на територията на област София-град е над 4 пъти по-голям от този за страната и над 3 пъти по-голям от този на ЮЗР. Относителният дял на първокласните и на третокласните пътища е по-малък от средния за страната и ЮЗР, но делът на второкласните пътища е 3 пъти по-голям от средните показатели за България и ЮЗР.

(Таблица 25) Състояние на пътищата от РПМ по класове към 2012 г., Източник: ОПУ София

Път, №, наименование	Дължина в територията на областта, (km)	Състояние на пътната настилка					
		добро		средно		лошо	
		km	%	km	%	km	%
Автомагистрала	21,730	21,730	100,0	-	-	-	-
Първи клас	24,710	6,917	28,0	14,779	59,8	3,014	12,2
Втори клас	126,546	35,751	28,3	78,712	62,2	12,083	9,5
Трети клас	52,855	25,905	49,0	6,905	13,1	20,045	37,9
ОБЩО:	225,841	90,303	40,0	100,396	44,5	35,142	15,6

Регионалната пътна мрежа е развита повече количествено, отколкото качествено и се нуждае от сериозни усилия за подобряване на състоянието ѝ.

През периода 2007-2012 г. са новоизградени и/или рехабилитирани/реконструирани - 10,4 km автомагистрала, 4,1 km пътища клас I, 9,4 km пътища II клас, 25,8 km пътища клас III. Подобен е транспортният достъп до с. Бистрица, с. Симеоново, с. Драгалевци, с. Бояна, с. Мало Бучино.

Пътната мрежа на територията на област София-град в последните години се развива динамично. Изградената АМ „Люлин“ поема голяма част от транзитното движение. Свързването ѝ с АМ „Хемус“ и АМ „Тракия“ в магистрален пръстен в предстоящите проекти ще подобри движението. Другите пътища следва да се поддържат в добро експлоатационно състояние, за което е необходимо да бъде осигурен финансов ресурс.

Доизграждане на АМ „Струма“, Изграждане на АМ „Калотина - София“, Скоростен път „Гюешево - София“ са сред проектите, залегнали в бъдещото развитие на пътната мрежа на областта.

(Таблица 26) Перспективи за развитие и проекти 2013 г. и 2014 – 2020 г, Източник: ОПУ София

Обекти	Година на започване	Дължина (km)	Програма
РЕХАБИЛИТАЦИЯ			
Път III-1801 София - Перник от km 0+000 до km 10+125	2013 г.	10,125	ОПРР
НОВО СТРОИТЕЛСТВО			
Връзка на автомагистрала „Хемус“ със СОП пътен възел Яна	2011 г.	8,46	ОП Транспорт
СОП от km 59+400 до km 61+630 и от km 0+000 до km 0+780	2012 г.	3,01	ОП Транспорт
ПРОЕКТИРАНЕ			
А-1 АМ „Тракия“ - проект за рехабилитация от km 0+000 до km 10+000		10,0	
А-2 АМ „Хемус“ - проект за рехабилитация от km 0+000 до km 5+300		5,3	
Северна скоростна тангента от km 0+000 до km 16+540		16,54	
СОП от km 0+780 до km 6+308		5,528	
Модернизация път I-8 Калотина - София от km 46+400 до km 48+270		1,923	

Наред с изграждането на нови и реконструкцията и рехабилитацията на стари пътища, въвеждането на нови технологии също би допринесло за подобряване на транспортната система в бъдеще. Интелигентните транспортни системи, които най-общо представляват система от сензори, микрочипове и комуникационни устройства, събират и предават информация. Основна функция на ИТС е да информира участниците в транспортната система (пътуващи и оператори на транспортни мрежи и съоръжения) и да спомага за оптимизиране на организацията на движението. Информацията дава възможност за вземане на добре информирани решения, както за временната организация на транспортните потоци, така и за необходимостта от изграждане на допълнителни съоръжения и пътни връзки.

Железопътна инфраструктура. София е най-големият възел на железопътната мрежа в страната, като гъстотата на жп мрежата в областта $137,9 \text{ km}/1000 \text{ km}^2$ е почти четири пъти по-висока от средната за страната ($36,7 \text{ km}/1000 \text{ km}^2$). Това оказва съществено влияние върху процесите на териториална концентрация и цялостно развитие на областта. Изоставане има по отношение изграждането и модернизиранието на високоскоростни жп линии, които да функционират като връзки със столиците и с по-големите градове, както на съседните държави, така и тези от Западна Европа.

Основните жп линии, преминаващи през територията на областта и осъществяващи интеграцията на област София-град с железопътната мрежа на страната и на Югоизточна Европа са участъците от главните жп артерии: „Драгоман – София - Пловдив” (ОЕТК № 4), подбалканската жп линия „София – Карлово - Бургас”, жп линиите „София -Г. Оряховица - Варна” и „София – Кюстендил - Гюешево” (ОЕТК № 8) и „Видин – София - Кулата” (ОЕТК № 4). Добре изградената жп инфраструктура на територията на областта правят жп транспорта леснодостъпен за населението, но от друга страна, незадоволителното състояние на жп гарите, лошото състояние на подвижния състав и ниските скорости на движение на влаковете правят железопътния транспорт по-малко предпочитан, като средство за пътнически транспорт.

Показателите на железопътната инфраструктура за област София-град са почти непроменени през периода 2007-2011 г, като има известни съкращения на слабо натоварени жп линии.

(Таблица 27) Дължина на железопътните линии в област София-град, Източник: НСИ

2007 г.			2011 г.			Промяна (%)		
Обща дължина на ЖП линии (km)	в това число		Обща дължина на ЖП линии (km)	в това число		Обща дължина на ЖП линии	Двойни ЖП линии	Електрифицирани ЖП линии
	Двойни ЖП линии (km)	Електрифицирани ЖП линии (km)		Двойни ЖП линии (km)	Електрифицирани ЖП линии (km)			
203	46	171	186	51	165	-8,4	10,9	-3,5

Необходимо е да се предприемат стъпки за стартиране на изграждането на високоскоростни жп линии, които да подобрят вътрешната и международната свързаност на София с другите големи градски центрове на територията на страната и в съседните страни. Приоритетно за развитието на железопътната инфраструктура в област София-град ще бъде модернизиранието на двете основни жп магистрали с направления: „Калотина - София - Пловдив - Димитровград” и „София - Мездра”.

Изпълнението на проекта за изграждане на жп линията „София - Скопие” ще осъществи свързването на железопътната мрежа на България с тази на Република Македония, което ще осигури пълноценното функциониране на ОЕТК № 8.

Въздушен транспорт. Област София се обслужва от най-голямото международно летище в страната - „Летище София”. Летището е възлов обект на транспортната инфраструктура на въздушния транспорт. „Летище София” продължава да се утвърждава като водещо в страната с най-много редовни линии и най-широка мрежа от директни въздушни маршрути. Основният трафик е международен, а пътнически, чартърни и товарни полети осъществяват въздушни връзки с различни части на Европа, Северна Америка, Африка и Азия. Летището свързва столицата с над 50 дестинации чрез директни въздушни маршрути и обслужва почти 3,5 мил. пътници годишно. „Летище София” извършва услуги по обработка на самолети, пътници, багажи, товари и поща и зареждане с гориво на самолети (ВС) за над 65 авиокомпании, изпълняващи полети до и от София и е едно от най-бързо развиващите се летища в Европа.

(Таблица 28) Самолетодвижения, пътници и пренесени товари за 2007 г. и 2012 г., Източник: „Официален сайт на Летище София”

Самолетодвижения			Пътници			Товари и поща (тона)		
2007 г.	2012 г.	% промяна	2007 г.	2012 г.	% промяна	2007 г.	2012 г.	% промяна
43 075	43 862	1,80	2 746 178	3 467 455	26,30	17 400	16 248	-6,60

Летището е оборудвано с две писти за излитане и кацане. В началото на 2007 г. е открита за експлоатация сградата на новия пътнически терминал и нова писта с необходимите пътеки за рулиране и перони на самолетите. Сегашният капацитет на летището се оценява на 4 млн. пътници годишно.

През 2012 г. на Летище София са обслужени 3 467 455 пътници, като 90% от общия пътникопоток е реализиран по редовни международни линии.

„Летище София” е единственото в страната оборудвано с електронен граничен контролно-пропускателен пункт. През автоматична проверка на електронния граничен контролно-пропускателен пункт могат да преминават пътници, които са граждани на Европейския съюз, Европейската икономическа зона и Конфедерация Швейцария, а преминаването е от 7 до 10 секунди на пасажер. Това значително съкращава времето за обслужване на пътничко-потока и повишава ефективността на мерките за сигурност на летището.

Плановите за инфраструктурно развитие на „Летище София” са свързани с изграждане на нови пътеки за рулиране, с цел оптимизация на движението на самолетите и намаляване на времето за рулиране след кацане и преди излитане. Предвижда се разширяване на перонните площи и монтаж на допълнителни пътнически ръкави, както и разширение на пътническата галерия на Терминал 2 и обособяване на нови автобусни изходи. Целта е увеличаване капацитета на летището с оглед на нарастващия пътничко-поток.

5.2. Водостопанска инфраструктура

Основен източник за водоснабдяването на област София-град е **язовир „Искър”**, многогодишен изравнител с обем 655 млн. m³ (полезен обем 568 млн. m³), осигурява вода за около 80% от населението.

Язовир „Бели Искър”, високо-планински сезонен (едногодишен) изравнител с обем 15,08 млн. m³ (полезен обем 14,4 млн. m³), водоснабдява населените места на територията на община Самоков, осигурява вода и за около 20% от населението на Столицата.

Допълнителни водни количества се осигуряват от *Бент „Кокаляне”*, общ обем 2,7 млн. m^3 . От язовир “Искър” по деривация “Пасарел”, с капацитет 4,50 m^3/s , водата се довежда до пречиствателната станция “Панчарево”. *ПСПВ „Панчарево”* е с капацитет 4,5 m^3/s .

По деривация “Искър”, с капацитет 13,50 m^3/s , водата се довежда до *ПСПВ “Бистрица”*, която е с изграден първи етап с капацитет 6,75 m^3/s .

ПСПВ „Пасарел”, с капацитет 10 l/s , е изградена по програма ИСПА за пречистване на водните количества за с. Пасарел, добивани с директно отклонение от Деривация ВЕЦ Кокаляне.

И трите ПСПВ са проектирани за механично пречистване и последващо обеззаразяване.

Изградени са аварийни връзки между деривация “Искър” и Пречиствателна станция “Панчарево” и между водната кула на ВЕЦ “Кокаляне” и ПСПВ “Панчарево”.

От язовир “*Бели Искър*” питейната вода за София се доставя по водопровода Рила-София, с проводимост 2100 l/s . За целите на механичното пречистване на водата от яз. “Бели Искър” се ползва пречиствателно съоръжение „*Мала Църква*” с капацитет 2,0 m^3/s . Пречиствателно съоръжение „*Мала Църква*” осигурява пречистване на водите, подавани от яз. Бели Искър и рилските речни водохващания. Пречистената от механични примеси вода се подава по Рилския водопровод към гр. София.

Бент „Панчарево” осигурява вода с непитейни качества за столичната промишленост.

Допълнителни количества питейни води се улавят и от 12 речни водохващания и 6 каптажа, като ползваните водни количества от речните водохващания съответстват на дефинираните в индивидуалните разрешителни за всеки един от водоизточниците.

Наличните водоизточници имат капацитет за водоснабдяване на гр. София и околорадската зона в следващите 20-25 години. Съществуват и резерви за допълнителни количества за питейно водоснабдяване на областта от р. Батулийска, подземни води и Струмски води.

Водоснабдителните мрежи на територията на област София-град условно са обособени в няколко водоснабдителни системи:

Водоснабдителна система „София” обхваща територията на Столична община, съвпадаща с област София-град, както и 37 други населени места. Входи на ВС „София” се явяват с. Плана (от Рилски водопровод), яз. Искър (водопроводи Искър и Пасарел) и речни водохващания.

Водоснабдителна система „Бели Искър”, обхваща територията от яз. Бели Искър и всички речни водохващания. Изход от системата е с. Плана, което се явява вход на ВС „София”. В системата се отдават водни количества за ВиК Самоков (водоснабдяват се Боровец, Говедарци, Маджаре, Мала Църква, Самоков, Рельово, Райово и Белчин, Алино, както и други консуматори). ВС „Бели Искър” обхваща Рилски водопровод на територията на община Самоков.

Водоснабдителна система „Божурище” обхваща водоснабдяването на ВиК гр. Божурище, чрез захранване от Софийска водоснабдителна мрежа.

Водоснабдителна система „Вода с непитейни качества” обхваща отделна независима водопроводна мрежа, която захранва големи промишлени консуматори на територията на гр. София. Системата е с вход от Бент Панчарево, преминава през кв. „Горубляне”, „Дружба”, „Христо Ботев”, „Васил Левски”, „Хаджи Димитър”, „Орландовци”, „Свобода” и завършва в кв. „Илиянци”.

Състоянието на водопроводната мрежа и главните и довеждащи водопроводи е лошо. Голяма част от мрежата е амортизирана (строена предимно в периода 1950-1980 г.), което води до високи загуби при преноса. Въпреки че от 61,5% през 2007 г., загубите в областта намаляват до 56,9% през 2010 г. (липсват по-нови данни на НСИ), те продължават да са най-високи в ЮЗ район, където средната стойност е 55,4% (за страната - 57,6%).

Населението в областта е напълно водоснабдено (100%), при средни показатели за ЮЗ район 99,1% и за страната 99,2%. В областта **няма** населени места с трайно въведен режим на водоснабдяване, както и ползващи вода с отклонения в стандартите за качество. В ЮЗ район относителният дял на населението с режим на водоснабдяване е 0,8% през 2011 г., а в страната -3,0%. С потенциален риск от налагане на краткотрайни режими във водоснабдяването през летните месеци са селата Владая, Клисуре и Мърчаево, които се водоснабдяват от местни водоизточници. Характерът и особеностите на тези водоизточници от една страна създават затруднения с осигуряване на необходимите водни количества, а от друга са сериозен риск за качеството на доставяната питейна вода, поради липсата на изградени локални пречиствателни съоръжения.

Изградената **канализационна мрежа** на територията на областта осигурява канализационни услуги на 95,6% от населението (средният показател за ЮЗ район е 88,6%, а за страната - 74%). С частично изградена канализация са кварталите в северната част - Бенковски, Илиянци, Модерно предградие, Христо Ботев, Враждебна, Факултета, а също и в южната част - Горубляне, Малинова долина, Витоша ВЕЦ Симеоново, Кръстова вада, Манастирски ливади изток/запад), Малинова долина 2, Симеоново, Драгалевци, Бояна, Гърдова глава, Княжево.

Техническото състояние на канализационната мрежа е сравнително добро. Системата е изградена и функционира като смесена, с петкратно разреждане на отпадъчните води. Главните канализационни колектори осигуряват гравитачно отвеждане на отпадъчните води от компактният град и крайградските територии до градската пречиствателна станция за отпадни води (ГПСОВ). Част от канализационната мрежа се излива директно в открити водни течения. На практика отпадъчните води от Южните територии на София транспортират през града отпадъчни води от Подвитошката яка.

Пречистването на отпадъчните води се извършва от Пречиствателна станция за отпадъчни води „Кубратово”, с капацитет 175 200 000 куб м/годишно. Този капацитет позволява третиране на отпадъчните води от гр. София и прилежащите квартали, гр. Баня, гр. Нови Искър, Панчарево, Бистрица, Кокаляне, Горни и Долни Лозен, Герман, Волюяк, Мало Бучино. Относителният дял на обслуженото население с ГПСОВ за областта е 95,5% (средният показател за ЮЗ район е 73,7%, а за страната - 55,7%).

ГПСОВ е най-голямото подобно съоръжение на Балканския полуостров, разположено върху 600 dка. Проектирането е започнало през 1973 г., а въвеждането в експлоатация - през 1984 г. Проектирана е и изградена за механично и биологическо пречистване на 480000 m³ на ден. В края на 2011 г. е въведено в експлоатация третичното стъпало на пречистване на отпадъчните води, което осигурява редуция на съдържанието на азот и фосфор. След успешното завършване на проекта за рехабилитация и разширяване, станцията отговаря на най-строгите изисквания за пречистване на отпадъчните води и допринася осезателно за подобряване на околната среда в областта.

Краткият анализ на системата за водоснабдяване и канализация позволява да се направят следните обобщени изводи:

- Наличните водоизточници имат капацитет за водоснабдяването на гр. София и околградската зона в следващите 20-25 години, съществуват и резерви за допълнителни количества за питейно водоснабдяване;

- В областта **няма** населени места с трайно въведен режим на водоснабдяване, подаваната вода е без отклонения в стандартите за качество;
- Състоянието на водопроводната мрежа и главните и довеждащи водопроводи е лошо, загубите на вода са най-високите в ЮЗ район;
- Сравнително добро е техническото състояние на канализационната мрежа;
- Осъвременена и с достатъчен капацитет е ПСОВ;
- Все още съществуват квартали с частично изградена канализация.

5.3. Енергийна инфраструктура

Електроснабдяване. На територията на област София-град функционират две топлоелектрически централи и няколко водноелектрически, присъединени към електроенергийната мрежа, захранваща областта. ТЕЦ “София”, с инсталирана мощност (66+31,25 MVA) и ТЕЦ “София изток” (4x40+88 MVA) са за комбинирано производство на електро и топлоенергия и работят главно през отоплителния сезон. ВЕЦ “Пасарел”, ВЕЦ “Кокаляне”, ВЕЦ “Симеоново” и ВЕЦ “Бояна” имат обща мощност 86 MVA.

Основен източник на електроенергия за областта е районната мрежа 110 kV, която се захранва от системните подстанции на електропреносната система на страната:

- п/ст “Металургична” 400/110 kV - р-н Кремиковци (2x250 MVA);
- п/ст “Казичене” 220/110 kV - р-н Искър (3x200 MVA);
- п/ст “София Юг” 220/110 kV - р-н Витоша (180+ 2x200 MVA);
- п/ст “ТЕЦ София” 220/110 kV - р-н Сердика (180 MVA).

Връзките на тези подстанции с електропреносната система на страната (на 400 и 220 kV) преминават през територията на областта, без да имат пряко отношение към захранването ѝ. Разпределителната мрежа 110 kV, захранваща областта, опасва града. Към основен пръстен от електропроводи 110 kV са присъединени уредбите 110 kV на системните подстанции 400(220)/110 kV, топлоелектрическите централи и разпределителните подстанции 110 kV/20 kV. Диаметрално на пръстена са прокарани напречни електропроводни връзки, изпълнени частично с кабелни линии 110 kV, към които са присъединени разпределителни подстанции 110 kV/20 kV.

Разпределителните подстанции 110 kV/средно напрежение, захранващи област София-град са 43 броя, като 33 от тях са с общо предназначение, а 10 захранват отделни консуматори.

В периода 2007-2012 г. са изградени подстанциите “Камбани” и “Хермес”- частна. С малки изключения, всички подстанции са включени двустранно в мрежата, което гарантира качество и сигурност в захранването при аварии. В централните градски части връзките са изпълнени кабелно, а в периферията на града и в околния му район мрежата 110 kV е изпълнена с въздушни линии.

Изградената електроснабдителна система на областта има добър капацитет, в съответствие с реализираните през последните години потребление на електрическа енергия и максимални товари, но на места се нуждае от разширение и модернизация. Като се има предвид, че голяма част от съоръженията са изградени преди повече от 30 години, тяхната подмяна е задължителна, поради изтичане на експлоатационния им срок. Приблизителният период, необходим за подмяна и реконструкция на съществуващите и изграждане на нови съоръжения се оценява на около 10 години. Предвижда се разширение и/или реконструкция на подстанции, изграждане на допълнителни връзки и поэтапна подмяна на кабели 110 kV.

Възобновяеми енергийни източници и енергийна ефективност. Както в цялата страна, така и в област София-град, потенциалът на водата като възобновяем енергиен източник (ВЕИ) се усвоява отдавна. ВЕЦ “Бояна” и ВЕЦ “Симеоново” са построени още през 1923 и 1927 г., а ВЕЦ “Пасарел” и ВЕЦ “Кокаляне” - през 1956 г.

За изпълнението на националната цел за постигане на 16% дял на ВЕИ в общото крайно потребление на енергия, Енергийната стратегия 2020 на България предвижда политика за увеличаване на производството на електрическа енергия от ВЕИ. За производството на алтернативна електрическа енергия в страната се използват главно вятърна и слънчева енергия и водна, където все още е възможно.

В област София-град няма подходящи условия за използване на вятърната енергия и такива централи (ВТЕЦ) не са изградени.

Последните две години в областта се изграждат много инсталации, използващи слънчевата енергия и в края на 2012 г. са въведени в експлоатация общо 17 производители на електрическа енергия от възобновяеми енергийни източници, с обща инсталирана мощност 2 461 kW. Предстои включване на още 8 централи за производство на електроенергия от ВЕИ с обща мощност 679 kW.

(Таблица 29) ВЕИ на територията на област София-град, Източник: АУЕР

ВЕИ	Обща инсталирана мощност MW	Година на въвеждане
ВЕЦ “Бояна”	1,24	1923
ВЕЦ “Симеоново”	6,67	1927
ВЕЦ “Пасарел”	30,6	1956
ВЕЦ “Кокаляне”	22,4	1956
ВЕЦ “Панчарево”	0,4	2012
5 броя ВЕЦ	61,31	
Пречиствателна станция “Кубратово”	3,189	2011
Централа на сметищен газ “Суходол”	0,834	2011
2 броя БиоЕЦ	4,023	
17 броя ФТЕЦ	2,46	2010-2012
общо 24 броя ВЕИ	67,8	

След “бума” на ФТЕЦ и ВТЕЦ в страната и проблемите от различен характер, които вече натежават, вниманието все повече се насочва към пренебрегваните досега възможности за използване на биомасата. Област София-град дава много добър пример за използване на биогаз като ВЕИ.

От края на 2010 г. в софийската пречиствателна станция за отпадъчни води *ПСОВ “Кубратово”* функционира *инсталация за комбинирано производство на електрическа и топлинна енергия*. Това се осъществява посредством когенерационна технология за оползотворяване на отпадъчния продукт биогаз, който се отделя в процеса на пречистване на утайките от пречиствателната станция. Преди пускането в експлоатация на съоръжението, биогазът, който се отделя в процеса на гниене на утайките се изгаряше, без да се оползотворява. След въвеждане в експлоатация на когенераторите, освобождаването в атмосферата на метан и въглероден диоксид е съществено ограничено.

Въвеждането в експлоатация на когенераторната инсталация има както икономически, така и социален и екологичен ефект. Към пречистените води на София, които се вливат в река Искър, и стабилизирани утайки, които се използват в земеделието, “зелената

енергия”, произведена на обекта, допринася за опазване на природните ресурси и 1,5 млн. лева спестени разходи за електроенергия.

Инсталацията за обезвреждане и оползотворяване на сметищния газ на депо Суходол е пилотен проект за България. Основната функция на съоръжението е от постъпващия в когенератора сметищен газ да се произвежда електро- и топлоенергия. С реализирането на тази инсталация газът се превръща от проблем, изискващ средства за обезвреждането му, в ресурс, разработен с помощта на съвременна технология и носещ ползи.

От енергийна и екологична гледна точка производството на електро- и топлоенергия от сметищен газ е единственият ВЕИ, при който не само няма вредни въздействия върху околната среда, а и състоянието ѝ се подобрява чрез намаляване емисиите на парниковите газове. Това е първият в България реализиран проект за енергийно оползотворяване на субпродукти, получени от твърди битови отпадъци.

Оптималното използване на енергийните ресурси, предоставени от възобновяеми енергийни източници е средство за достигане на устойчиво енергийно развитие и намаляване на вредните въздействия върху околната среда от дейностите в енергийния сектор.

Мерките за повишаване на **енергийната ефективност** в областта са свързани основно с оптимизиране на уличното осветление чрез въвеждане на системи за автоматично управление и подмяна на осветителните тела с енергоспестяващи. По отношение на сградния фонд усилията се насочват към санирането на сградите и технологично обновяване на отоплителните инсталации. Разработеният План за действие за устойчиво енергийно развитие на Столична община 2012-2020 г. предвижда конкретни мерки за подобряване на енергийната ефективност.

Газоснабдяване. Град София и районът около него се захранват чрез газопроводни отклонения от двата клона на националната газопроводна мрежа, които се съединяват в района на с. Горни Богров. Към всяко отклонение са изградени Автоматични газоразпределителни станции (АГРС), в които се извършва редуцирането на високото налягане от магистралния газопровод.

Изградените ГРС и АГРС имат достатъчно капацитет за осигуряване необходимите допълнителни количества природен газ за битовото газифициране на селищата в областта. Изградените към консуматорите газопроводни отклонения също имат капацитет, значително превишаващ настоящата консумация на природен газ.

Газоснабдяването на област София-град обхваща големите промишлени предприятия, ТЕЦ и ОЦ. Началните стъпки за битова газификация започват от Божурище, Банкя и част от южните територии на гр. София. В края на 2012 г. дължината на газоразпределителната мрежа достига 550 km, като изградената инфраструктура захранва близо 22 800 домакинства, а възможности за това имат още около 30 хиляди домакинства. Допълнително мрежата захранва и 572 обществени и административни сгради и 75 промишлени обекта. През 2012 г. новите домакинства, присъединени към мрежата са 1100, като най-много са в кварталите “Малинова долина” и “Манастирски ливади”.

През 2013 г. се планира изграждане на газоразпределителна мрежа по новостроящия се участък от западната дъга на околновръстния път, с което ще се даде възможност за присъединяване на всички обществени и търговски обекти, разположени от двете му страни. Ще продължи изграждането и на газопроводи в квартал “Малинова долина”. Предвижда се построяване на мрежа за присъединяване на South Ring Mall, както и на стопански обекти около бул. “Владимир Вазов”. Във вече газифицираните райони, където

мрежата се използва предимно от битови потребители и колективни жилищни сгради, предстои уплътняване с присъединяване на нови потребители.

Развитието на газоразпределителната мрежа се съобразява с новоизграждащите се участъци от пътната инфраструктура на столицата и такива, за които са предвидени ремонт и рехабилитация. В същото време, бъдещото развитие на газификацията в София ще допълва централизираната система за топлоснабдяване, без да се допуска дублиране, което би било икономически неоправдано.

5.4. Телекомуникации

По данни на Европейската обсерватория за информационни технологии ЕИТО, развитието на електронните съобщения в световен мащаб в последното десетилетие се доминира от мобилните гласови услуги и интернет, следвани от мобилния ширококолов достъп. Фиксираният ширококолов достъп се характеризира с нисък темп на растеж, докато фиксираните телефонни услуги следват тенденцията на намаляване от предходните години.

В област София-град, наложилата се през последните години тенденция на намаление на фиксираната телефонна плътност и увеличение на мобилната се изразява най-ярко, като стойността на показателя „фиксирана телефонна плътност по домакинства“ бележи постоянно намаление, подобно на процесите в страната. През 2002 г. общият брой на телефонни постове в област София-град е бил 435 966, а 10 години по-късно този брой е намалял наполовина, при 100% цифровизация.

При показателя „мобилна телефонна плътност“ се наблюдава непрекъсната тенденция на увеличение, като България вече изпреварва голяма част от държавите-членки на ЕС, но темпът на нарастване на мобилната плътност се забавя. GSM покритието на населението в областта е 100%.

Информационно общество. По данни на Евростат за относителния дял на домакинствата, използващи интернет в страните от ЕС-27, през периода 2007-2012 г. се наблюдава тенденция на постоянно нарастване.

(Таблица 30) Относителен дял на домакинствата, използващи интернет (%), Източник: Евростат

	2007 г.	2009 г.	2011 г.	2012 г.
ЕС	55	66	73	76
България	19	30	45	51

България също следва общата европейска тенденция на нарастване, но страната е на последно място в ЕС, с по-малък дял през 2012 г., от средната стойност за ЕС преди 5 години.

Резултатите от проведеното изследване на НСИ за използването на информационно-комуникационните технологии (ИКТ) от домакинствата и лицата за 2011 г. отбелязват значителен растеж от 11,9% спрямо предходната година в относителния дял на българските домакинства, които имат достъп до интернет в домовете си. През 2012 г. относителният дял на домакинствата с достъп до интернет нараства до 50,9% средно за страната и 59,3% средно за ЮЗ район.

*(Таблица 31) Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет за периода 2007-2012 г. в % ,
Източник: НСИ*

	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.
Общо за страната	19,0	25,3	29,6	33,1	45,0	50,9
Югозападен район	28,9	36,1	40,3	43,7	57,3	59,3
Благоевград	12,1	16,6	20,8	24,3	42,3	-
Кюстендил	9,8	24,0	22,9	21,4	35,2	31,7
Перник	15,4	13,4	22,5	15,4	35,0	-
София	13,4	27,7	24,8	33,4	48,7	-
София (столица)	40,7	47,3	53,0	57,1	67,0	66,2

Област София-град обяснимо е с най-високи показатели и в ЮЗ район, и в страната, но докато през 2007 г. изпреварва с 12% средния показател за ЮЗ район, през 2012 г. разликата намалява до 7%, т.е. другите области постепенно наваксват изоставането.

В национален план, освен масовото използване на интернет, впечатление прави и фактът, че интернет връзката е качествена. При показателят за широколентов достъп е регистрирано увеличение от 11,0 процентни пункта спрямо предходната година, и за 2012 г. достига 50,8%, т.е. почти всички домакинства, имащи достъп до интернет, са с осигурена бърза и надеждна широколентова връзка.

По информация на КРС, общият брой абонати (домашни и бизнес) на широколентов достъп до интернет в област София-град към 31.12.2011 г. е 390 179 бр., като степента на проникване е 30,2%.

Запазва се и тенденцията на растеж в регулярното използване на интернет от хората на възраст между 16 и 74 навършени години. През 2007 г. този показател за област София-град е 62,2%, при средна стойност за ЮЗ район 41,0%, а за страната - 28,4%. В края на 2011 г. относителният дял на използващите редовно интернет в областта достига 74,3%, като спрямо предходната 2010 г. има ръст от 6,3%. В същото време в ЮЗ район показателят нараства до 60,6% (нарастване с 19,6%), а в страната - до 50,3% (нарастване с 21,9%) - т.е. и по този показател се наблюдава процес на насищане в областта.

Необходимо е да се разшири достъпът и използването на мрежите и услугите на ИКТ, предвид нарастващата роля на информацията. Изграждането на обществени информационни системи и гарантираното предлагане на Интернет услуги за целия обществен сектор, включително и на улеснен достъп за хората с увреждания, е задължителна стъпка към информационното общество.

6. Околна среда

6.1. Качество на атмосферния въздух

Състоянието на атмосферния въздух в Област София-град се определя от климатичните и микроклиматични условия, количеството и видът на емитираните замърсяващи вещества и разположението на източниците на замърсяване.

Затвореният характер на Софийската котловина е предпоставка за задържане на въздушните маси, за честата проява на температурни инверсии, за случаите на мъгла и безветрие. Лошите възможности за естествено разсейване на замърсителите, отделяни в атмосферния въздух, води до тяхното задържане и многократно повишаване на концентрациите им, наблюдавано особено при две ясно изразени опасни метеорологични ситуации:

- тихо време, придружено от радиационни температурни инверсии, при което се наблюдава едновременно повишаване на нивото на замърсяване в целия град;
- устойчив вятър с посока от основните източници на замърсяване.

В Област София-град е концентрирана около 30% от индустрията на страната, като значителна част от предприятията, които замърсяват въздуха, се намират все още в жилищните зони или в непосредствена близост до тях. Това затруднява ясното разграничаване на замърсяването от промишлените зони. Разположението на основните източници на замърсяване, както и на редица по-малки източници, е преимуществено в ниските части на столичния град, които се характеризират и с най-неблагоприятни микроклиматични особености.

Основните източници на вредни емисии в атмосферния въздух над гр. София са обектите на „Топлофикация – София” АД: ТЕЦ „София – Изток” , ОЦ „Люлин” , ТЕЦ „София” , ОЦ „Земляне” . Другите важни източници са „Дружба стъklarски заводи” АД, площадка София, „Кодак Графикс Комюникайшънс” АД, „Лакпром” АД.

Отпадането на най-големия регионален източник на замърсяване на атмосферния въздух – „Кремиковци” АД, повлиява най-осезаемо в близост до производствената площадка и в много по-малка степен на общото ниво на атмосферно замърсяване в столичния град.

Промислени източници на вредни емисии в атмосферния въздух са предприятията от металургията - „София мед” АД, както и от множество по-малки леярни, най-вече за леене на цветни метали от скрап. От производствената им дейност се емитират серни оксиди, азотни оксиди, оловни аерозоли, прах, в т.ч. тежки метали, сероводород, феноли.

Енергетиката е източник на емисии на азотни оксиди, въглеродни оксиди, въглеродороди, серен диоксид, сажди и прах. Саждите и SO₂ се емитират основно от локалните отоплителни централи в промишлени предприятия, работещи на течено гориво. Централите към “Топлофикация – София” АД работят с гориво природен газ.

Извън отоплителния сезон **автомобилният транспорт** е основен замърсител на атмосферния въздух в София.

Най-значимият проблем, свързан със замърсяването на атмосферния въздух са високите концентрации на ФПЧ₁₀.

(Таблица 32) Превишения на средно денонощните норми за ФПЧ₁₀ за 2011г., Източник: Годишен доклад на РИОСВ-София, 2011г

РОУКАВ/Пункт	Брой превишения на ПС за СДН (в пъти) [50 µg/m ³]	Максимална измерена средно денонощна концентрация (24h) (µg/m ³)
„гара Яна” (Р)	131	203,30
„Орлов мост” (АИС)	118	564,64
„Надежда” (АИС)	134	572,88
„Дружба” (АИС)	130	533,88
„Павлово” (АИС)	118	551,00
„Хиподрума” (АИС)	102	606,10
„Копитото” (АИС)	14	159,02

Анализът на получените резултати показва, че има системни превишавания на пределно допустимите концентрации по показател фини прахови частици, като тези превишения са главно през зимните месеци (отоплителния сезон). Основни причини за превишаване на нормите са промишлените предприятия, използваните горива в битовия сектор и

транспорта. Най-високи концентрации са регистрирани на пунктовете АИС „Дружба“, АИС „Орлов мост“, АИС „Надежда“, АИС „Павлово“ и АИС „Хиподрума“. Пунктовете са транспортни.

За отчетения период са констатирани превишения на нормата за фини прахови частици с допустимото годишно отклонение (35 пъти годишно) при всички пунктове (без „Копитото“).

Основен антропогенен източник на **серен диоксид** е изгарянето на природни горива (ТЕЦ, битови източници), а също така металургията и химическата промишленост. Серният диоксид и NO_x са основни компоненти на „киселинните дъждове“. Няма превишения по показател серен диоксид през отчетния период.

Азотният диоксид се образува при горивни процеси. В пунктовете за мониторинг, разположени в урбанизираната част на област София-град основен принос към средногодишните и средночасовите концентрации на NO₂ има секторът транспорт (от 80% до 90%), следван от сектора промишленост (от 10 до 20%).

Наблюдава се сезонност на измерените концентрации на NO₂, като това вероятно се дължи на битовото горене и на топлофикационните дружества и на влошените микроклиматични условия през зимните месеци

Естествените фонове стойности на **озон** във въздуха са около 30 µg/m³, но могат да стигнат много по-високи стойности (напр. 120 µg/m³).

Столична община е разработила и приела на общински съвет „Програма за намаляване на емисиите и достигане на установените норми за фини прахови частици (ФПЧ₁₀) и азотни оксиди (NO_x) и управление на качеството на атмосферния въздух в Столична община за периода 2011 – 2014 г.”

Разработен е Оперативен план за действие при превишаване на установените норми или алармени прагове на замърсители на атмосферния въздух при неблагоприятни метеорологични условия и други фактори на Столична община.

6.2. Състояние на водите

Повърхностните води на територията на Област София-град са представени от р. Искър и нейните притоци. Състоянието на водите на р. Искър е над 3-та категория при мониторингов пункт на Нови Искър, който отразява състоянието на водите след София.

Реките Владайска, Суходолска, Перловска, Слатинска, Какач, както и Лесновска и Блато, са носители на води от селищни канализации. Съдържат неразтворени органични и биогенни вещества, мазнини, нефтопродукти и детергенти, като биогенните елементи превишават неколkokратно допустимите стойности за съответната категория водоизточник. Замърсеността им се дължи главно на липсата на канализация в териториите, през които протичат и на безотговорното отношение на населението, което използва речните корита за сметища.

Анализът на качествата на водите показва, че в редица случаи повърхностно течащите води на територията на компакния град са недопустимо замърсени. Причина за това са директни зауствания на битово-фекални, производствени (пречистени в недостатъчна степен и непречистени), а често и силно замърсени дъждовни (атмосферни) води, които се вливат в реките на територията на областта по време на обилни валежи и повишават тяхната мътност и съдържание на неразтворими суспендирани вещества.

Пречистване на водите. Градската пречиствателна станция за отпадъчни води – ГПСОВ „Кубратово“ приема за пречистване всички отпадъчни води, формирани на територията на областта от битовия сектор, промишлеността и дъждовните води, чрез изградената

канализационна мрежа. Предназначението на ГПСОВ е да предпазва приемника – река Искър, като осигури до вливането ѝ в р. Дунав, качества на речните води, позволяващо повторното им използване, т.е. да отговарят на изискванията за водоприемник II категория. Промислените отпадъчни води следва да бъдат предварително пречистени в локалните пречиствателни съоръжения до степен, позволяваща безопасното им заустване в канализацията. Пречиствателната станция е разположена на площ от 60 ha, в района на с. Кубратово. Още с въвеждането в експлоатация през 1984 г., възникват технически проблеми, които са възпрепятствали нормалната ѝ експлоатация, технологичния режим и крайния ефект на пречистване. През 2001 г. се осъществява реконструкция в ГПСОВ, позволяваща достигането на параметри 480 хил. m³/ден и максимално водно количество 550 хил. m³/ден, със замърсеност БПК₅ - 180 mg/l и суспендирани вещества – 160 mg/l.

При извършените проверки през 2011 г. не е констатирано замърсяване и изпускане на непречистени отпадъчни води и утайки в р. Искър от ГПСОВ “Кубратово”.

6.3. Почви

В зависимост от типа на антропогенното въздействие почвите се характеризират с влошени в различна степен аерация, хранителен режим и са със занижени показатели като продуктивна среда за растенията, като по произход, състав и свойства съществено се различават от естествените почви. Те нямат нормален естествен профил, притежават лек механичен състав, ниско съдържание на хумус, азот, фосфор. Усвоимата влага е много малка, поради високата водопропускливост и слабите им водозадържащи способности.

Засоляването на почвите в градската среда се предизвиква от прилагането на химически средства за борба срещу залежването на улиците през зимния сезон. Част от лугата и солта, най-вече чрез натрупания по тротоарите и изнесения от снегорините сняг в страни от пътищата, е източник на засоляване на почвите.

Вторично уплътняване на почвите в очертанията на урбанизираните територии е процес, който е и визуално забележим. Неблагоприятните промени водят до значително унищожаване на екологичните функции на почвите и възможността върху тях да вирее разнообразна растителност. Този процес е основна причина за незадоволителното състояние на дървесната и тревната растителност. На второ място този почвен деградационен процес (след осушаването на почвата) води до увеличаване на запрашеността на въздуха и влошаване на санитарно-хигиенните и естетическите качества на градската среда.

Запечатване на почвите. През последните десетилетия площта на физически унищожените и запечатани почви чувствително се е увеличила в резултат на неимоверното разрастване на строителството. За по-голямата част от нарушените земи тотално и необратимо са нарушени екосистемните функции на почвите, филтрационните и водозадържащите им функции, като регулатор на хидрогеологичния цикъл. Най-често са засегнати или увредени зелените площи в междублоковите пространства. В околорадския район антропогенни почви се откриват в близост до нарушените територии - насипните табани на открития рудник “Кремиковци”, хвостохранилищата при Челопечене и Долни Богров, сметищата при Долни Богров и Суходол, кариерите за инертни материали край р. Искър и в района на “Кремиковци” АД, както и до множество нерегламентирани сметища.

Замърсяване на почвата с тежки метали и металоиди. На територията на областта е известен района с трайно замърсяване на почвите – район Кремиковци, поради многогодишното изхвърляне на тежки метали във въздуха от металургичния комбинат. В този район с най- голям дял замърсени земеделски земи с тежки метали и арсен са землищата на Бухово и Сеславци - 100% от земеделските земи са замърсени над ПДК; с. Яна – 97,7 %; Кремиковци – 97,2%; Желява – 88,4%; Горни Богров – 86,4%; Челопечене – 76,9%; Ботунец – 73,8% и Долни Богров - 41,8%.

6.4. Биоразнообразие и Национална екологична мрежа (НЕМ)

Област София-град притежава обекти от НЕМ с обща площ от 176,3 km², което е 13,12% от територията ѝ. Поради високата степен на урбанизация, това е областта с най-нисък дял на обектите от НЕМ в целия Югозападен район (39,5%). Обектите от НЕМ включват защитени територии (9,35%), опазвани по Закона за защитените територии (обн. ДВ бр. 133/1999 г.) и защитени зони по Натура 2000 - 12,34%, опазвани по Закона за биологичното разнообразие (обн. ДВ бр. 77/2002 г.). Налице е значително припокриване на природозащитените обекти.

Сред защитените територии преобладават: природен парк, който обхваща 9,12% от територията на областта и резервати – 2,33%. Останалите защитени територии в областта са с нищожен дял - защитени местности - 0,2% и природни забележителности – 0,03%. Защитените територии на област София-град са следните:

Природен парк Витоша е зоната с най-голяма относителна площ на територията на областта и най-богато биоразнообразие и концентрация на защитени обекти. В него се опазва богат и разнообразен животински и растителен свят. Установени са около 1500 висши растения, от които 25 вида и подвида български ендемити и 31 балкански ендемити. В Червената книга са включени 47 вида. На Витоша се срещат още 500 вида гъби и 200 вида лишеи. Опазват се представителни екосистеми от горун, обикновен габър, обикновен бук, бреза, обикновен смърч, бял бор, черен бор, субалпийското редколесие, клекови и хвойнови формации. Срещат се и популации на някои реликтни видове като бяла мура, тис, лапландска върба и др.

Голямо разнообразие има и животинският свят, който включва представители на бозайната фауна и около 150 вида птици - постоянни, прелетни и преминаващи. Характерни представители на витошката фауна са благородният елен, сърната, дивата свиня, лисицата, мечката, язовецът, еленът лопатар, дивата котка, катерицата, заекът, бялката, златката, таралежът, сънливците, невестулката, сойката, сокерицата, синигерите, дроздовете, кълвачите, косът, кръсточовката, кукумявката, улулицата, глухарят и др. Описани са също 25 вида влечуги, земноводни и стотици видове насекоми.

В границите на Природния парк са включени **резерватите**:

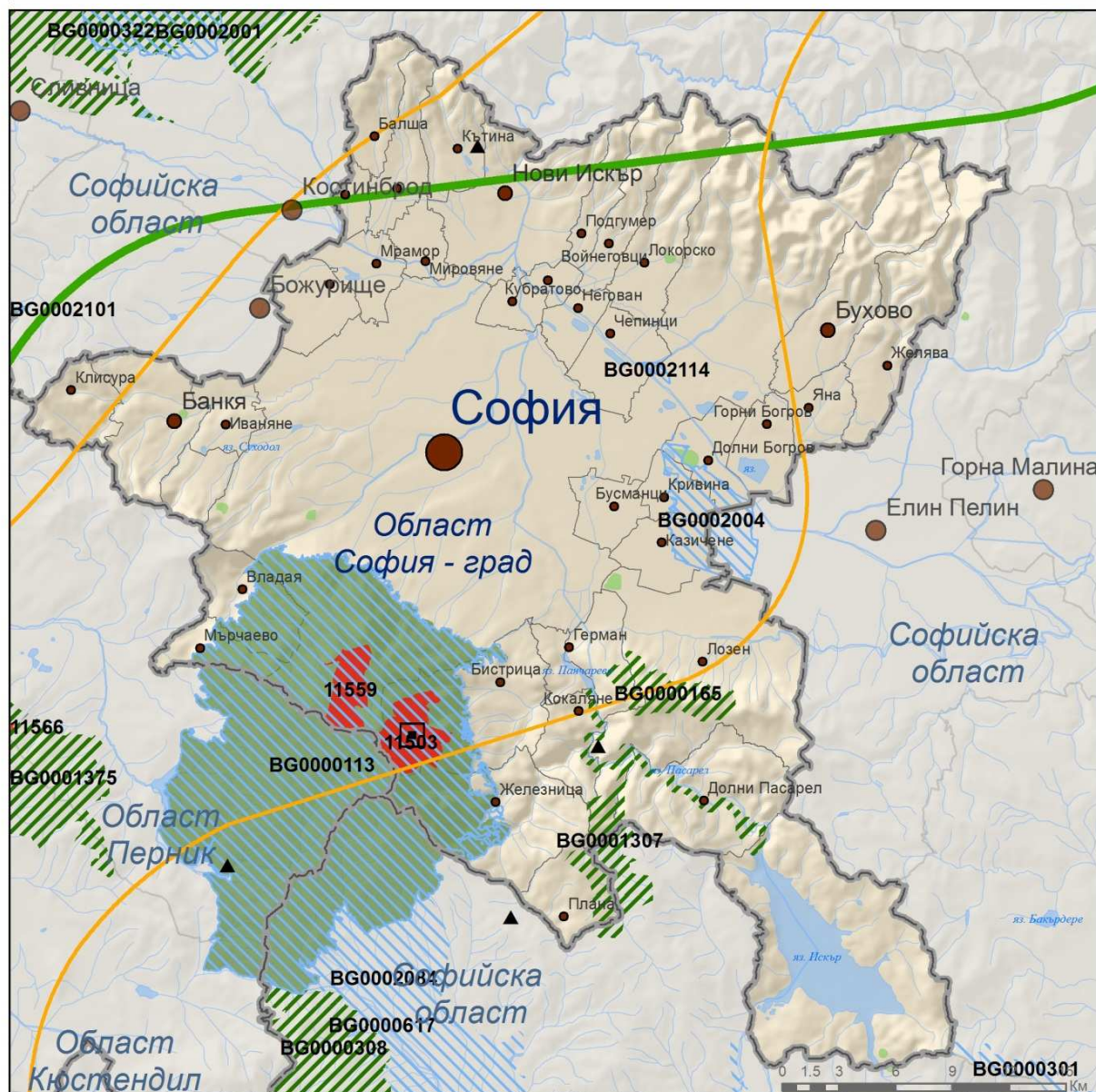
- **„Бистришко бранище“** - със статут на биосферен резерват, признат през 1997 г. Обявен е за резерват през 1934 г. с Постановление № 15422 на МЗДИ. В него се опазват естествени смърчови гори с голямото формово разнообразие и съобщества от субалпийския пояс на Витоша както и местообитания на редки и застрашени от изчезване видове.
- **„Торфено бранище“** е обявен през 1935 г. с Постановление на МЗДИ № 16362. В резервата „Торфено бранище“ се опазват в естествено състояние торфищата и изобилната блатна растителност във високопланинската част на Витоша. Описано е голямо видово разнообразие от мъхове и водорасли.

От категорията *“природна забележителност”* в границите на областта попадат: ПЗ “Кътински пирамиди” – земни пирамиди в землището на с. Кътина с площ 12,5 ha. Природната забележителност е обявена през 1962 г. със Заповед № 927 на ГУГ. ПЗ “Дъбравата” е вековна дъбова гора (основно цер и единични дървета от благуи и летен дъб) в землището на гр. Баня с площ 3 ha. Обявена е със Заповед № 853 от 1983 г. на КОПС. ПЗ “Самоковището” е водопад на р. Бистрица в землище на с. Бистрица. ПЗ “Еленина бара” е семенна база от сребрист смърч с площ 5,0 ha в землището на с. Мало Бучино, обявена със Заповед № 1120 на МГГП от 1968 г. ПЗ “Туриница” е семенна база от нископланински екотип на бял бор с площ 4,2 ha в землището на с. Локорско, обявена със Заповед № 1120 на МГГП от 1968 г.

(Картосхема 13) Национална екологична мрежа

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ СОФИЯ - ГРАД 2014 - 2020 г.

Национална екологична мрежа

Легенда

Защитени територии

- Резервати
- Национални и природни паркове
- Природни забележителности
- Защитени местности

Защитени зони по НАТУРА 2000

- за птиците
- за хабитатите

Източник: МОСВ, ЕЕА, 2012 г.

Защитени територии с международно значение

- Биосферни резервати на ЮНЕСКО
- Европейски зелен пояс
- Европейски пътища на миграция на птиците
- Важни орнитологични местообитания

Извън границите на област София-град, но на територията на ПП Витоша се намира ПЗ „Духлата“ (трудно проходима лабиринтна пещера в землището на с. Боснек, обявена през 1963 г. със Заповед № 2810 на КГГП), която се счита за най-дългата пещера в страната. В категорията „вековно дърво“ се опазват повече от 100 вековни предимно дъбови дървета (горун, цер, благуи), както и отделни екземпляри от бряст, чинар, смърч, бадем и др.

Сред защитените зони (33) по Натура 2000 преобладават тези, обявени по Директивата за птиците (Директива 2009/147/ЕС) - 9,97%. На защитените зони, обявени по Директивата за хабитатите (Директива 92/43/ЕЕС), се пада 2,37% от територията на областта.

Като Защитени зони по Натура 2000 в крайградската зона на областта са обявени:

- Защитени зони за опазване на дивите птици – Природен парк Витоша, Рибарници Челопечене, Долни Богров – Казичене, Палакария;
- Защитени зони за опазване на местообитанията и на дивата флора и фауна – Природен парк Витоша, Лозенска планина, Плана, река Палакария.

По Оперативна програма „Околна среда“ е представен нов проект за биоразнообразието на Витоша. Шест туристически маршрута ще бъдат ремонтирани и възстановени по проект на Природен парк „Витоша“. Предвижда се и възстановяването на застрашени растителни и животински видове също със средства от Оперативна програма „Околна среда“. Ще се подкрепи възстановяването на видове върба и кокиче, както и жълта тинтява. Ще се опазва и подпомага популацията на кафявата мечка, на дивата коза и на вид изчезващи риба и пеперуда. Предвижда се изготвянето на кадастрална карта и специализиран устройствен план на инфраструктурата на парка. Дейностите трябва да приключат до пролетта на 2015 г., а сумата за тях възлиза на близо 1,9 млн. лв.

6.5. Третиране на отпадъците

Област София-град има сериозен и все още нерешен проблем с отпадъците, въпреки че делът на обслуженото население през последните 7 - 8 г. е 100%. Количеството на депонираните отпадъци се задържа на приблизително постоянно ниво, като през последните 1- 2 години намалява значително. От 392 хил. тона депонирани през 2006 г. се достига 245 хил. тона през 2011 г. Съответно намалява и средното количество на депонираните отпадъци на отделен жител, а остатъчният капацитет на депата нараства от 40652 m³ през 2007 г. на 92559 m³ през 2011 г. (по данни на НСИ).

На територията на областта през 2011 г. съществуват 2 депа за битови отпадъци, разположени при Суходол и при Долни Богров. Заетата площ на депата нараства от 330 dka през 2007 г. до 475 dka през 2011 г. Сметището в Долни Богров е в процес на рекултивация.

В същото време са регистрирани и много незаконни сметища. За 2011 г. това са:

- гр. София, район Красна поляна, по пътя в участъка на ул. „Суходолска“ и Авторемонтен завод;
- гр. Нови Искър, район Нови Искър, ул. „Кръстьо Пастухов“ № 18;
- гр. София, район Панчарево, Самоковско шосе;
- при участък от пътя от Нови Искър към Кремиковци;
- с. Лозен, местност „Дъбо“; район Красна поляна, двустранно на ж.п. линията.

За 2012 г:

- гр. Нови Искър, кв. Курило, Вилна зона „Ласка“ район Нови Искър; с. Владая, район Витоша; с. Желява, район Кремиковци; район Витоша, ул. „Люти дол“;

- гр. София, район Овча купел, кв. Суходол, ул. „Стоичко Станославов“; район Надежда, кв. Требич, местност „Средореко“;
- с. Бусманци, ул. „Асен Игнатов“ № 31;
- с. Бистрица, ул. „Чипровица“, район Панчарево.

Проектът „Интегрирана система от съоръжения за третиране на битовите отпадъци на Столична община“ обхваща създаване на модерна, интегрирана и съвместима със съвременното законодателство система за управление на отпадъци на град София. Той ще се реализира на две площадки в район Кремиковци – „Хан Богров“ и „Садината“. Проектът допълва мерките, които вече са реализирани от Столична община и ще осигури устойчиво решение на проблема с битовите отпадъци в дългосрочен план.⁹

6.6. Шумово натоварване

Главните източници на шум в Област София-град са средствата на транспорта. Основният шумов фон се създава от автомобилите - леки, товарни и на масовия градски транспорт.

Най-високи нива на шума, макар и импулсни, се предизвикват от средствата на масовия градски транспорт, особено от по-старите автобуси. Високи са и нивата на шума, предизвикани от трамвайния и тролейбусния транспорт, шумовите нива от пресичащите града жп линии както и шума от кацащите и излитащи самолети от Аерогара София.

Замърлялото производство е причина шумът от производствените дейности да остава на трето място.

Основните градски магистрали, вкл. и жп трасета, пресичат гъсто населени градски райони. Въпреки направените реконструкции на основните градски магистрали и реализираните транспортни възли, все още автомобилното движение в града е смесено и не достатъчно диференцирано. От няколко години задръстванията в София са обичайно явление. Без пикови часове са задръстванията в традиционния градски център, а през пиковите часове почти цялата ПУМ е с плътни, едва пъплещи транспортни потоци.

(Таблица 33) Регистрирани шумови нива по области и градове през 2007 г., Източник: НСИ

Области Градове	Наблюдавани пунктове - брой	Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива - dB						
		под 58	58-62	63-67	68-72	73-77	78-82	над 82
Общо	710	128	116	189	216	59	2	-
Област - София - град	49	2	9	7	25	5	1	-
София	49	2	9	7	25	5	1	-

(Таблица 34) Регистрирани шумови нива по области и градове през 2011 г., Източник: НСИ

Области Градове	Наблюдавани пунктове - брой	Разпределение на наблюдаваните пунктове според регистрираните шумови нива - dB						
		под 58	58-62	63-67	68-72	73-77	78-82	над 82
Общо	727	153	117	235	175	47	-	-
Област - София - град	49	6	11	17	13	2	-	-
София	49	6	11	17	13	2	-	-

⁹ Информация за проект „Интегрирана система от съоръжения за третиране на битовите отпадъци на Столична община“. <http://sofia.bg/pressecentre/images/ПРОЕКТ.doc>

Сравнението на регистрираните шумови нива в област София-град през 2007 и 2011 г. показват придвижване на регистрираните стойности към по-ниските шумови нива, т.е. - подобрене на акустичната обстановка през 2011 г.

6.7. Климатични промени

В резултат на замърсяването на въздуха с парникови газове се усилват климатичните промени както в световен мащаб, така и в обхвата на област София-град.

По отношение на промените на климата се установява тенденция за нарастване през последните десетилетия на: честотата на екстремните метеорологични и климатични явления; случаите с проливни дъждове през последните 30 години; намаляване на годишната температурна амплитуда, като увеличението на минималната температура е по-значимо от увеличението на максималната температура; намаляване на дебелината на снежната покривка.

Прогнозите за климатичните промени през следващите десетилетия сочат по-топли зими и намаляване на броя на дните с екстремни ниски температури.

До края на века се очаква изменение на средните годишни температури в област София-град с над 4°C. При средногодишните количества на валежите се очаква промяна до 20%.

Според прогнозите до края на века, броят на нощите, през които температурата на въздуха няма да бъде под 20°C (тропически нощи), ще се увеличи, като страната ни попада в най-рисковите части на Европа. От общо 5 групи, област София-град попада в регион от трета група - в неблагоприятно положение. Трябва да се отбележи, че тази група е с най-малка негативна промяна в пределите на страната ни.

Очаква се промяна и при продължителността на снежната покривка, като броят на дните с такава ще намалее. За област София-град очакваното намаление е между 20 и 40 дни, което практически означава почти безснежна зима.

Промените на климата ще окажат своето въздействие и върху условията за туристическа дейност. Според очакваната промяна на индекса за туристически климат за ЕС, област София-град попада от общо 6 групи в трета група по негативна промяна. За страната това е групата с най-малка негативна промяна.

За оценка на комбинираното въздействие на тези промени е изчислен индекс на уязвимост от климатичните промени за регионите по NUTS 2 за целия ЕС. Според този индекс област София-град попада в 4 група (от общо 6) по степен на уязвимост от климатичните промени. Най-чувствителните сектори към климатичните изменения са селското стопанство, туризмът, управлението на водните ресурси и горският фонд.

Като цяло, област София-град попада в европейски регион с очаквани големи климатични промени. На ниво страна обаче, в областта се очакват сравнително умерени климатични промени, сравнени с другите области.

7. Териториално урбанистично развитие на област София - град

Териториалната структура на област София е достигнала съвременното си състояние, което се определя от природогеографските дадености и особености – широкото Софийско поле и заобикалящите го оградни планини, и интензивно протичащите урбанизационни процеси. Поради малката площ на областта и наличието на много големия град София тя показва високата степен на урбанизация на територията.

Урбанизираните територии заемат - 26773,4 ha или 20,3% от общата площ на областта, много по-голям процент от средния за страната – 5,0% и от средния за ЮЗ район - 4,9%.

Земеделските територии заемат 61319,1 ha или 45,5% от територията на областта. Това е значително по-малко от средното за страната - 58,7% и се дължи също на голямата територия, която заема София. От земеделските територии 84,5% са обработваеми земи с високо качество.

Горските територии заемат 35860,2 ha или 26,6% от територията на областта, което е по-малко от средното за страната - 33,6%. Всички гори в областта са регламентирани като гори със специално предназначение.

Защитените територии в областта, представени от природен парк Витоша и други природни обекти, заемат 12556,0 ha или 9,35% от територията ѝ, което е по-голямо от средното за страната 5,0%. Екологичната мрежа, заедно със зоните по Натура 2000, заема 13,12%, което е значително по-малко от средното за страната (33,9%).

Водните площи и течения заемат 4314,8 ha или 3,1% от територията, тези за добив на полезни изкопаеми заемат 4729,2 ha или 3,5% от територията, транспортните заемат 1893,5 ha или 1,4% от територията на областта.

(Таблица 35) Баланс на територията на област София-град, Източник: Национален център по кадастър ЕООД, 2000 г.

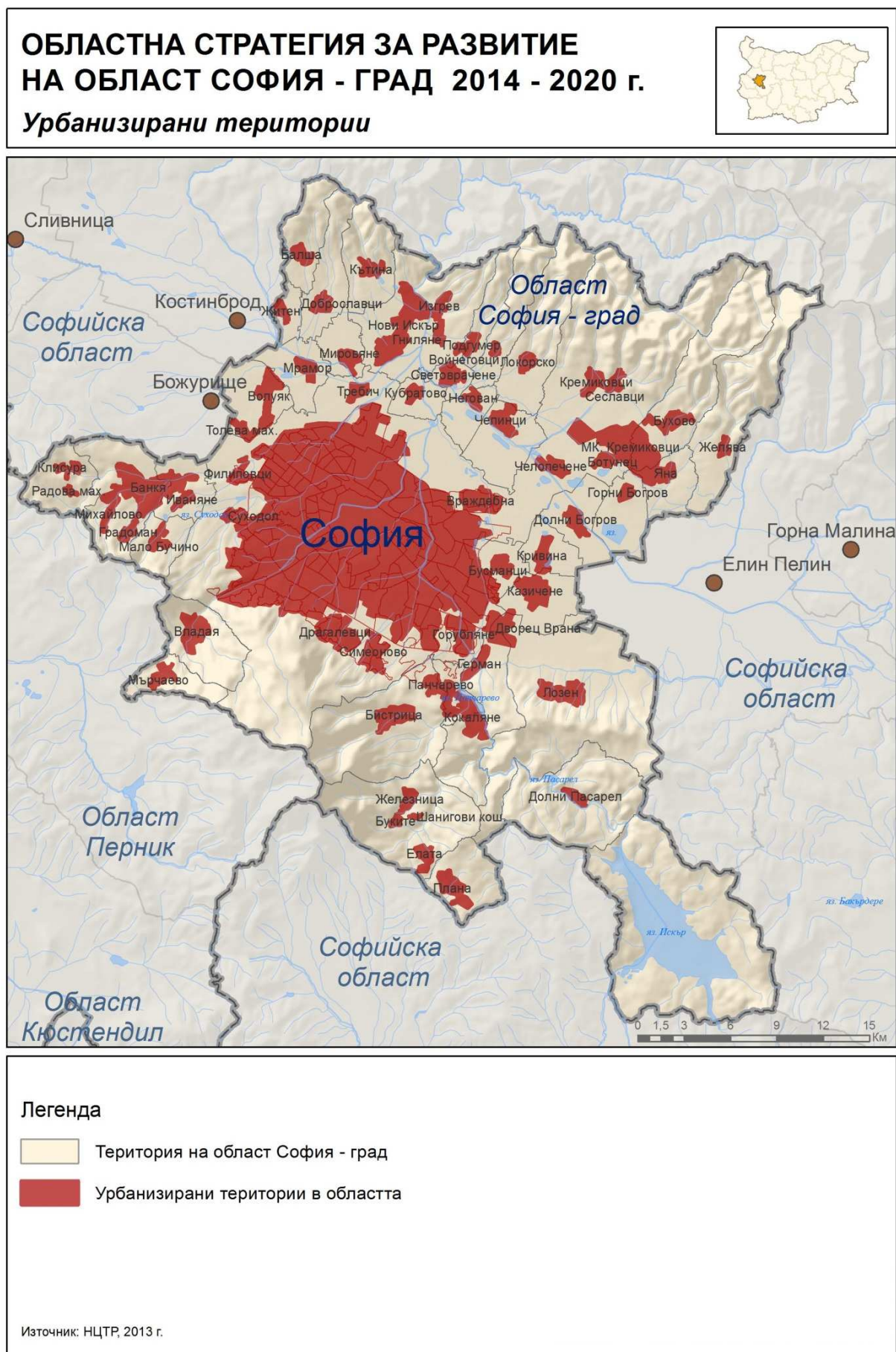
Видове територии	Площ (дка)	% дял
Земеделски територии	613191	45,5%
Горски територии	358602	26,6%
Урбанизирани територии	267734	19,8%
Водни течения и водни площи	43148	3,1%
Добив на полезни изкопаеми	47292	3,5%
Транспорт и инфраструктура	18935	1,4%
Общо	1348902	100%

Област София-град е най-малка по територия и най-голяма по население сред всички други области. Територията ѝ е 1 344,9 km², която представлява само 1,2% от територията на страната. Населението ѝ към 01.02.2011 г. е 1 291 591 души, които представляват 17,5% от цялото население на България. Поради малката площ на областната територия и големия брой на населението гъстотата на населението в област София-град е много висока - 960 д/кв.км., 14,5 пъти по-висока от средната гъстота в страната, 66,3 души/кв.км.

Относителният дял на градското население (степен на урбанизация) в област София-град по данни към 01.02.2011 г. е най-висок сред всички области в страната – 95,3%, при средно за страната - 72,9%. Освен много големият град София в областта има още три малки града – Банкя, Нови Искър и Бухово. Общият брой на градското население е 1 231 348 души, като в град София живеят 1 202 761 души.

Броят на селата в област София-град е 34, а на селското население е 60 243 души, или 3,0% от селското население в страната. Съотношението на населението в ядрото София и в околградския район в рамките на областта е 93,1:6,9, което показва много слабо проявен процес на субурбанизация с активно заселване и усвояване на околградската територия. В периферията на областната територия има запазени обширни свободни пространства. Процесът на субурбанизация обаче се проявява към съседните общини извън област София-град – Костинброд, Божурище, Своге, Сливница, Елин Пелин, Горна малина, в обхвата на които се простира зоната на активно влияние и се развива Софийската агломерация.

(Картосхема 14) Урбанизирани територии

Град София е общински и областен административен център и център на Югозападния район от ниво 2. София има многостранни социално-икономически, административни, образователни и културни функции и формира силно поле на пространствено влияние, надхвърлящо общинските и областните граници. Той е включен в европейската мрежа на големи градове на растежа MEGA макар и в последното четвърто ниво на тази категория. По единната класификация на ESPON, София е характеризирани като „град, с по-ниска конкурентоспособност спрямо градовете от другите нива, по-периферен и с по-ниски показатели за човешкия капитал“. Като стратегически направления за изкачване в по-висока категория са посочени „конкурентоспособност“, „транспортна инфраструктура“ и „човешки ресурси“. В Националната концепция за пространствено развитие (НКПР) на Република България 2013-2025 г., разработена в НЦТР и приета от МС през декември 2012 г., София единствено е определен като силно изявен урбанистичен център от първо йерархично ниво. Нейни балансори в националната територия са градовете от второ йерархично ниво – Пловдив, Варна, Бургас и допълнително включените Русе, Стара Загора и Плевен.

Териториално урбанистичното развитие в областта се представя от развитието на големия град София и формиращата се към него агломерация. Структурата на ядрото София се развивала като изразено радиално кръгова концентрична, издължена от оста северозапад-югоизток, следваща основните транспортни направления. Преодоляването на тази тенденция е заложено и поддържано във всички общи устройствени планове.

Още в плана на Мусман от 1938 г. е заложен “основният структурен замисъл за взаимното проникване между града и обкръжаващата го околна среда на принципа на дирижирано разпадане на компактният град от центъра към периферията, съпроводено с намаляване на плътността на застрояване за сметка на проникването на обкръжаващата природа към центъра. Природата навлиза клинообразно в тъканта на града, достигайки границата на втората централна зона. Предназначението на зелените връзки е не само да предпазват редуващите се жилищни територии от вредните въздействия на комуникациите, но и да “възпрат” в качеството си на естествени ограничители растежа на града”.

Запазването на зелени клинове в нарастващия град не е защитено сериозно при последвалото компактно нарастване на града, но продължава да бъде застъпвано в следващите планове, най-вече заради връзката с Витоша. Планът на Стайнов от 1972 г. поддържа идеята за зелени клинове, а също така въвежда в употреба понятието „агломерация“ с цел да се поощрят агломерационните процеси и въвличането на съседни територии и население за облекчаване на проблемите на прекомерната концентрация в столицата. Залегнало е и предпочитано развитие по радиалните направления северозапад и югоизток, което впоследствие започва да се реализира с изграждането на най-големите жилищни райони Люлин и Младост. Структурата на града е планирана като полицентрична, с 5 комплексни макроструктурни единици.

В настоящата структура на София има наченки на линеарно развитие по посоките на радиалните транспортни направления, по които ядрото се разширява и се приобщават съседни малки населени места в съседните общини Божурище, Костинброд, Сливница на северозапад и Елин Пелин и Горна Малина на изток-югоизток. Опазването и разширяването на зелени масиви в градската и крайградската територия и свързването им с оградните планини е задължително условие за продължаване на една от най-важните и отстоявани в планировъчната дейност традиции.

По проучванията в ОУП на София и в НКПР се очертават две зони на влияние на големия град. Зоната на влияние на София се простира в трите области София, Софийска и Пернишка. Зоната на активно влияние се простира в Софийското поле в Столична община

и в съседните общини Костинброд, Божурище, Своге, Сливница, Елин Пелин, Горна Малина. В обхвата на тези общини се развива Софийската агломерация.

В територията на област София-град се намира най-активната част от агломерацията и нейното ядро. В нея, по проучвания на ОУП София, извън компактният град се извяват две урбанистични зони: вътрешна околорадска зона – непосредствено около границите на компактният град с малки селища, повечето от които със статут на градски квартали и външна околорадска зона – в обхвата на Софийското поле до оградните планини, слабо урбанизирана с разпръснати села и малки градове.

По-голямата част от населените места в зоната на активно влияние могат да поемат от Столицата функции по линия на производство, инфраструктура, обитаване и отдих, но това все още не се случва. Субурбанизационното развитие на София предстои, но то ще надхвърля границите на областта в съседни общини.

В ОУП на гр. София и Столична община е заложена концепцията за пререструктуриране на съществуващата моноцентрична структура на града в полицентрична, с вторични центрови структури, обединени в единна пространствена мрежа и ориентирани към зоната на активно влияние на града и към неговия регион.

Свободните, неурбанизирани пространства са много важни за стабилното, устойчиво развитие на ядрото на агломерацията. Те трябва да обхващат не само оградните планини. Много важни са свободните пространства в Софийското поле. Големите “природни паузи” трябва да проникват в самия компактен град и да се насочват и редуват със застроени територии по основните направления на урбанистично развитие в посоките СЗ, ЮИ, Ю, С.

ОУП насочва пространственото развитие с ограничаване на компактното нарастване на територията на гр. София и формиране на линейно-точкови урбанизирани структури по пет “оси на развитие” с акцент върху доминиращата ос: северозапад – югоизток, преминаваща през цялата територия на областта и достигаща до ядрата на зоната на активно влияние в съседните общини.

За бъдещото развитие на урбанистичната структура е важно предвиждането на “северна зона на развитие” по съществуващия Околовръстен път с локализиране на нови производства и услуги и развитие на селищата, разположени северно от компактният град и по благоприятните южни скатове на Стара планина. От значение е съхраняването на територията, разположена между компактният град и “северната зона на развитие”, за земеделско ползване с бъдещ статут на културен ландшафт и хидропарк.

Пространственото развитие на Софийската агломерация следва да се насочва с устройствено планиране, което да излезе от рамките на общината, респ. на областта София-град и да обхване и съседните шест общини в зоната на активно влияние. Последните промени в ЗУТ и ЗРР регламентират изготвянето на такава концепция в посочения обхват. Развитието и устройството на отделните общини в зоната на активно влияние е немислимо да се направлява и регулира без разглеждането им като структурни елементи от една териториална общност, чийто център е гр. София. Ясна е необходимостта от интегрирано развитие и единно устройство, което изисква и управленски структури, сдружаване и партньорство.

8. Административен капацитет и междуинституционална координация - съгласуваност на секторните политики в областта

Провеждането на държавната политика в областта на регионалното развитие се основава на формулираните в Закона за регионалното развитие принципи за:

- Единен подход за планиране и програмиране;

- Допълване на финансирането от национални публични източници при съвместно финансиране с ресурси от частни източници и от международни финансови институции;
- Междуетаботствена координация на дейността на компетентните органи в процеса на планирането, програмирането, ресурсното осигуряване, реализацията, наблюдението и оценката;
- Съгласуваност с другите структуроопределящи политики, инструменти и действия на международно, национално, регионално и местно равнище;
- Партньорство, публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на планирането, програмирането, финансирането, наблюдението и оценката.

Прилагането на тези принципи за провеждане на устойчива регионална политика изисква достатъчен административен капацитет и добра координация между регионалните и местните власти. Успехът от изпълнението на ОСР зависи от взаимодействието на различните административни структури и най-вече от точното регламентиране на правомощията и отговорностите на всички участници. Затова, Областната стратегия за развитие на област София-град се изготвя в координация и съгласуваност с всички заинтересовани страни и се реализира със споделена отговорност.

В процеса на изготвяне на стратегическия документ са ангажирани както областният управител на област София-град и областната администрация, Областният съвет за развитие, така и местните власти, деконцентрирани органи на централната власт, регионални и местни организации на бизнеса, образователни, здравни, социални и културни организации, инфраструктурни предприятия и експлоатационни дружества, неправителственият сектор и други.

Координацията и взаимодействието между заинтересованите страни ще се извършва, по вертикала – между Министъра на РРБ, Регионалният съвет за развитие на Югозападен район, Областният съвет за развитие и Столична община, така и по хоризонтала - между различните звена, ведомства и партньори на областно равнище.

При област София-град от особена важност е координацията със Столична община, поради уникалното териториално-административното съвпадение на областните и общински граници, което води в голяма степен до дублиране на проблемите и важните задачи, които трябва да намерят решение в стратегическите им документи.

През периода 2007-2012 г. Областният управител и експертите от Областна администрация – София демонстрират добър административен капацитет при провеждане на регионалната политика¹⁰. Те са организирали изработването на действащата Областна стратегия за периода 2007-2013 г., след което е следено и анализирано нейното изпълнение и актуализация.

Своевременно е осигурявана актуална информация за програми и фондове, пред които може да кандидатстват обществени и неправителствени организации за финансиране на проекти и дейности и са популяризирали успешно реализирани инициативи и проекти чрез интернет-страницата на Областната администрация. Показвана е „добра практика” - наличие на широка професионална и институционална база и пълна интеграция с устройственото планиране. Мотивираните предложения и бележки от въвлечените партньорите в процеса на планиране са отразявани в ОСР.

И в планирането през анализирания период се наблюдава добра координираност на секторните политики „транспорт”, „техническа инфраструктура”, „екология”, „социални

¹⁰ Междинна оценка на Областната стратегия за развитие на Област София до 2015

услуги” и „енергийна ефективност”. Приета е и Областна стратегия за развитие на социалните услуги.

Пример за доброто партньорството между областта, общината и другите заинтересовани/ангажирани страни са следните изпълнени проекти:

- Проект по ОПАК „Администрацията на Югозападния район за планиране – с отворени врати към гражданите и бизнеса”, с който са увеличени предпоставките за информираност, активен диалог, партниране и координация в изпълнението на ОСР;
- Проект „Партньорство за развитие”, насочен към повишаване на капацитета на областните и общински администрации за прилагане на различните форми на ПЧП.

За предстоящия планов период 2014-2020 г. задълженията и отговорностите на дефинираните целеви групи са както следва:

Органът, който координира и контролира изпълнението на областната стратегия за развитие на област София-град за периода 2014-2020 г. е *Регионалният съвет за развитие*. Той обсъжда и съгласува стратегическия документ.

Областният съвет за развитие обсъжда и приема ОСР след съгласуване с Регионалния съвет за развитие, както и обсъжда и съгласува инициативите на Столична община, обсъжда и предлага инициативи и схеми за ресурсно осигуряване при изпълнението на ОСР, (включително за финансиране на общински проекти) и съдейства за осигуряване на информация за изпълнението и оценката на ОСР. ОСР се приема в шестмесечен срок преди началото на периода на нейното действие (чл. 28 ал. 1 от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие, обн. ДВ бр. 80/2008 г.)

Областният управител, подпомаган от областната администрация, организира изработването, обсъждането, съгласуването и актуализирането на документа, като осъществява координация и контрол върху процеса на разработването му. Той осигурява публичност и прозрачност на планирането и програмирането на регионалното развитие, следи за реализацията на ОСР и подпомага разработването на общинския план за развитие. Областният управител внася проекта на ОСР за обсъждане и съгласуване в Регионалния съвет за развитие на Югозападен район и в Областния съвет за развитие - за приемане.

Областната администрация, като представител на централната власт, работи за реализирането на държавната политика за регионално развитие на областно равнище, търси и прилага начини за усъвършенстване на управлението, укрепва потенциала на администрацията и местната общност, включва местните партньори при вземане на важни решения, съдейства за изпълнението на приоритетите и проектите, включени в общинския план за развитие на Столична община, в Регионалния план за развитие на Югозападен район (2014-2020 г.) и в Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г.

Местните власти – Столична община, участват в изпълнението на ОСР чрез приемането на Общинския план за развитие и на програмите за реализацията му. Столична община е много важен партньор при реализацията на Областната стратегия за развитие на област София-град, тъй като тя разполага с необходимите ресурси и правомощия за осъществяване на държавната политика на местно ниво. Общината мобилизира местните финансови, човешки и организационни ресурси, включително и на частния и неправителствен сектор за развитие и прилагане на инициативи с местно и надобщинско значение. Тя има ключови функции по вземането на решение във важни сфери като: разпореждане с общинска собственост, поддържане и изграждане на голяма част от

инфраструктурата, регулиране условията за бизнеса на местно ниво, провеждане на търгове, контрол върху строителството, образованието, културата и др.

Общината инициира и реализира проекти с финансиране от общинския бюджет, от общински предприятия, от републиканския бюджет, от национални и международни програми, от Европейски фондове, от кредити, от партньорства с частния бизнес. Тя предоставя информация в процеса на разработване на ОСР и после при изпълнението - данни за постигнатия напредък. Тя участва в Областния съвет за развитие и има решаваща роля при вземането на решения, касаещи развитието на област София-град.

Държавните ведомства, регионалните структури на отделните министерства и експлоатационните предприятия имат важна роля както при изготвянето, така и при изпълнението на ОСР. Те предоставят информация и специализирани анализи в процеса на изготвяне и актуализиране на стратегията. Предоставят данни и за мониторинга на изпълнение на ОСР. Те са партньори по реализацията на целите и мерките, заложи в ОСР, касаещи съответните сфери на компетенция на институциите. По-важни представители на тази група от заинтересуваните страни са: регионалното звено на НСИ, Областна дирекция “Земеделие” и Регионално управление по горите, РЗИ, бюрата по труда, Регионалният инспекторат на МОН, експлоатационните дружества в областта за Електроразпределение, Топлофикация и др., “Софийска вода” АД, Областно пътно управление, РИОСВ и други.

Неправителствените организации са също важен партньор в политиката за регионално развитие на местно и регионално равнище. Те се явяват като коректив и балансатор между интересите на държавните организации и гражданите и спомагат за изпълнението на проекти, програми и дейности, допълващи работата на държавните структури. НПО участват при разработването и изпълнението на ОСР, като предоставят информация, консултации и участват при вземането на решения по реализацията на целите на стратегията. На територията на област София-град има създадени добри практики за обединено представителство на НПО с близък предмет на дейност и сходни интереси, които участват активно в обсъждането и изработването на важни за столичния град, общината и областта документи.

Бизнесът от региона, представен основно от по-големите фирми, бизнес асоциациите, работодателските организации, търговско-промишлени палати, индустриални камари и др. е също партньор с решаващо значение за перспективите за регионално развитие на областта. Представители на бизнеса предоставят информация и консултации при разработването и актуализацията на ОСР. Те имат и значителни възможности за подпомагане на образователни, квалификационни, посреднически и други компоненти на действията по реализацията на ОСР, в което се крие огромен неизползван достатъчно потенциал.

9. SWOT анализ

Силни страни	Слаби страни
▪ Важно гео-стратегическо местоположение - естествен кръстопът на три Общоевропейски транспортни коридора. ▪ Разнообразни и качествени природни ресурси (планини, защитени територии и зони, минерални води и др.), с потенциал за развитие на туризъм. ▪ Неоценимо богато и многопластово културно наследство, включващо археологически и архитектурни ценности от различни епохи, култури и религии. ▪ Високо качество на човешките ресурси с благоприятна възрастова и образователна структура, с подходяща квалификация и потенциал за реализация. ▪ По-високи възможности на пазара на труда с разнообразни и качествени работни места и най-ниска безработица в страната. ▪ Основен двигател на икономическия растеж на страната, генериращ около значителен дял от националния БВП, привличащ повече от половината от преките чуждестранни инвестиции в страната, с водеща позиция в НИРД. ▪ Много добро проникване и високо качество на информационната и телекомуникационна инфраструктура. ▪ Добре развита транспортна инфраструктура, осигуряваща бърза транспортна достъпност до различни дестинации. ▪ Добре развита зелена система, осигуряваща връзките на урбанизираните територии с планините, предлагаща разнообразни възможности за отдих, спорт и забавления. ▪ Богато биологично разнообразие, защитено в териториите със специален статут, част от Националната и общоевропейската екологична мрежа. ▪ Висока концентрация на	▪ Разположение в политически и икономически нестабилен регион, в близост до преходни и кризисни икономики. ▪ Съставна инфраструктура на Общоевропейските транспортни коридори, не отговаряща на изискванията за качество и сигурност. ▪ Недостатъчно проучено и социализирано културно наследство, особено извън ЦГЧ и липса на цялостна информационна система за КН. ▪ Недостатъчна ефективност и конкурентоспособност на икономиката в международен план и ниска производителност на труда. ▪ Липса на модерни високотехнологични производства с висока добавена стойност, слаби връзки между науката и бизнеса. ▪ Липса на модерни индустриални и логистични зони, на технологични паркове и бизнес инкубатори, предоставящи условия за стимулиране на високотехнологични фирми, стартиращи компании и МСП. ▪ Значително изоставане в развитието и качеството на базисната инфраструктура в сравнение с други европейски области от подобен ранг. ▪ Силно амортизирана инженерна инфраструктура в ЦГЧ на столичния град и в околните населени места. ▪ Недоразвита транспортна инфраструктура със значителни проблеми в компактното ядро и недоизградени връзки с някои от крайградските населени места. ▪ Лошо поддържани зелени зони, детски и спортни площадки, недовършени градски паркове с недостатъчно терени за отдих, спорт и атракции. ▪ Лошо екологично състояние на средата, високо замърсяване на въздуха с фини прахови частици и значително шумово

административни, икономически, културни и управленски функции на национално равнище. Добър административен капацитет на областта и опит в усвояване на средства от фондове на ЕС и други финансови институции и висок кредитен рейтинг за привличане на финансови ресурси.	замърсяване, предимно от транспорта. - Ограничена достъпност до Витоша, поради презастрояване в зоната на подходите и недобра поддръжка на туристическата инфраструктура. - Неефективно използване на водните ресурси, лошо техническо и санитарно-хигиенно състояние на минералните водоизточници и неизползван потенциал на минералните води за здраве, рекреация и туризъм.
Възможности	Заплахи
„Усвояване” на стратегическото кръстопътно местоположение чрез доизграждане и модернизиране на транспортната инфраструктура и ефективно включване на област София-град в Трансевропейската транспортна мрежа. - Насърчаване на международния туризъм и активния интерес към културното наследство, широко присъствие на София като център на областта и страната на европейската и световна културна сцена. - Интегриране на ПП „Витоша” в системите за отдих, екологичен и културен туризъм, спорт, екологично възпитание и обучение. - Използване на културното наследство като генератор на растеж чрез обвързване на културните обекти и маршрути с тези в региона. - Използване на минералните води за здравеопазване и балнеология, спорт и рекреация, а на геотермалната енергия за отопление на обществени сгради и др. - Изграждане на високотехнологичен парк и привличане на международни технологични компании. - Стимулиране на връзките и технологичния трансфер между академичните среди, научно-изследователските центрове и иновативните фирми от страната и чужбина. - Преструктуриране и обновяване на	- Политическа и икономическа нестабилност в региона и Европа, породени от финансовата криза, проблемите в ЕС, възраждането на национализма и ксенофобията и други гео-политически фактори. - Забавяне в изграждането на съвременна и модерна транспортна инфраструктура, „неусвояване” на доброто стратегическо местоположение и прекъсване на Трансевропейската транспортна мрежа. - Подценяване на природното и културно наследство и лишаване от възможностите, които то предоставя за развитието на областта. - Продължаваща дистанция от Европейското ядро и европейските центрове за вземане на решения, слаби връзки с глобалните центрове на наука, иновации, бизнес и финанси. - Забавяне на технологичното обновяване на производствената база и инженерно-техническа инфраструктура в производствените зони. - Засилване на емиграцията на млади, образовани и креативни личности в чужбина, продължаващ спад в качеството на образованието и квалификацията на човешките ресурси - Засилване на демографските и териториалните дисбаланси между столичния град и областта и постоянно „изсмукване” на потенциала на зоната на активно влияние

стари производствени зони и терени като възможност за развитие на комплексни обществени центрове, многофункционални зони и др.

- Разумно усвояване на възобновяемите енергийни източници и провеждане на мероприятия за подобряване на енергийната ефективност.
- Доизграждане и модернизиране на снабдителната инфраструктура с оглед намаляване на загубите и въздействието върху околната среда.
- Използване на околградските водни площи за създаване на паркоустроени крайградски територии за летен отдих и спорт, свързан с разнообразното използване на водните ресурси.
- Увеличаване на средствата и степента на усвояване на Европейските фондове за трайно интегрирано подобряване на урбанизираната среда във всички населени места и тяхната базисна техническа и социална инфраструктура.

- Увеличаване броя на населението в неравностойно икономическо и социално положение, гетовизиране и криминализиране на части от населените места.
- Недостатъчно финансиране за развитие и модернизация на техническата, социалната и образователната инфраструктура.
- Повишаване на световните цени на основните енергоносители – нефт, газ, въглища и ядрено гориво.
- Увеличаване на отрицателните въздействия от климатичните промени и опасността от природни явления и рискове.
- Слаб интерес на бизнеса за създаване и функциониране на ефективни ПЧП на принципа на равнопоставеност и взаимна полза.
- Недостатъчно усвояване на средства от фондове на ЕС или намаляване на финансирането в резултат налагане на финансови корекции, санкции др.

**ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ
ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ
СОФИЯ-ГРАД 2014-2020 г.**

**ЧАСТ 3. СТРАТЕГИЯ ЗА
РАЗВИТИЕ**

Част 3. СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ СОФИЯ-ГРАД ЗА ПЕРИОДА 2014 - 2020 г.

Стратегията за развитие на област София-град е изготвена въз основа на изводите от целевия анализ, на обобщените изводи от анализа на силните и слабите страни, на възможностите и заплахите. Тя е съобразена с предвижданията и приоритетите на документите от по-горно равнище, между които Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г., Националната концепция за пространствено развитие 2013-2025 г. и Регионалният план за развитие на Югозападен район от ниво 2 за периода 2014-2020 г. и заложените в тях цели за интелигентен, приобщаващ и устойчив растеж. При формулирането на визията, общата и стратегическите цели са взети под внимание онези препоръки от междинните оценки на част от стратегическите документи, които имат пряко отношение към постигането на едно по-ефективно използване на специфичните местни ресурси и по-балансирано развитие на област София-град.

Заедно с това е отчетено въздействието и на онези фактори, които се очаква, че ще бележат развитието на страната и на областта през годините на действие на разработената Областна стратегия, между които икономическата и финансова криза, нарастващите социални различия, застаряването на населението, глобалните климатични промени и произтичащия от това увеличен риск от природни бедствия за населението на областта.

При дефинирането на приоритетите, стратегическите и специфичните цели е използван комплексен интегриран подход, който съчетава принципите на регионалното развитие и пространственото планиране и създава условия за координирани действия на компетентните институции и заинтересовани страни в обхвата на две припокриващи се администрации – на област София-град и на Столична община.

Стратегическата част на документа отчита специфичната роля и функции на София като главен административен, образователен и културен център в региона, осъществяващ връзките на страната с изявените урбанистични центрове на съседните страни и на ЕС, с огромен потенциал за разгръщане на съвместни програми и проекти в областта на трансграничното и транснационалното сътрудничество.

Формулираните цели и приоритети са изведени от най-важните характеристики на област София-град, систематизирани в SWOT анализа, между които:

- Важното и централно геостратегическо разположение на областта спрямо региона, но периферно спрямо територията на страната и ЕС;
- Отдалечеността от центровете на наука, иновации, финанси, бизнес и управление в ЕС, но със значителни предимства пред аналогични центрове в Югоизточна Европа, поради потенциала на младото и образовано поколение;
- Наличието на 3 трансевропейски транспортни коридора, които увеличават потенциала на областта, достъпността и мобилността, но са недостатъчни за развитието във века на съвременните информационни и комуникационни технологии;
- Богатите природни ресурси поради уникалното разположение между планините, съчетание от специфични ландшафти, разнообразие от лечебни минерални води, наличие на природни ценности и защитени територии – резервати, природен парк и защитени зони по Натура 2000 с богато биологично разнообразие;
- Многопластовото културно наследство на територията с многовековна история и универсална стойност, което все още е недостатъчно проучено, експонирано и интегрирано в единна система, обхващаща както централното ядро на града, така и обектите и маршрутите в границите на областта и региона;

- Изключително добрата планова осигуреност, поради съвпадението на границите на Столична община и Област София-град, в обхвата на които се разработват поредица от документи за пространствено и регионално развитие – Областна стратегия София град, Регионална схема за пространствено развитие, Общински план за развитие, Пространствена концепция за развитие на общината, Общ устройствен план на гр. София и Столична община, Екологична оценка и Оценка за съвместимост на ОУП и неговото изменение, Комуникационно-транспортен план и др.

Именно последното обстоятелство налага внимателен прочит на всички посочени по-горе документи и отлична координация на институциите при разработването, актуализирането и прилагането им с оглед пълноценното използване на наличните човешки, природни, културни, информационни, финансови и времеви ресурси.

1. Визия, цели и приоритети за развитие на област София-град за периода 2014-2020 г.

Визията на област София-град отразява вижданията за развитието на областта в следващия програмен период 2014-2020 г., в който ще бъдат реализирани значителна част от заложените проекти в интегрираните планове за транспорта, за градско възстановяване и развитие, за опазването и възстановяването на околната среда, за доизграждане на институционалния и административния капацитет и развитието на човешките ресурси.

Изхождайки от обобщените изводи от анализа на съществуващата ситуация, както и от формулираните и приети визии на други важни стратегически документи за развитието на страната и региона, новата визия надгражда и модифицира съществуващата, без да променя нейната същност.

Визия в Областна стратегия за развитие на София-град 2005 -2013 г.

„Град-регион с важно значение в полицентричната пространствена структура на ЕС, с балансирано и устойчиво развитие, с неповторима идентичност и хармонична жизнена среда; град-регион с привлекателни условия за бизнес, живеене и отдых, с нова по характер икономика, с ефективно управление и изпълнителна власт, които осигуряват нарастване на жизнения стандарт на населението.”

Акцентите в новата визия отразяват необходимите промени, които трябва да настъпят за да се гарантира изпълнението на заложените приоритети в изготвените и приети стратегически документи от по-висок йерархичен ранг – подобряване на връзката образование-наука-производство, повишаване на стандарта на живот, подобряване на системата за управление на областта.

Визия в Областна стратегия за развитие на София-град 2014-2020 г.

Област София-град с важна роля в полицентричната пространствена структура на ЕС, с интензивно и балансирано развитие, основано на икономика на знанието и иновациите, с привлекателна среда за живеене, отдых и бизнес, за успешна социална и професионална реализация, с ефективна система за управление и развит творчески потенциал на населението.

Главната стратегическа цел на действащата до края на 2013 г. Областна стратегия е „Превръщането на област София в устойчиво развиващ се град-регион, който да бъде привлекателен икономически, политически, културен и научен център със стратегическо значение в Югоизточна Европа”.

Отчитайки тенденциите в развитието и изискванията към новото поколение стратегически документи, тя се трансформира чрез включване на онези задължителни елементи, останали неизпълнени през настоящия програмен период, а именно – *балансиране развитието на областта и повишаване стандарта на живот.*

Главна стратегическа цел в Областна стратегия за развитие на София-град 2014-2020 г.

Превръщане на област София-град в устойчиво и балансирано развиващ се икономически, политически, културен и научен център с висок стандарт на живота и със стратегическо значение в националната и Европейската урбанистична полицентрична мрежа.

Тази промяна се налага и от факта, че в приетите национални документи – Националната стратегия за регионално развитие на Р. България за периода 2012-2022 г. и Националната концепция за пространствено развитие 2013-2025 г. е стабилизираният урбанистичният модел на умерен полицентризъм, който би следвало да осигури едно по-балансирано развитие на страната, районите от ниво 2 и областите. Изяснени са връзките с Европейските урбанистични, транспортни и инфраструктурни мрежи и достъпа до центровете на растеж, изследвания, иновации, бизнес и финанси.

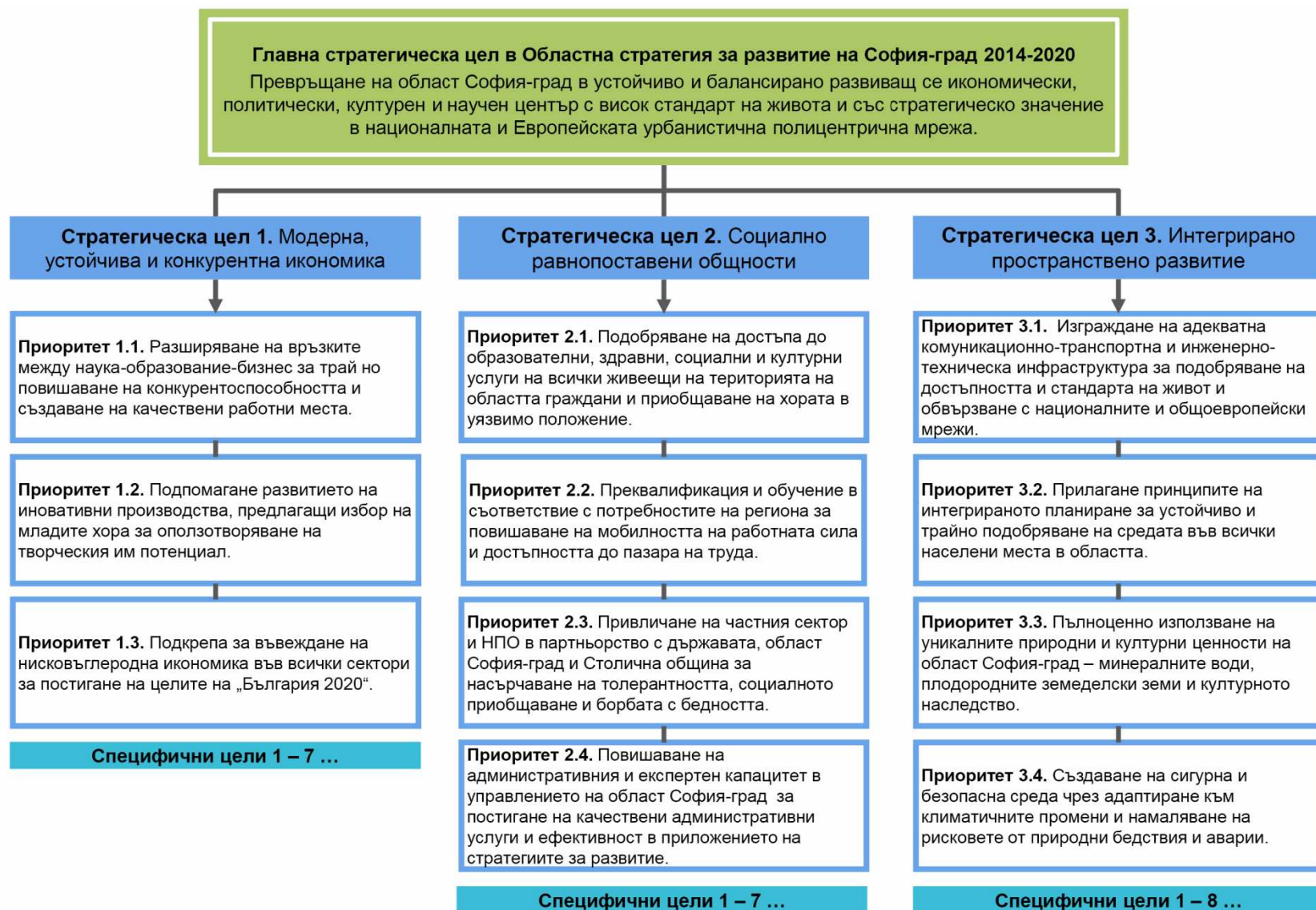
Стратегическите цели за постигане на заявената главна цел са обвързани с основните тематични направления на Областната стратегия, които отразяват приоритетите на двата най-важни документа - Стратегия „Европа 2020” и Националната програма за развитие „България 2020” и синтезират 11-те тематични цели на Общата стратегическа рамка на ЕС за следващия програмен период в 3 кратки и ясни дефиниции. Те са формулирани след обстоен преглед на стратегическите цели на националните и регионални документи, отчитат спецификата на област София-град, Междинната оценка на Областната стратегия 2005-2015 г. и препоръките в нея за модифициране на стратегически цели и приоритети.

За формулирането на стратегическите цели и приоритети е направен и документален анализ на стратегически документи за области от ниво NUTS 3 на Европейския съюз, в които ядрото се заема от столичен град или метрополия, с аналогични роля и функции като София, между които стратегиите за развитие на Стокхолм, Копенхаген, Лондон, Виена, Букурещ, Будапеща, Варшава, Прага и др. Използвани са систематизираните изводи за достъпно дефинирани ограничен брой стратегически цели, ясно фокусирани върху най-важните приоритети за града и неговата зона на влияние.

Главната цел е формулирана в съзвучие с определената визия за желаното развитие на областната общност като органично пространство от националната и европейската територия, реализиращо динамично и устойчиво развитие с подобро качество на живота и съхранена идентичност на природното и културното наследство. В целта е заложено постигането на просперитет и устойчиво развитие във всички сфери - в икономическата, в социалната и в екологическата сфера, както и в пространствената структура на областта.

Реализирането на Главната цел трябва да стане в условията на тясно взаимодействие и партньорство между държавните и местните власти, бизнеса и НПО. Това следва да се осъществи на базата на широко подкрепени и адекватни стратегически цели, приоритети и мерки. Ефективното използване на местния потенциал и максималното оползотворяване на ресурсите по донорските фондове и програми е основният залог за успех.

(Фигура 13) Визия, цели и приоритети за развитие на област София-град за периода 2014-2020 г.

Основните принципи, върху които се основава стратегическата рамка на регионалното развитие на област София-град, продължават да бъдат:

- Партньорство между всички институции, заинтересовани лица и структури на гражданското общество в процеса на реализиране на стратегическите намерения;
- Координация вътре и между управленските звена на всички равнища, носещи отговорността за постигане на очакваното състояние на областта към хоризонта на планирането – 2020 г.;
- Концентрация на усилията, човешките и финансовите ресурси за осъществяване на набелязаните в стратегията цели;
- Тясно обвързване и интегритет на действията, заложи в различните програми за постигане на комплексен социално-икономически ефект;
- Отвореност за допълнения и адаптивност на стратегическите намерения към променящите се условия на средата, в която се реализира стратегията.

Главната цел за устойчиво и комплексно развитие на областната общност е декомпозирана в следните **стратегически цели и приоритети**:

Стратегическа цел 1. Модерна, устойчива и конкурентна икономика

Област София-град има доказани възможности за интензивно развитие на икономика, базирана на диверсифицирана индустрия, добра достъпност, високо образователно равнище и наличие на научен потенциал. Поддържане на устойчив и балансиран икономически растеж в областта и изграждане на икономика на знанието и иновативните производства за достигане на равнището на регионално развитие на сходни териториални структури (метрополии) в ЕС, е реалистична и достижима цел. В допълнение, областта има големи резерви за развитие и на туризъм с осезателни стопански измерения. Първата стратегическа цел е насочена към стимулиране на икономическото развитие чрез активизиране на собствените ресурси и съхраняване на собствената специфика, която се определя най-вече от развития третичен сектор, наследените традиции във високите технологии и човешкия ресурс с мощен научен потенциал. Заляга се на необходимостта от обвързване на висшето образование и научно-изследователската дейност с потребностите на бизнеса. Предвижда се подкрепа за МСП, които дават сериозен принос за развитието на областната икономика, чрез подобряване на инфраструктурата им, както и за развитие на нови бизнес модели и иновации. Набляга се на необходимостта от развитие на интегриран регионален туристически продукт чрез активно включване на богатите природни и културни ценности на района.

Тази цел се подкрепя от три взаимно свързани приоритета.

Приоритет 1.1. *Разширяване на връзките между наука-образование-бизнес за трайно повишаване на конкурентоспособността и създаване на качествени работни места.*

Първият приоритет е насочен към възстановяване на нарушените през последните две десетилетия връзки „образование – наука – бизнес“ за повишаване на икономическата конкурентоспособност, технологично обновяване, насърчаване на научно-изследователската и иновационна дейности, създаване на привлекателна бизнес среда и подкрепа за МСП и стартиращи компании.

Приоритет 1.2. *Подпомагане развитието на иновативни производства, предлагащи избор на младите хора за оползотворяване на творческия им потенциал.*

Вторият приоритет е насочен директно към подкрепа за иновативни производства, които са в състояние да създадат така необходимите престижни работни места за задържане на младите квалифицирани кадри и стимулиране на творческия им потенциал.

Приоритет 1.3. *Подкрепа за въвеждане на нисковъглеродна икономика във всички сектори за постигане на устойчив растеж.*

Третият приоритет е насочен към реализиране на поетия национален ангажимент за устойчив растеж чрез въвеждане на зелена икономика във всички възможни сектори. Този приоритет следва да се прилага и като хоризонтална цел за намаляване на консумацията на енергия във всички сектори и дейности.

Изпълнението на тези приоритети, синтезиращи най-важните тематични направления за постигането на интелигентен, балансиран и устойчив растеж, ще се осъществи с помощта на следните **специфични цели**:

Специфична цел 1. *Развитие на мрежи за трансфер на знания и технологии от научния към индустриалния сектор.*

Изпълнението на тази специфична цел ще бъде подкрепено от новата Оперативна програма “Наука и образование за интелигентен растеж” с шестте си приоритетни оси: научни изследвания и технологично развитие, образование за реална заетост, мобилност и предприемачество, учене през целия живот, образователна среда за активно социално приобщаване, образователна и ИКТ инфраструктура и транснационално сътрудничество. Директна подкрепа ще бъде насочена и от ОП „Иновации и предприемачество”.

Специфична цел 2. *Създаване на центрове за изследвания, технологии и иновации, обединяващи ресурсите на ВУ в столицата, БАН и формирация се Технологичен парк на София.*

Изпълнението на тази специфична цел ще получи основна подкрепа освен по ОП “Наука и образование за интелигентен растеж” и по ОП „Иновации и предприемачество”. Значителен тласък в реализацията ще осигурят схемите за ПЧП и директни частни инвестиционни инициативи. Гаранция за постигането ѝ са стартиралите интензивни контакти между ръководствата на БАН, на София Тех Парк АД и на някои от водещите ВУ в столицата с традиции и успехи в научно-изследователската и приложната дейност.

Специфична цел 3. *Приобщаване към мрежите за обмен на млади учени и специалисти за осигуряване на мобилност на работната сила и комуникация на знания и добри практики.*

Подобно на първата специфична цел, новата Оперативна програма “Наука и образование за интелигентен растеж” ще бъде основният източник за финансова подкрепа. Съществена опора за реализация на целта ще бъдат и директните рамкови програми за научен обмен, установените и развити контакти с научно-изследователски и тематични мрежи в Европейското изследователско пространство и извън него.

Специфична цел 4. *Подпомагане на МСП и стартиращи компании в областта на високите технологии, както в определените зони за икономическо развитие в ИПГВР на гр. София, така и в други населени места на областта.*

Изпълнението на тази специфична цел ще получи основна подкрепа по ОП „Иновации и предприемачество”. Решителна стъпка към реализация ще се постигне с изграждането на нови индустриални паркове, имащи устройствени отреждания в Общия устройствен план на гр. София и Столична община.

Специфична цел 5. *Намаляване на енергопотреблението и енергийните зависимости и постепенно преминаване към нисковъглеродна икономика за постигане на целите на „България 2020“.*

Директният принос на областта към поетите ангажменти по „Европа 2020“ ще се изрази в постигането на две от целите: „До 2020 г. делът на ВЕИ в крайното енергийно потребление да достигне 16%“ и „До 2020 г., енергийната ефективност да се увеличи с 25%“.

Гаранция за това следва да бъде реструктурирането и модернизацията на производствените структури и създаване на предпоставки за развитие на „зелена“ икономика чрез подходяща инфраструктура и оползотворяване потенциала на ВЕИ.

Специфична цел 6. *Стимулиране на конверсията и ефективното използване на изоставените промишлени обекти и терени вкл. Кремиковци, за разгръщане на мащабни проекти, значими за функционирането на област София-град като модерна метрополна зона и център на агломерационен ареал.*

По подобие на мерките в икономическите зони за въздействие по ИПГВР, получаващи подкрепа по ОП „Региони в растеж“, ревитализацията и на периферни изоставени територии е жизнено важна за пространствения баланс на областта. За разлика от бенефициентите по ИПГВР, проектите по тази цел няма да получат финансиране по оперативни програми. Затова ключът за реализацията им е в активен общински маркетинг и гъвкави форми на ПЧП в условия на равнопоставеност, прозрачност и зачитане както на частните, така и на публичните интереси.

Специфична цел 7. *Насърчаване развитието на устойчив туризъм*

Тази специфична цел е изведена като самостоятелна, не само поради потенциала на област София-град да се превърне в желана и конкурентна Европейска туристическа дестинация, но и поради огромното значение, което се отнежда на туризма за постигане на устойчив икономически растеж.

Постигането на тази цел ще стане чрез развитие, промоция и единна реклама на разнообразните форми на туризъм, използващи пълноценно природните и културни ресурси и инфраструктура на града, интегриращи планините, водните площи и течния, минералните води, материалните и нематериалните културни ценности.

Реализацията ще бъде подкрепена от новата Оперативна програма „Региони в растеж“, приоритетна ос „Регионален туризъм“. Ще се финансира възстановяване, опазване, експониране и оборудване на атрактивни природни и антропогенни обекти, формиращи основа за интегрирани регионални туристически продукти.

Стратегическа цел 2. Социално равнопоставени общности

Приносът на област София-град към поетите ангажменти по „Европа 2020“ в тази комплексна сфера, ще се изрази в: „До 2020 г. заетостта да се увеличи до 80%, а делът на преждевременно напусналите училище да спадне до 3,5%“

Целта на Стратегическа цел 2 е насочена към хората и системата на социалните услуги. Област София-град има добър демографски потенциал и качествени човешки ресурси с относително добро възпроизводство и много добро образователно и професионално ниво. Високо е и нивото на предоставяните публични услуги в системите на здравеопазването, образованието, културата, макар и концентрирани в компактният град.

Постигането на целта се изразява в използване на наличните потенциали за подобряване на качеството на живот и създаването на подходящи условия за развитието и реализацията

на човешките ресурси в областта. Основна част от средствата за това включват увеличаване на равнището на заетостта и доходите и подобряване на качеството на публичните услуги – здравеопазване, социални услуги, образование и култура. Преследвани ефекти са и приобщаването на социалните общности и преодоляване на различията в стандарта на живот чрез подобрен достъп до пазара на труда и ефективна социална подкрепа на основата на нови партньорства, интелигентно управление и интегриране на ресурсите.

„Социалната” цел е дезагрегирана на следните четири приоритета:

Приоритет 2.1. *Подобряване на достъпа до образователни, здравни, социални и културни услуги на всички живеещи на територията на областта граждани и приобщаване на хората в уязвимо положение.*

Независимо от факта, че област София-град предлага здравеопазване, образование, социални и културни услуги с високо качество и с национална значимост, с този приоритет трябва да се постигне баланс в областта, да се подобри достъпа до услуги от съседните на столичния град населени места и да се повишат шансовете на хората в неравностойно положение.

Приоритет 2.2. *Преквалификация и обучение в съответствие с потребностите на региона за повишаване на мобилността на работната сила и достъпността до пазара на труда.*

Заедно с повишаването на качеството на образованието и подобряване на достъпа до образование на хората от различни социални и възрастови групи, този приоритет е насочен преди всичко към подобряване на връзката между образованието и бизнеса и обвързването на програмите за обучение и преквалификация с потребностите на региона и неговия производствен профил. Това ще доведе по естествен път до повишаване на заетостта и мобилността на работната сила.

Приоритет 2.3. *Привличане на частния сектор и НПО в партньорство с държавата, област София-град и Столична община за насърчаване на толерантността, социалното приобщаване и борбата с бедността.*

Важен и актуален, особено в условията на икономическа и социална криза, водещи след себе си и криза на ценностите, е приоритетът, насочен към обединяването на усилията и ресурсите за намаляване броя на хората, живеещи под прага на бедността, за поощряване на дарителството и доброволчеството, за възраждане на социалната, етническата и религиозната толерантност.

Приоритет 2.4. *Повишаване на административния и експертен капацитет в управлението на област София-град за постигане на качествени административни услуги и ефективност в приложението на стратегиите за развитие.*

От този приоритет зависи цялостния успех на заложените главна цел и стратегически цели, ефективността на предложените мерки и удовлетвореността на гражданите от реализацията на Областната стратегия. Не без значение е фактът, че с повишаването на административния и експертен капацитет ще се създадат по-добри условия за професионална реализация на кадрите в област София-град и ще се повиши мотивацията им за по-нататъшни действия за развитие на общностите.

Изпълнението на тези приоритети, синтезиращи най-важните тематични направления за постигането на приобщаващ растеж, ще се осъществи с помощта на следните **специфични цели**:

Специфична цел 1. *Повишаване качеството на образованието и разнообразяване формите на обучение в съответствие с потребностите на различните социални и възрастови групи и икономическия профил на областта.*

Специфична цел 2. *Осигуряване на равнопоставен достъп до висококачествени здравни услуги, въвеждане на електронни услуги за по-добро диагностициране и трансфер на данни.*

Специфична цел 3. *Предоставяне на разнообразни социални услуги, деинституционализация на децата и възрастните в неравностойно положение и разширяване участието на частния сектор.*

Специфична цел 4. *Реорганизация и модернизация на културните институции в столичния град в съответствие с изискванията на новите технологии, приобщаване на останалите населени места към културните прояви за стимулиране на креативността и за подкрепа на кандидатурата на София за Европейска столица на културата 2019.*

Горните четири цели се третират в един тематичен пакет. Основна подкрепа за реализацията им ще се осигури от ОП „Региони в растеж”. Действията ще се фокусират в две основни направления:

- *Изграждане и обновяване на социалната инфраструктура - обекти за здравни и социални услуги, за образование, спортни и културни прояви, включително подобряване на тяхната енергийна ефективност;*
- *Подобряване качеството на публичните услуги в образователни, здравни, социални и културни заведения;*

Като хоризонтална цел в социалната сфера се залага и поощряването на публично-частни партньорства за интегриране на идеи, ресурси и фондове за реализиране на социалните цели и намиране на интелигентни решения за ново качество социални услуги.

Изпълнението на този пакет от специфични цели ще се осъществява паралелно със заложените цели в действащи в този период секторни стратегии на територията на областта и общината, между които „Областна стратегия за развитие на социалните услуги в област София 2011-2015 г.“, „Стратегия за развитие на културата в София 2013-2023“ и „План за действие за устойчиво енергийно развитие на Столичната община 2012-2020 г.“, изготвен във връзка с присъединяването на София към Конвента на кметовете.

Специфична цел 5. *Подобряване условията на живот и равноправно включване на ромите и другите уязвими групи в социално-икономическия живот*

Тази цел гравитира към тематична цел 9 от Общата стратегическа рамка на ЕС (насърчаване на социалното приобщаване и борба с бедността) и ще търси подкрепа за реализацията си по ОП „Развитие на човешките ресурси”, приоритет „Достъп до заетост за търсещите работа, подкрепа за мобилността на работната сила”.

Тя ще се реализира успоредно и в съответствие със заложените цели в „Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите (2012-2020 г.)“, „Областна стратегия за интегриране на ромите в област София-град 2012- 2020 г.“ и приетата с Решение № 666 по Протокол № 32/20.12.2012 г. на Столичен общински съвет „Програма за мерки в подкрепа на деца и семейства в уязвимо положение и живеещи в риск на територията на Столична община“.

Специфична цел 6. *Подобряване на координацията в управлението на стратегическите проекти и повишаване на капацитета на административния и експертен състав на областната администрация, вкл. и за коопериране в обхвата на зоната на влияние и региона.*

Инвестициите в институционален капацитет и в ефикасността на публичните администрации и публичните услуги са необходими за осъществяването на предстоящи трудни реформи и постигането на по-добро управление. Постигането на тази цел е решаващ фактор за изпълнение на общинския план и оттам – и на настоящата стратегия. Подобряването на координацията за управление на средствата от Структурните фондове на ЕС на областно/общинско ниво следва да е в дневния ред на общинската и областната администрации. Това може и следва да стане добър пример за ефективно използване и мултиплициране на собствени ресурси, дори в условия на дефицити. Сред подкрепените мерки по ОП „Техническа помощ и административен капацитет” ще бъдат и:

- Оптимално и ефективно използване на ресурсите чрез ПЧП;
- Координация и партньорство при разработване и изпълнение на стратегии и планове;
- Обучения за управление на проекти;

Тази специфична цел кореспондира директно с Приоритет 2.4. „Повишаване на административния и експертен капацитет в управлението на област София-град за постигане на качествени административни услуги и ефективност в приложението на стратегиите за развитие“, но е от съществено значение за постигането и на всички останали специфични цели.

Специфична цел 7. *Въвеждане на електронно управление в градовете на областта за повишаване качеството на административното обслужване, публичността и информираността на гражданите.*

Без да са изчерпателни, основните дейности по реализиране на тази цел са:

- Изграждане на капацитет в структурите, изпълняващи политики в областта на заетостта, образованието и социалната сфера;
- Изграждане на капацитет в структурите за осъществяването на реформи на регионално и местно равнище;
- Мерки за електронно правителство, електронни обучения, електронно приобщаване и електронно здравеопазване.

Финансирането на предвидените мерки за постигане на тази специфична цел ще бъде приоритетно от ОП „Развитие на човешките ресурси“, но някои от инициативите могат да бъдат подкрепени и от други оперативни програми, заложили в приоритетите си иновациите, доброто управление и електронните услуги.

Стратегическа цел 3. Интегрирано пространствено развитие

Обхватът на тази цел е комплексен: опазване на околната среда и управление на риска, интегрираното и балансирано градско и регионално развитие, на базата на рационално изградена комуникационно-транспортната и инженерно-техническата инфраструктура и повишаване ефективността в използването на ресурсите.

Реализацията ще се насочи в следните 4 приоритетни направления:

Приоритет 3.1. Изграждане на адекватна комуникационно-транспортна и инженерно-техническа инфраструктура за подобряване на достъпността и стандарта на живот и обвързване с националните и общоевропейски мрежи.

Приоритетът отчита значимостта на рационално изградената и ефективно функционираща комуникационно-транспортна и инженерно-техническа инфраструктура, в съответствие със съвременните стандарти за качество, сигурност и безопасност, за развитието на регионите и обвързването на територията и населените места в нея с националните и общоевропейски урбанистични мрежи и инфраструктурни коридори.

Приоритет 3.2. Прилагане принципите на интегрираното планиране за устойчиво и трайно подобряване на средата във всички населени места в областта.

Вторият приоритет на тази Стратегическа цел изисква прилагането на интегриран подход при обединяването на интелектуални, материални, информационни, финансови, човешки и времеви ресурси, на идеи, политики и участници в процеса на реализиране на областната стратегия за постигане на положителна синергия и траен ефект в подобряването на околната среда в нейния екологичен, икономически и социален контекст, на територията на цялата област.

Приоритет 3.3. Пълноценно използване на уникалните природни и културни ценности на област София-град – минералните води, плодородните земеделски земи и културното наследство.

Третият приоритет е насочен към разкриване и оползотворяване на цялостния потенциал на всички природни и антропогенни ресурси на територията на област София-град, включително и на тези, които са били подценявани до момента, и използването им за постигане на устойчив икономически растеж.

Приоритет 3.4. Създаване на сигурна и безопасна среда чрез адаптиране към климатичните промени и намаляване на рисковете от природни бедствия и аварии.

Приоритетът обхваща всички дейности, необходими за изграждане на чувството за сигурност и повишаване на устойчивостта на общностите и на средата по отношение на престъпност, криминални прояви, природни явления, резултат от глобалните климатични промени, бедствия и аварии.

Изпълнението на тези приоритети, синтезиращи най-важните тематични направления за постигането на интегрирано и устойчиво пространствено развитие, ще се осъществи с помощта на следните **специфични цели**:

Специфична цел 1. Изграждане на комуникационно-транспортните връзки с Европейските транспортни коридори, подобряване на достъпността до всички населени места в областта и включването им в интегрираната система за интелигентна мобилност.

Ключови проекти за подобряване на комуникационно-транспортната система на областта са:

- АМ „Калотина-София” - Фаза I: Западна част на Софийски околовръстен път, Фаза II: Северна Скоростна Тангента и Фаза III: Автомагистрала от Калотина - Софийски околовръстен път (различна степен на проектна готовност);

- Южната дъга на околновръстен път - довършване;
- Метрополитен София – изграждане на трети метродиаметър и планираните разширения по първите два;
- Главна улична мрежа – пробиви, реконструкции, пътни възли - в процес на реализация;
- Интермодален терминал – изготвен инвестиционен проект;

Специфична цел 2. Изграждане и модернизация на мрежите на техническата инфраструктура в южните квартали на София и в малките населени места, като част от цялостната екологична инфраструктура на област София-град.

Реализацията на тази цел ще се осъществява поетапно, за сметка на общинския бюджет и инвестиции на експлоатационните дружества. Тя ще бъде съобразена със стратегията на Столична община за изграждане на техническата инфраструктура.

Специфична цел 3. Изграждане на базисната инфраструктура за развитие на иновациите и осигуряване на достъп до скоростен широколенов Интернет на цялата територия на област София-град.

Мерките по реализация на тази „интелигентна” цел включват:

- Пълна цифровизация на телефонната мрежа и разширяване на капацитета ѝ;
- Широколенови технологии за цифров пренос на информацията – пълно териториално покритие;
- Повишаване на достъпа до информационните и комуникационни технологии (ИКТ);
- Увеличаване на броя на обществените места за достъп до Интернет;
- Достъп до информационни услуги за хора в неравностойно положение.

Специфична цел 4. Подкрепа за реализацията на ИПГВР София и приоритетните пакети в зоните за въздействие, които ще стимулират обновяването на целия град и ще привлекат инвестиции към съседните населени места за прилагане на интегрирания подход и трайно подобряване на средата в тях.

Тази цел е с най-висока степен на осигуреност. Новият планов период ще стартира с приет ИПГВР и солиден пакет готови инвестиционни проекти, взаимно допълващи се и интегрирани в групи от проекти в тематични направления „Комуникационно-транспортна инфраструктура“, „Инженерно-техническа инфраструктура“, „Културно наследство и културна инфраструктура“, „Обитаване и жизнена среда“, „Социална инфраструктура“, „Административни сгради“, „Зелена система и спорт“ и др.

Финансовата подкрепа ще бъде осигурена по ОП „Региони в растеж”, Приоритетна ос 1: „Устойчиво и интегрирано градско развитие”. Ще се финансират мерки в широкия диапазон от енергийна ефективност на сградите, през обновяване на публичните пространства в градската среда, до изграждане и обновяване на индустриални зони и социална инфраструктура – образователна, здравна, културна. В допълнение, ще продължи реализацията на комплексна програма за „Интегриран градски транспорт”. Финансирането на важни за столичния град и за област София-град комуникационни връзки, между които Източна и Западна тангента, бул. „Тодор Каблешков“ и трети метродиаметър, при наличие на ресурс, ще подобри достъпността до населените места в областта.

(Картосхема 15) Зони за въздействие в ИПГВР София

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ СОФИЯ - ГРАД 2014 - 2020 г.

Зони за въздействие в ИПГВР София

Легенда

Административни райони

Столица

Населено място

Населено място

Областен център

Общински център

Областна граница

C1 - Зона с преобладаващ социален характер СЕВЕРОЗАПАД

C2 - Зона с преобладаващ социален характер СЕВЕРОИЗТОК

I1 - Зона с потенциал за икономическо развитие ИЗТОК

I2 - Зона с потенциал за икономическо развитие СЕВЕР

O1 - Зона на публични функции с висока обществена значимост ЦЕНТЪР

O2 - Зона на публични функции с висока обществена значимост СТУДЕНТСКИ ГРАД

1. Бул. "Западна тангента"

2. Бул. "Тодор Каблешков"

3. Бул. "Източна тангента"

4. III-та Метродиаметър

Източник: НСИ, НЦТР, 2013 г.

Специфична цел 5. Използване на капацитета на минералните извори и лечебния микроклимат за развитие на лечебен и СПА туризъм и възстановяване статута на Баня на международен курорт.

Специфична цел 6. Възстановяване на Софийската света гора и приобщаване на културното наследство на града и областта към системата на туризма за използването му като стимулатор на икономическия растеж.

Тези две специфични „туристически“ цели са изведени в допълнение на общата цел за развитие на туризма, поради огромната необходимост от подкрепа за реализирането им. Това ще стане чрез новата Оперативна програма „Региони в растеж“, приоритетна ос „Регионален туризъм“. Ще се финансира възстановяване, опазване, експониране и оборудване на атрактивни природни и антропогенни обекти, формиращи основа за интегрирани регионални туристически продукти. Освен изброените дейности, реализацията на тези цели ще се изразява и в:

- Инвестиции в туристическа инфраструктура;
- Подпомагане развитието на регионални туристически продукти;
- Генериране на актуална пазарната информация чрез инвентаризация и оценка на туристическите ресурси, средства и услуги, регионален маркетинг и изследвания на влиянието, регионални проучвания на посетителите;
- Разработване на регионална стратегия за развитие на туризма, маркетингови и рекламни стратегии и програми, разработване на туристически пакети;
- Информирание на обществеността - кампании за подобряване на осведомеността относно природното и културно наследство и значението на туризма;

Специфична цел 7. Рекултивация на увредените почви и осигуряване на земеделски пояс в северната част на областта, предлагащ биологично чиста продукция, в съчетание с преработващи предприятия.

Потенциалът за производство на аграрни суровини и съответната преработвателна индустрия е неоползотворен и силно подценен. Целта е да се стимулират вертикалните интеграционни процеси между интензивни производства (основно зеленчукопроизводство) и съответните преработващи мощности, за да се затворят ефективни производствени вериги с конкурентни крайни продукти и много нови работни места. Освен стимулите на преките плащания, пазарната комасация на земята и новите възможности за колективни инвестиции в хидромелиорации и инсталации за биогаз, новата ПРСР ще подпомага млади фермери, ще финансира агроекологични мерки, обучения и консултантска помощ във всички аспекти на аграрния сектор. Неоползотворен потенциал е и развитието на биоземеделие, чиито хоризонти се разтварят след закриването на стагниращия фактор „Кремиковци“. Реализацията ще бъде подкрепена и ще се изразява в пакет от мерки и дейности като:

- Инвентаризация на почвено-климатичните условия и определяне на подходящи микро-територии за биологично производство на традиционни и алтернативни култури;
- Развитие на екологосъобразни земеделски производства;
- Изграждане на нови и модернизиране на напоителни системи.

Специфична цел 8. Предприемане на мерки за адаптация към климатичните промени и превенция на риска.

Освен в специализираните планови документи (План за адаптация към климатичните промени, План за управление на риска и План за безопасност и сигурност на средата) тази

цел следва да бъде „дежурна“ и в останалите основни планови документи на всички администрации – както на областната, така и на общинската.

Подкрепа ще се търси по ОП „Региони в растеж“, национален и местен бюджети. Реализуемите мерки в помощ на забавянето на климатичните промени, имащи и икономическа аргументация, са:

- Оползотворяване на метана от утайки на функциониращата ПСОВ;
- Изграждане на инсталации за оползотворяване на отделения биогаз от депа за отпадъци;
- Система за инвентаризация на емисии на парникови газове.

Част от дейността за намаляване на вредните емисии вече е стартирала по проекта на Столична община за въвеждане на интегрирана система от съоръжения за третиране на битовите отпадъци, която включва Завод за механично и биологично третиране с производство на RDF гориво от битови отпадъци и депо за неопасни отпадъци, на площадка „Садината“ при с. Яна и инсталации за компостиране на зелени и био-отпадъци с производство на биогаз – на площадката „Хан Богров“ при с. Долни Богров. Проектът се финансира по ОП „Околна среда“, заем от ЕИБ, общинско и национално участие.

2. Обща оценка на необходимите ресурси за постигане целите на стратегията

Новата стратегия за развитие на област София е изградена върху три стратегически цели и единадесет приоритета. Областта ще се стреми към устойчив икономически растеж чрез мобилизиране на собствен потенциал и иновации. Залага се осезателно подобряване на качеството на живот, заетостта и доходите. Областта се стреми и към едно по-добре подредено пространство чрез обновяване на селищните среди, подобряване на достъпността и доизграждане на инфраструктурите при щадящо използване на ресурсите и опазване на околната среда. Накрая, управлението и реализацията на очертаните направления-цели ще се реализира чрез развити сътрудничества и партньорства от структури с повишен институционален капацитет. Това е ядрото на новия стратегически планов документ на област София-град.

Областната стратегия е създадена, за да управлява развитието на териториалната общност, но не управлява пряко ресурси. Целите на стратегията ще се реализират от съвкупността на ресурсите, инвестирани в област София по линия на национални секторни проекти, общинския план, ИПГВР София и частни инвестиции. На този етап се прави прогнозен разчет за общата финансова рамка, обхващаща обема на необходимите финансови средства, за да се постигнат заложените цели. Тази рамка визира средствата за целия програмен период 2014-2020 г. Те са разпределени по приоритети и по години.

Определените индикативни стойности посочват само необходимите нива на финансиране за постигане на стратегическите цели и изпълнение на приоритетите на стратегията, без да имат пряко отношение към реалното разпределение на ресурсите в областта на регионалната политика по оперативни програми и фондове.

Основните източници за публично финансиране на регионалното развитие са:

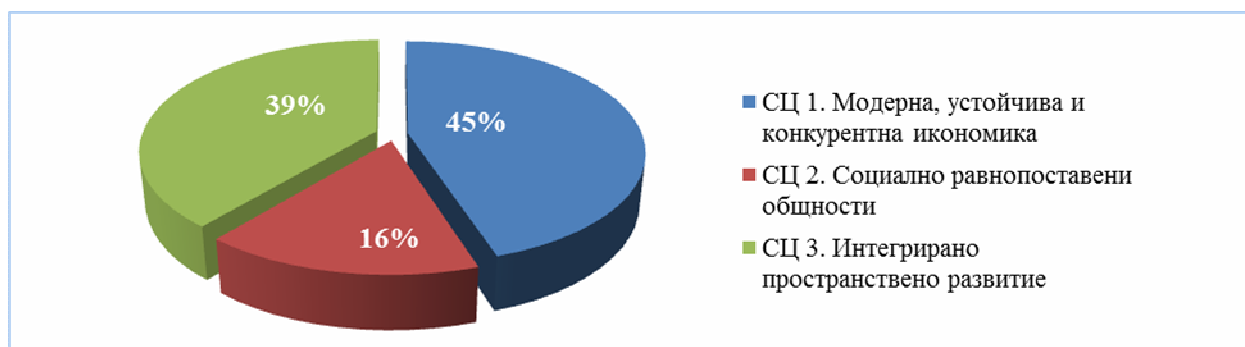
- Фондове на ЕС (ЕФРР, ЕСФ и кохезионния фонд);
- Национално финансиране (републикански, общински бюджети, както и финансови ресурси от други източници – публични фондове, държавни и общински предприятия, фондации, асоциации, сдружения и др.);
- Частни инвестиции, включени на този етап само като прогнозируем обем в ПЧП;
- Средства от международни финансови институции.

Основната маса от финансови средства се формира от първите два източника – средства от фондове на ЕС и национално публично финансиране. Средствата от международни финансови институции, имащи предимно характер на заемни средства, са в допълнение на първите два източника. Финансовите разчети са съобразени и с прогнозируемите параметри на държавния бюджет за съответната година и на определените разходни тавани по тригодишната бюджетна прогноза. Средствата от други национални публични фондове и предприятия (като ФЛАГ и ПУДООС) са представени, като е използван досегашния им опит за предоставяне на средства за преки инвестиции в проекти за развитие или под формата на кредити и мостово финансиране с краткосрочен характер. Подобен подход е използван и за прогнозиране на ресурсите, които могат да бъдат предоставени по линия на международни финансови институции (ЕИБ, ЕБВР), включително чрез специализирани инструменти за финансов инженеринг в рамките на ЕС - JASPERS, JEREMIE, JESSICA. Прогнозираният принос на последните е 2-3% от общите индикативни ресурси.

Общата оценка на необходимите ресурси за изпълнение на ОСР София 2014-2020 г. е изготвена в контекста на финансовата рамка, зададена в РПР на ЮЗР, чиито параметри, от своя страна, са съобразени с рамката на НСРР 2012-2022 г.

Таблиците по-долу представят така изчисленото разпределение на ресурсите по стратегически цели и приоритети на ОСР София 2014-2020 г. Прилагайки принципа на разпределение от висшестоящи планови документи (НСРР и РПР на ЮЗР), **брутният разполагаем ресурс на област София за следващия планов период ще бъде около 2 361 млн.лв.**

(Фигура 14) Разпределение на ресурсите по цели (%), Източник: Разчети на НЦТР

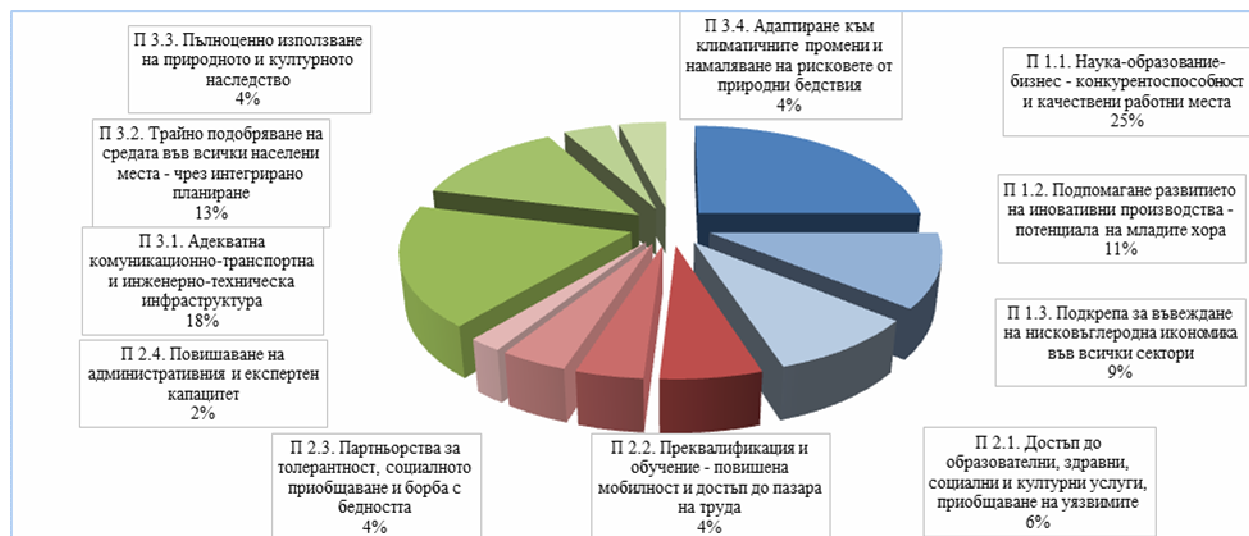

Вътрешното разпределение по стратегически цели и приоритети следва новата стратегическа линия за прехвърляне на акцента от инфраструктурите (невъзпроизвеждащи принадлежна стойност и заетост), към стимули за иновации, бизнес инфраструктура и работни места. Това мотивира насочването на най-големия дял (45%) към стратегическото направление „икономика“. С този дял ще се финансират технологичното обновяване на икономиката, иновациите, нисковъглеродната икономика.

Следващият по големина дял (39%) е насочен в направление „Жизнена среда, техническа инфраструктура, наследство и екология“. Тук влиза интегрираното обновяване на селищата, укрепването на градските центрове и опазването на околната среда.

Социалният компонент, който няма пряка принадлежна стойност, получава сравнително малък, но достатъчен дял за постигане на качествени подобрения в социалния сервиз, заетостта и борбата с бедността. Стремехът към териториално сближаване чрез сътрудничества и партньорства, заедно с инвестициите за повишаване на институционален капацитет, получават най-малкия дял от прогнозната финансова рамка на областната стратегия – общо 16%.

(Фигура 15) Разпределение на ресурсите по приоритети (%), Източник: Разчети на НЦТР

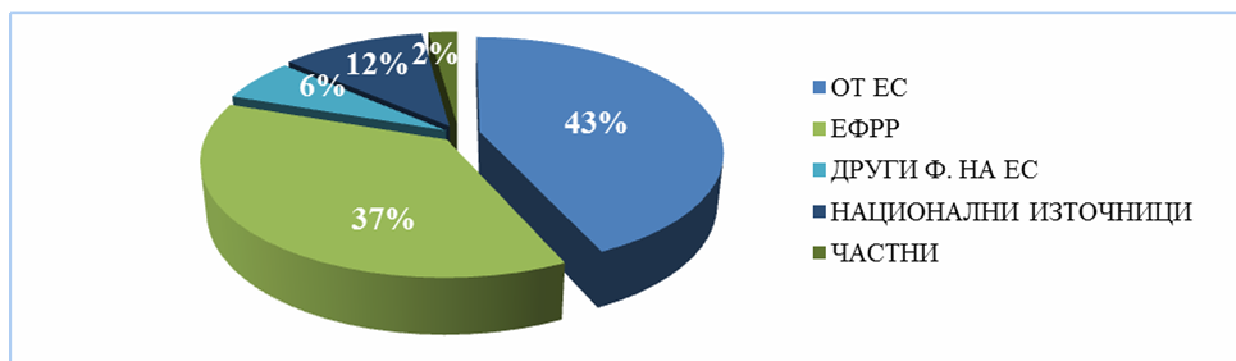

(Таблица 36) Подробно разпределение на ресурсите по приоритети, Източник: Разчети на НЦТР

	%	млн.лв.
СЦ 1. Модерна, устойчива и конкурентна икономика	45,00	1062,5
П1.1. Наука-образование-бизнес – конкурентоспособност и качествени работни места	25,00	590,3
П1.2. Подпомагане развитието на иновативни производства – потенциала на младите хора	11,00	259,7
П1.3. Подкрепа за въвеждане на нисковъглеродна икономика във всички сектори	9,00	212,5
СЦ 2. Социално равнопоставени общности	16,00	377,8
П2.1. Достъп до образователни, здравни, социални и културни услуги, приобщаване на уязвимите	6,00	141,7
П2.2. Преквалификация и обучение – повишена мобилност и достъп до пазара на труда	4,00	94,4
П2.3. Партньорства за толерантност, социалното приобщаване и борба с бедността	4,00	94,4
П2.4. Повишаване на административния и експертен капацитет	2,00	47,2
СЦ 3. Интегрирано пространствено развитие	39,0	920,9
ПЗ.1. Адекватна комуникационно-транспортна и инженерно-техническа инфраструктура	18,0	425,0
ПЗ.2. Трайно подобряване на средата във всички населени места – чрез интегрирано планиране	13,0	307,0
ПЗ.3. Пълноценно използване на природното и културно наследство	4,0	94,4
ПЗ.4. Адаптиране към климатичните промени и намаляване на рисковете от природни бедствия	4,0	94,4

Разпределението по източници е съобразено със сегашните нива на финансиране (обобщено, 70-75% от фондове на ЕС, 15-20% национално съфинансиране и 5-10% - частно). Очакваните 2-3% (от общите ресурси) по линия на инженеринговите инструменти JESSICA, JEREMIE и JASPERS не са включени в долните разчети:

(Фигура 16) Разпределение на приоритети по източници на финансиране (%), Източник: Разчети на НЦТР

(Таблица 37) Разпределение на приоритети по източници на финансиране, Източник: Разчети на НЦТР

Цели и приоритети	млн. лева						
	ОБЩО	ОТ ЕС	ЕФРР	ДРУГИ Ф. НА ЕС	ОТ БГ	ЧАСТНИ	ДРУГИ
СЦ 1. Модерна, устойчива и конкурентна икономика	1062,5	807,5	693,6	113,9	212,5	42,5	0,0
П 1.1. Наука-образование-бизнес - конкурентоспособност и качествени работни места	590,3	442,7	442,7	0,0	118,1	29,5	0,0
П 1.2. Подпомагане развитието на иновативни производства - потенциала на младите хора	259,7	194,8	194,8	0,0	51,9	13,0	0,0
П 1.3. Подкрепа за въвеждане на нисковъглеродна икономика във всички сектори	212,5	170,0	56,1	113,9	42,5	0,0	0,0
СЦ 2. Социално равнопоставени общности	377,7	285,7	285,7	0,0	66,1	25,9	0,0
П 2.1. Достъп до образователни, здравни, социални и културни услуги, приобщаване на уязвимите	141,7	106,3	106,3	0,0	28,3	7,1	0,0
П 2.2. Преквалификация и обучение - повишена мобилност и достъп до пазара на труда	94,4	70,8	70,8	0,0	14,2	9,4	0,0
П 2.3. Партньорства за толерантност, социалното приобщаване и борба с бедността	94,4	70,8	70,8	0,0	14,2	9,4	0,0
П 2.4. Повишаване на административния и експертен капацитет	47,2	37,8	37,8	0,0	9,4	0,0	0,0
СЦ 3. Интегрирано пространствено развитие	920,9	696,6	407,3	289,1	163,0	61,4	0,0
П 3.1. Адекватна комуникационно-транспортна и инженерно-техническа инфраструктура	425,0	340,0	112,2	227,8	63,8	21,3	0,0
П 3.2. Трайно подобряване на средата във всички населени места - чрез интегрирано планиране	307,0	214,9	204,1	10,7	61,4	30,7	0,0
П 3.3. Пълноценно използване на природното и културното наследство	94,5	66,1	66,1	0,0	18,9	9,4	0,0
П 3.4. Адаптиране към климатичните промени и намаляване на рисковете от природни бедствия	94,5	75,6	24,9	50,6	18,9	0,0	0,0
Забележка: „Други“ са средствата от ЕИБ, ЕБФР, JESSICA, JEREMIE, JASPERS - очаква се да възлязат общо на 2-3% от общите ресурси							

При разпределението на необходимите ресурси за целите на ОСР София-град по години, е използван вече постигнатия темп на усвояване по сегашните оперативни програми – „бавен старт“, с прогресивно ускорение до края на периода. Тези темпове са интерполирани и за новия период 2014-2020 г.

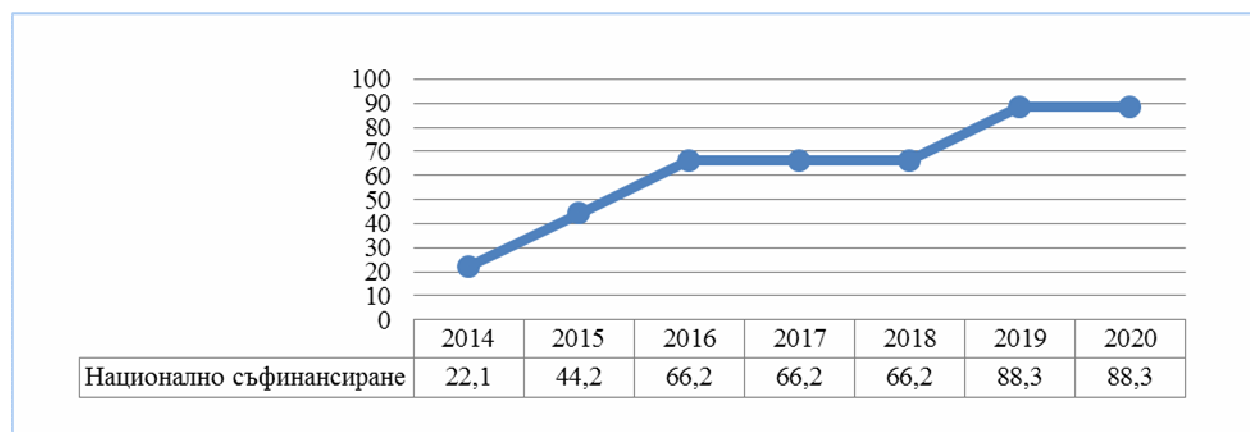
Прогнозираните финансови средства за всяка от годините през визирувания период са представени с натрупване в Таблица 38:

(Таблица 38) Разпределение на ресурси по години, Източник: Разчети на НЦТР

Разпределение на индикативните ресурси по години с натрупване (млн. лева)							
Цели и приоритети	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	5%	15%	30%	45%	60%	80%	100%
СЦ 1. Модерна, устойчива и конкурентна икономика	53,1	159,4	318,8	478,1	637,5	850,0	1062,5
П 1.1. Наука-образование-бизнес - конкурентоспособност и качествени работни места	29,5	88,5	177,1	265,6	354,2	472,2	590,3
П 1.2. Подпомагане развитието на иновативни производства - потенциала на младите хора	13,0	39,0	77,9	116,9	155,8	207,8	259,7
П 1.3. Подкрепа за въвеждане на нисковъглеродна икономика във всички сектори	10,6	31,9	63,8	95,6	127,5	170,0	212,5
СЦ 2. Социално равнопоставени общности	18,9	56,8	113,3	170,1	226,7	302,3	377,7
П 2.1. Достъп до образователни, здравни, социални и културни услуги, приобщаване на уязвимите	7,1	21,3	42,5	63,8	85,0	113,3	141,7
П 2.2. Преквалификация и обучение - повишена мобилност и достъп до пазара на труда	4,7	14,2	28,3	42,5	56,7	75,6	94,4
П 2.3. Партньорства за толерантност, социалното приобщаване и борба с бедността	4,7	14,2	28,3	42,5	56,7	75,6	94,4
П 2.4. Повишаване на административния и експертен капацитет	2,4	7,1	14,2	21,3	28,3	37,8	47,2
СЦ 3. Интегрирано пространствено развитие	46,0	138,2	276,2	414,4	552,6	736,8	920,8
П 3.1. Адекватна комуникационно-транспортна и инженерно-техническа инфраструктура	21,3	63,8	127,5	191,3	255,0	340,0	425,0
П 3.2. Трайно подобряване на средата във всички населени места - чрез интегрирано планиране	15,3	46,0	92,1	138,1	184,2	245,6	307,0
П 3.3. Пълноценно използване на природното и културното наследство	4,7	14,2	28,3	42,5	56,7	75,6	94,4
П 3.4. Адаптиране към климатичните промени и намаляване на рисковете от природни бедствия	4,7	14,2	28,3	42,5	56,7	75,6	94,4

Отчитайки факта, че средното национално съфинансиране през настоящия планов период е около 17%, фискалната тежест по изпълнение на новата областна стратегия по години за периода 2014-2020 г., ще бъде както следва:

(Фигура 17) Национално съфинансиране по години в млн.лв., Източник: Разчети на НЦТР

3. Наблюдение, оценка и контрол на изпълнението на ОСР на област София-град. Критерии за оценка.

Ключова фаза на стратегическото планиране е **мониторингът**, който включва наблюдението, оценката и контрола на реализацията на заложените цели и изпълнението на планираните дейности в Стратегията за развитие на област София-град за периода 2014-2020 г.

Наблюдението е важен инструмент за провеждането на ефективна регионална политика, тъй като неговата **основна функция** е да дава обратна информация за степента на реализация на целите и приоритетите, и за евентуално предотвратяване на рисковете пред изпълнението на предвидените дейности.

Обект на наблюдението са напредъкът, промените и последиците от предприеманите действия. Той може да се разглежда като непрекъснат процес на събиране, анализ и оценка на информацията, необходима за управлението и вземането на решения при изпълнението на стратегията, както и за нейната бъдеща актуализация. Наблюдението и оценката на изпълнението на Областната стратегия за развитие на област София-град се осъществява на база на информацията в Годишните доклади за наблюдение на изпълнението на Общинския план за развитие на Столична община.

Участниците във възлагането, изработването, обсъждането, съгласуването, актуализирането на документа, контрола и наблюдението по неговото изпълнение са Регионалният съвет за развитие на Югозападен район, областният управител на област София-град, Областният съвет за развитие. Местните власти също участват в изпълнението на ОСР чрез приемането на Общински планове за развитие и програми за реализация. Всички отговорни органи са подпомагани в реализацията на Областната стратегия от партньорски организации, представители на бизнеса, на професионални, граждански, браншови и неправителствени организации, на образователните и академичните среди и др. Ангажиментите на тези основни групи участници са описани подробно в раздел 8 на Част 2.

Координацията и взаимодействието между заинтересованите страни ще се извършва, по вертикала – между Министъра на РРБ, Регионалният съвет за развитие на Югозападен район, Областният съвет за развитие, Столична община и в конкретния случай-представители на районните администрации, така и по хоризонтала - между различните звена, ведомства и партньори на областно ниво.

Степента на реализация на ОСР, както и ефектите от нейното прилагането, се оценяват чрез провеждането на следните **оценки**:

- Междинна оценка – извършва се не по-късно от 4 години от началото на периода на действие на ОСР и включва: оценка на първоначалните резултати от изпълнението; оценка на степента на постигане на съответните цели; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; както и изводи и препоръки за бъдеща актуализация на документа¹¹;
- Последваща оценка – извършва се не по-късно от една година след изтичането на периода на действие на ОСР и включва: оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите; оценка на общото въздействие; оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; както и изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие¹²;

¹¹ Чл. 33, ал. 1, 2 от ЗРП

¹² Чл. 34, ал. 1, 2 от ЗРП

- През периода на действие на ОСР могат да се извършват допълнителни тематични оценки и оценки за специфични случаи при преценка на органите за управление на регионалното развитие.

За отчитане на резултатите от междинната и последващата оценка на изпълнението ѝ, и за осигуряване на информация и публичност се изготвят **Междинен и Окончателен доклад**.

- Междинният доклад съдържа информация относно постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите за развитие на област София-град през изтеклия период. С него се отчитат и резултатите от междинната оценка, съгласно формулираните критерии на областната стратегия за развитие и на общинския план за развитие. Той обобщава използваните през периода ресурси за постигане на целите и анализира възникналите проблеми, както и предприетите действия от компетентните органи за тяхното преодоляване. С него се прави прогноза за очакваното изпълнение на целите и приоритетите на ОСР до края на периода на действие, и се дават предложения за актуализацията на документа¹³.
- Окончателният доклад съдържа информация относно ефективността на изпълнението на целите и приоритетите за регионално развитие през периода на действие на областната стратегия за развитие. Той обобщава резултатите от последващата оценка на областната стратегия за развитие и на общинския план за развитие. Анализира и отчита ефективността на използваните през периода на действие ресурси за постигане целите на ОСР. Окончателният доклад систематизира изводи за изпълнението на средносрочните цели и приоритети за развитие на областта, включително и нейната актуализация.¹⁴

Областната стратегия подлежи на **актуализация**:

- когато настъпят съществени промени в икономическите и социалните условия в областта;
- при актуализация на регионалния план за развитие на Югозападен район;
- в резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС;
- при съществени промени в секторните стратегии и програми, влияещи върху изпълнението на областната стратегия;
- вследствие резултатите от междинната или последващата оценка.

При настъпване на някое от тези условия, се разработва актуализиран документ за изпълнение (АДИ) за остатъка от периода на действието на ОСР. Изработването и приемането на АДИ се провежда по установения за ОСР законов ред.

¹³ Чл. 30, ал. 2 от ППЗРР

¹⁴ Чл. 30, ал. 30 от ППЗРР

(Фигура 18) План на действията по наблюдение и оценка на ОСР, документите и сроковете за изработването им

За отчитане на напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на областта, както и за упражняване на контрол върху изпълнението на ОСР, са дефинирани **критерии за оценка - система от качествени и количествени индикатори**. При тяхното формулиране са спазени следните изисквания:

- Индикаторите са адекватни на нуждите от развитие, и са в съответствие с политиката за регионално развитие на национално и европейско ниво. Съобразени са с индикаторите, заложи в НСРР на Република България за периода 2012-2022 г. и в Регионалния план за развитие на Югозападен район за периода 2014-2020 г. Те са в съответствие и с показателите на Националната програма за реформи, на които се базира системата за наблюдение и оценка на регионалната политика и развитието на регионите в ЕС през следващия планов и програмнен период, и отразяват постигането на целите на Стратегия “Европа 2020”.
- Индикаторите са реалистични и приложими по отношение на състоянието и очакваните промени в социално-икономическото развитие на област София-град. Те отразяват всички основни аспекти в социално-икономическото й развитие – текущи и прогнозирани. Съобразени са и с нейните специфики и характерни процеси.
- Индикаторите отговарят на условията за ефективност и ефикасност. Отчитат и устойчивостта на ефекта от изпълнението на целите и приоритетите.

Качествените критерии се отнасят до нормите и стандартите, които характеризират качеството на изпълнение на целите и приоритетите във важните за област София-град тематични рамки на икономическите, социалните, териториалните, политическите и екологичните условия и изисквания:

- Мобилизиране на конкурентните предимства на област София-град и ефективно използване на собствения й потенциал за развитие и постигане на икономически растеж;
- Намаляване на диспропорциите в социалната сфера чрез развитие и реализация на човешкия капитал;
- Подобряване свързаността в областта и качеството на средата за постигане на балансирано териториално развитие;
- Политическа ангажираност и административен капацитет на институциите на местно ниво и партньорите, за провеждане на регионалната и местна политика и управление на процесите на планиране, програмиране, информационно осигуряване, контрол и координация.
- Подобряване на екологичните условия в област София-град, чрез реализиране на глобалните екологични цели в процеса на регионалното и устройственото планиране.

Тези качествени критерии са пряко свързани и с отчитането на *количествени индикатори*, които са разделени на:

- общи количествени индикатори (синтезиран пакет от макроикономически критерии и индикаторите към Стратегия “Европа 2020”), върху които се базира системата за наблюдение и оценка в областта на регионалната политика и развитието на регионите в ЕС през следващия планов и програмен период, и които отразяват постигането на целите на Стратегия “Европа 2020”.
- специфични количествени индикатори, проследяващи изпълнението на приоритетите и специфични цели на ОСР на област София-град. Сред тях са интегрирани и онези глобални екологични индикатори, за които има измерими стойности на областно равнище.

(Таблица 39) Общи количествени макроикономически индикатори

Общи количествени индикатори	БГ	ЮЗР	Област София
1. БВП /човек – лева (2010 г.)	9 359	16 078	22 573
2. БВП по текущи цени в млн лева (2010 г.)	70 511,2	33 974,3	28 320,4
3. Коефициент на безработица - 2011г.	11,3%	7,5%	6,1%
4. Коефициент на икономическа активност на населението на 15 - 64 години - 2011 г.	65,9%	70,3%	71,6%
5. Средна годишна заплата в лева - 2011 г.	6 727	10 192	11 249

За Област София-град, индикаторите, които ще измерват приноса за постигането на целите на Европа 2020, са адаптирани по подходящ начин - при съобразяване със социално-икономическите условия в областта, и в съответствие с целевата стойност към 2020 г., заложена в НСПР за Югозападен район.

(Таблица 40) Общи количествени индикатори - принос към стратегия „Европа 2020“

Принос към стратегия ЕВРОПА 2020	ЕС 2020	БГ 2020	ЮЗР 2020	Област София 2020	Област София 2017	Област София 2013 ¹⁵
Заетост на населението на възраст 20-64 г.	Мин. 75%	76%	80,0%	80%	68,0%	62,0%
Инвестиции в НИРД - % от БВП	3,0%	1,5%	2,5%	2,5%	0,7%	0,05%
Цели „20/20/20“ по отношение на климата/енергията:						
-съкращаване на емисиите на CO2	20%/30%	-	-	-	-	-
- дял на ВЕИ в крайното енергийно потребление	20,0%	16,0%	17,0%	17,0%	15,0%	13,0%
-повишаване на енергийната ефективност	20,0%	25,0%	26,0%	26,0%	13,0%	7,0%
Намаляване на дела на преждевременно напусналите училище до	10,0%	11,0%	3,5%	3,5%	3,6%	4,0%
Нарастване на дела на висшите на 30-34 г.	40,0%	36,0%	50,0%	52,0%	46,0%	41,0%
Намаляване на хората под националните прагове на бедност с:	с 25% 20 млн.	с 16% 260 хил.	20,0%	22,0%	9,5%	3,0%

¹⁵ Целеви стойности към 12.2013 година

(Таблица 41) Специфични количествени индикатори, Източници: НСИ, МОСВ, ВиК дружества, ИСУН, МК, МФВС, МЗ,ДФЗ, МТСЦ, АПИ, МОНМ, областни администрации, общини и експертни проучвания

Специфични количествени индикатори	Изходна стойност ¹⁶	Междинна стойност 2017 г.	Целева стойност 2020 г.
Приоритет 1.1. Разширяване на връзките между наука-образование-бизнес за трайно повишаване на конкурентоспособността и създаване на качествени работни места			
Приоритет 1.2. Подпомагане развитието на иновативни производства, предлагащи избор на младите хора за оползотворяване на творческия им потенциал			
Увеличаване на приходите от дейността на МСП в % (Базова година 2011г. – 69 954 млн лв.)	-	20%	40%
Брой на изградени техно-паркове и техно-инкубатори	-	1	3
Брой новосъздадени центрове за изследвания, технологии и иновации, обединяващи ресурсите на ВУ в столицата, БАН и формирания се Технологичен парк на София	-	5	10
Увеличаване на персонала, зает с НИРД (Базова година 2011 г. с 12 388 броя)	-	10%	20%
% на успешно завършените пазарно ориентирани изследователски проекти	-	35%	70%
Наличие на мрежа за трансфер на знание и технологии от научния сектор към индустриалния;	-	✓	✓
Увеличаване на чуждестранните преки инвестиции от нефинансовия сектор (Базова година 2011 г. с 11 587 млн евро)	-	15%	30%
Приоритет 1.3. Подкрепа за въвеждане на нисковъглеродна икономика във всички сектори за постигане на целите на „България 2020“			
Намаляване на CO2 емисиите (CO2 емисии в t/y). Изходна година 2011 г.	5 799 293	4 901 175	4 003 0057
Инсталирани мощности от ВЕИ, мвт, 2012 г.	67,8	79,0	90,0
Приоритет 2.1. Подобряване на достъпа до образователни, здравни, социални и културни услуги на всички живеещи на територията на областта граждани и приобщаване на хората в уязвимо положение			
Брой нови/рехабилитирани здравни и образователни заведения (бр.)	-	10	20
Брой модернизирани и реконструирани сгради и обекти на културата (бр.)	-	5	10
Дял на лицата, облагодетелствани от предоставяне на социални услуги в домашна среда, в %	-	10%	20%
Брой изградени и реконструирани обекти и инфраструктура за професионален спорт и спорт в свободното време (бр.)	-	4	8
Приоритет 2.2. Преквалификация и обучение в съответствие с потребностите на региона за повишаване на мобилността на работната сила и достъпността до пазара на труда			
Брой курсове за професионална квалификация и преквалификация на безработни	-	30	60
Брой лица, включени в образование и обучение за придобиване на компетентности в съответствие с пазара на труда в (% от населението в трудовоактивна възраст)	-	10%	20%
Приоритет 2.3. Привличане на частния сектор и НПО в партньорство с държавата, област София-град и Столична община за насърчаване на толерантността, социалното приобщаване и борбата с бедността			
Брой новосъздадени ПЧП	-	6	12
Брой на създадените „он лайн“ услуги и възможности в сферата на образованието, публичните институции и обслужването на гражданите	-	20	40
Брой проекти, насърчаващи правно-нормативното и административното сътрудничество и сътрудничеството между НПО, гражданите и институциите	-	3	6

¹⁶ Годишната на изходната стойност е указана в колона 1, и тя е различна, в зависимост от актуалността на изходните данни

Специфични количествени индикатори	Изходна стойност ¹⁷	Междинна стойност 2017 г.	Целева стойност 2020 г.
Приоритет 2.4. Повишаване на административния и експертен капацитет в управлението на област София-град за постигане на качествени административни услуги и ефективност в приложението на стратегиите за развитие			
Брой служители минали на обучение за повишаване на административния и експертен капацитет в управлението на област София-град (в % от общия брой)	-	25%	50%
Брой проведени семинари, обучения и информационни кампании по проблемите на регионалното развитие	-	3	7
Брой на сключените договори за участие в програми и проекти по Структурните фондове (бр.)	-	100	200
Приоритет 3.1. Изграждане на адекватна комуникационно-транспортна и инженерно-техническа инфраструктура за подобряване на достъпността и стандарта на живот и обвързване с националните и общоевропейски мрежи			
Относителен дял на населението, обслужвано от СПСОВ в % (2011 г.)	95,5%	97,2%	99,0%
Рехабилитирана/реконструирана пътна мрежа с регионално и местно значение в км	-	100	200
Брой проекти за оптимизиране на междуградския обществен транспорт	-	3	6
Брой проекти за насърчаване използването на обществен транспорт	-	4	8
Население с подобрен транспортен достъп (%)	-	12,5%	25%
Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет, вкл. и широколентова връзка от общото за страната в % (2012г.)	66,2%	73,0%	80%
Разширена / реконструирана ВиК мрежа (км)	-	100	200
Приоритет 3.2. Прилагане принципите на интегрираното планиране за устойчиво и трайно подобряване на средата във всички населени места в областта			
Население, облагодетелствано от прилагане на интегриран план за градско развитие и възстановяване (в % от общото население)	-	15,0%	31,0%
Обновен жилищен фонд (%)	-	15%	35%
Създадени/обновени зелени площи (% от зелените площи)	-	12,5%	25%
Приоритет 3.3. Пълноценно използване на уникалните природни и културни ценности на област София-град – минералните води, плодородните земеделски земи и културното наследство			
Увеличаване на броя на реализираните нощувки. (Базова година 2011 г. с 1 173 064 броя)	-	12,5%	25%
Брой туристически атракции създадени/ подобрени (бр.)	-	4	9
Относителен дял на антропогенно натоварените територии (инфраструктура, селища, промишлени обекти)	22,8%	-	-
Съотношение между горските, земеделските и урбанизирани територии	12,4%/61,5%/20,3%	-	-
Рекултивирани увредени почви (в % от нарушените територии)	-	20%	40%
Осигурени нови терени за предлагане на биологично чиста продукция, в съчетание с преработващи предприятия (в % от земеделските земи)	-	10%	20%
Приоритет 3.4. Създаване на сигурна и безопасна среда чрез адаптиране към климатичните промени и намаляване на рисковете от природни бедствия и аварии			
Разходи за опазване и възстановяване на околната среда (Базова година 2011 г. – 304 736 хил.лева)	-	12,5%	25%
Брой изградени системи за ранно предупреждение за възникващи опасности от наводнения, пожари, активиране на свлачищни райони (бр.)	-	2	4

¹⁷ Годишната на изходната стойност е указана в колона 1, и тя е различна, в зависимост от актуалността на изходните данни

Така формулираните критерии са ясни за разбиране и лесни за събиране и обобщаване. За тях има налично и достъпно информационно осигуряване от надеждни източници с необходимата периодичност, качество и точност.

4. Стратегически насоки за разработване на целите и приоритетите на общинския план за развитие

Тази тема е новост за второто поколение на областните стратегии. Без да нарушава принципите на местното самоуправление, областната стратегия адресира препоръки и стратегически насоки към новия план за развитие на общината, за да се постигне:

- Съответствие с областната стратегия (тя е „посредникът” между ОПР и по-високите нива – РПР и НСРР);
- Съответствие с общите проблеми, потребности и потенциали на областта;
- Съответствие с новите оперативни програми (финансируемите им мерки).

Отправна база за формулиране на заявените препоръки и стратегически насоки са действащият до 2013 г. общински план за развитие и новата стратегия на областта:

ОСР СОФИЯ

СЦ 1. Модерна, устойчива и конкурентна икономика

П1.1. Наука-образование-бизнес – конкурентоспособност и качествени работни места

П1.2. Подпомагане развитието на иновативни производства – потенциала на младите хора

П1.3. Подкрепа за въвеждане на нисковъглеродна икономика във всички сектори

СЦ 2. Социално равнопоставени общности

П2.1. Достъп до образователни, здравни, социални и културни услуги, приобщаване на уязвимите

П2.2. Преквалификация и обучение – повишена мобилност и достъп до пазара на труда

П2.3. Партньорства за толерантност, социално приобщаване и борба с бедността

П2.4. Повишаване на административния и експертен капацитет

СЦ 3. Интегрирано пространствено развитие

П3.1. Адекватна комуникационно-транспортна и инженерно-техническа инфраструктура

П3.2. Трайно подобряване на средата във всички населени места чрез интегрирано планиране

П3.3. Пълноценно използване на природното и културно наследство

П3.4. Адаптиране към климатичните промени и намаляване на рисковете от природни бедствия

Анализирайки действащия към 2013 г. общински план за развитие се установява, че той е адекватен на обекта си и съдържа смислово покритие на целите и приоритетите на старата (все още действаща) областна стратегия. В новата версия на общинския план следва да се постигне подобна висока степен на съответствие. Новата областна стратегия е продукт на еволюционно развитие и надстрояване на старата. Подобни еволюционни промени следва да продължат във вече утвърдените приоритетни насоки и на общинския план – икономика, инфраструктура, качество на живот, социален сервиз, институционален капацитет.

И така, в резултат на съгласувателния диалог между областта и общината през настоящия планов период, актуалният общински план съдържа смислови интерпретации на

областната стратегия. Затова новият общински план следва да продължи процеса на еволюционното си развитие чрез надграждане, без да се стреми към радикални структурни промени.

Посланието на настоящата областна стратегия е, че потенциалът на общността, останал неоползотворен в най-висока степен, е този на *високите технологии и на туризма*. За оползотворяването на туристическия потенциал са необходими партньорства за създаването, маркетинга и реализацията на пакет от туристически продукти за алтернативен туризъм (културен, конферентен, фестивален, СПА). Подобно послание се отправя и в сферата на иновативните производства.

От края на 2012 г. е приета Национална концепция за пространствено развитие за периода до 2025 г. Най-общо, тя задава модел за полицентрично развитие на селищната мрежа и платформата за пространствената координация на секторните политики. Общината следва да интерпретира и доразвие на свое ниво насоките за развитие на селищната мрежа, да реши проблемите за достъпността на населените места, да идентифицира локализациите за растеж и генериране на заетост.

България пое своите ангажименти по реализиране на целите на стратегия „Европа 2020“. Националните ангажименти вече получиха съответни параметри на регионално и областно ниво. В зависимост от спецификата и потенциала си, общината следва да самоопредели конкретни целеви величини по петте цели на „Европа 2020“.

Общата политическа рамка, която следва да се интерпретира на местно ниво, е подходът към глобалните екологични проблеми. Посланието за развитие на нисковъглеродна местна икономика, енергийна ефективност, разнообразяване на енергийните източници, намаляването на климатичната уязвимост (рисковете от наводнения, засушавания, бури и др. природни бедствия), също следва да намерят отражение в новия общински план.

Съществен елемент от намаляването на риска за обществото е създаването на безопасна и сигурна среда, чрез адекватни устройствени мерки и иновативни решения за ограничаване на престъпността и чрез използване опыта на успешни практики в други страни на ЕС.

Развитието на ИКТ и електронното управление е цел и в сегашния общински план. Освен като елемент на жизнения стандарт на населението, модерните и акуратни публични услуги са фактор и за развитие на бизнеса и привличането на желани и качествени инвестиции. Ключовата роля на информационния фактор се пренася в новия планов период с още по-голяма тежест, отчитайки прехода към ново поколение ИКТ.

Подробни общи указания по съдържанието на новия общински план са дадени в Методическите указания на МРРБ:

- Целите и приоритетите на ОПР могат да обхващат само тези цели и приоритети от ОСР, които имат пряко отношение към развитието на общината и кореспондират с местната специфика и идентифицирани потребности. Възможно е няколко цели/приоритети от ОПР да бъдат адресирани към една цел/приоритет на ОСР;
- ОПР следва да се разработи в съответствие със стратегическите документи в ЕС, както и с предвижданията на националните документи – Национална стратегия за регионално развитие 2012-2022 г., Национална концепция за пространствено развитие 2013-2025 г., Национална програма за развитие на България, Споразумение за партньорство 2014-2020 г. (все още в проект), секторни планови документи. Акцентът трябва да се постави върху специфичните предимства на общината и целите, по които тя може да осигури осезателен принос;
- Развитието на информационното общество е хоризонтален приоритет за България. Процесът на децентрализация на управлението поставя нови предизвикателства,

свързани с използване на информационните технологии за повишаване конкурентоспособността на общината, в т.ч. и по отношение предоставянето на административни услуги. Уместно е да се предвидят мерки и дейности, свързани с развитието на електронното съдържание – интегрирани електронни административни услуги за гражданите и бизнеса, уеб-базирани форуми за обществени обсъждания и др. В ОПР е необходимо да се идентифицират нуждите и възможностите за реализиране на ИКТ мерки и проекти, включително свързаните с придобиване и повишаване на ИТ уменията и електронното участие, изграждане на инфраструктура за високоскоростен интернет, изграждане на системи за видео наблюдение, използване на системи за контрол и управление на трафика и др.;

- Устойчивото развитие също е хоризонтален приоритет на европейско ниво, като акцент е интегрирането на глобалните екологични проблеми в процеса на стратегическо планиране на местното развитие – последици от промените в климата, опазване на биоразнообразието, борба с ерозията на почвите и устойчивото използване на земите, запазване и укрепване на предимствата на ландшафта, насърчаване разработването и използването на „чиста енергия” и др.;
- Ключов момент, който също трябва да се има предвид при разработването на ОПР са мерките, свързани със стимулиране на енергийната ефективност, гарантиране на енергопотреблението и диверсифициране на енергийните източници на местно равнище;
- Съвременните проблеми на развитието като равните възможности, проблемите на околната среда и свързаните с тях климатични промени, загубите на биоразнообразие, замърсяването, не спазват административни граници и изискват сътрудничество за постигане на ефективни решения. Местната политика за развитие трябва да отчете тези реалности и в този контекст да се търси развитие на сътрудничество и с други общини. Така ще бъдат идентифицирани проблеми за разработване на междуобщински екологични проекти;
- Финансовите ресурси следва да бъдат обвързани с най-важните потребности на общината, така че да доведат до значителен ефект. Освен традиционните източници на финансиране – бюджет, оперативни програми, международни донори, трябва да се търсят възможности за реализация на проекти чрез публично-частно партньорства. Този начин на финансиране позволява да бъде използван и опита на квалифицирани експерти от частния бизнес и НПО;

Изброените аспекти следва да намерят специфична интерпретация във второто поколение на общинския план за развитие на София.

5. Необходими действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност при разработването и изпълнението на ОСР на област София-град

При разработването на областната стратегия за развитие, както и в процеса на нейното изпълнение трябва да бъдат осигурени предпоставки за прилагане на принципа за партньорство и осигуряване на информация, публичност и прозрачност на всички етапи при провеждане на политиката за регионално развитие. Този принцип е основен за всички равнища на стратегическото планиране и е регламентиран в Закона за Регионалното развитие и в Методическите указания на МРРБ за разработване на стратегически документи за регионално развитие за периода 2014 – 2020 г. от 2011 г., одобрени със

заповед на министъра на регионалното развитие и благоустройството № РД-02-14-2402/22.11.2011 г.¹⁸

Основните източници за информационно осигуряване на разработването на Областната стратегия за развитие на област София-град, а впоследствие и на нейната оценка и актуализиране, са следните:

- Национален статистически институт;
- ТСБ, Софийска област;
- Министерство на околната среда и водите;
- Регионална инспекция по околната среда и водите, София;
- Регионална здравна инспекция София област;
- Министерство на образованието, младежта и науката;
- Регионален инспекторат по образование, София област;
- Министерството на регионалното развитие и благоустройството;
- Министерство на културата;
- Национален институт на недвижимото културно наследство;
- Областна дирекция „Земеделие” – София-град;
- ИСУН – информация за реализирани проекти и усвоени средства;
- Областна администрация област София-град;
- Столична община;
- ОП „Софпроект – Общ градоустройствен план”;
- Национална стратегия за регионално развитие (2012-2022 г.);
- Национална концепция за пространствено развитие (2013-2025 г.);
- Регионален план за развитие на Югозападен район от ниво 2 (2014-2020 г.);
- Доклад от Междинна оценка на Областна стратегия за развитие на област София-град 2007-2013 г.;
- Национални, областни и общински секторни стратегии и програмни документи;
- Оперативни програми – в процес на подготовка за Партньорско споразумение;
- Работна статистика, работни документи и база данни на НЦТР;

Значителна част от данните за разработване на настоящата стратегия са предоставени от областната администрация на област София-град.

Основна цел в прилагането на принципите на партньорство, информираност и публичност в стратегическото планиране е подпомагане процеса на вземане на правилни решения и повишаване на ефективността от приложението на Областната стратегия на област София-град за периода 2014-2020 г.

Принципът партньорство следва да се разбира като активно участие на всички заинтересовани целеви групи в процеса на разработване и изпълнение на Областната стратегия на област София-град за периода 2014-2020 г. Очакваният ефект от приложения подход е повишаване на комуникацията между участващите страни, което е условие за създаване на една реално действаща Стратегия.

Принципът на партньорство и осигуряването на информация и публичност целят да се постигне:

¹⁸ <http://www.mrrb.government.bg/docs/7d3f7da880fa0e5a47bcd92fbd7bbdc.pdf>

- Повишаване на информираността относно целите и задачите на Областната стратегия, потенциала и перспективите за развитие на област София-град, както и очакваните предизвикателства;
- Активизиране на сътрудничеството с формациите на гражданското общество, със социалните и икономически партньори и всички заинтересовани страни в изпълнението на заложените цели за постигане на ресурсна ефективност и ефикасност;
- Подобряване на цялостната координация и взаимодействие между и в самите институции на регионално, областно и общинско равнище и насочване на усилията на всички участници към постигане на заложените стратегически цели.

Основните задачи в процеса на изпълнение, разработване и приложение на Областната стратегия за развитие на област София-град 2014-2020 г. са следните:

- Идентифициране на заинтересованите страни/целевите групи, които ще участват в обсъждането и изпълнението на Областната стратегия за развитие на област София-град;
- Определяне на основните методи и подходи за осигуряване на партньорство, публичност и прозрачност;
- Прецизиране на отговорностите на участниците в процеса на изпълнение на Областната стратегия, правилата и процедурите за комуникация и формите на отчетност.

Областната администрация на София-град предвижда тясно сътрудничество с формациите на гражданското общество, със социалните и икономическите партньори. В процеса на работа по стратегията те дават нови идеи на база на техния практически опит и подпомагат утвърждаването на решения с по-голям обществен консенсус, участват в реализирането на партньорства на местно и регионално ниво, допринасят за реализиране на дейности по целите и приоритетите на Областната стратегия със собствени средства.

Основните заинтересовани страни в процеса на разработване, обсъждане, съгласуване, приемане, наблюдение и изпълнение на Областната стратегия на област София-град за периода 2014 – 2020 г. могат да се групират по следния начин:

- Представители на различните равнища в административно-териториалната структура;
- Регионален съвет за развитие на Югозападен район от ниво 2;
- Областен управител на област София-град, включително специализирани структури към областната администрация и областните съвети за регионално развитие;
- Столична община със специализираните си дирекции, имащи отношение към приоритетите на Областната стратегия;
- Районни администрации на Столична община.

Представители на регионални структури на територията на областта, отговорни за провеждането на държавната политика в областта на социалните услуги, образованието, здравеопазването, културата и опазването на околната среда;

- Представители на бизнеса;
- Представители на София Тех Парк АД;
- Представители на големите предприятия в областта;
- Представители на малки и средни предприятия в областта;
- Представители на фирми в туристическия бранш;

- Представители на фирми, развиващи дейности в областта на селското и горското стопанство;
- Представители на работодателски организации и др.

Представители на неправителствени организации – за опазване на природата, културното наследство, представители на местното население, на етнически и религиозни общности, пациентски организации и др. Те имат натрупан опит от участие в обсъждането на ОУП на гр. София и Столична община и неговото изменение, на ИПГВР на гр. София, определени представители участват в подготовката на Партньорското споразумение за следващия програмен период. Те ще изпълняват функцията на полезен коректив по отношение подготовката на Стратегията и на реален участник в нейното изпълнение. Представителите на НПО имат широки възможности за подпомагане на информационни, образователни и квалификационни, маркетингови и други компоненти на действията по реализация на Стратегията. Голяма част от тях пряко ще участват в реализацията на проекти и действия за регионално развитие, финансирани от европейски и национални фондове. Фактор за успешното им включване в реализацията на ОСР на област София-град е усъвършенстване на механизмите, правилата и процедурите за партньорство.

Представители на синдикалните организации – Те са основен партньор на властите на областно и местно ниво в процеса на формиране и прилагане на регионалната политика. Участват като членове в Областните съвети за развитие.

Ключова роля за осигуряването на публичност и прозрачност на стратегическото планиране на регионалното развитие на територията на областта има областният управител и ръководената от него областна администрация. Областният съвет за развитие също трябва да гарантира прилагането на принципа на партньорство, осигуряване на информация, публичност и прозрачност във връзка с изпълнението на ОСР и да съдейства за мобилизиране и ефективна координация на усилията на местно ниво.

Представителите за участие в различните форми на обсъждания ще бъдат определяни в зависимост от тематиката и разглежданите проблеми. Списъците с потенциалните заинтересовани страни, както и необходимата информация за контакти с тях ще бъдат изготвени в процеса на обсъждане и съгласуване на Областната стратегия.

Методите, които ще бъдат прилагани при изготвяне, съгласуване, приемане, изпълнение, наблюдение, оценка и актуализиране на областната стратегия за развитие, както и информираност за потенциалните ползи, резултатите и въздействието от прилагането на ОСР обхващат методи за комуникации, методи за информиране, методи за постигане на консенсус и вземане на решение. Идеята на областната стратегия за развитие на област София-град е да се постигне постепенно преминаване от фазата на едностранна информираност, към по-активно участие в процеса на вземане на решения на представителите на основните участници.

Методите за комуникации ще бъдат насочени към „вътрешни“ и към „външни“ публики. В първата група попадат преките участници в изпълнението на Областната стратегия – представителите на областните, общинската и районните администрации. Втората група обхваща широката общественост, социално-икономическите партньори, неправителствените организации, потенциални бенефициенти и заинтересовани страни от реализацията на заложените стратегически цели и др. Тяхната роля и ангажираност са описани по-горе.

Като основни комуникационни канали ще бъдат използвани медийни канали на регионално, областно и местно ниво, печатни издания и Интернет. За целта ще се използват възможностите на Интернет сайта на област София-град (www.sofoblast.government.bg/), както и сайтовете на Столична община (www.sofia.bg/) и

на районните администрации. Елемент от този вид комуникации е и електронната поща, която ще позволява да се поддържат контакти и с представителите на идентифицираните целеви групи и ще се прилага в съответствие с изискванията на Закона за електронния документ и електронния подпис (обн. ДВ бр. 34/2001 г.).

За постигане на по-голяма прозрачност и по-добра ефективност от публичното участие ще се използват Годишните и междинни отчети по изпълнението на Областната стратегия, които ще бъдат достъпни от сайта на Областната администрация София-град. Междинната оценка на областната стратегия също ще бъде публикувана своевременно, за да има възможност за адекватна реакция, оценка на промените и формулиране на необходимите мерки за постигане на заложените цели или внасяне на необходимите корекции.

Формите за сътрудничество и активно участие на партньорите и гражданите в хода на изпълнение на стратегията ще бъдат:

- споразумения за съвместна работа за изпълнение на общи дейности;
- обществени съвети с постоянно действие;
- обществени форуми;
- кръгли маси;
- конференции;
- отворени работни групи с участие на всички заинтересовани страни;
- фокус групи с участие на експерти в различни професионални сфери.

Тяхното организиране ще се осъществява в съответствие с основните изисквания за представителност, яснота на поставените цели и теми за обсъждане, своевременно осигуряване на достъп до информацията и публикуване на резултатите от проведеното събитие.

За по-добрата работа и за правилното прилагане на тези методи и подходи е необходимо допълнително обучение на лице, което да поеме ролята на медиатор. Тази дейност може да се поеме и от лицето, което е на длъжност „Връзки с обществеността” в областната или общинската администрация на София. Негова ще бъде и задачата периодично да подготвя съобщения за пресата по отношение напредъка по изпълнението на приоритетите и целите на Областната стратегия за развитие на област София-град, очакваните ползи и постигнатите резултати, формирането на партньорства, подготовката на важни за областта и региона проекти и публични събития.

Прилагането на принципа на партньорство, осигуряването на информация, публичност и прозрачност ще подобряват качеството на Областната стратегия за развитие на област София-град и ефективността на нейното изпълнение. Освен това, въвеждането и спазването на този принцип създава обективни предпоставки и условия за привличане на капитали, за ефективно усвояване на повече европейски средства за развитие на областта, за увеличаване на доверието към областната администрация и за осигуряване на обществена подкрепа.

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ СОФИЯ-ГРАД 2014-2020 г.

ЧАСТ 4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Част 4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Очакванията от Областната стратегия за развитие на област София-град в периода 2014-2020 г. са свързани с намаляване на социалните, икономическите и пространствените дисбаланси в развитието, както на областта, така и в обхвата на ЮЗР, които са обект на анализи, прогнози и стратегически предложения в поредица от документи за регионално развитие и пространствено планиране.

Цялостната философия и предложеният подход, върху които се развива стратегическият пакет, почиват на разбирането, че растежът означава преди всичко избор и равни възможности. Преведено към мащабите на документа, това изисква еднакво третиране на цялата територия на областта с всички нейни функционални зони, повишаване на възможностите на всички населени места и на хората, живеещи в тях, особено на тези в уязвимо положение, пълноценно и ефективно използване на всички ресурси и интелигентно управление с добра координация на всички равнища.

Постигането на предложените стратегически и специфични цели и приоритети ще има положително въздействие върху конкурентоспособността на бизнес средата и на работната ръка, предоставяйки по-добри условия за бизнес, за интеграция между наука, образование и иновации, за по-добър и отворен достъп до центрове на растеж и до нови пазари и за по-голяма свобода и мобилност в професионалната реализация. Значимостта на тази първа стратегическа цел, гаранция за постигане и на останалите две, я обвързва с почти всички останали специфични цели.

Всичко това, заедно с предложените специфични мерки за социално приобщаване ще рефлектира в намаляване на социалните дисбаланси и напрежения в областта, чрез повишаване достъпността и качеството на услугите в сферата на образованието, здравеопазването, културата и социалното подпомагане, чрез стимулиране на потенциала на общностите и повишаване на грижата за онези, които са в уязвимо положение. Едно от важните изисквания е подобряване на достъпа до пазара на жилища и подобряване на качествата и сигурността на средата за обитаване. Област София-град има потенциал да предложи работещ модел в областта на жилищната политика, която да заложи на дълготрайни решения.

Просперитетът на обществото и промяната на модела на социално поведение, са възможни в една добре организирана и поддържана среда, която респектира. ИПГВР на гр. София ще предложи трайно подобряване на градската среда в три основни зони за въздействие, които обхващат около 24% от площта на града в регулационни граници, а заедно с трите допълнителни зони – 38% от тази площ. Това означава, че на първи етап от реализацията на интегрирания план ще бъдат обновени 3,7% от площта на областния център. Именно чрез предложенията за развитие и обновяване на населените места извън регулационната граница на града и на тяхната техническа, културна и туристическа инфраструктура ще се очаква намаляване на диспропорциите в пространствения урбанистичен модел на областта и качеството на живот. В основата на това интегрирано пространствено развитие са заложили принципите за рационално използване на земята, ограничаване на урбанистичната експанзия върху земеделски земи, оптимизиране използването на съществуващата инфраструктура, интелигентната мобилност и добрата регионална транспортна обвързаност, която намалява използването на личния автомобил, а оттам и енергийните разходи.

Положителните въздействия върху околната среда, биоразнообразието и ландшафта ще се проявят в резултат от заложените идеи за намаляване на енергийните зависимости и повишаване на енергийната ефективност, за увеличаване на дела на ВЕИ, за намаляване

използването на нови материали и поощряване на рециклирането (4R), за подобряване управлението на защитените територии и повишаване загрижеността за характера и идентичността на природните и антропогенни ландшафти.

В заключение може да се направи обобщения извод, че всички добри идеи, стратегически цели и инициативи, които ще очертаят насоките и на Общинския план за развитие на Столична община за периода 2014-2020 г. не могат да бъдат осъществени без политическа воля, без интелигентно и ефективно управление, в партньорство и при добра координация. Именно поради това, част от специфичните цели са насочени към повишаване на управленския и експертен капацитет на област София-град. Положителният ефект от постигането им ще се търси както в краткосрочен, така и в дългосрочен план – в подобрената комуникация с обществото, в повишеното доверие към институциите и личностите, в мотивирането и привличането на млади, талантиливи и образовани хора и повишаване престижа на професиите, свързани с регионалното развитие и пространственото планиране, с управлението на публичния сектор.

ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ**Закони и наредби**

1. Закон за административно-териториалното устройство на Република България, Обн. ДВ бр.63 от 14 Юли 1995 г.
2. Закон за биологичното разнообразие, Обн. ДВ бр.77 от 9 Август 2002 г.
3. Закон за водите, Обн. ДВ бр.67 от 27 Юли 1999 г.
4. Закон за горите, Обн. ДВ бр.125 от 29 Декември 1997 г.
5. Закон за гражданското въздухоплаване Обн. ДВ бр.94 от 1 Декември 1972 г.
6. Закон за електронния документ и електронния подпис Обн. ДВ бр.34 от 6 Април 2001 г.
7. Закон за защита при бедствия Обн. ДВ бр.102 от 19 Декември 2006г.
8. Закон за защитените територии, Обн. ДВ бр.133 от 11 Ноември 1998 г.
9. Закон за кадастъра и имотния регистър, Обн. ДВ бр.34 от 25 Април 2000 г.
10. Закон за културното наследство, Обн. ДВ бр.19 от 13 Март 2009 г.
11. Закон за опазване на земеделските земи, Обн. ДВ бр.35 от 24 Април 1996 г.
12. Закон за опазване на околната среда, Обн. ДВ бр.91 от 25 Септември 2002 г.
13. Закон за почвите, Обн. ДВ бр.89 от 6 Ноември 2007 г.
14. Закон за пътищата, Обн. ДВ бр.26 от 29 Март 2000 г.
15. Закон за регионалното развитие, Обн. ДВ бр.50 от 30 Май 2008 г.
16. Закон за управление на отпадъците, Обн. ДВ бр.86 от 30 Септември 2003 г.
17. Закон за устройство на територията, Обн. ДВ бр.1 от 2 Януари 2001 г.
18. Наредба № 16 от 9 юни 2004 г. за сервитутите на енергийните обекти, Обн. ДВ бр.88 от 8 Октомври 2004 г.
19. Наредба за категоризация на железопътните линии в Република България, включени в железопътната инфраструктура, и закриване на отделни линии или участъци от линии, Обн. ДВ бр.112 от 29 Декември 2001 г.
20. Наредба за категоризиране на туристическите обекти Обн. ДВ. бр.95 от 8 Октомври 2002 г.
21. Наредба за определяне на критериите за необлагодетелстваните райони и териториалния им обхват, Обн. ДВ бр.20 от 26 Февруари 2008 г.
22. Правилник за прилагане на Закона за регионалното развитие Обн. ДВ бр. 80 от 12 Септември 2008 г.

Документи на ЕС и на международни организации

1. Бяла книга, Пътна карта за постигането на Единно европейско транспортно пространство – към конкурентоспособна транспортна система с ефективно използване на ресурсите, (Брюксел, 28.03.2011), COM (2011) 144 окончателен http://ec.europa.eu/transport/strategies/2011_white_paper_en.htm
2. Гьотеборгска стратегия, “PRESIDENCY CONCLUSIONS, Göteborg European Council”, SN 200/1/01 REV 1 (Гьотеборг, 15-16.06.2001 г.) http://ec.europa.eu/governance/impact/background/docs/goteborg_concl_en.pdf
3. Директива 2000/60/ЕС, установяваща рамката за действията на Общността в областта на политиката за водите, “DIRECTIVE 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000, establishing a framework for

- Community action in the field of water policy” (23.10.2000) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:327:0001:0072:en:PDF>
4. Документ на Съвета на министрите на ЕО, отговорни за пространственото планиране и териториалното развитие, “Territorial Agenda of the European Union 2020, Towards an Inclusive, Smart and Sustainable Europe of Diverse Regions, agreed at the Informal Ministerial Meeting of Ministers responsible for Spatial Planning and Territorial Development” (Гьодьолю ,19.05 2011 г.)
<http://www.eu2011.hu/files/bveu/documents/TA2020.pdf>
 5. Европа 2020, Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж , COM(2010) 2020 окончателен (Брюксел, 3.3.2010 г.) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:BG:PDF>
 6. Европейска конвенция за защита на археологичното наследство (ревизирана) и Обяснителен доклад, (Ла Валета, 16.01.1992)
<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/PDF/Bulgarian/143-Bulgarian.pdf>
 7. Европейска конвенция за ландшафта, Обн. ДВ. бр.22 от 15 Март 2005г. (Флоренция, 20 октомври 2000 г.)
<https://www.google.bg/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&ved=0CDcQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.mrrb.government.bg%2Fdocs%2Ff31e2756a33d95ccddfe4693d3bfd8ac.doc&ei=SWqLUd2aK4bAPKSUgcgJ&usg=AFQjCNG5GRJRLIDL3c-Kd7t5Slb6kjaasw&sig2=4uyTXnYg0btsXO31s6pFMQ&bvm=bv.46340616,d.ZWU>
 8. Европейска конвенция за защита на археологичното наследство, “European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage” (Лондон, 06.05.1969)
<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/066.htm>
 9. Европейска перспектива за пространствено развитие, “ESDP, European Spatial Development Perspective, Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union” (Потсдам, 05.1999 г.)
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/sum_en.pdf
 10. Европейска рамкова конвенция за трансграничното сътрудничество между териториалните общности и власти, “European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities” (Мадрид, 21.05.1980)
<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/106.htm>
 11. Европейски териториален дневен ред, “Territorial Agenda of the European Union , Towards a More Competitive and Sustainable Europe of Diverse Regions” (Лайпциг, 24/25.05.2007 г.)
http://www.infocooperare.ro/Files/Territorial%20Agenda%20of%20the%20European%20Union_20093195.pdf
 12. Резолюция, приета от Главната асамблея на Обединените Нации, „Resolution adopted by the General Assembly, 66/288. The future we want” (11.09.2012г.)
<http://www.uncsd2012.org/>
 13. Съобщение на комисията до съвета, Европейския парламент, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, Европейски стратегически план за енергийните технологии (план SET), „Към бъдеще с нисковъглеродни технологии”, COM(2007) 723 окончателен (Брюксел, 22.11.2007)
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0723:FIN:BG:PDF>
 14. Европейско споразумение за главните международни пътни артерии, “European Agreement on main international traffic arteries (AGR)” (Женева, 15.11.1975)

<http://www.ehu.es/ceinik/tratados/25TRATADOSDETRANSPORTEYCOMUNICACIONES/252Traficoporcarretera/TTC25234ING.pdf>

15. Европейско споразумение за най-важните жп линии за международни комбинирани превози и свързаните с тях обекти (AGTC), “European agreement on important international combined transport lines and related installations (AGTC)” (Женева, 01.02.1991) <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/trans/conventn/agtce.pdf>
16. Зелена книга на териториалната кохезия, “Green Paper on Territorial Cohesion, Turning territorial diversity into strength”, COM(2008) 616 final, (Брюксел, 6.10.2008 г. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0616:FIN:EN:PDF>
17. Конвенция за биологичното разнообразие (Рио, 05.06.1992); http://www3.moew.government.bg/files/file/KVESMS/conventions_full/Convention_biological_diversity_bg.pdf
18. Конвенция за достъпа до информация, участие на обществеността във вземането на решения и достъпа до правосъдието по проблеми на околната среда (Орхус, 25.06.1998); http://www.biodiversity.bg/files/File/07_con_dostapdoinformacia.pdf
19. Конвенция за защита на архитектурното наследство на Европа (Гранада, 03.10.1985); <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/PDF/Bulgarian/121-Bulgarian.pdf>
20. Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство (Париж, 16.11.1972); https://www.google.bg/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CDEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fmc.government.bg%2Ffiles%2F151_10.6.KONVENCIA_1.doc&ei=75yMUd-OJYbXOZi7gZgJ&usq=AFQjCNGLy3w4eVKlsQ-Niit9Tn53GAuHdQ&sig2=03o0sdBW2tZIkSdNq9NdWQ&bvm=bv.46340616,d.ZWU
21. Конвенция за опазване на европейското природно богатство и естествена среда (Берн, 19.09.1979); <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/PDF/Bulgarian/104-Bulgarian.pdf>
22. Конвенция за опазване на нематериалното културно наследство (Париж, 17.10.2003 г.) <http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00009-BG-PDF.pdf>
23. Лайпцигска харта за устойчиви европейски градове (Лайпциг, 2007 г.) <http://www.eukn.org/dsresource?objectid=143714>
24. Лисабонска стратегия, “Lisbon European Council 23 and 24 march 2000, presidency conclusions” (Лисабон, 23-24.03.2000 г.); http://www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm#
25. Международна харта за консервация и реставрация на паметниците на културата и забележителните места, “International charter for the conservation and restoration of monuments and sites” (Венеция, 1964 г.) http://www.icomos.org/charters/venice_e.pdf
26. Инвестиране в бъдещето на Европа. Пети доклад за икономическо, социално и териториално сближаване. Европейски съюз, (Брюксел, 2010 г.) http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion5/pdf/5scr_bg.pdf
27. Ръководни принципи за устойчиво пространствено развитие на Европейския континент, CEMAT, “Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent” (2002 г.); <http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/cemat/versionprincipes/Anglais.pdf>
28. Стратегия за редукция на риска на Обединените нации, “Disaster risk reduction in the United Nations”, (2013г.) <http://www.unisdr.org/>

29. Харта за опазване на историческите градове и градските територии, "Charter for the conservation of historic towns and urban areas" (Вашингтон, 1987 г.) http://www.international.icomos.org/charters/towns_e.pdf
30. Харта за опазване и управление на археологическото наследство, "Charter for the protection and management of the archaeological heritage" (Лозана, 1990 г.) http://www.icomos.org/charters/arch_e.pdf
31. Харта за международния културен туризъм – управление на туризма в местата с историческа и културна значимост "ICOMOS International Cultural Tourism Charter" (Мексико, 1999 г.) <http://hgk.biznet.hr/hgk/fileovi/5674.pdf>

Публикации

1. ИПИ, Регионални профили. Показатели за развитие 2012 (София 2012 г.) <http://www.regionalprofiles.bg/bg/>
2. МЗХ-БАНСИК: Заетост и използване на територията през 2011 (София, 10.2011г.) <https://www.google.bg/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.mzh.government.bg>
3. МОСВ, Национален доклад за състоянието и опазването на околната среда в Република България за 2010 г. (2012 г.) <http://eea.government.bg/soer/bg/2011>
4. НСИ, Бюджетни разходи за научноизследователска и развойна дейност (НИРД) по социално-икономически цели (София, 2011 г.); <http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=16&a1=2249&a2=2250>
5. НСИ, Преброяване на населението и жилищния фонд в Република България през 2011 г., том 1 Население, книга 1 Население по области, общини и населени места (София, 2012 г.); http://statlib.nsi.bg:8181/isisbgstat/ssp/fulltext.asp?content=/FullT/FulltOpen/P_22_2011_T1_KN1.pdf
6. НСИ, Преброяване на населението и жилищния фонд в Република България през 2011 г., том 1 Население, книга 6 Миграция (София 2012 г.); http://statlib.nsi.bg:8181/isisbgstat/ssp/fulltext.asp?content=/FullT/FulltOpen/P_22_2011_T1_KN6.pdf
7. НСИ, Прогноза за населението на Република България; <http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=19>
8. НСИ, Справочник Преброяване 2011 (София 2012 г.); http://statlib.nsi.bg:8181/FullT/FulltOpen/P_22_2011_SP.pdf
9. НСИ, Статистики – околна среда и устойчиво развитие; <http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=15> и <http://www.nsi.bg/otrasal.php?otr=41>
10. НСИ, Статистически годишник 2011 г. (София 2012 г.)
11. Ahern, J. Greenways as planning strategy. Urban and Landscape Planning (1995) 33 pp 131-155. http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1011&context=ahern_jack
12. Comprehensive ranking of cities in the global innovation economy, Global Innovation Agency (2011) <http://www.innovation-cities.com/innovation-cities-index-top-cities-for-innovation-2011/>
13. Cushman & Wakefield's European Cities Monitor (2011) <http://www.cushwake.com/cwglobal/jsp/kcReportDetail.jsp?Country=GLOBAL&Language=EN&catId=100003&pId=c38200001p>

14. Ensuring quality of life in Europe's cities and towns. Tackling the environmental challenges driven by European and global change. EEA Report No 5/2009. ISSN 1725-9177, p. 54);
<http://temis.documentation.equipement.gouv.fr/documents/Temis/0065/Temis-0065310/17942.pdf>
15. ESPON Typology Compilation. Scientific Platform and Tools 2013/3/022
<http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/ScientificPlatform/TypologyCompilation/fir-090615.pdf>
16. Glasgow and the Clyde Valley Development Plan, (05.2012)
http://www.gcvsdpa.gov.uk/index.php?option=com_content&view=article&id=54&Itemid=38
17. Governance, strategies and policies in the Budapest Metropolitan Region. How to enhance the city's competitiveness? ACRE Report (2010);
<http://acre.socsci.uva.nl/results/documents/wp10.4budapest-FINAL.pdf>
18. POLYCE. Metropolisation and Polycentric Development in Central Europe, ESPON, 2013; http://www.espon.eu/main/Menu_Projects/Menu_TargetedAnalyses/polyce.html
19. Polycentric Urban Development and Rural-Urban Partnership, Thematic Study of INTERREG and ESPON activities (2010);
<http://event.interact-eu.net/download/application/pdf/1254977>
20. RUFS. Regional Development Strategy for Stockholm region (2010);
http://www.tmr.sll.se/Global/Dokument/publ/2010/RUFS_2010_eng.pdf
21. Strategic Plan for Prague, Update 2008 (2008);
http://www.urm.cz/uploads/assets/SP_komplet_angl_final.pdf
22. Study on Urban Functions, ESPON project 1.4.3. (2007)
http://www.espon.eu/export/sites/default/Documents/Projects/ESPON2006Projects/StudiesScientificSupportProjects/UrbanFunctions/fr-1.4.3_April2007-final.pdf#page=8
23. The London Plan. Spatial Development Strategy for Greater London, July 2011 (07.2011) <http://www.london.gov.uk/priorities/planning/london-plan>
24. Urban-rural relationships in metropolitan areas of influence. Best practice examples of metropolitan-rural cooperation. METREX Working Group on metropolitan-rural relations;
http://www.espon-interstrat.eu/admin/attachments/Urban_rural_relationships.pdf

Стратегии, програми, планове, проекти

1. АЕЕ, Национална дългосрочна програма за насърчаване използването на възобновяемите енергийни източници 2005-2015 г. (София, 12.2005)
https://www.google.bg/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CDEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.seea.government.bg%2Fdocuments%2FNDPVEI_final_25_09_06.doc
2. Актуализиран документ за изпълнение на Регионалния план за развитие на Югозападен район от ниво 2 2011-2013 г.
3. Доклад за резултатите от междинната оценка на регионалния план за развитие на Югозападен район от ниво 2 (2007-2013 г.), 2010.
4. Екологична оценка и Оценка за съвместимост на Общ устройствен план на гр. София и Столична община, 2002 и 2009 г., Том I и IV.

5. Междинна оценка на Областна стратегия за развитие в периода 2005-2015 г. на област София. <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=731>
6. Междинна оценка на Областна стратегия за развитие на Софийска област 2005-2015 г. <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=59>
7. МЗ, Концепция за реструктуриране на болничната помощ (2009 г.) <http://www.mh.government.bg/Articles.aspx?lang=bg-BG&pageid=468&categoryid=4663&articleid=5390>
8. МИЕТ, Енергийна стратегия на Република България до 2020 г. Обн. ДВ. бр.43 от 07.06.2011 г. (2011 г.); http://www.mi.government.bg/files/useruploads/files/epsp/22_energy_strategy2020_.pdf
9. МИЕТ, Иновационна стратегия на Република България и мерки за нейната реализация, (2006 г.) <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=374>
10. МИЕТ, Национална стратегия за развитие на ширококоловия достъп в Р. България 2012 – 2015 (2012г.); <http://www.mtitc.government.bg/upload/docs/AktualiziranaStrategia.pdf>
11. МОСВ, Национална стратегия за околна среда 2005 – 2014 г.,
12. МОСВ, [Национална стратегия за околна среда 2009 – 2018 г.](http://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=142) проект, (София, 2009 г.) <http://www.strategy.bg/PublicConsultations/View.aspx?lang=bg-BG&Id=142>
13. МТИТС, Стратегия за развитие на транспортната система - 2020 г. (София, 03.2010г.) http://www.mtitc.government.bg/upload/docs/Transport_Strategy_2020_last_r.pdf
14. МТСП, Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012 г. – 2030 г.), (София 2011 г.); <http://www.president.bg/docs/1352302457.pdf>
15. [Национална програма за намаляване на общите годишни емисии на серен диоксид, азотни оксиди, летливи органични съединения и амоняк в атмосферния въздух.](https://www.google.bg/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CDEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.strategy.bg) Решение № 261 на Министерския съвет от 23.04.2007 г. (София, 2007г.) <https://www.google.bg/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CDEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.strategy.bg>
16. Национална програма за развитие “България 2020” (първи работен вариант) (02.2012г.) <http://www.president.bg/docs/1352306368.pdf>
17. Национална програма за реформи (2011-2015 г.) в изпълнение на стратегия „Европа 2020” (София, 14.04.2011г.); <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=700>
18. [Национална програма за управление дейностите по отпадъците за периода 2009-2013 г.](http://www.ecopack.bg/admin/ckfinder/userfiles/files/Nacionalna%20programa%20za%20UO.pdf) Решение № 1 на Министерския съвет от 09.01.2009 г. <http://www.ecopack.bg/admin/ckfinder/userfiles/files/Nacionalna%20programa%20za%20UO.pdf>
19. Национална стратегическа референтна рамка, програмен период 2007-2013 г. (18.04.2007г.) http://www.az.government.bg/ophr/storage/legals/60_nac_strateg_ref_ramka.pdf
20. [Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие](https://www.google.bg/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDgQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.strategy.bg) Протокол № 15.3 на Министерския съвет от 06.04.1998 г.; <https://www.google.bg/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDgQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.strategy.bg>

21. Национална стратегия за развитие и управление на водния сектор до 2015 г. Протокол № 21.43 на Министерския съвет от 03.06.2004 г. (София, 05.2004 г.) <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=388>
22. НЦТР, Концепция за териториално развитие на туризма, 2003 г.
23. НЦТР, Критерии и териториален обхват на местата с туристически потенциал за целите на проект “Подобряване на водоснабдяването на райони с потенциал за развитие на туризма” (BG 2003/004-937.11.02), 2004 г.
24. Национална стратегия за насърчаване на малките и средни предприятия 2007 – 2013 г.
25. Национална стратегия за регионално развитие на Р. България 2012-2022 г., (2012 г.) <https://www.mrrb.government.bg>
26. Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г. <http://www.bgregio.eu/media/files/Programirane%20&%20ocenka/Programirane%202014-2020/NKPR%20proekt.pdf>
27. Общ устройствен план на гр. София и Столична Община – Изменение, Обяснителна записка, 2009 г. <http://www.sofproect.com/Default.aspx>
28. Регионален план за развитие на Югозападен район 2007 – 2013 г.; <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=437>
29. Регионален план за развитие на Югозападен район от ниво 2 за периода 2014-2020 г. <http://www.mrrb.government.bg/docs/a96b35eb4ecf9c2edd857179b82c9a76.doc>
30. Стратегия за развитие на инженерната инфраструктура на територията на столична община части: Водоснабдяване, канализация, корекция на речните корита <http://invest.sofia.bg/bg/strategy>
31. Стратегия за развитие на културата в София 2015-2020 г., София – творческа столица. (София, 2012г.) http://www.sofiacouncil.bg/content/docs/c_f25606.pdf
32. Областна стратегия за развитие на социалните услуги в Област София (2011 – 2015) <https://www.google.bg/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDQQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.strategy.bg>
33. Областна стратегия за развитие на Софийска област (2005-2015 г.); <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=59>
34. Областна стратегия за развитие на област София (2005 – 2015 г.); <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=731>
35. Общински план за развитие на Столична община 2007- 2013 г.; <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=312>
36. Оперативна програма „Околна среда 2007 – 2013 г.” приета с Протокол № 8.33 на Министерския съвет от 01.03.2007 г. (София, 2007 г.); <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=391>
37. Оперативна програма „Региони в растеж” за периода 2014-2020 г., проект март 2013 г. (София, 2013г.); <https://www.google.bg/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.sofproect.com>
38. Програма за развитие на селските райони (2007-2013 г.), (02.2011 г.) <http://prsr.government.bg/index.php/bg/sections/l2/62>
39. Проект „Разработване на социално-икономически анализ за нуждите на Оперативна програма “Регионално развитие” за периода 2014-2020 г.” (Обединение за регионални анализи за 2014+), (2012 г.);

http://www.bgregio.eu/media/files/Programirane%20&%20ocenska/Programirane%202014-2020/FINAL_BG_MRDPW%20comments_31_01_2011.pdf

40. Трети Национален план за действие по изменение на климата за периода 2013-2020 г., приет с Решение № 439 на Министерския съвет от 01.06.2012 г. (София 05.2012 г.); <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=760>

Други:

1. Натура 2000 България, Термини от директивите;
<http://www.natura2000bg.org/natura/bg/termini.php> (достъпен 10.04.2013 г.)
2. Карта: Културни коридори на Югоизточна Европа, „Cultural Corridors of South East Europe” http://www.seecorridors.eu/?w_p=23&w_l=2&w_c=3 (достъпен 10.04.2013 г.)
3. Обединени Нации, Програма Човек и биосфера „United Nations, Man and the Biosphere Programme”
<http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/ecological-sciences/man-and-biosphere-programme/> (достъпен 10.04.2013 г.)